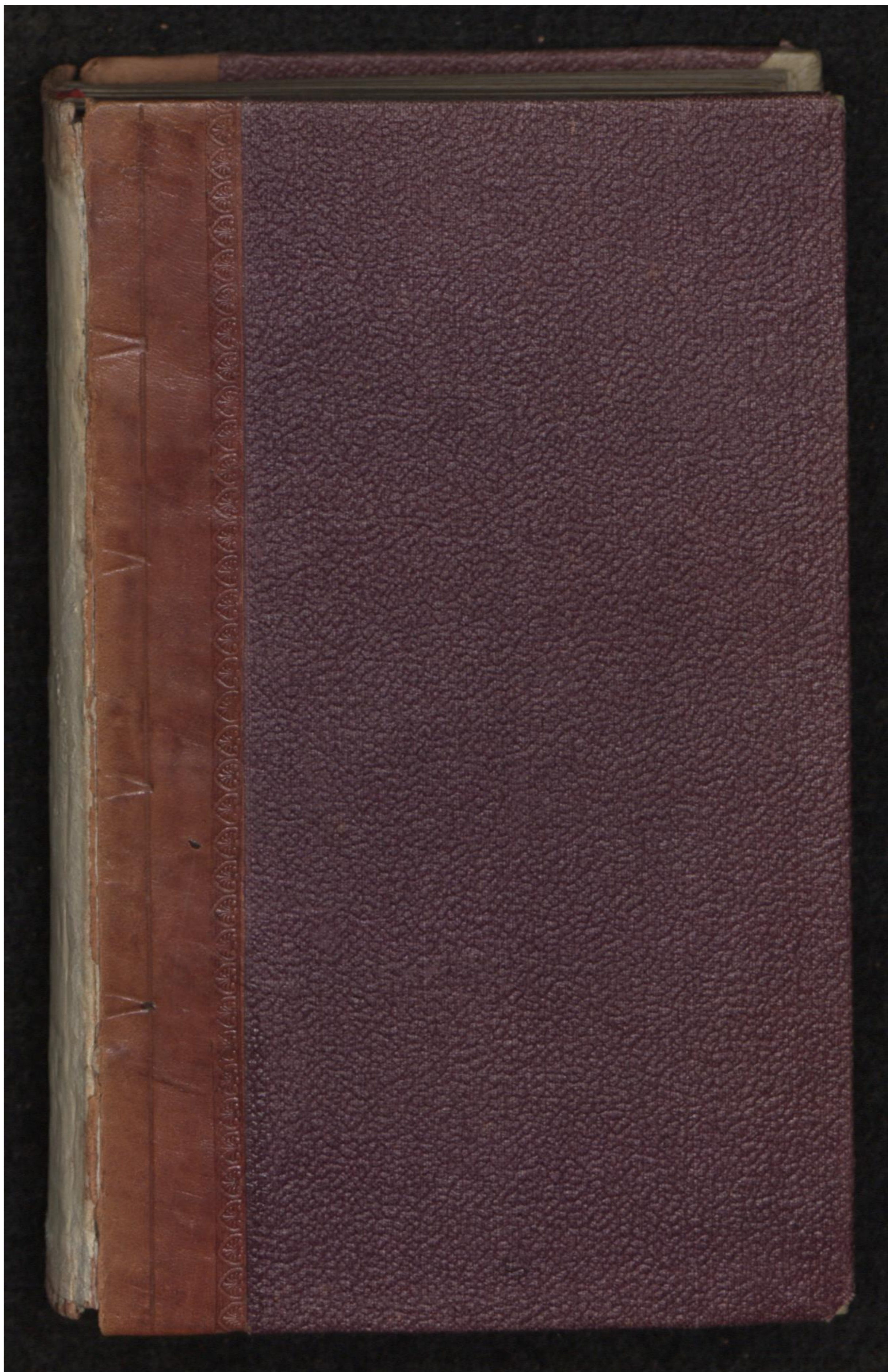
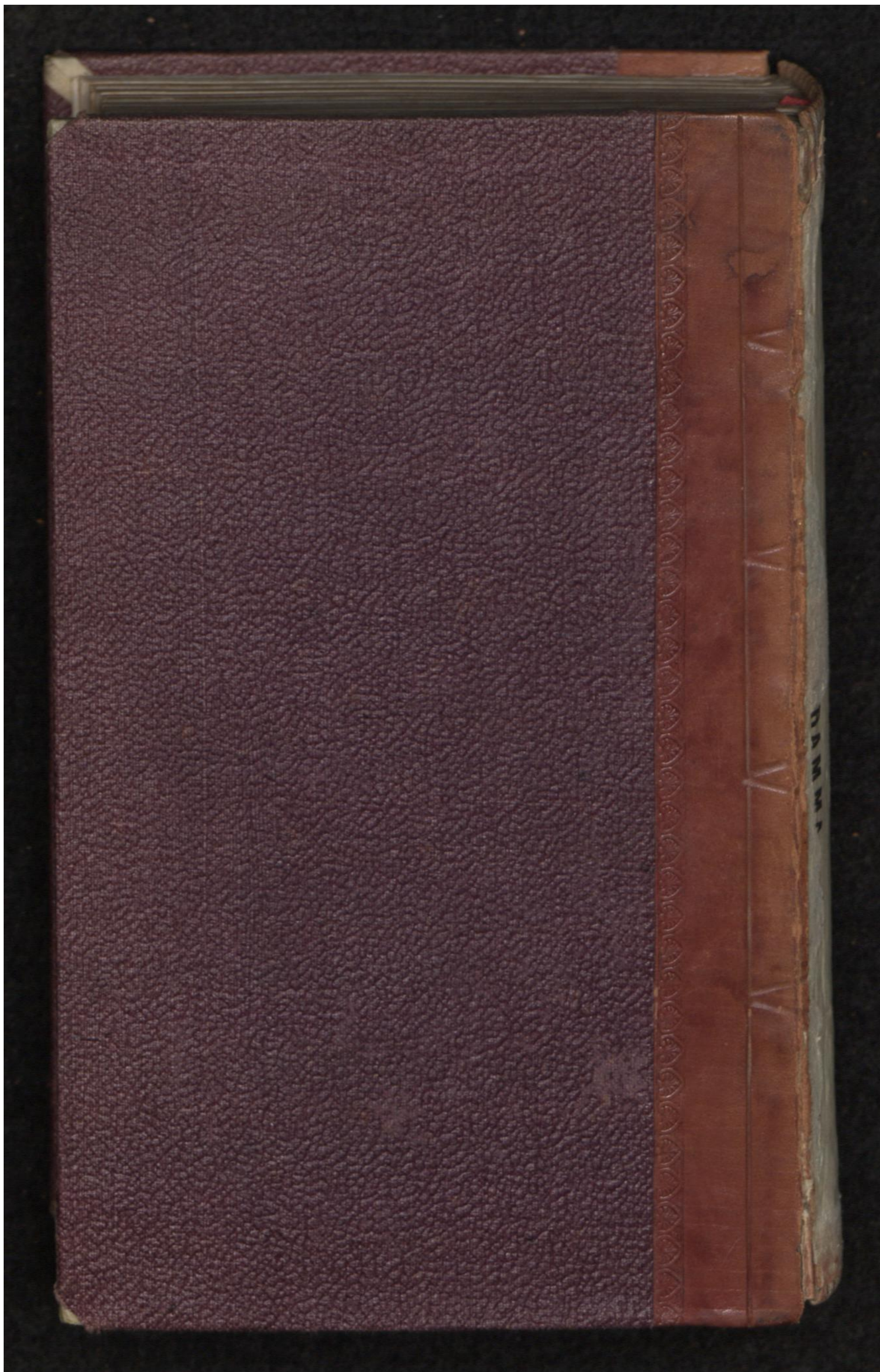

RAMMA

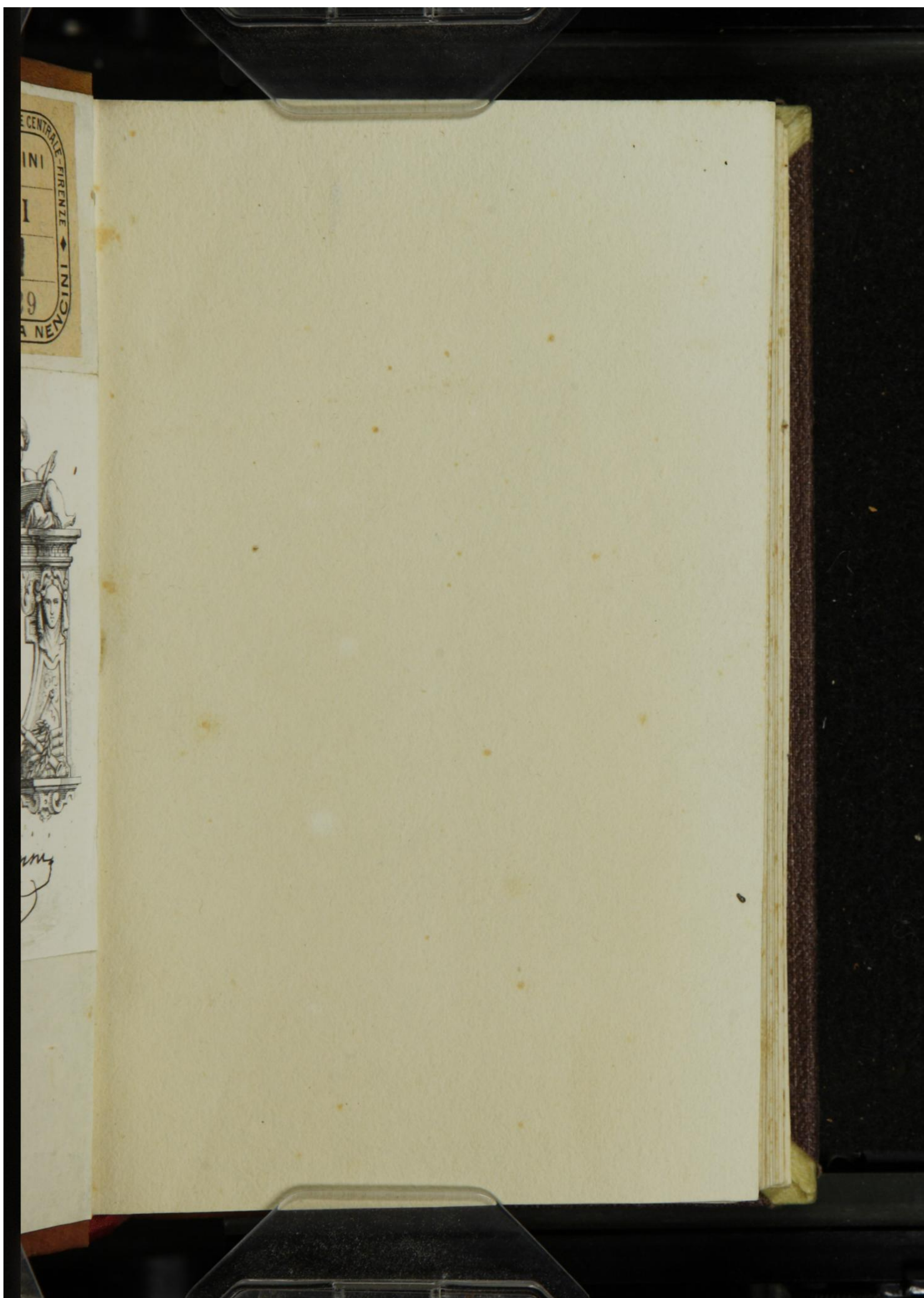

Ex Libris Joannis Nencini
1874

M.

PA
qui
di

PAV

VE

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE FAMILIARES.

PAVLI MANVTII SCHOLIA, *quibus harum epistolarum locos complures, ab alijs propter obscuritatem aut omissos, aut minus recte explanatos, partim interpretatur, partim corrigit.*

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

VENETIIS, M D LII.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARUM AD LENTVLVM, LIBER I.

M. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S.

E GO OMNI OFFICIO, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquã satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum; ut quoniam tu, nisi perfecta re, de me nõ cõquiesti, ego, quia nõ idem in tua causa efficio, uitam mihi esse acerbam putem. in causa hæc sunt. Ammonius Regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis causa, si qui sunt, qui uelint, qui pauci sunt; omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. senatus religionis calumniam non religione, sed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat: non desistimus. sed planè nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum: nã cum in sermone quotidiano, tum in senatu palàm sic egit causam tuam, ut neque eloquentia maiore quisquam, neque grauitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum

tibi esse iratum scis. is hac regia causa excepta, cæteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. quod dat, accipimus. quod instituit referre de religione, & sæpe iam retulit, ab eo deduci non potest. res ante Idus acta sic est: nam hæc Idibus mane scripsi. Hortensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit, ut Regem reducas: quod commodo reipub. facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus treis legatos decernit, nec excludit Pompeium; censet enim etiam ex ijs, qui cum imperio sunt: Bibulus treis legatos ex ijs, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares, præter Seruilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui Lupo referente, Pompeium decernit; & Afranium, qui assentitur Volcatio. quæ res auget suspicionem Pompeij uoluntatis: nam aduertebatur Pompeij familiareis assentire Volcatio. laboratur uehementer. inclinata res est. Libonis, & Hypsæi non obscura concursatio, & contentio, omniumq; Pompeij familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere uideatur. cui qui nolunt, ijdem tibi, quòd eum ornasti, non sunt amici. nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quòd Pompeio se gratificari putant. ut in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso Rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clàm exulceratis, deinde palàm à consularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita

uersamur. nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentes tui cognoscent. si esset in ijs fides, in quibus summa esse debebat; non laboraremus.

M. CICERO P. LENTVLO S. D.

I

Dib. Ian. in senatu nihil est confectum, propterea quòd dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Cos. & Caninij Trib. pl. eo die nos quoque multa uerba fecimus, maximeq; uisi sumus senatum cõmemoratione tuæ uoluntatis erga illũ ordinem cõmouere. itaque postridie placuit, ut breuiter sententias diceremus: uidebatur enim recõciliata nobis uoluntas senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisq; perspexeram. itaque cum sententia prima Bibuli pronunciata esset, ut tres legati Regem reducerent; secunda Hortensij, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatij, ut Pompeius reduceret: postulatum est, ut Bibuli sententia diuideretur. quatenus de religione dicebat: ei rei quia iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. proxima erat Hortensij sententia, cum Lupus Trib. pl. quòd ipse de Pompeio retulisset, contendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm Consules. eius orationi uehemẽter ab omnibus reclamatum est: erat enim et iniqua, et noua. Cõsules neque cõcedebãt, neque ualde repugnabant: diem consumi uolebant; id quod est factum: perspiciebant enim in Hortensij sententiam multis partibus plureis ituros; quanquam aperte Volcatio assentirentur. multi rogaban-

tur, atque id ipsum Consulibus inuitis: nam ij Bibuli sententiam ualere cupierunt. hac controuersia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus: et ego eo die casu apud Pompeium cœnaui: nactusq; tempus hoc magis idoneũ, quàm unquam antea, quòd post tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi uiderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis. cum autem eius familiareis omnium ordinum uideo, perspicio id, quod iam omnibus est apertum, totam rem istam iampridẽ à certis hominibus, non inuito Rege ipso, consiliarijsq; eius, esse corruptam. hæc scripsi ad X V I. Cal. Febr. ante lucem. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc uidemur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis l egibus, aut denique sine ui possit. de his rebus pridie, q̃ hæc scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat. cui cum Cato, & Caninius intercessissent; tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. de cæteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quamrectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

M. CICERO P. LENTVLO S. D.

AVlo Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos an=

nos utor ualde familiariter. is cum antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra, cæterorumq; amicorum commendatione gratiſſimus in prouincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, noſtramq; neceſſitudinem uehementer cõfidit, his meis litetis ſe apud te gratioſum fore: quæ ne ſpes eum fallat, uehementer te rogo: commendoq; tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam; in primis, ut, quæ T. Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes; omnibusq; rebus eum ita tractes, ut intelligat noſtram commendationem non uulgarem fuiſſe. Vale.

M. CICERO P. LENTVLO S. D.

AD XVI. Cal. Febr. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus. quòd iam illam ſententiã Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus; unumq; certamen eſſet relictum, ſententia Volcatij: res ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs: cauſam enim frequenti ſenatu, in magna uarietate, magnaq; inuidia eorum, qui à te cauſam regiã aliò tranſferebant, obtinebamus. eo die acerbum habuimus Curionem, Bibulum multo iuſtiorem, pęnè etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt ſe legem ullam ante comitia eſſe laturos. ſenatus haberi ante Cal. Febr. per legem Pupiam, id quod ſcis, non poteſt, neque menſe Febr. toto, niſi perfectis, aut reiectis legationibus. hæc tamen opinio eſt populi R. à tuis inuidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirẽt, quàm ut ne quis propter exercitus cupiditatẽ

Alexandriam uellet ire: dignitatis autem tuæ, nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu: nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per aduersarios tuos esse factum. qui nunc populi R. nomine, re autem uera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, ut ne quid saluis auspicijs, aut legibus, aut iam sine ui agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorũ iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostẽtem, qui, si uitam pro tua dignitate profundam, nullã partem uidear tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum iniurijs querar: quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi à ui, hac præsertim imbecillitate magistratuum, præstare nihil possum: ui excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

M. CICERO P. LENTVLO S. D.

TAmetsi nihil mihi fuit optatius, quàm ut primũ abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quã gratissimus erga te esse cognoscerer: tamẽ afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, et cæterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens experirere. te autem uidere, et sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia de causa regia niteremur; subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impe=

diret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret: sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione quanquã omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam, timemus; & Catoni quidem, quoquo modo se res habeat, profecto resistimus. De Alexandrina re, causaq; regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq; præsentibus cumulate satisfacturum. sed uereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorum utrum minus uelim, non facile possum existimare. sed si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque iacere Regem pateremur, nec nobis repugnantibus ad eum deferri, ad quem propè iam delatum esse existimatur. à nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non cõtendamus; nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in uirtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positam existimare; si quid ex ijs rebus, quas tibi fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quàm tibi, futurum. à me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: utorq; ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæq; acta sint, ea te & literis multorum, & nuncijs cognoscere arbitror. quæ autem posita sunt in coniectura, quæq; mihi uidentur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. posteaquam Pompeius apud populum ad VIII. Id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuitioq; iactatus

est, in senatuq; à Catone aspere, & acerbe omniũ magno silentio est accusatus: uisus est mihi uehemẽter esse perturbatus. itaque Alexãdrina causa, quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri nen potest) uidetur ab illo planè esse deposita. nunc id speramus, idq; molimur, ut cum Rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut à Pompeio reducatur, assequi non posse; &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectũ fore, proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paulum modo ostenderit sibi placere, faciet. sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. cæteris iniurijs, quæ propositæ sunt à Catone, facile, ut spero, resistemus. amicum ex consularibus neminem tibi esse uideo, præter Hortensium, & Lucullum. cæteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. tu fac animo forti, magnoq; sis; speresq; fore, ut, fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare.

M. CICERO P. LENTVLO S.

QVæ gerãtur, accipies ex Polione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quẽ in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quòd ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consilijs tuorũ amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum

imaginem uideo in rebus tuis. nam etsi minore in re uiolatur tua dignitas, quàm mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxisti: sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, unguiculis es cognitus. illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. à me omnia summa in te studia, officiáq; expecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

M. CIC. P. LENTVLO PROCOS. S. D.

Legi tuas literas, quibus ad me scribis, gratũ tibi esse quòd crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facile perspicias, quorum alterum mihi, ut te plurimũ diligam, facere necesse est, si uolo is esse, quem tu me esse uoluisti: alterum facio libenter, ut, quoniá interuallo locorum, & temporum disiuncti sumus, per literas tecum quamsæpissime colloquar. quod si rarius fiet, quàm tu expectabis: id erit causæ, quod non eius generis meæ literæ sunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominũ potestas erit, quibus recte dem: nõ prætermittá. Quod scire uis, qua quisque in te fide sit, et uoluntate: difficile dictu est de singulis. unũ illud audeo, quod antea tibi sæpe significaui, nunc quoque re perspecta & cognita scribere: uehementer quosdá homines, & eos maxime, qui te & maxime debuerũt, & plurimũ iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimáq; in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam, fuisse rationem: ut, quos tu Reip. causa

læſeras; palàm te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, uoluntatemq́; defenderas, non tam memores eſſent uirtutis tuæ, quàm laudis inimici. quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea, cognoui Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum, ex magiſtratibus autem L. Racilium & fide, & animo in te ſingulari. nam noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuæ propter magnitudinem beneficij tui fortaſſe pleriſque officij maiorem auctoritatem habere uideatur, quàm ſententiæ. præterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudij erga te, aut officij, aut amici animi eſſe teſtis. etenim Pompeium, qui mecum ſæpiſſime non ſolum à me prouocatus, ſed etiam ſua ſponte de te communicare ſolet, ſcis temporibus illis non ſæpe in ſenatu fuiſſe. cui quidem literæ tuæ, quas proxime miſeras, quod facile intellexerim, periucundæ fuerunt. mihi quidem humanitas tua, uel ſumma potius ſapientia non iucunda ſolum, ſed etiam admirabilis uiſa eſt: uirum enim excellentem, & tibi tua præſtanti in eum liberalitate deuinctum, non nihil ſuſpicantem propter aliquorum opinionem ſuæ cupiditatis te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti. qui mihi cum ſemper tuæ laudi fauere uiſus eſt, etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore Caniniano: tum uero lectis tuis literis, perſpectus eſt à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. quare ea, quæ ſcribam, ſic habeto, me, cum illo re ſæpe communicata, de illius ad te ſententia, atque auctoritate ſcribere: quoniam S.C. nullum extat, quo reductio Regis Alexandrini tibi adempta ſit; eaq́;, quæ de ea ſcripta eſt, auctoritas, cui ſcis

intercessum esse, ut ne quis omnino Regem reduceret, tantam uim habet, ut magis iratorum hominum studium, quàm constantis senatus cõsilium esse uideatur: te posse perspicere, qui Ciliciam, Cyprumq; teneas, quid efficere, & quid consequi possis: &, si res facultatem habitura uideatur, ut Alexandriam, atque Aegyptum tenere possis; esse & tuæ, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco Rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace, præsidijsq; firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex euentu homines de tuo consilio existimaturos uideremus: si cecidisset, ut uolumus, & optamus omnes te & sapienter, & fortiter, sin aliquid esset offensum, eosdem illos, & cupide, & temere fecisse dicturos. quare, quid assequi possis, non tã facile est nobis, quàm tibi, cui propè in conspectu Aegyptus est, id iudicare. nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemq; uideo. sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeoq; ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tã ex cõsilio tuo, quã ex euentu homin:s ess

facturos. quòd si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi uidebitur: placebat illud, ut, si Rex amicis tuis, qui per prouinciam imperij tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset; & auxilijs eum tuis, & copijs adiuuares: eam esse naturam, & regionem prouinciæ tuæ, ut illius reditum uel adiuuando confirmares, uel negligendo impedires. in hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeq; perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimam putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbecillitate Clodij gratularis. minime miramur te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. quanquam est incredibilis hominum peruersitas (grauiori enim uerbo uti non libet) qui nos, quos fauendo in communi causa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de uetere illa nostra, diuturnaq; sententia propè iam esse depulsos; non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. poterat utrunque præclare, si esset fides, si grauitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tam constãtia in Rep. nostra delectet, quàm splẽdor offendat. quod eo liberius ad te scribo, quòd tu non solum temporibus ijs, quæ per te sum adeptus, sed etiam olim nascenti propè nostræ laudi dignitati, uirtutiq; præfuisti: simul quòd uideo, nõ, ut antehac putabã, nouitati esse inuisum meæ: in te enim homine omniũ nobilissimo similia inuidorũ uitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, euolare altius certe noluerũt. gaudeo tuã

dissimilem fuisse fortunam: multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua uirtute perfectum est: curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quàm ademptũ de fortuna uideretur. Te uero moneo cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare; magnitudinemq́; animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperq́; amaui, ne unquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria Consulatus tui. hæc profecto uides quanto expressiora, quantoq́; illustriora futura sint, cum aliquãtum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. quanquã te ita gerere uolo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas; sentiasq́; id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum ciuitatis. quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta uideatur: illa me ratio mouit, ut te ex nostris euentis communibus admonendum putarem; ut considerares in omni reliqua tua uita, quibus crederes, quos caueres.

Quod scribis te uelle scire, qui sit Reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar: nam qui plus opibus, armis, potentia ualent, profecisse tantum mihi uidentur stultitia, & inconstantia aduersariorum, ut iam etiam auctoritate plus ualerent. itaque perpaucis aduersantibus omnia, quæ ne per populum quidem, sine sedi=

tione ſe aſſequi poſſe arbitrabantur, per ſenatum conſecuti ſunt. nam & ſtipendium Cæſari decretum eſt, & decem legati: &, ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. quod ego ad te breuius ſcribo, quia me ſtatus hic reip. non delectat: ſcribo tamen, ut te admoneam, quòd ipſe literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quàm diſcendo cognoui, id ut tu rebus tuis integris diſcas, neque ſalutis noſtræ rationẽ nobis habẽdã eſſe ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute. Quod mihi de filia, & de Craſſipede gratularis, agnoſco humanitatem tuam: ſperóq;, & opto, nobis hanc coniunctionem uoluptati fore. Lentulum noſtrum, eximia ſpe ſummæ uirtutis adoleſcentem, cum cæteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias: nulla enim erit hac præſtantior diſciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit, ſemperq; dilexit, in primis amamus, charumq; habemus.

M. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. P. D.

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid conſtitutum ſit, quid Pompeius ſuſceperit, optime ex Emplatorio cognoſces: qui non ſolum interfuit his rebus, ſed etiam præfuit; neque ullum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſſimi, diligentiſſimi prætermiſit. ex eodem de toto ſtatu rerum communium cognoſces: quæ quales ſint, non facile eſt ſcribere: ſunt quidem certe in amicorum noſtrorum poteſtate, atque ita, ut nullam muta-

tionem unquam hac hominum ætate habitura res esse uideatur. ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasq; cogit, me ad eius rationes adiungo, quē tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum, deponere. ueruntamen ipse me conformo ad eius uoluntatem, à quo honeste dissentire non possum: neq; id facio, ut forsitan quibusdam uideor, simulatioue: tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me ualet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille uult, ea mihi omnia iam & recta, & uera uideantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne aduersarij quidem eius, si, cū pares esse nō possent, pugnare desisterent. me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui uel maxime concedant omnes, ut uel ea defendam, quæ Pompeius uelit; uel taceam; uel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam literarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit: quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep. capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quàm omnibus: nam aut assentiendum est nulla cum grauitate paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut iam de tua quoque ratione meditere. cōmutata tota rō est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ. otium nobis exoptandum est: quod ij, qui potiuntur rerum, præstaturi uidentur, si quidam homines patientius eorum

potentiam ferre potuerint . dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus. amissa est culpa eorum, qui à senatu & ordinem coniunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt . Sed ut ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Pompeium tibi ualde amicum esse cognoui : & eo tu Consule quantum ego perspicio , omnia , quæ uoles , obtinebis : quibus in rebus me ille sibi affixum habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur: neque enim uerebor, ne sim ei molestus , cui iucundum erit etiam propter id ipsum, ꝙ me esse gratum uidebit: Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimã, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior sit, quàm meæ res omnes . idq; cum sentiam ; sedulitate mihimet ipse satisfacere possum; re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio , quòd nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum . Rem te ualde bene gessisse rumor erat . expectabãtur literæ tuæ : de quibus eramus iam cum pompeio locuti : quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in conueniendis magistratibus, & senatoribus . cætera , quæ ad te pertinebunt , cum etiam plus contenderimus , quàm possumus, minus tamen faciemus , quàm debemus .

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. P. D.

P Eriucundæ mihi fuerunt literæ tuæ: quibus intellexi , te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam , beneuolentiam? cum illud ipsum grauis=

ſimum, & ſanctiſſimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis eſſe uideatur. Quod autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundãtia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt: tibi autem multo notior, atq; illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo ſeiuncti fuimus, & unà, & Romæ fuiſſemus: nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodq; & in primis potes, & ego à te uehementer expecto, in ſententijs ſenatorijs, & in omni actione, atque adminiſtratione Reipu. floruiſſemus. de qua oſtendam equidem paulo poſt qui ſit meus ſenſus, & ſtatus: & reſcribam tibi ad ea, quæ quæris. ſed certe & ego te auctore amiciſſimo, ac ſapientiſſimo, & tu me conſiliario fortaſſe non imperitiſſimo, fideli quidem, & beneuolo certe uſus eſſes. quanquã tua quidẽ cauſa te eſſe Imperatorem, prouinciamq; bene geſtis rebus cũ exercitu uictore obtinere, ut debeo, lætor. ſed certe, qui tibi ex me fructus debẽtur, eos uberiores, & præſtantiores præſens capere potuiſſes. in eis uero ulciſcendis, quos tibi partim inimicos eſſe intelligis propter tuã propugnationem ſalutis meæ, partim inuidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuiſſem. quanquam ille perẽnis inimicus amicorum ſuorum, qui tuis maximis beneficijs ornatus in te potiſſimum fractam illam et debilitatam uim ſuam contulit, noſtram uicem ultus eſt ipſe ſeſe: ea eſt enim conatus, quibus patefactis, nullam ſibi in poſterũ non modo dignitatis, ſed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etſi mallem in meis rebus expertũ,

quàm etiam in tuis,tamen in molestia gaudeo,eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram. de qua ratione tota iam uidetur mihi exponendi tempus dari; ut tibi rescribam ad ea,quæ quæris. Certiorem te per literas scribis esse factum, me cum Cæsare, et cum Appio esse in gratia:teq; id non reprehendere adscribis. Vatinium autē, scire te uelle ostendis,quibus rebus adductus defenderim,& laudarim.quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego me Lentule initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis sed etiam reip. restitutū putabam: & quoniam tibi incredibilem quendam amorem,& omnia in te ipsum summa,ac singularia studia deberem, reip.quæ te in me restituendo multū adiuuisset,eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar,quem antea tantummodo communi officio ciuium,non aliquo erga me singulari beneficio, debitum præstitissem. hac me mente fuisse, & senatus ex me te Consule audiuit,& tu in nostris sermonibus, collocutionibusq; ipse uidisti.etsi iam primis temporibus illis,multis rebus meus offendebatur animus; cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia,aut obscura in me studia cernebam: nam neque de monimentis meis ab ijs adiutus es,à quibus debuisti,neque de ui nefaria,qua cum fratre erā domo expulsus. neque hercule in ijs ipsis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen à me minimi putabantur in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis, eam uoluntatem, quam

expectaram, præſtiterunt. quæ cum uiderem, (neque
enim erant obſcura) non tamen tam acerba mihi hæc
accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant.
itaque quanquam & Pompeio plurimum te quidem
ipſo prædicatore ac teſte debebam: & eum non ſo-
lum beneficio, ſed amore etiam, & perpetuo quo-
dam iudicio meo diligebã: tamen, non reputans quid
ille uellet, in omnibus meis ſententijs de Repu. priſtinis
permanebam. Ego ſedente Cn. Pompeio, cum, ut lau-
daret P. Seſtium, introiſſet in urbem; dixiſſetq; te-
ſtis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæſaris
commotum, illi amicum eſſe cœpiſſe: dixi, me eam Bi-
buli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium
triumphis, uictorijsq; anteferre, dixiq; eodem teſte
alio loco, eoſdem eſſe, qui Bibulum exire domo pro-
hibuiſſent, & qui me coegiſſent. tota uero interroga-
tio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius
Tribunatus: in qua omnia dicta sũt libertate, animoq;
maximo de ui, de auſpicijs, de donatione regnorum:
neque uero hac in cauſa modo, ſed conſtanter ſæpe in
ſenatu. quin etiam Marcellino, & Philippo Coss. Nonis
Apr. mihi eſt ſenatus aſſenſus, ut de Agro Campano
frequenti ſenatu Idib. Maij referretur. num potui ma-
gis in arcem illius cauſæ inuadere, aut magis obli-
uiſci temporum meorum & meminiſſe actionum?
hac á me ſententia dicta, magnus animorum motus
eſt factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum
etiam, quorum nunquam putaram: nam hoc S.C. in
meam ſententiam facto, Pompeius, cũ nihil mihi oſten-
diſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam & in Africam

profectus est: eoq; itinere Lucam ad Cæsarem uenit: ubi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe qui etiam Rauennæ Crassum ante uidisset, ab eoq; in me esset incensus. sanè moleste Pompeium id ferre constabat: quod ego cum audissem ex alijs, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quàm Luca discesserat, conuenisset, Te, inquit, ipsum cupio. nihil opportunius potuit accidere. nisi cum Marco fratre diligenter egeris; dependendum tibi est, quod mihi pro illo spospondisti. quid multa? questus est grauiter: sua merita commemorauit: quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidq; sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seq;, quæ de mea salute egisset, uoluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cuius causam, dignitatemq; mihi ut commendaret, rogauit; ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. hæc cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reseruarē: collegi ipse me, & cum ipsa quasi Rep. sum collocutus: ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto cōcederet, ut officiū meum, memoremq; in bene meritos animum, fidemq; fratris mei præstarem; eumq;, quem bonum ciuem semper habuisset, bonum uirū esse pateretur. In illis aūt meis actionibus, sententijsq; omnibus, quæ Pompeium uidebātur offendere, certorū hominū, quos iam debes suspicari, sermones referebātur ad me: qui cum illa sentirēt in Rep. quæ ego agebam, semperq; sensissent; me tamen nō satisfacere Pompeio, Cæsaremq;

inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. erat hoc mihi dolendũ, sed multo magis illud, quòd inimicũ meum, meum autem? immo uero legum, iudiciorum, otij, patriæ, bonorum omnium, sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic me præsente osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certe ut facere se arbitrarentur. hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circũspectis rebus omnibus, rationibusq; subductis, summã feci cogitationum mearũ omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus Rempu. teneri uiderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis alijs accidisse accepimus: non modo præmijs, quæ apud me minimum ualent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen mouentur etiam fortissimi uiri, ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. cum autem in Repu. Cn. Pompeius princeps esset, uir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in Rempu. meritis, præstantissimisq; rebus gestis esset consecutus, cuiusq; ego dignitatis ab adolescentia fautor, in Prætura autem, & in Consulatu adiutor etiam extitissem; cumq; idem auctoritate, & sententia per se, consilijs, & studijs tecum me adiuuisset, meumq; inimicum, unum in ciuitate haberet inimicum: non putaui famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententijs paulum me immutassem, meamq; uoluntatem ad summi uiri, de meq; optime meriti dignitatem aggregassem. in hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut uides,

in coniuncta & causa, & dignitate. hic multum ualuit cum uetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum Cæsare fuisse; tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore & literis, & officijs perspecta nobis, & cognita. uehementer etiam res ipsa publica me mouit: quæ mihi uidebatur cõtentioné, præsertim maximis rebus à Cæsare gestis, cum illis uiris nolle fieri, &, ne fieret, uehementer recusare. grauissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quam de me Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompeio: erant præterea hæc animaduertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus: QVALES in Reipu. principes essent, taleis reliquos solere esse ciueis. tenebam memoria, nobis Consulibus ea fundamenta iacta ex Cal. Ian. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, Nonis Dec. tantum uel animi fuisse in illo ordine, uel auctoritatis. idemq; memineram, nobis priuatis usq; ad Cæsarem, & Bibulum Coss. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum ferè sensum fuisse bonorum omnium. postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres; neque Resp. Consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros: iecit quidam casus caput meum quasi certaminis causa in mediam contentionem, dissensionem ciuilem. quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset: non dicam, quid acciderit: (multorum est enim, & uaria culpa) tantum dicam breui, non mihi exercitum, sed duces

defuisse. in quo, ut iam sit in ijs culpa, qui me non defenderunt; non minor est in ijs, qui reliquerunt. & si accusandi sunt, qui pertimuerunt: magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, quòd meos ciues & à me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci noluerim; declarariq; maluerim, quanta uis esse potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuissent. quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. qua in causa non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter. usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant ijdem in tuendo, qua in sententia si constare uoluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent: recreatis enim bonis uiris Consulatu tuo, & constantissimis atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio præsertim ad causam adiuncto, cum etiam Cæsar rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & nouis honoribus, ac iudicijs senatus, ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur; nulli improbo ciui locus ad Rempub. uiolandam esse potuisset. sed attende quæso, quæ sint consecuta. primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Bonam deam, quàm treis sorores, impunitatem est eorum sententijs assecutus, qui, cum Tribunus pleb. pœnas à seditioso ciue per bonos uiros iudicio persequi uellet, exemplum

præclarissimum in posterum uindicandæ seditionis de Rep. sustulerunt: iidemq; postea non meum monimentum, (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat) monimentum uero senatus, hostili nomine, & cruentis inustum literis esse passi sunt. qui me homines quod saluum esse uoluerunt, est mihi gratissimum: sed uellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptæ, uirium, & coloris rationem habere uoluissent. nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo uiro, meoq; iudicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est uero probandum, qui & summa uoluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curarit; eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem uirum, constania, & grauitate superasset. sed quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum Resp. maiorem etiam mihi animũ, quàm unquã habuissem, daret; quæ iam declarasset, sese non potuisse me uno ciue carere, cumq; Metellum unius Tribuni pl. rogatio, me uniuersa Resp. duce senatu, comitãte Italia,

promulgantibus omnibus, referente Consule, comitijs
centuriatis, cunctis ordinibus hominibusq; incumbēti-
bus, omnibus denique suis uiribus recuperasset. neq; ue
ro ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie as
sumo, quod quenquam maleuolentissimum iure possit
offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiā
alienioribus opera, consilio, labore desim. hic meæ uitæ
cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & spe-
ciem huius uitæ intuentur, solicitudinem autem, & la
borem perspicere non possunt. illud uero non obscure
queruntur in meis sententijs, quibus ornem Cæsarem,
quasi desciuerim à pristina causa. ego autem cum illa
sequor, quæ paulo ante proposui, tum hoc non in po-
stremis, de quo cœperam exponere. non offendes eun-
dem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui cō-
firmatus Cōsulatu nostro, nonnunquam postea interru
ptus, & afflictus ante te Consulem, recreatus abs te to
tus est, nunc ab ijs, à quibus tuendus fuerat, derelictus:
idq; non solum frōte, atq; uultu, quibus simulatio facil
lime sustinetur, ij declarant, qui tū nostro illo statu op-
timates nominabantur, sed ēt sententia sæpe iam, tabel
laq; docuerunt. itaq; tota iam sapientium ciuium, qua
lem me & esse, & numerari uolo, & sententia, & uo
lūtas mutata esse debet. id enim iubet idē ille Plato, quē
ego auctorem uehementer sequor: TANTVM con
tendere in Repu. quantum probare tuis ciuibus possis:
uim neque parenti, neq; patriæ afferre oportere. atque
hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ Reip.
fuisse, ꝙ cum offendisset populum Atheniensem pro-
pè iam desipientem senectute; cumq; eum nec persua-

dendo, nec cogendo regi posse uidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo, neq; integra re mihi ad consulendum capessere ne Remp. implicatus tenebar. sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadē causa & mihi utilia, & cuiuis bono recta defendere. huc accessit cōmemoranda quædam, & diuina Cæsaris in me, fratremq́; meum liberalitas, qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate, tantisq; uictorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus uideretur: sic enim te existimare uelim: ; cum à uobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cuius officijs me tam esse deuinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, que à me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium statim ut ille Prætor est factus: cum quidem ego eius petitionem grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, neq; tam illius lædēdi causa, quàm defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illū defenderem, mira contentio est consecuta. cur autem laudarim, peto à te, ut id à me ne ue in hoc reo, ne ue in alijs requiras; ne tibi ego idem reponam, cum ueneris; tametsi possum uel absenti, recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris: nec hoc pertimueris: nam à me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus,

de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddã, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.
» Vbi nominabit Phædriam : tu Pamphilam
» Continuo. si quando illa dicet, Phædriam in=
» Tromittamus comesatum : tu, Pamphilam
» Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
» Illius formam: tu huius contra. denique
» Par pro pari referto, quod eam mordeat.
sic petiui à iudicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum, meq; inspectante sæpe eum in senatu modo seuere seducerent, modo familiariter, atq; hilare amplexarentur, quoniamq; illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi aliũ Publiũ, in quo possem eorũ animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neq; solum dixi, sed etiam sæpe facio Dijs hominibusq; approbantibus. habes de Vatinio : cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quòd eius omneis grauissimas iniurias, cõmunis concordiæ causa, uoluntaria quadam obliuione contriueram : repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus accerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem : sed cum me disputantem, non lacessentem lacessisset; exarsi, non solum præsenti credo iracundia, (nam ea tam uehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamẽ insciente me fuisse, omne repente apparuit. quo quidem tempore ipso quidam homines, & ijdem illi, quos sæpe nutu,

ſignificationeq; appello, cum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, meq́; tum deniq; ſibi eſſe uiſum Reip. qualis fuiſſem, reſtitutum; cumq́; ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem cauſa eſſent, nunquam amicos futuros. quorum iniqui ſermones cum ad me per homines honeſtiſſimos perferrentur; cumq́; Pompeius ita contendiſſet, ut nihil unquam magis, ut cum Craſſo redirem in gratiam; Cæſarq́; per literas maxima ſe moleſtia ex illa contentione affectum oſtenderet: habui non temporum ſolũ rationem meorum, ſed ẽt naturæ: Craſſusq́;, ut quaſi teſtata populo Ro. eſſet noſtra gratia, penè à meis laribus in prouinciam eſt profectus: nam cũ mihi condixiſſet, cœnauit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. quamobrem eius cauſam, quod te ſcribis audiſſe, magna illius cõmendatione ſuſceptam defendi in ſenatu, ſicut mea fides poſtulabat. accepiſti, quibus rebus adductus, quamq́; rem, cauſamq́; defenderim, quiq́; meus in rep. ſit pro mea parte capeſſenda ſtatus. de quo ſic uelim ſtatuas; me hæc eadem ſenſurum fuiſſe, ſi mihi integra omnia, ac libera fuiſſent: nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neq; delendũ, etiam ſi id fieri poſſet, ſummorum ciuium principatũ; neque permanendum in una ſententia, cõuerſis rebus, ac bonorum uoluntatibus immutatis; ſed temporibus aſſentiendum. NVNQVAM enim præſtantibus in Rep. gubernanda uiris laudata eſt in una ſentẽtia perpetua permãſio. ſed ut in nauigãdo tẽpeſtati obſequi artis eſt. etiam ſi portũ tenere nõ queas; cũ uero id poſſis mutata

uelificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius, quàm eo cõmutato, quò uelis, tamẽ peruenire: sic, cũ omnibus nobis in administranda Repu. propositũ esse debeat, id quod à me sæpissime dictum est, cum dignitate otium; NON idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. quã obrem, ut paulo ante posui, si essent omnia mihi solutissima; tamen in rep. non alius essem, atq; nunc sum. cum uero in hunc sensum & alliciar beneficijs hominum, & compellar iniurijs; facile patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. apertius autem hæc ago, ac sæpius, ꝙ & Q. frater meus legatus est Cæsaris; & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi deuictũ putarẽ. itaque eius omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis: nec mihi aliter potuisse uideor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidijs sijs, quæ semper habui, nũc etiam potentium beneuolentiã coniunxissem. his ego consilijs si te præsentem habuissem; ut opinio mea fert, essem usus eisdem: noui enim temperantiã, & moderationem naturæ tuæ: noui animum tum mihi amicissimum, tum nulla in cæteros maleuolentia suffusum, contraq; cum magnum, & excelsum, tum etiam apertum, & simplicem. uidi ego quosdam in te taleis, qualeis tu eosdem in me uidere potuisti. quæ me mouerunt, mouissent eadem te profecto. sed quocunq; tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium

moderator consiliorum meorum. tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, uoluntatum, rerum deniq; omnium socium, comitemq; habebis: neq; mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quàm ut quotidie uehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neque ita multæ, ut pertimescas scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disiungo me ferè, referoq; ad mansuetiores musas, quæ me maxime, sicut iam à prima adolescentia, delectant) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem uolui, treis libros in disputatione, ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutileis: abhorrẽt enim à communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. scripsi etiam uersibus treis libros de temporibus meis: quos iampridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæq; in te pietatis. sed quia uerebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omneis nominare, non misi. quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, inuenero, curabo ad te perferendos. atq; istam quidem partẽ uitæ, cõsuetudinisq; nostræ totam ad te defero. quantum literis, quantum studijs, ueteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti,
libentissime

libentiſſime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus
domeſticis ſcribis, quæq; mihi cõmendas, ea tantæ mihi
curæ ſunt, ut me nolim admoneri, rogari uero ſine
magno dolore uix poſſim. Quod de Q. fratris ne
gotio ſcribis, te priore æſtate, quòd morbo impeditus in
Ciliciam non tranſieris, conficere non potuiſſe, nunc au
tem omnia facturum, ut conficias: id ſcito eſſe eiuſmo
di, ut frater meus uere exiſtimet, adiuncto iſto fundo
patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me
de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, noſtriq; ſtu
dijs, & exercitationibus uelim quamfamiliariſſime cer
tiorem, & quamſæpiſſime facias; exiſtimesq;, neminem
cuiquam neque chariorem, neq; iucũdiorem unquam
fuiſſe, quàm te mihi; idq;, me, nõ modo ut tu ſentias,
ſed ut omnes gẽtes, etiam ut poſteritas omnis intelligat,
eſſe facturũ. Appius in ſermonibus antea dictitabat,
poſtea dixit etiam in ſenatu palàm, ſeſe, ſi licitum eſſet
legem curiatã ferre, ſortiturũ eſſe cum collega prouin
ciam: ſi curiata lex non eſſet, ſeparaturum cum col=
lega, tibiq; ſucceſſurum: legem curiatam Conſuli fer
ri opus eſſe, neceſſe non eſſe: ſe, quoniam ex S C. pro=
uinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum,
quoad in Vrbem introiſſet. ego, quid ad te tuorum
quiſque neceſſariorum ſcribat, neſcio: uarias eſſe opi
niones intelligo. ſunt qui putent non poſſe te decedere,
quòd ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam qui,
ſi decedas, à te relinqui poſſe, qui prouinciæ præſit. mihi
non tam de iure certum eſt, (quanquam ne id quidem
ualde dubium eſt) quàm illud, ad tuam ſummam
amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio li=

bentissime solere frui, pertinere, te sine ulla mora prouinciam successori concedere; præsertim cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrunque puto meum esse; &, quid sentiã, ostendere; &, quod feceris, defendere. Scripta iam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis: quibus æquitatem tuã nõ potui non probare. facilitate autem, quod uellem, cõsequi potuisses, ne eius ordinis, quẽ semper ornasti, rem, aut uoluntatẽ offenderes. equidem nõ desinã tua decreta defendere: sed nosti consuetudinẽ hominũ. scis, quàm grauiter inimici illi ipsi Q. Scæuolæ fuerint. tibi tamẽ sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi ordinẽ aut recõcilies, aut mitiges, id etsi difficile est, tamẽ mihi uidetur esse prudẽtiæ tuæ. Vale.

M. T. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSVLTO.

CVr enim tibi hoc non gratificer, nescio: præsertim cũ his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. sed tu uelim desinas iam nostris literis uti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere uideare. quãquã qui istinc nunc ueniũt, partim te superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas, partim contumeliosum, quòd male respondeas. sed iam cupio tecũ coràm iocari. quare fac, ut quamprimum uenias, neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus saluum te uenisse gaudere: nam illò si ueneris, tanquam Vlysses cognosces tuorum neminem. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM, AD CVRIONEM, ET ALIOS, LIBER II.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

q Vanquam me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo: tamen nõ tam mihi moleſtum fuit, accuſari abs te officiũ meum, quàm iucundũ requiri: præſertim cum, in quo accuſabar, culpa uacarem; in quo autem deſiderare te ſignificabas meas literas, præ te ferres perſpectum mihi quidem ſed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. equidem neminem prætermiſi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui literas non dederim: etenim quis eſt tam in ſcribendo impiger, quàm ego? à te uero bis, ter'ue ad ſummum, & eas perbreueis accepi. quare ſi iniquus es in me iudex: condemnabo eodem ego te crimine. ſin me id facere noles: te mihi æquum præbere debebis. ſed de literis hactenus: non enim uereor, ne non ſcribendo te expleam; præſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego te abfuiſſe tãdiu à nobis, & doleo, quòd carui fructu iucundiſſimæ cõſuetudinis tuæ: & lætor, quòd abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus: quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna reſpõdet, breue eſt, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. tanta eſt expectatio uel animi, uel ingenij tui; ut ego te obſecrare, obteſtariq; non dubitem, ſic ad nos

confirmatus reuertare, ut quam expectationem tui cõcitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. & quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquã delebit obliuio: te rogo, ut memineris, quãtæcunq; tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra iam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

g Raui teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo uiro: qui cũ suis laudibus; tum uero te filio superasset omniũ fortunam, si ei contigisset, ut te ante uideret, quàm è uita discederet. sed spero nostrã amicitiam nõ egere testibus. tibi patrimoniũ Dij fortunẽt. me certe habebis, cui charus æque sis, & periucũdus, ac fuisti patri. Vale.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

r Vpæ studium non defuit declarandorũ munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquã te absente fieri, quod tibi, cum uenisses, non esset integrum. meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam; coramq; cõtra istam tuam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam; aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quãdo, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit,

possis meum recordari. breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut ijs bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in Rep. amplissima, consequi possis, quàm muneribus: quorũ neque facultatem quisquã admiratur; (est. n. copiarum, nõ uirtutis) neq; quisquam est, quin satietate iam defessus sit. sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandã rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaq; à te expectari, quæ à summa uirtute, summoq; ingenio expectanda sunt: ad quæ si es, ut debes, paratus, quod ita esse cõfido; plurimis, maximisq; muneribus & nos amicos, & ciues tuos uniuersos, & Rem pu. afficies. illud profecto cognosces, mihi te neq; chariorem, neque iucundiorem esse quenquam. Vale.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

E Pistolarũ genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cuius causa inuenta res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. huius generis literas à me profecto non expectas: domesticarum enim rerũ tuarũ habes et scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè noui. reliqua sunt epistolarũ genera duo, quæ me magnopere delectant: unum familiare, & iocosum: alterum seuerum, & graue. utro me minus deceat uti, non intelligo. iocer ne tecũ per literas? ciuem mehercule nõ puto esse, qui temporibus his ridere possit. an gra-

uius aliquid ſcribam? quid eſt, quod poſſit grauiter à Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de Rep? atque in hoc genere hæc mea cauſa eſt, ut neque ea, quæ nũc ſentio, uelim ſcribere. quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt; utar ea clauſula, qua ſoleo; teq; ad ſtudiũ ſummæ laudis cohortabor: eſt enim tibi grauis aduerſaria conſtituta, & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime uinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſſe elaborandum. in hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderẽ. & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſa, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

H Aec negotia quo modo ſe habeãt, ne epiſtola quidẽ narrare audeo. tibi, etſi, ubicũq; es, ut ſcripſi ad te antea, in eadem es naui: tamen, quòd abes, gratulor: uel quia non uides ea, quæ nos: uel quòd excelſo, & illuſtri loco ſita ſit laus tua, in plurimorũ et ſociorũ, et ciuium conſpectu: quæ ad nos nec obſcuro, nec uario ſermone, ſed et clariſſima, et una omniũ uoce perfertur. unũ illud neſcio, gratuler'ne tibi, an timeã, quòd mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quo uerear, ne tua uirtus opinioni hominũ nõ reſpondeat: ſed mehercule, ne, cum ueneris, non habeas iam, quod cures: ita ſunt omnia debilitata iam propè, & extincta. ſed hæc ipſa neſcio recte ne ſint literis cõmiſſa.

quare cætera cognoſces ex alijs . tu tamen, ſiue habes aliquam ſpem de Rep. ſiue deſperas; ea para, meditare, cogita, quæ eſſe in eo ciue, ac uiro debent, qui ſit Remp. afflictam, & oppreſſam miſeris temporibus, ac perditis moribus in ueterem libertatem, ac dignitatem uindicaturus. Vale.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D.

N On dum erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex. Iulium Milonis mei familiarem cum his ad te literis miſi: ſed tamen, cũ appropinquare tuus aduentus putaretur, et te iam ex Aſia Romam uerſus profectum eſſe conſtaret; magnitudo rei fecit, ut non ureremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri literas magnopere uellemus. Ego, ſi mea in te eſſent officia ſolum Curio tãta, quãta magis à te ipſo prædicari, quàm à me ponderari ſolent: uerecundius à te, ſi qua magna res mihi petenda eſſet, cõtenderem: GRAVE eſt enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet; ne id, quod petat, exigere magis, q̃ rogare, et in mercedis potius, quàm beneficij loco numerare uideatur. ſed quia tua in me uel nota omnibus, uel ipſa nouitate meorũ temporum clariſſima, & maxima extiterũt; EST'QVE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere: non dubitaui id à te per literas petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeq; neceſſarium: neq; enim ſum ueritus, ne ſuſtinere tua in me uel innumerabilia beneficia non poſſem; cum præſertim conſiderem, nullam

esse gratiam tantam, quã uel non capere animus meus accipiendo, uel remunerando, cumulandóq; illustrare possit. ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis Consulatu fixi, & locaui: statuiq;, in eo me nõ officij solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. neque uero cuiquam salutẽ, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. huic te unum tanto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirẽdum. habemus hæc omnia; bonorũ studium conciliatũ ex Tribunatu, propter nostram, ut spero te intelligere, causam; uulgi, ac multitudinis, propter magnificentiã munerũ, liberalitatemq; naturæ; iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere uel gratiam, uel diligentiam; nostram suffragationem si minus potentem, aut probatam tamen, & iustam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eorum uentorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. qui si ex omnibus unus optandus esset; quem tecum conferre possemus, nõ haberemus. quamobrem, si me memorem, si gratum, si bonum uirum uel ex hoc ipso, quòd tam uehementer de Milone laborem, existimare potes; si dignum denique tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, ut subuenias huic meæ solicitudini, ut huic meæ laudi, uel, ut uerius dicam, propè saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiæ, beneuo=

lentiæ erga te, ſi complecti hominem uolueris, habiturum eſſe neminem. mihi uero tantum decoris, tãtum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoſcam fuiſſe in laude mea, qui fueris in ſalute. ego ni te uidere ſcirem, cum hæc ad te ſcriberem, quantum officij ſuſtinerem, quantopere mihi eſſet in hac petitione Milonis omni non modo contentione, ſed etiam dimicatione elaborandum; plura ſcriberem. nunc tibi omnem rem, atque cauſam, meq́; totum commendo, atq; trado. unum hoc ſic habeto; ſi à te hanc rem impetraro, me pene plus tibi, quàm ipſi Miloni debiturum: nõ enim mihi tã mea ſalus chara fuit, in qua præcipue ſum ab illo abiutus; quàm pietas erit in referenda gratia iucunda. eam autem tui unius ſtudio me aſſequi poſſe confido. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. C. CVRIONI TRIB. PL. S. P. D.

SEra gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt: lõge enim abſum: audio ſero. ſed & tibi gratulor: &, ut ſempiternæ laudi tibi ſit iſte Tribunatus, exopto: teq́; hortor, ut omnia gubernes, et moderere prudentia tua, ne te auferãt aliorũ conſilia. nemo eſt, qui ſapientius tibi ſuadere poſſit te ipſo. nunquã labere, ſi te audies. nõ ſcribo hoc temere. cui ſcribam, uideo. noui animum, noui conſiliũ tuum. nõ uereor, ne quid timide, ne quid ſtulte facias, ſi ea defendes, quæ ipſe recta eſſe ſenties. quòd in id Reip. tempus non incideris, ſed

ueneris (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti Tribunatũ tuum) profecto uides, quãta uis in Rep. temporum sit, quanta uarietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum uoluntates: quid insidiarum, quid uanitatis in uita, non dubito quin cogites. sed, amabo te cura, & cogita, nihil noui, sed illud idem, quod initio scripsi. tecum loquere: te adhibe in consilium: te audi: tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quàm tu, nõ facile inueniri potest: tibi uero ipsi certe nemo melius dabit. Dij immortales, cur ego non adsum uel spectator laudum tuarum, uel particeps, uel socius, uel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & uis amoris mei, consilio te ut possem iuuare. scribam ad te plura alias: paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sanè feliciter, & ex mea sententia Remp. gessimus, unis literis totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamq; difficili in re, atque causa, cognosces ex ijs literis, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te mi Curio pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq; itẽ in te singulari, rogo, atq; oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem molestiam temporis prorogari. præsens tecũ egi, cum te Tribunũ pl. isto anno fore non putarem. itemq; petiui sæpius per literas, sed tum quasi à senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc à Tribuno pl. & à Curione Trib. non ut decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius; sed ut ne quid noui decernatur; et ut S. C. et leges de-

fendas; eaq; mihi conditio maneat, qua profectus sum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. PROCOS. M. CELIO S. P. D.

QVid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum cōpositiones, ut uadimonia dilata, & Chresti compilationē mitteres, & ea, quæ nobis, cū Romæ sumus, narrare nemo audeat? uide, quantum tibi meo iudicio tribuam: (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus Reip. geruntur quotidie; nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alij: multi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor. quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterū prospiciente, futura expecto: ut, ex tuis literis cum formā Reip. uiderim, quale ædificium futurum sit scire possim. neque tamē adhuc habeo, quod te accusem: neque enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quā quiuis nostrum, in primisq; ego, qui cum Pompeio complureis dies nullis in alijs, nisi de Rep. sermonibus uersatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. tantum habeto, ciuem egregium esse Pompeium, et ad omnia, quæ prouidenda sunt in Rep. & animo, & consilio paratum. quare da te homini, complectetur, mihi crede. iam ijdem illi & boni, & mali ciues uidentur, qui nobis uideri solent. Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuissem, multumq; mecum Gallus noster Caninius: proficiscebar inde pridie Non. Quint. cum hoc

ad te literarum dedi. tibi cum omnia mea commenda tissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tempus nobis prouinciæ prorogetur. in eo mihi sunt omnia. quid, quando, & quo modo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

M. T. C. PROCOS. M. CELIO RVFO AEDILI CVR. DES. S. P. D.

PLurimum tibi, ut debeo, gratulor, lætorq; cũ præsenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omniũ: in ijs enim sum locis, quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum gratulor: tum uero, quibus uerbis tibi gratias agam, non reperio, quòd ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodũ scripseras ad me, quẽ semper ridere possemus. itaque cum primũ audiui, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicã) egiq; omneis illos adolescenteis, quos ille iactitabat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, et quasi tecum coràm loquerer, Non ædepol quantã egeris rem, neque quantũ facinus feceris. quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebã me ad illud: Incredibile hoc factu obijcitur. repente uero incessi omnibus lætitijs. in quo cũ obiurgarer, quòd nimio gaudio penè desiperem, ita me defendebã: Ego uoluptatẽ animi nimiã. quid quæris? dum illũ rideo, penè sum factus ille. sed hæc pluribus, multaq; alia et de te, & ad te, cũ primum ero aliquid, otij nactus. Te uero mi Rufe diligo, quẽ mihi fortu-

na dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, ſed etiam inuidorum meorum; ut eos partim ſcelerum ſuorum, partim etiam ineptiarũ pœniteret. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO RVFO AEDILI CVR. DES. S. P. D.

T V uide, quã ad me literæ nõ perferantur: nõ enim adduci poſſum, ut abs te, poſteaquam Aedilis factus es nullas putem datas; præſertim cum eſſet tãta res, tantæ gratulationes: de te, quia, quod ſperabam: de illo, (balbus enim ſum) quod non putaram. atqui ſic habeto, nullam me epiſtolam acce-piſſe tuam poſt comitia iſta præclara, quæ me lætitia extulerunt. ex quo uereor, ne idem eueniat in meas li-teras. equidem nunquam domũ miſi unam epiſtolam, quin eſſet ad te altera: nec mihi eſt te iucundius quid-quam, nec charius. ſed balbi non ſumus. ad rem redea-mus. Vt optaſti, ita eſt: uelles enim, ais, tantũ modo ut haberem negotij, quod eſſet ad laureolam ſatis. Par-thos times, quia diffidis copijs noſtris. ergo ita accidit. nã Parthico bello nũciato, locorũ quibuſdam anguſtijs, et natura montiũ fretus, ad Amanũ exercitũ adduxi, ſa-tis probe ornatum auxilijs, et quadã auctoritate apud eos, qui me nõ norant, nominis noſtri: multum eſt enim in his locis; Hiccine eſt ille, qui Vrbẽ? quem ſenatus? no-ſti cætera. cũ ueniſſem ad Amanum, qui mons mihi cũ Bibulo communis eſt, diuiſus aquarum diuortijs: Caſſius noſter, quod mihi magnæ uoluptati fuit, feliciter ab

Antiochia hostem reiecerat. Bibulus prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus uexaui Amanienseis hosteis sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. ita uictoria iusta Imperator appellatus apud Issum: quo in loco sæpe, ut ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum. abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & uigesimum iam diem aggeribus, uineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimũ Pindenissum, tantis opibus, tantoq; negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi. quod si, ut spero, cepero: tum uero literas publice mittam. hæc ad te in præsenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasses. sed, ut redeam ad Parthos: hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem. ea, quæ sequitur, magno est in timore. quare mi Rufe uigila, primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, spissius; illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De Rep. ex tuis literis, ut antea tibi scripsi, cũ præsentia, tũ ẽt futura magis expecto. quare, ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te uehementer rogo. Vale.

M. T. C. IMP. CELIO AEDILI CVR. S. P. D.

PVtares ne unquam accidere posse, ut mihi uerba deessent, neq; solum ista uestra oratoria, sed hæc etiam leuia nostratia? desunt autem propter hanc causam, quòd mirifice sum solicitus, quidnam de pro-

uincijs decernatur. mirum me desiderium tenet Vrbis, incredibile meorum, atq; in primis tui, satietas autem prouinciæ, uel quia uidemur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quàm fortuna metuenda sit: uel quia totum negotium non est dignum uiribus nostris, qui maiora in Rep. onera sustinere & possimus, & soleamus: uel quia belli magni timor impendet: quod uidemur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui uenari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt, ualde aiunt queri, quòd nihil cuiquã insidiarũ in mea prouincia, nisi sibi, fiat. itaq; constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulo fit, & in primis à Patisco. quidquid erit, tibi erit: sed quid planè esset, nesciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ est Aedilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. tu uelim ad me de omni Reip. statu quãdiligẽtissime perscribas: ea enim certissima putabo, quæ ex te cognouero. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO RVFO AEDILI CVR. DES. S. P. D.

S Olicitus equidem erã de rebus urbanis: ita tumultuosæ cõciones, ita molestæ quinquatrus afferebãtur: nam citeriora nõdum audiebamus: sed tamẽ nihil me magis solicitabat, quàm in his molestijs nõ me, si qua ridenda essent, ridere tecũ: sunt enim multa: sed ea non audeo scribere: illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum lite

rarum. quare, etsi cum tu hæc leges, ego iam annuum munus confecero: tamen obuiæ mihi uelim sint literæ tuæ, quæ me erudiant de omni Rep. ne hospes planè ueniã. hoc melius, quã tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad Deiotarum Regem: quanquã omnia nec benigna, nec copiosa, cognorant. Vrbem mi Rufe cole, & in ista luce uiue: omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescẽtia iudicaui, obscura, & sordida est ijs, quorum industria Romæ potest illustris esse. quod cum probe scirem, utinam in sententia permãsissem. cum una mehercule ambulatiũcula, atq; uno sermone nostro omneis fructus prouinciæ non confero. spero me integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata prouincia. spes triumphi, inquis? satis gloriose triumpharem, si non essem tandiu quidem in desiderio rerum mihi charissimarum. sed, ut spero, propediem te uidebo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO AEDILI CVR. S. P. D.

r Aras tuas quidem (fortasse enim non perferũtur) sed suaueis accipio literas: uel quas proxime acceperã, quã prudenteis, quã multi & officij, & consilij. etsi omnia sic constituerã mihi agenda, ut tu admonebas: tamẽ confirmãtur nostra cõsilia, cum sentimus prudentibus, fideliterq; suadẽtibus idem uideri. ego Appium, ut sæpe tecum locutus sum, ualde diligo: meq; ab eo diligi statim cœptum esse, ut simulatatem

tatem

tatem deposuimus, sensi: nam & honorificus in me Consul fuit, & suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. mea uero officia ei non defuisse, tute es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit Phania. & mehercule etiam pluris eum feci, quód te amari ab eo sensi. iam me Pompeij totum esse scis: Brutum á me amari intelligis. quid est causæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? collegam meum præsertim, & in ipsa collegij laude, & scientia studiosum mei? hæc eo pluribus scripsi, quòd mihi significabant tuæ literæ subdubitare, qua essem erga illum uoluntate. credo te audisse aliquid: falsum est, mihi crede, si quid audisti. genus institutorum, & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione prouinciæ. ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse uellem. post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola ueternus ciuitatis. gaudebam sané, & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita uiuam, putaui. Dij immortales, quàm ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram; ciuitates locupletaram; publicanis, etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ul=

la querela conseruaram; priuatis, summis, infimis fueram iucundus; proficisci in Ciliciam Nonis Maij, & , cum primum æstiua attigissem, militaremq; rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio te Aedilem uidere: miroq; desiderio me Vrbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO AEDILI CVR. S. P. D.

M Arco Fabio, uiro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor: mirificeq; eum diligo, cũ propter summum eius ingenium, summamq; doctrinam, tum propter singularem modestiã. eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea. no ui ego uos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui uestra opera uti uelit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cũ tua opera Fabius uti uolet. Ego res Romanas uehementer expecto, & desidero: in primisq;, quid agas, scire cupio: nam iandiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO AEDILI CVR. S. P. D.

N On potuit accuratius agi, neq; prudẽtius, quã actũ est à te cũ Curione de supplicatione. & mehercule cõfecta res est ex mea sentẽtia, cũ celeritate, tum quòd is, qui erat iratus, cõpetitor tuus, et

idem meus,aſſenſus eſt ei,qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. quare ſcito me ſperare ea,quæ ſequuntur ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primũ laudari,deinde etiam amari. nã ea, quæ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe, ſcio,cui epiſtolæ tuæ reſpondeant. quid,ſi meam legas,quam ego tum ex tuis literis miſi ad Appium? ſed quid agas? ſic uiuitur. quod actum eſt,Dij approbent.ſpero fore iucundum generũ nobis. multum in eo tua nos humanitas adiuuabit. Reſp.me ualde ſolicitat. faueo Curioni. Cæſarem honeſtũ eſſe cupio. pro Pompeio emori poſſum.ſed tamen ipſa Rep.nihil mihi eſt charius. in qua tu nõ ualde te iactas: diſtrictus enim mihi uideris eſſe,quòd & bonus ciuis,& bonus amicus es. Ego de prouincia decedens,Quæs. Celiũ præpoſui prouinciæ.puerũ, inquis? at Quæſtorem,at nobilem adoleſcentem,at omniũ ferè exemplo.neque erat ſuperiore honore uſus,quem præficerẽ.Põtinus multo ante diſceſſerat. à Q. fratre impetrari non poterat: quẽ tamen ſi reliquiſſem, dicerẽt iniqui,non me planè poſt annum, ut ſenatus uoluiſſet, ex prouincia deceſſiſſe,quoniam alterum me reliquiſſem. fortaſſe & illud adderent, ſenatum eos uoluiſſe prouincijs præeſſe,qui antea non præfuiſſent, fratrem meum triennium Aſiæ præfuiſſe.denique nũc ſolicitus nõ ſum: ſi fratrem reliquiſſem,omnia timerem.poſtremo non tã mea ſponte, quàm potentiſſimorũ uirorum exemplo: qui omneis Caſſios,Antonioſq; cõplexi ſunt. hominem adoleſcentem non tã allicere uolui,quã alienare nolui. hoc tu meum conſilium laudes neceſſe eſt: mutari enim non poteſt. De Ocella parũ plane ad me

ſcripſeras, & in actis non erat. Tuæ res geſtæ ita notæ ſunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum. Ego, niſi quid me Eteſiæ morabuntur, celeriter, ut ſpero, uos uidebo. Vale.

M. T. CICERO IMP. M. CELIO AEDILI CVR. S. P. D.

m Agno dolore me affeciſſent tuæ literæ, niſi iã & ratio ipſa depuliſſet omneıs moleſtias, & diuturna deſperatione rerũ obduruiſſet animus ad dolorem nouum. ſed tamen quare acciderit, ut ex meis ſuperioribus literis id ſuſpicarere, quod ſcribis, neſcio: quid enim fuit in illis præter querelam temporum, quæ non animum meum magis ſolicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognoui aciem ingenij tui; quod ipſe uideam, te id ut non putem uidere. illud miror, adduci potuiſſe te, qui me penitus noſſe deberes, ut me exiſtimares aut tam improuidũ, qui ab excitata fortuna ad inclinatã, & propè iacentẽ deſciſſerẽ, aut tam inconſtantem, ut collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderẽ, à meq; ipſe deficerem, &, quod initio, ſemperq; fugi, ciuili bello intereſſem. quod eſt igitur meum triſte conſilium? ut diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines: noſti enim non modo ſtomachi mei, cuius tu ſimilem quondam habebas, ſed etiam oculorum in hominum inſolentium indignitate faſtidium. accedit etiam moleſta hæc pompa lictorum meorum, nomenq; imperij, quo appellor. eo ſi onere carerẽ, quàm uis paruis Italiæ latebris contentus eſſem. ſed incurrit

hæc nostra laurus non solum in oculos, sed iam etiam in uoculas maleuolorum. quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi uobis approbantibus, cogitaui. sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. quòd autem in maritimis facillime sum, moueo nonnullis suspicionem, uelle me nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem qui conuenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obuiam uenisti: non enim te cælaui. sed non ne tum prouidisti, quàm abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem: nō ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quàm ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi uelim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quàm pacem; ea desperata, nihil tam fuisse, quàm arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore ut nunquam pœniteat. etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quòd nunquā bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, ꝙ illi tribuebatur ignauiæ, de nobis id existimari posse non arbitror. nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorē fidissime, atque amantissime proponuntur: nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hac orbis terrarum perturba-

tione impendere uideatur. quam quidem ego à Rep. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissime uel istis ipsis, quæ tu me mones ut caueam, redemissem. Filio meo, quẽ tibi charũ esse gaudeo, si erit ulla Resp. satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis ciuibus. nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihiq; charissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum uero Tulliam meam faciã, quin ea me cura uehementissime solicitet? et eo magis, quòd in communibus miserijs hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meũ, uel potius nostrum fore ab ijs molestijs, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. uelim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi socero non honestos. itaque neque ego hunc Hispaniensem casum expecto, de quo mihi explotatum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito. si quando erit ciuitas: erit profecto nobis locus. sin autem nõ erit: in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, uenies, in quibus nos consedisse audies. sed ego fortasse uaticinor, & hæc omnia melioreis habebunt exitus: recordor enim desperationes eorum, qui senes erãt adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & utor ætatis uitio. uelim, ita sit: sed tamen togam prætextã texi Oppio, puto te audisse. nã Curtius noster dibaphũ cogitat: sed eum infector moratur. hæc aspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo uideas, tanquam si res tua agatur.

Extremũ illud erit: nos nihil turbulenter, nihil te=

mere faciemus. te tamen oramus, quibuscunq; erimus in terris, ut nos, liberosq; nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

M. T. CICERO IMP. CANINIO SALLVSTIO PROQVAES. S. P. D.

Literas à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad XVI. Cal. Sext. his ego ordine, ut uideris uelle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quenquã fore arbitror. quin ad diem decedam, nulla causa est, præsertim sublato metu Parthico. commoraturũ me nusquam sanè arbitror. Rhodum Ciceronum causa puerorum accessurũ puto. neque id tamen certũ est. ad Vrbẽ uelim quãprimũ uenire: sed tamen iter meum Reip. & rerum urbanarũ ratio gubernabit. successor tuus nõ potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatẽ. sed id uix mihi uideris per legem Iuliã facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non seruat, tibi magnopere seruandã censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse: uidebã idem cæteros existimare: molesteq; ferebam, de ea re minus commodos sermones maleuolorum fuisse. Parthi transierint, nec ne, præter te uideo dubitare neminem: itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma parauerã, cõmotus hominũ nõ dubio sermone dimisi. Rationes mei Quæstoris nec uerũ fuit me tibi mittere; nec tũ erant cõfectæ. eas nos Apameæ

deponere cogitabamus. De præda mea præter Quæſto-
res urb.ideſt populum R. teruncium nec attigit, nec ta
cturus eſt quiſquam. Laodiceæ me prædes accepturum
arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo
cautum ſit ſine uecturæ periculo. Quod ſcribis ad me
de drachmis CCCIↃↃↃ: nihil eſt, quod in iſto genere
cuiquam poſſim commodare: omnis enim pecunia ita
tractatur, ut præda à præfectis; quæ autem mihi attri
buta eſt, à Quæſtore curetur. Quod quæris, quid exiſti
mem de legionibus, quæ decretæ ſunt in Syriam: antea
dubitabam, uenturæ ne eſſent: nunc mihi non eſt du-
bium, quin, ſi antea auditũ erit, ocium eſſe in Syria, uẽ
turæ non ſint. Marium quidem ſucceſſorem tarde ui-
deo eſſe uenturum, propterea quòd ſenatus ita decre-
uit, ut cum legionibus iret. uni epiſtolæ reſpondi. uenio
ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quam diligentiſſi-
me commendem. in quo mihi uoluntas non deeſt: ſed
locus uidetur eſſe tecum expoſtulãdi: ſolus enim tu ex
omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nunquã
feciſti, quàm ualde Bibuli uolũtas à me ſine cauſa ab-
horreret: permulti enim ad me detulerunt: cum ma-
gnus Antiochiæ metus eſſet, & magna ſpes in me, atq;
in exercitu meo, ſolitum dicere, quiduis ſe perpeti mal-
le, quàm uideri eguiſſe auxilio meo. quod ego officio
quæſtorio te adductum reticere de Prætore tuo nõ mo
leſte ferebam: quanquam, quemadmodum tractarere,
audiebam. ille autem, cum ad Thermum de Parthico
bello ſcriberet, ad me literam nunquam miſit, ad quẽ
intelligebat eius belli periculum pertinere. tantum de
Auguratu filij ſui ſcripſit ad me. in quo ego miſericor-

dia commotus, et quòd semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quã humanissime scriberem. ille si omnibus est maleuolus, quod nunquã existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienior: nihil tibi literæ meæ proderunt. Nam ad senatũ quas Bibulus literas misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod autem meũ erat proprium, ut alarijs transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. quod uero illius erat solius, id mecũ communicat. equitibus auxiliarijs, inquit, cum amplius frumenti postularemus. illud uero pusilli animi, et ipsa maleuolentia ieiuni, atq; inanis, quòd Ariobarzanẽ, quem senatus per me Regem appellauit, mihiq; cõmendauit, iste in literis non Regem, sed Regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati. sed tibi morem gessi. literas ad eum scripsi. quas cum acceperis, facies quod uoles. Vale.

M. T. CICERO IMP. Q. THERMO PROPRAET. S. P. D.

Officium meũ erga Rhodonem, cæteraq; mea studia, quæ tibi, ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo grata esse uehementer graudeo: mihiq; scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidẽ à te ipso integritate, et clemẽtia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse uideatur. sed mihi magis, magisq; quotidie de rationibus tuis cogitãti placet illud meũ cõsiliũ, ꝙ initio Aristoni nostro, ut ad me uenit,

ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si adolescenspotens, & nobilis à te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu superiorem. ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso uincit uiros optimos, hominesq; innocentissimos legatos tuos, quòd & Quæstor est, & Quæstor tuus. nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen treis fratres summo loco natos, promptos, non indesertos, te nolo habere iratos, præsertim iure, quos uideo deinceps Tribunos pl. per triennium fore. tempora autem Reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta uidentur fore. cur ego te uelim incidere in terrores tribunitios? præsertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis Quæstorem possis anteferre. qui si dignum se maioribus suis præbuerit, ut spero, & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. quæ mihi ueniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; quòd in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id uelim Dij approbent. sed, si me audies, uitabis inimicitias, et posteritatis otio consules. Vale.

M. T. CICERO IMP. C. CELIO L.
F. QVAES. DES. S. P. D.

C Vm optatissimũ nũcium accepissem, te mihi Quæstorẽ obtigisse, eo iucũdiorẽ mihi eã sortẽ sperabã fore, quo diutius in prouincia mecũ fuisses: magni enim uidebatur interesse, ad eã neces=

ſitudinem, quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere. poſtea, cum mihi nihil neque à te ipſo, neque ab ullo alio de aduētu tuo ſcriberetur: uerebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc uereor, ne ante, quàm tu in prouinciam ueniſſes, ego de prouincia decederem. accepi autem à te miſſas literas in Cilicia, cum eſſem in caſtris, ad X. Cal. Quint. ſcriptas humaniſſime: quibus facile & officium, & ingenium tuũ perſpici poſſit: ſed neque unde, neque quo die datæ eſſent, aut quo tempore te expectarem, ſignificabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat, ut ex eo ſcirem, quo ex loco, aut quo tempore eſſent datæ. quæ cum eſſent incerta, exiſtimaui tamen eſſe faciundum, ut ad te ſtatores meos, et lictores cum literis mitterem: quas ſi ſatis opportuno tempore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciam quamprimum ueneris. nam quod ad me Curius conſobrinus tuus, mihi, ut ſcis, maxime neceſſarius, quod item C. Virginius propinquus tuus, familiariſſimus noſter ad te accuratiſſime ſcripſit: ualet id quidem apud me multum, ſicuti debet hominum amiciſſimorum diligens commendatio: ſed tuæ literæ, de tua præſertim dignitate, & de noſtra coniunctione, maximi ſunt apud me ponderis. mihi Quæſtor optatior obtingere nemo potuit: quamobrem quæcunque à me ornamenta in te proficiſcentur; ut omnes intelligant, à me habitam eſſe rationem tuæ, maiorumq; tuorum dignitatis. ſed id iam facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam ueneris. quod ego & mea, & Reip. & maxime tua intereſſe arbitror. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD APPIVM LIBER III.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D.

SI ipsa Resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet: non facilius ex ea cognoscere posses, quàm ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, uerum etiam, quod uidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit: id enim mihi et ad breuitatem est aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen uidentur etiã aliquæ meæ partes: sic enim tibi persuade, charissimũ te mihi esse cũ propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ; tum quòd ex literis tuis, et ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usurã, qua caruimus intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, et magnitudine officiorum meorum sarciam. idq; me, quoniã tu ita uis, puto non inuita Minerua esse facturũ, quã quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Palladа, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi reddidit à te literas plenas et amoris, & officij, mirifiee ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tua-

rum. iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes, quotidie mihi narraret. quid quæris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phaniam ualde sim desideraturus. quem cum Romam remittes, quod, ut putabamus, celeriter eras facturus: omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me uoles, mandata des uelim. L. Valerium iurisconsultum ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisco͂sultus: melius enim ei cauere uolo, quàm ipse alijs solet. ualde hominem diligo. est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D.

CVm & contra uoluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in prouinciam proficisci necesse esset: in multis & uarijs molestijs, cogitationibusq; meis hæc una co͂solatio occurrebat, quòd neq; tibi amicior, quàm ego sum, quisquam posset succedere; neq; ego ab ullo prouincia͂ accipere, qui mallet eam mihi quàmaxime aptam, explicatamq; tradere. quòd si tu quoque eandem de mea uoluntate erga te spem habes: ea te profectò nunqua͂ fallet. à te maximopere pro nostra summa coniunctione, tuáq; singulari humanitate etiam atque etiam peto, et quæso, ut, quibuscunque rebus potes, (potes autem

plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. uides ex S. C. prouinciam esse habendam. si eam, quoad eius facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris: facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis, tui consilij est. ego te, quod tibi ueniet in mentem mea interesse, ualde rogo. pluribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorẽ orationem expectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnã te ex eo, & perpetuam uoluptatem esse capturum. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D.

AD XI. Cal. Iun. Brundusium cum uenissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præsto fuit, eáq; me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quẽ pertinebant, sed uniuerso senatui uenerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istã prouinciam: censebant enim omnes ferè, ut in Italia supplementũ meis, & Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpitius Cos. passurum se negaret: multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaq; fecimus. Nunc, quod à te petij literis ijs, quas Romæ tabellarijs tuis dedi, uelim tibi curæ sit, ut, quæ successori cõiunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui prouinciam tradit, ea pro nostra constantissima uoluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: ut

omnes intelligant,nec me beneuolentiori cuiquam ſuccedere,nec te amiciori potuiſſe prouinciam tradere. Ex ijs literis,quarum exemplum ad me miſiſti, quas in ſenatu recitari uoluiſti, ſic intellexeram, permultos à te milites eſſe dimiſſos, ſed mihi Fabius idem demõſtrauit id te cogitaſſe facere; ſed cum ipſe à te diſcederet, integrum militum numerum fuiſſe. id ſi ita eſt: pergratum mihi feceris,ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quamminimum imminueris. qua de re S.C. quæ facta ſunt ad te miſſa eſſe arbitror. equidem pro eo, quãti te facio,quidquid feceris,approbabo: ſed te quoq; confido ea eſſe facturum,quæ mihi intelliges maxime eſſe accõmodata. Ego C.Pontinum legatum meum Brunduſij expectabam: eumq; ante Cal.Ian.Brunduſium uenturum arbitror. qui cum uenerit; quæ primum nauigandi nobis facultas data erit,ea utemur. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D

PRidie Non.Iun.cum eſſem Brunduſij, literas tuas accepi:quibus erat ſcriptum,te L.Clodio mandaſſe,quæ illum mecum loqui uelles. eũ ſanè expectabã,ut ea,quæ à te afferret,quãprimum cognoſcerem. meum ſtudium erga te,& officium tametſi multis iam rebus ſpero tibi eſſe cognitum,tamen in ijs maxime declarabo,quibus plurimum ſignificare potuero, tuam mihi exiſtimationem,& dignitatem chariſſimam eſſe mihi & Q.Fabius Virgilianus,& C.Flaccus L. F. & diligentiſſime M. Octauius Cn. F. demonſtrauit,me à te plurimi fieri: quod egomet multis

argumentis iam antea iudicaram, maximeq; illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum suauissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniũctiones necessariorum tuorum: duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerum, & M. Brutum generum tuum. collegij quoque coniunctio, præsertim tam honorifice à te approbata, non mediocre uinculum mihi quidem attulisse uidetur ad uoluntates nostras copulandas. sed si Clodium conuenero; ex illius sermone ad te scribam plura; & ipse operam dabo, ut te quamprimum uideam. Quod scribis, manendi tibi causam eam fuisse, ut me conuenires: id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D.

Ralleas ueni ad VI. Cal. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum literis, mandatisq; tuis: quo quidem homine neminem potuisti nec mihi amiciorẽ, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quæ scire uolebam, aptiorem, prudentiorem ue mittere. ego autem & tuas literas legi libẽter, & audiui Lucilium diligenter. nũc, quoniam & tu ita sentis; (scribis enim, quæ de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi ea iucunda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re uera, confirmata amicitia, & perspecta fide, commemoratio officiorum su-

peruacanea

peruacanea est: eam partem orationis prætermittam. tibi tamen agam, ut debeo, gratias: animaduerti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresq;, & præparares quodam modo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam: sequitur illud, ut te existimare uelim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primum ut ipse tu, tuiq; omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos esse, quàm non intelligere uidentur. sed profecto intelligent: neq; enim obscuris personis, nec paruis in causis res agetur. sed hoc fieri melius, quàm dici, aut scribi uolo. Quòd itinerum meorum ratio te & non nullam in dubitationem uidetur adducere, uisurus'ne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brūdusii cum loquerer cum Phania liberto tuo, ueni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primū esse uenturū, quò te maxime uelle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, classe te uelle decedere: perfore accommodatū tibi, si ad Sidam, maritimā partem prouinciæ, nauibus accessissem. dixi me esse facturum: itaq; fecissem nisi mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minime id esse faciendū; te Laodiceæ fore ad meum aduētū. erat id mihi multo breuius, multoq; commodius, cū præsertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est cómutata. nunc, quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum consiliū exponam. prid. Cal. Sext. puto me Laodiceæ fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur,

quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad exercitum: ut circiter Id. Sext. putem me ad Iconium fore. sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi cœpero, quàm celerrimis potero, & quàm creberrimis literis faciã, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conueniam, quàm decedas. quam facultatem si quis casus eripuerit: mea tamẽ in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te uidissem. tibi de nostris rebus nihil sum ante mãdaturus per literas, quã desperaro coram me tecum agere posse. Quod te à Scæuola petijsse dicis, ut, dum tu abesses ante aduentũ meum, prouinciæ præesset: eum ego Ephesi uidi, fuitq; mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi cõmoratus sum: nec ex eo quidquam audiui, quod sibi à te mãdatum diceret, sané uellem potuisset obsequi uoluntati tuæ: non enim arbitror noluisse. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D

CVm meum factum cum tuo comparo; etsi nõ magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi, tamen multo magis meo facto delector, quàm tuo. ego.n. Brundusij quæsiui ex Phania, cuius mihi uidebar & fidelitatẽ erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret, quam in partẽ prouinciæ maxime putaret te uelle ut in succedẽdo pri

mum uenirem. cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quàm si ad Sidam nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi esse facturum. idem ego cum L. Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo quum loquerer, tecum loqui uiderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum uenirem. tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere à me petiuit, ut Laodiceã protinus irem: te in prima prouincia uelle esse, ut quamprimum decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes uidere, te antea, quàm tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum iis literis, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi uidebar, quàm festinares decedere. respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libẽtius, quàm si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. itaque & consiliũ mutaui: & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas quidẽ ex tuis literis intellexi satis mature ad te esse perlatas. hoc ego meo facto ualde delector: nihil enim potuit fieri amantius. cõsidera nunc uicissim tuũ. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimũ uidere posses: sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidẽ possem triginta diebus, qui tibi ad decedẽdũ lege, ut opinor, Cornelia constituti essent: ut tuũ factũ illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorãt, alieni hominis, ut leuissime dicã, & fugientis cõgressum, meum uero cõiunctissimi & amicissimi esse uideatur. ac mihi tamen ante, quàm in prouinciã uenirẽ, redditæ sunt

à te literæ : quibus etsi te Tarsum proficisci demonstra
bas, tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi af
ferebas : cum interea credo equidem maleuoli homines
(late enim patet hoc uitium, & est in multis) sed tamē
probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ con=
stantiæ, conabantur alienare à te uoluntatem meam :
qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iu=
dicare dicerent, cum posses iam suspicari, tibi esse suc=
cessum ; quæ ne ab ijs quidem fieri solerent, qui breui
tempore sibi successum iri putarent. horū ego sermo=
ne nō mouebar: quin etiam (credas mihi uelim) si quid
tu ageres, leuari me putabam molestia : & ex annua
prouincia, quæ mihi longa uideretur, propè iam unde=
cim mensium prouinciam factam esse gaudebam, si
absenti mihi unius mensis labor detractus esset. illud
(uere dicam) me mouet, in tāta militum paucitate ab=
esse treis cohortes, quæ sint plenissimæ, nec me scire ubi
sint. molestissime autem fero, quòd, te ubi uisurus sim,
nescio : eóq; ad te tardius scripsi, ꝙ quotidie te ipsum
expectabam : cum interea ne literas quidem ullas acce=
pi, quæ me docerent, quid ageres, aut ubi te uisurus es=
sem. itaque uirum fortem, mihiq; in primis probatum
Antonium præfectum euocatorum misi ad te, cui, si tibi
uideretur, cohortes traderes: ut, dum tempus anni esset
idoneum, aliquid negotij gerere possem. in quo tuo cō=
silio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra,
& literæ tuæ fecerant : quod ego ne nunc quidem de=
spero. sed plane, quando, aut ubi te uisurus sim, nisi ad
me scripseris, ne suspicari quidem possum. ego, ut me
tibi amicissimum esse & æqui & iniqui intelligant,

curabo. de tuo in me animo iniquis secus existimandi uideris non nihil loci dedisse. id si correxeris, mihi ualde gratum erit. & ut habere rationem possis, quo loco me salua lege Cornelia conuenias: ego in prouinciam ueni prid. Cal. Sext. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. castra moui ab Iconio prid. Cal. Sept. nunc tu et ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conueniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. S. D.
APPIO PVLCHRO.

PLuribus uerbis ad te scribā, cum plus otij nactus ero. hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me conuenissent, & se Romā properare dixissent. itaque nullas ijs, præterquam ad te, & ad Brutum, dedi literas. Legati Appiani mihi uolumen à te plenum querelæ iniquissimæ reddiderunt, ꝙ eorū ædificationē literis meis impedissem. eadem epistola petebas, ut eos quāprimum, ne in hiemem inciderēt, ad facultatem ædificandi liberarem: & simul peracute querebare, quòd eos tributa exigere uetarem prius, quàm ego re cognita permisissem: genus enim quoddā fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. ad omnia accipe: & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primū cum ad me aditum esset ab ijs, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, quàm ego rem, causamq;

cognoscerem? non poteram, credo, ante hiemem: sic enim scribis. quasi uero ad cognoscendum ego ad illos: nõ illi ad me uenire debuerint. tã longo, inquis? quid? cum dabas ijs literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hyemem ædificarent; non eos ad me uenturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridicule: quas enim literas afferebant, ut opus æstate facere possent; eas mihi post brumam reddiderunt. sed scito, & multo plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi uelint; et me tamen, quod te uelle existimem, esse facturum. de Appianis hactenus. À Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quòd tibi obuiam non prodijssem. scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. cum puer tuus ad me secunda ferè uigilia uenisset; isq; te ante lucem Iconium mihi uenturum nunciasset; incertumq;, utra uia, cum essent duæ: altera Varronem tuum familiarissimum, altera Q. Leptam præfectam fabrum meum tibi obuiam misi: mandaui utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obuiam prodire possem. currens Lepta uenit; mihiq; nunciauit, te iam castra prætergressum esse. confestim Iconium ueni Cætera iam tibi nota sunt. an ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cum in isto genere multo etiã ambitiosius facere soleam, quàm honos meus & dignitas postulet. sed hæc hactenus, illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam, Cicero

Appio noluit? Quæſo, etiam ne tu has ineptias, homo mea ſententia ſumma prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum uſu, addo urbanitatem, quæ eſt uirtus, ut Stoici rectiſſime putant, ullam Appietatem, aut Lentulitatem ualere apud me plus, quàm ornamenta uirtutis exiſtimas? cum ea conſecutus non dum eram, quæ ſunt hominum opinionibus ampliſſima: tamen iſta ueſtra nomina nunquam ſum admiratus: uiros eos, qui ea uobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. poſtea uero quàm ita & accepi, & geſſi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: ſuperiorem quidem nunquam, ſed parem uobis me ſperaui eſſe factum. nec mehercule aliter uidi exiſtimare uel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui unquam fuerunt; uel P. Lentulum, quem mihi ipſi antepono. tu ſi aliter exiſtimas, nihil errabis, ſi paulo diligentius, (ut, quid ſit ἐξοχὴ, quid ſit εὐγένεια, intelligas) Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. ſed ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, uerum etiam amiciſſimum, exiſtimes uelim. profecto omnibus meis officijs efficiam, ut ita eſſe uere poſſis iudicare. tu autem ſi id agis, ut minus mea cauſa, dum ego abſum, debere uidearis, quàm ego tua laborarim: libero te iſta cura. παῤ ἐμοὶ γε καὶ ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιςα δὲ μητίετα ζεὺς. ſi autem natura es φιλαίτιος: illud non perficies, quo minus tua cauſa uelim: hoc aſſequere, ut, quam in partem accipias, minus laborem. hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officij mei, beneuolentiæq; , quam à me certo iudicio ſuſceptam,

quoad tu uoles, conseruabo. Vale.

M. T. CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO.

Etsi, quantum ex literis tuis intelligere potui, uidebam te hanc epistolam, cum ad Vrbem esses, esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium: tamen, cum tu tam multis uerbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putaui, ut tuis literis breui responderem. sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodam modo relinquenda sunt: nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum; nisi, me uultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idq; pro tribunali, cum aliquid ageretur, & non nullis in conuiuijs intelligi potuisse. hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidem scio, meos multos, & illustreis & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te uere potuisse deferri. Nam quod ad legatos attinet: quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quàm ut sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis ciuitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cum essem, multarum ciuitatũ principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum soluendo ciuitates non es-

ſent . hic ego multa ſimul cogitaui . primum, te, homi=
nem non ſolum ſapientem , uerum etiam, ut nunc lo=
quimur, urbanum , non arbitrabar genere iſto legatio
num delectari. idq; me arbitror Synnadis pro tribuna
li multis uerbis diſputauiſſe: primum , Appium Clau=
dium ſenatui, populoq; R. non Myndenſium teſtimonio
(de ea enim ciuitate mẽtio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe
laudatum : deinde me iſta uidiſſe multis accidere , ut
eorum cauſa legationes Romam uenirent; ſed his le=
gationibus non meminiſſe ullum tempus laudandi ,
aut locum dari : ſtudia mihi eorum placere , quòd in
te benemerito grati eſſent; conſilium totum uideri mi=
nime neceſſarium: ſi autem uellent declarare in eo offi
cium ſuum ; laudaturum me , ſi quis ſuo ſumptu fun
ctus eſſet officio ; conceſſurum , ſi legitimo ; non per=
miſſurum , ſi infinito . quid enim reprehendi poteſt ;
niſi quod addis , uiſum eſſe quibuſdam edictum me=
um quaſi conſulto ad iſtas legationes impediendas eſſe
accommodatum . iam non tam mihi uidentur iniu=
riam facere ij , qui hæc diſputant, quàm ſi cuius aures
ad hanc diſputationem patent . Romæ compoſui edi=
ctum . nihil addidi , niſi quod publicani me rogarunt,
cum Samum ad me ueniſſent , ut de tuo edicto toti=
dem uerbis transferrem in meum . diligentiſſime ſcri=
ptum caput eſt , quod pertinet ad minuendos ſumptus
ciuitatum : quo in capite ſunt quædam noua ſalu=
taria ciuitatibus , quibus ego magnopere delector . hoc
uero , ex quo ſuſpicio nata eſt , me exquiſiuiſſe ali=
quid , in quo te offenderen , tralatitium eſt . neque
enim eram tam deſipiens , ut priuatæ rei cauſa legari

putarem, qui & tibi non priuato, & pro re non priua=
ta ſua, ſed publica; non in priuato, ſed in publico or=
bis terræ conſilio, id eſt in ſenatu ut gratias agerent,
mittebãtur. neque cum edixi, ne quis iniuſſu meo pro=
ficiſceretur, excluſi eos, qui me in caſtra, & qui trans
Taurum perſequi non poſſent; nam id eſt maxime in
tuis literis ridendum: quid enim erat, quòd me perſe=
querentur in caſtra, Taurum'ue tranſirent; cum ego
Laodicea uſque ad Iconium iter ita fecerim, ut me om=
nium illarum diœceſium, quæ cis Taurum ſunt, om=
niumq; earum ciuitatum magiſtratus, legationesq; cõ=
uenirent? niſi forte poſtea cœperunt legare, quàm ego
Taurum trãſgreſſus ſum. quod certe non ita eſt. cum
enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Phi=
lomeli, cum Iconij eſſem; quibus in oppidis omnibus
commoratus ſum: omnes iam iſtius generis legationes
erant conſtitutæ. atque hoc tamen te ſcire uolo, me de
iſto ſumptu legationum aut minuendo, aut remittendo
decreuiſſe nihil, niſi quod principes ciuitatum à me po=
ſtulaſſent, ne in uenditionem tributorum, & illá acer=
biſſimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum,
atque hoſtiorum inducerẽtur ſumptus minime neceſſa=
rij. ego autem, cum hoc ſuſcepiſſem, non ſolum iuſtitia,
ſed etiam miſericordia adductus, ut leuarem miſerijs
perditas ciuitates, & perditas maxime per magiſtra=
tus ſuos: non potui in illo ſumptu non neceſſario ne=
gligens eſſe. tu, cum iſtiuſmodi ſermones ad te dela=
ti de me ſunt, non debuiſti credere. ſi autem eo gene=
re delectaris, ut, quæ tibi in mentem ueniant, alijs at=
tribuas: genus ſermonis inducis in amicitiam mini=

me liberale. ego, si in prouincia de tua fama detrahere unquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundusij, neque ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in locum me uenire uelles, retulissem. quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: Disputabant; ego contra disserebam: Dicebant; ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum unquã putas? ne hoc quidem, quòd, cum me Leodiceam uenire uoluisses, Taurum ipse transisti? quòd ijsdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam plura, ne, in quo te obiurgem, id ipsum uidear imitari. illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis; tua summa culpa est: sin alij tecum hæc loquuntur; tua tamen, quòd audis, culpa nonnulla est. mea ratio in tota amicitia nostra constans et grauis reperietur. quòd si quis me astutiorem fingit: quid potest esse callidius, quàm, cũ te absentem semper defenderim, cũ præsertim mihi usu uenturũ non arbitrarer, ut ego quoque absens à te defendendus essem; nunc committere, ut tu iure optimo me absentem deserere posses? unum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut Tribunorum mil. male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut grauius diceretur, aut in plures, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus, cum in eo genere maxime quereretur te aliorum improbitate minus feli-

cem fuiſſe.hos ego ſermones, quòd & multi ſunt, & tuam exiſtimationem, ut ego ſentio, non offendunt, laceſſiui nunquam, ſed non ualde repreſſi. ſi quis eſt, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe: non noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam: ſimulq; non de me is peius, quàm de te exiſtimat. ſin autem quem mea inſtituta in prouincia non delectãt; & quadam diſſimilitudine inſtitutorum meorum ac tuorum lædi ſe putat, cum uterq; noſtrum recte fecerit, ſed non idem uterq; ſecutus ſit: hunc ego amicum habere non curo. liberalitas tua, ut hominis nobiliſſimi, latius in prouincia patuit: noſtra ſi anguſtior; & ſi de tua prolixa, beneficaq; natura limauit aliquid poſterior annus, propter quandam triſtitiam temporum; non debent mirari homines, cum & natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, iiſdem ego mouear, me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi. De rebus urbanis quód me certiorem feciſti, cũ per ſe mihi gratum fuit, tum ꝙ ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore: in quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis: Hortenſiumq; noſtrum collegam, & familiarem roges, ut, ſi unquam mea cauſa quidquam aut ſenſit, aut fecit, de hac quoq; ſententia bima decedat, qua mihi nihil poteſt eſſe inimicius. De noſtris rebus quod ſcire uis: Tarſo Non. Oct. Amanum uerſus profecti ſumus. hæc ſcripſi poſtridie eius diei, cum caſtra haberem in Agro Mopſuheſtiæ. ſi quid egero, ſcribam ad te: neque domum unquam ad meos literas mittam, quin

adiungam eas, quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt admixto Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant ullum. Tu uelim ad me quamsæpissime & de tuis rebus scribas, & de meis, et de omni Reip. statu: de quo sum solicitus, eo magis, quòd ex tuis literis cognoui, Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

M. T. C. IMP. APPIO PVLCHRO S. D.

VIx tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officij, diligētiæ. aspectus uidelicet Vrbis tibi tuam pristinā urbanitatem reddidit. nā quas ex itinere ante, quàm ex Asia egressus es, ad me literas misisti, unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de Apameorum ædificatione impedita, legi perinuitus. itaque conscientia meæ cōstantis erga te uoluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs uero literis lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, cognoui, intellexiq; in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad Vrbem uero ut accesseris, uel potius ut primum tuos uideris, cognosse te ex ijs, qua in te absentem fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia, & constantia fuissem. itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis literis scriptum? si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi uix fieri possit, tamen te parē mihi gratiam relaturum. tu uero facile facies: NIHIL est enim, quod studio, & beneuolentia, uel amore potius effici non possit. Ego, etsi & ipse ita iudica-

bam, & fiebam crebro à meis per literas certior: tamen maximã lætitiam cepi ex tuis literis de ſpe minime dubia, & planè explorata triũphi tui: neq; uero ob eam cauſam, quo ipſe facilius conſequerer, (nam id quidem ἐπικούριον eſt) ſed mehercule, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi eſt ipſa chara per ſe. quare quoniam plureis tu habes, quàm cæteri, quos ſcias in hanc prouinciam proficiſci, quòd te adeunt ferè omnes, ſi quid uelis: gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me, ſimul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, literas miſeris. longi ſubſellij, ut noſter Pompeius appellat, iudicatio, & mora ſi quem tibi item unum, alterum'ue diem abſtulerit, (quid enim poteſt amplius?) tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit. ſed ſi me diligis, ſi à me diligi uis, ad me literas, ut quamprimũ lætitia afficiar, mittito. Et uelim, reliquum quod eſt promiſſi, ac muneris tui, mihi perſoluas. cum ipſam cognitionem iuris auguralis conſequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter ſtudijs erga me, muneribusq; delector. quòd autem à me tale quiddam deſideras: ſanè mihi conſiderandum eſt, quonam te remunerer potiſſimum genere: nam profectò non eſt meum, qui in ſcribendo, ut ſoles admirari, tantum induſtriæ ponam, committere, ut in ſcribendo negligens fuiſſe uidear; præſertim cum id non modo negligentis, ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. uerum hæc uidebimus. Illud, quod polliceris, uelim pro tua fide, diligẽtiáq;, & pro noſtra non inſtituta, ſed iam inueterata amicitia cures, enitare, ut ſupplicatio nobis quamhonorificentiſſime quãprimum decernatur. omnino ſerius miſi literas,

quàm uellem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa: tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas. sed id feci adductus auctoritate, et cōsilio tuo: idq; à me recte factum puto, quòd non statim ut Imperator appellatus sim, sed alijs rebus additis, æstiuisq; confectis, literas miserim. hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meq; totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

M. T. CICERO IMP. APPIO PVLCHRO S. P. D.

CVm est ad nos allatum de temeritate eorũ, qui tibi negotium facesserent, etsi grauiter primo nuncio commotus sum, quòd nihil tã præter opinionem meam accidere potuit: tamẽ, ut me collegi, cætera mihi facillima uidebantur, quòd et in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam; multáq; mihi ueniebant in mentem, quamobrem istũ laborem tibi etiam honori putarem fore: illud planè moleste tuli, quòd certissimum et iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse tibi ereptum uidebam. quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciendum esse: facies sapienter, & ages uictor ex inimicorum dolore triumphum iustissimum: ego enim planè uideo fore neruis, opibus, sapientiáq; tua, uehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo: me pro tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro salute) in hac prouincia, cui tu

præfuisti, rogando, deprecatoris; laborando, propin-
qui; auctoritate, chari hominis (ut spero) apud ciuita
tes; grauitate, Imperatoris suscepturum officia, atque
parteis. omnia uolo à me & postules, & expectes.
uincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius
perbreueis à te mihi literas reddidit, quæ mihi tamen
nimis longæ uisæ sunt: iniuriam enim mihi fieri pu-
tabam, cum rogabar. nollem accidisset tempus, in quo
perspicere posses, quanti ego te, quanti Pompeium, quē
unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Bru-
tum facerem: quanquam in consuetudine quotidiana
perspexisses, sicuti perspicies. sed quoniam accidit: si
quid à me prætermissum fuerit, commissum facinus,
& admissum dedecus cōfitebor. Pontinus, qui à te tra
ctatus est præstanti ac singulari fide, cuius tui beneficij
sum ego testis, præstat tibi memoriã, beneuolentiamq́;,
quàm debet. qui, cum maximis rebus suis coactus à
me inuitissimo decessisset; tamen, ut uidit tua interes
se, conscendens iam nauem Epheso Laodiceam reuertit.
talia cum te studia uideam habiturũ esse innumerabi-
lia: plane dubitare non possum, quin tibi amplitudini
ista solicitudo futura sit. si uero effeceris, ut Censor
creeris; & si ita gesseris Censuram, ut & debes, & po-
tes: non tibi solum, sed tuis omnibus uideo in perpe-
tuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, &
enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum
hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te bene-
uolentiam nauare possimus. Quæ de hominum, at-
que ordinum omniũ erga te studijs scribis ad me, mini
me mihi miranda, et maxime iucunda acciderunt: ea-

demq́;

demq; ad me perscripta sunt à familiaribus meis. itaque capio magnam uoluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam iucunda est, ea tribui, quæ debeantur; tum uero etiamnum remanere in ciuitate nostra studia propè omnium consensu erga fortes, & industrios uiros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & uigiliarum mearũ. illud uero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, ut tuis inimicitijs suscipiendis obliuisceretur patroni omniũ fortunarum, ac rationum suarum; præsertim cum tu omnibus uel ornamentis, uel præsidijs redundares, illi (ut leuissime dicam) multa deessent: cuius sermo stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Celio familiari nostro perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, ueterem coniunctionem diremissem, quã nouã conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit. sed tamen significatur in tuis literis suspicio quædam, & dubitatio tua; de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur: aut in quo potui, si te palàm odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clàm, magis aperte inimicus esse? quòd si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos hæc conferunt: tamen ea stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro

odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem uoluntatem nocendi. ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tã imperaui, quã censui, sumptus legatis quammaxime ad legem Corneliam decernendos. atque in eo ipso me nõ perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatũ: in quibus quantũ quæque uoluit legatis tuis datum, induxit. te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerárunt? nõ modo sublatos sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos, & ablatos, eamq; causam multis omnino non eundi fuisse. quererer tecum, atq; expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quàm accusare te mallem, idq; putarem esse rectius. itaque nihil de te, quòd credideris de me, quãobremnon debueris credere, pauca dicã. nam si me uirum bonum, si dignum ijs studijs, eaq; doctrina, cui me à pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut ieiunum debes agnoscere. sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturã possit, quàm aut florentissimi hominis aspernari beneuolẽtiã; aut eius existimationem oppugnare in prouincia, cuius laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimum? quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te

ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi propè necesse esset eas agere parteis, inimicum mihi fuisse cognouissem? cum uero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in Consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire noluisses? quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo nō expectationem tuam diligentia mea uicerim? quòd si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid cōmodis meis aptius, quàm hominis nobilissimi, atque honoratissimi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno uel ornamento, uel præsidio esse possent? quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. quid illa uincula, quibus quidem libentissime astringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio uitæ, atque uictus, sermonis societas, literæ interiores. atque hæc domestica. quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiā, in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiæ; amplissimi sacerdotij collegium, in quo non modo amicitiam uiolari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis unquam tanti quenquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium socerum filiæ tuæ? etenim si merita ualent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis iucunditas: quæ fuit

*unquam amicitia conſularium in noſtra ciuitate con=
iunctior? ſi ulla amoris, atque officij ſigna: quid mihi
ille non commiſit? quid non mecum communicauit?
quid de ſe in ſenatu, cum ipſe abeſſet, per quenquam
agi maluit? quibus ille me rebus non ornatiſſimũ uo=
luit ampliſſime? qua denique ille facilitate, qua huma
nitate tulit contentionem meam pro Milone, aduerſan
tem interdum actionibus ſuis? quo ſtudio prouidit,
ne qua me illius temporis inuidia attingeret, cum me
conſilio, cum auctoritate, cum armis denique texit ſuis?
quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hæc ani
mi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Ly=
coani, quod tu in Legatis feciſti, ſed ne ſummorum
quidem hominum maleuolis de me ſermonibus crede=
ret. huius igitur filius cum ſit gener tuus; cumq́; præ=
ter hanc coniunctionem affinitatis, quàm ſis Cn. Pom=
peio charus, quamq́; iucundus, intelligam: quo tãdem
animo in te eſſe debeo? cum præſertim eas ad me is li=
teras miſerit, quibus, etiam ſi tibi, cui ſum amiciſſimus,
hoſtis eſſem, placarer tamẽ, totumq́; me ad eius uiri ita
de me meriti uoluntatem, nutumq́; conuerterem. ſed
hæc hactenus: pluribus enim etiã fortaſſe uerbis, quàm
neceſſe fuit, ſcripta ſunt. Nunc ea, quæ à me per=
fecta, quæq́; inſtituta ſunt, cognoſce. atque hæc agi=
mus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro peri=
culo tuo: te enim, ut ſpero, propediem Cenſorem au=
diemus: cuius magiſtratus officia, quæ ſunt maximi
animi, ſummiq́; conſilij, tibi diligentius, & accuratius,
quàm hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda eſſe
cenſeo. Vale.*

M. T. C. IMP. APPIO PVL-
CHRO, VT SPERO, CES. S. D.

Cum essem in castris ad fluuium Pyramū, redditæ mihi sunt uno tēpore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. earum in altera dies erat adscripta Non. Apr. in altera, quæ mihi recentior uidebatur, dies non erat. respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione maiestatis. de qua etsi permultum ante certior factus eram literis, nuncijs, fama denique ipsa: (nihil enim fuit clarius: non quo quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem uiris obscure nunciari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solum, quia planius loquebātur, & uberius, quàm uulgi sermo: sed etiam, quia magis tibi uidebar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam uero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus ingenio, industriæ, uirtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo; mihi quoque ipsi tribui puto: nec tam gloriosum exitum tui iudicij extitisse, sed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu uero quid interest, inquies, an de maiestate? ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. ueruntamen est maiestas, ut Sylla uoluit, ne in quemuis impune declamare liceret. ambitus uero ita apertam uim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur: qui enim facta,

aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui nõ affuerim. quos ego risus excitassem. Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucũdissima fuerunt: unũ, quòd te ab ipsa Rep. defensum scribis; quæ quidem etiam in summa bonorum, & fortiũ ciuium copia tueri taleis uiros deberet; nunc uero eo agis, quòd tanta penuria est in omni uel honoris, uel ætatis gradu, ut tam orba ciuitas taleis tutores complecti debeat: alterum, quòd Pompeij, & Bruti fidem, beneuolentiamq; mirifice laudas. lætor uirtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium seculorum, & gentium principis, alterius iampridem iuuentutis, celeriter, ut spero, ciuitatis. De mercenarijs testibus à suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Flaccum, fiet à me, cum per Asiam decedam. nunc ad alteram epistolam uenio. Quòd ad me quasi formam communium temporum, & totius Reip. misisti expressam prudentia literarum tuarum ualde est mihi grata: uideo enim & pericula leuiora, quàm timebam, & maiora præsidia, si quidem, ut scribis, omnes uires ciuitatis se ad Pompeij ductum applicauerũt: tuumq; simul promptũ animum & alacrem perspexi ad defendendã Remp. mirificamq; cepi uoluptatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus mihi tamen Reip. statum per te notum esse uoluisti. Nam augurales libros ad commune utriusq; nostrum otium serua: ego enim à te cum tua promissa per literas flagitabam, ad Vrbem te otiosissimum esse arbitrabar.

nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omneis expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non conuenerat me: nec erat iam quisquam mecum tuorũ, præter omneis meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi me purgans diligẽter, te leuiter accusans in eo, ꝙ de me cito credidisses. quod genus querelæ mihi quidẽ uidebatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo posthac. sed si, ut scribis, eæ literæ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat, quem non probat: sic tu, (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in Censura, si iam es Censor, ut spero, de proauo multum cogitato tuo.

M. T. CICERO IMP. APPIO PVLCHRO S. P. D.

G Ratulabor tibi prius, (ita enim rerũ ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero uehementer gratulor de iudicio ambitus; neque id, quod nemini dubium fuit, absolutũ te esse; sed illud, quòd quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior amicus es, quoq; plura uirtutis et industriæ ornamenta in te sunt, eo mirãdũ est magis, nullã ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam maleuolẽtiam, quæ te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum, atq; morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum: si facile inueneris, quod dicas, noli ignoscere hæsitationi

meæ. ego uero uelim mihi, Tulliæq; meæ, sicut tu amicissime, & suauissime optas, prospere euenire ea, quæ me insciente facta sunt à meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto: ueruntamen plus me in hac spe, tua sapientia, & humanitas consolatur, quàm oportunitas temporis. itaque, quemadmodum expediam exitũ huius institutæ orationis, non reperio: neq; enim tristius dicere quidquã debeo ea de re, quam tu ipse ominibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum non uereor, ne tu parum perspicias, ea, quæ gesta sunt, ab illis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent, agerent quod probassent. in hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rẽ probassem, de tẽpore, nihil te inuito, nihil sine cõsilio egissem tuo. uides me sudare, iandudum laborantem, quo modo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. leua me igitur hoc onere: nunquam enim mihi uideor tractasse causam difficiliorem. sed tamen sic habeto: nisi iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime cõfecissem: tametsi nihil uidebatur ad meũ erga te pristinum studium addi posse; tamen hac mihi affinitate renunciata, non maiore equidẽ studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem III. Non. Sext. cum ad Sidam naui accederem, & mecũ Q. Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. dixi statim Seruilio (etenim uidebatur esse commotus) ut omnia à me maiora expectaret, quid

multa? beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam ut uetus nostra simultas antea stimulabat me, ut cauerem, ne cui suspicionem ficte reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas noua curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse uideatur. Vale.

M. T. C. IMP. APPIO PVLCHRO S. D.

q Vasi diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando expectandum studium tuũ; sic, cũ de tuis rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. dicã tamẽ uere: plus, quã acceperas, reddidisti: quis enim ad me non perscripsit, te non solũ auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali uiro contẽtus erã, sed etiã opera, consilio, domũ ueniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? hæc mihi ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ elaborantur: INSIGNIA enim uirtutis multi etiam sine uirtute assecuti sunt; talium uirorum tanta studia assequi sola uirtus potest. itaq; mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, præsertim in ijs studijs, quibus uterque nostrum deuinctus est: nam tibi me profiteor & in Rep. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana uita coniunctum cum ijs artibus, studijsq;, quæ colimus. uelim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omneis tuos facio, tanti tu meos facere posses: quòd tamen ipsum nescio qua permotus animi diuinatione non despero. sed hoc nihil ad te nostrum est onus, il-

lud uelim sic habeas, quod intelliges; hac re nouata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil uidebatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. cum hæc scribebam, Censorem iam te esse sperabam: eo breuior est hæc epistola, & ut aduersus magistrum morum modestior. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD SVLPITIVM, ET ALIOS. LIBER IIII.

M. T. CICERO SER. SVLPITIO S. D.

C Aius Trebatius familiaris meus ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem; molesteq; ferre, quòd me propter ualetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non uidisses; & hoc tempore uelle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. utinam Serui saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti Reip. tulissemus: cognoram enim iam absens, te hæc mala multo ante prouidentem, defensorem pacis & in Consulatu tuo, & post Consulatum fuisse. ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam: sero enim ueneram: solus eram: rudis esse uidebar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. nunc, quoniã nihil iam uidemur posse opitulari Reip. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere

possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quamhonestissime lugeamus, nemo est omnium, quicũ potius mihi, quàm tecum cõmunicandum putem: nec enim clarissimorum uirorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, siue potius in conuentum senatorum esse uenturum, ni ueritus essem, ne eius animum offenderẽ, qui à me, ut te imitarer, petebat. cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de Hispanijs dicta sunt, ostendi me esse dicturum. rem uides, quo modo se habeat; orbem terrarum imperijs distributis ardere bello; Vrbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide, relictam direptioni, & incendijs. itaque mihi uenire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed uix iam quod audeam optare. sin autem tibi homini prudentissimo uidetur utile esse, nos colloqui: quanquam longius etiam cogitabam ab Vrbe discedere, cuius iam etiam nomen inuitus audio; tamen propius accedam. Trebatio mandaui, si quid tu eum uelles ad me mittere, ne recusaret: idq́; ut facias, uelim: aut si quem tuorum fidelium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex Vrbe necesse sit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

M. T. CICERO SER. SVLPITIO S. D.

A D III. Cal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse Philotimũ; qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non uenisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quòd eum perlaturũ putasses. sed tamen, postquam literas tuas legi, Posthumia tua me cõuenit, & Seruius noster. his placuit, ut tu in Cumanum uenires: quod etiam, mecum, ut ad te scriberem, egerũt. Quod meum consiliũ exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quã alteri dare. quid enim est, quod audeã suadere tibi homini summa auctoritate, summaq; prudentia? si, quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumq; sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam coniunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius, gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, uides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæq; iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt; aut interesse, etiam si non probes. quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio

uidetur. Restat, ut discedẽdum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod cõsilium in discessu, quæ loca sequamur. omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidẽ difficilior: nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquã difficultatem. tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agendum putes, in quo nõ sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod mecum communicare uelis, ego te expectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum uelim uenias, sicut intellexi & Seruio, & Posthumiæ placere. Vale.

M. T. C. SER. SVLPITIO S. D.

V Ehementer te esse solicitum, et in cõmunibus miserijs præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferũt. quod quanquã minime miror, et meũ quodãmodo agnosco: doleo tamen te sapiẽtia præditum propè singulari, nõ tuis bonis delectari potius, quã alienis malis laborare. me quidẽ, etsi nemini cõcedo, qui maiorem ex pernicie, et peste Reip. molestiam traxerit; tamẽ multa iam consolantur, maximeq; conscientia consiliorum meorum: multo enim ante tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiã magis monente, et denunciante te. etsi enim absfui magnam partem Consulatus tui, tamen et absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & prædicendo sententia: & ipse affui primis tempo-

ribus tui Consulatus, cum accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in Repub. cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea Remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorē futurum: NAM quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis Reip? est omnino uix consolabilis dolor, tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tamen et Cæsar ipse ita de te iudicat, & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis cæteris elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debent.
Quòd autem à tuis abes, id eo leuius ferendum est, quòd eodem tempore à multis, ac magnis molestijs abes; quas ad te omneis perscriberem, nisi uererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non uides, mihi uideris meliore esse conditione, quàm nos, qui uidemus. hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres ijs de rebus, quibus leuari possent molestiæ tuæ. reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, &, ut quidem ego sentio, multo maxima: quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre uideantur. te autem ab initio

ætatis memoria teneo summe omnium doctrinarũ studiosum fuisse, omniaq́;, quæ à sapientissimis ad bene uiuẽdum tradita essent, summo studio, curaq́; didicisse: quæ quidem uel optimis rebus & usui, & delectationi esse possent. his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. nihil faciam insolenter: neq; te tali uel scientia, uel natura præditum hortabor, ut ad eas te referas arteis, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. tantum dicam, quod te spero approbaturum; me, posteaquam illi arti, cui studuerã, nihil esse loci neq; in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curam, atque operam ad Philosophiam contulisse. tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multo plus, quàm nostræ, relictum est loci. quare non equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdẽ uersari rebus, quæ etiam si minus prodessent, animum tamen à solicitudine abducerent. Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq́; in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita uersatur, ut excellat: à me uero sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihiq́; ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, quòd me colat, & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

M. T. CICERO S. D. SER. SVLPITIO.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me literas uno exemplo de disses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad

nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem uerbis epistolas sæpius mittere, nec agnosco, nec probo. & ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse uerborũ admodũ inopm agnosco: εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est: sed tamẽ idem, nec hoc εἰρωνευόμενος, facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc Achaicum negotium nó recusauisse, cum semper probauissem, tũ multo magis probaui lectis tuis proximis literis: omnes enim causæ, quas commemoras, iustissimæ sunt, tuaq; & auctoritate, & prudentia dignissimam. Quod aliter cecidisse rem existimas, atq; opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata fœdissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse uideatur: propterea & tui te consilij pœnitet, et nos, qui domi sumus, tibi beati uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus molestijs, sed præ nobis beatus. atque hoc ipso melior est tua, quàm nostra conditio; quòd tu, quid doleat, scribere audes; non ne id quidem tuto possumus; nec id uictoris uitio, quo nihil moderatius, sed ipsius uictoriæ, quæ ciuilibus bellis semper est insolens. uno te uicimus, ꝙ de Marcelli collegæ tui salute paulo ante, quàm tu, cognouimus: etiam mehercule, quòd, quemadmodum ea res ageretur, uidimus: nam sic fac existimes, post has miserias, idest postquam armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate: nam & ipse Cæsar accu-

ſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudataq; honorificentiſſime, & æquitate tua, & prudētia, repente præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello ne hominis quidem cauſa negaturum. fecerat autem hoc ſenatus, ut, cum à L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & cum C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus conſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. noli quærere: ita mihi pulcher hic dies uiſus eſt, ut ſpeciem aliquam uiderer uidere quaſi reuiuiſcentis Reip. itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent præter Volcatium, (is enim, ſi eo loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus mutaui meum conſilium: nam ſtatueram, non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinæ dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum conſilium & Cæſaris magnitudo animi, & ſenatus officium. itaque pluribus uerbis egi Cæſari gratias: meq; metuo ne etiā in cæteris rebus honeſto otio priuarim: quod erat unicum ſolatium in malis. ſed tamen, quando effugi eius offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc Remp. non putare, ſi perpetuo tacerem: modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut & illius uoluntati, & meis ſtudijs ſeruiam. nam etſi à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philoſophia delectauit: tamen hoc ſtudium quotidie ingraueſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum uitijs, ut nulla res alia leuare animum moleſtijs poſſit. à quo ſtudio te abduci negotijs, intelligo ex tuis literis: ſed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noſter ſumma me ob=

seruantia colit: cuius ego cum omni probitate, summaq; uirtute, tum studijs, doctrinaq; delector. is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæsar uelle uideatur. res sunt eiusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. de reliquis nihil melius ipso est. cæteri, & cætera eiusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm uidere. hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te uidere cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

SER. SVLPITIVS M. CICERONI S.

POsteaquam mihi renunciatũ est de obitu Tulliæ filiæ tuæ: sanequam pro eo, ac debui, grauiter molesteq; tuli: communemq; eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramq; meum dolorem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt; ut magis ipsi uideantur aliorum consolatione indigere, quàm alijs posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. quid est, quòd tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum ege

rit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quàm liberi, chara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omneis. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atque omnia minoris æstimare? an illius uicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est ut tu ueneris, ut nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum uita commutare. quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendum magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. an ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florenteis uideret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim in Rep. petituri essent, in amicorum negotijs liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quàm datum, ademptum sit? at uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, hæc sufferre, & perpeti. quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet me-

cum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet, cum uno loco tot oppidum cadauera proiecta iaceant. uis'ne tu te Serui cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem, si tibi uidetur, fac ante oculos tibi proponas. modo uno tempore tot uiri clarissimi interierunt: de imperio praeterea tanta diminutio facta est: omnes prouinciae conquassatae sunt: in unius mulierculae animula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quae si hoc tempore non suum diem obijsset; paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quae digna tua persona sunt, illam, quandiu ei opus fuerat, uixisse: una cum Rep. fuisse: te patrem suum Praetorem, Consulem, Augurem uidisse: adolescentibus primarijs nuptam fuisse. omnibus bonis propè perfunctam esse: cum Resp. occideret, uita excessisse, quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? denique noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris praecipere, & dare consilium, neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiã, ipsi se curare non possunt: sed potius, quae alijs tute praecipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non, ei rei sapientia tua te occurrere. quòd si quis etiam inferis sensus est:

qui illius amor in te fuit, pietasq́; in omneis suos, hoc certe illa te facere non uult, da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit, denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei nobis seruiendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam Reipub. tempora, & aliorum uictoriam lugere. plura me ad te de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiæ tuæ diffidere. quare si hoc unum proposuero, finem facciam scribendi. uidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq́; ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te æque ferre posse, neque id maius, quàm debeat, tibi onus uideri, ne ex omnibus uirtutibus hæc una tibi uideatur deesse. quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognouero, de ijs rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq́; se prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

M. T. CICERO S.D. SER. SVLPITIO.

e Go uero Serui uellem, ut scribis, in meo grauissimo casu affuisses: quantũ enim præsens me adiuuare potueris & consolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis aliquantulum acquieui: nam & ea scripsisti, quæ leuare luctum possent; & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus omnibus officijs, quæ illi tempori tribui

potuerunt, declarauit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia iucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. me autem non oratio tua solum, & societas penè ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur: turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu tali sapientia præditus ferendum putas. sed opprimor interdum, & uix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt: nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum uirum, & magnis rebus gestis amisit; & L. Paulus, qui duos septem diebus; & uester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa uirtute filium perdidit; ijs temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex Rep. consequebantur. mihi autem, amissis ornamentis ijs, quæ ipse commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, unũ manebat illud solatium, quod ereptum est. non amicorum negotijs, non Reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ. nihil in foro agere licebat. aspicere curiam non poteram. existimabam id, quod erat, omneis me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. sed cum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia; & cum frangerem iam ipse me, cogeremq; illa ferre toleranter. habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omneis curas, doloresq; deponerem. nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa, quæ consenuisse uidebantur, recrudescunt. non enim, ut tum

me à Repub. mœstum domus excipiebat, quæ leuaret: ſic nunc domo mœrens ad Remp. confugere poſſum, ut in eius bonis acquieſcam. itaque & domo abſum, & foro, quòd nec eum dolorem, quem à Rep. capio, domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum Reſp. quo magis te expecto, teq́; uidere quamprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla poteſt, quàm coniunctio conſuetudinis, ſermonumq́; noſtrorum. quanquam ſperabam tuum aduentum (ſic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de cauſis te exopto quamprimum uidere, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad unius uoluntatem accommodandum & prudentis, et liberalis, &, ut perſpexiſſe mihi uideor, nec à me alieni, et tibi amiciſſimi. quod cum ita ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu, & beneficio quieſcendi. Vale.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO.

E Tſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quòd ea te ſapientia eſſe iudicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ uetuſtas, & tua ſumma erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe du=

ceremυ dignitate. ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante uideris, qui Consulatum magnificentissime, atque optime gesseris, præclare memini. sed idem etiam illa uidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperq; summe diffidere. qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. neque tu multum interfuisti rebus gerendis: & ego id semper egi, ne interessem: non enim ijs rebus pugnabamus, quibus ualere poteramus, consilio, auctoritate, causa, quæ erant in nobis superiora; sed lacertis, et uiribus, quibus pares non eramus. uicti sumus igitur, aut, si uinci dignitas non potest, fracti certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quòd cum spe uincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistiq;, sapientem, & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema non libenrer persequi qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt: eos uideo in duo genera esse distractus. aut enim renouare bellum conati sunt, & hi se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, uictori sese crediderunt. medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. fateor à plerisque, uel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem uidetur, quẽdam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omneis obtinendas, præter uoluntatem: sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quòd

uereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid sentiam, nihil attinet dicere; cum appareat, ipse quid fecerim. sed tamen si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quàm ea, quæ nolles, uidere: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis quiete, et libere uiuere: cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ, cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles uiuere. sed cum ita late pateat eius potestas, quem ueremur, ut terrarum orbem complexa sit: non ne mauis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quàm in externis, atque alienis locis. hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq; uirtutibus multitudo. habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. nam etsi nullam potest accipere iniuriam, quæ futura perpetua sit, propterea quòd neque, is qui tenet Remp. pateretur, neque ipsa Resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. ij autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. hic te unius solicitudines, unius etiã multæ, & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur. nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius adeundi, cum ipsi deprecatores eguerimus, non habemus. gratia tantum possumus, quantum uicti. sed tamen consilio, studio Marcello non desumus. à tuis reliquis non adhibemur. ad omnia parati sumus. Vale.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

N Eque monere te audeo præstanti prudẽtia uirum, nec confirmare maximi animi hominem, uirumq; fortissimum, consolari uero nullo modo. nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis uirtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum. sin te tanta mala Reip. frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me nõ possim. reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeã, præstemq;, ut ad omnia, quæ tui uelint, ita sim præsto, ut me non solum omnia debere tua causa quæ possum, sed ea quoque, quæ non possum, putent. illud uel tu me monuisse, uel censuisse, puta, uel propter beneuolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque in animum inducas, si sit aliqua Resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, req; principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu uacat? sin qualencunque locum; qui est domestica sede iucundior? sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet ingenijs: nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. sed plura, quàm statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui; sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amoriq; facturum. Vale.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

ETsi perpauois ante diebus dederam Q. Mutio literas ad te pluribus uerbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerẽ esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cũ Theophilus libertus tuus proficisceretur, cuius ego fidẽ erga te, beneuolentiamq; perspexeram; sine meis literis eum ad te uenire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum; ut in ea Rep. quæcunque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quæ nolis; nõ plura tamen, quàm audis quotidie. non est porrò tuũ, uno sensu solũ oculorum moueri; cum illud idem auribus percipias, quod etiam maius uideri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias; aut faciendum, quod non probes. Primum TEMPORI cedere, idest necessitati parere, semper sapientis est habitum. deinde non habet, ut nunc quidem est, id uitiũ res. dicere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere planè licet. omnia enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. quod non multo secus fieret, si is Remp. teneret, quem secuti sumus. an, qui in bello, cum omnium nostrum coniunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur; eum magis communem censemus in uictoria futurũ fuisse, quã incertis in rebus fuisset? & qui nec te Consule tuum sapientissimũ consilium secutus esset; nec, fratre tuo Consulatum ex auctoritate tua gerente, uobis auctoribus uti uoluerit;

nunc omnia tenentem nostras sententias desideraturũ censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus quæ maiores nostri ne semel quidẽ, nostra ætas sæpe iam sensit: sed MISERIUS nihil, quàm ipsa uictoria: quæ, etiam si ad meliores uenit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq; reddit, ut etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur: MULTA enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda sunt. an tu non uidebas mecum simul, quam illa crudelis esset futura uictoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, uideres? nõ, inquies: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. at erat tuæ uirtutis, in minimis res tuas ponere, de Rep. uehementius laborare. deinde, qui finis istius consilij est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum, & famã dignitatis tuæ. nunc uero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eum diligere minus debes, quòd deformior est, sed misereri potius: nec eam multis claris uiris orbatam, priuare etiam aspectu tuo. denique, si fuit magni animi non esse supplicem uictori: uide, ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria, duri non desiderare: & si re publica non possis frui, stultum est nolle priuata. caput illud est, ut, si ista uita tibi commodior esse uideatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiã ad facinus uerecundia. mihi salus tua tantæ curæ est,

ut Marcelli fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & uitæ, & fortunis tuis. Vale.

M. CICERO M. MARCELLO S.

e Tsi nihil noui, quod ad te scriberem, habebã; magisq; literas tuas iam expectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quamprimum uenias: uenies enim, mihi crede, expectatus, neque solum nobis, idest tuis, sed prorsus omnibus: uenit enim mihi in mẽtem, subuereri interdum. ne te delectet tarda decessio, quòd si nullum haberes sensum, nisi oculorum: prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles uidere. sed cum leuiora non multo essent, quæ audirentur, quam quæ uiderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimum uenire, idq; in omnes partes ualere: putaui ea de re te esse admonẽdum. sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considerabis: me tamen uelim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

M. MARCELLVS M. CICERONI S.

p Lurimum ualuisse apud me tuã semper auctoritatẽ, cũ in omni re, tũ in hoc maxime negotio potes existimare. cum mihi C. Marcellus frater amantissimus mei non solũ consilium daret, sed precibus quoq; me obsecraret; nõ prius mihi persuadere potuit, quã tuis est effectũ literis, ut uterer uestro

potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, uestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiã præstitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam. hoc uero eiusmodi esse statuo, ut sine talium uirorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam uiuere possit. itaque hoc ego mihi gratulor. tu uero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

SER. SVLPITIVS CICERONI. S.

Etsi scio non iucundissimum nuncium me uobis allaturum; tamen, quoniam CASVS, & natura in bonis dominatur; uisum est faciendum, quoquo modo res se haberet, uos certiores ut facerem. Ad V. Cal. Iun. cum ab Epidauro Piræum naui aduectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conueni; eumq; diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamq; iurisdictionem absoluerẽ: ille, uti aiebat, supra Maleas Italiã uersus nauigaturus erat, postridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis Posthumius familiaris eius ad me uenit; & mihi nunciauit, M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ

tempus à P. Magio Chilone, familiari eius, pugione percussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen, eum uiuere posse: Magium se ipsum interfecisse postea: se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, et rogaret, uti cogerem medicos. coegi, et è uestigio eò sum profectus prima luce. cum nō longe à Piræeo abessem; puer Acidini obuiam mihi uenit cū codicillis; in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suū obijsse. ita uir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus; et cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum eius perrexi,: inueni duos libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisq; lecticarijs in urbem eum referre: ibiq; pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. quod proximum fuit; uti in quo uellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibiq; eū combussimus: posteaq; curauimus, ut ijdem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate & uiuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ pridie Calend. Iun. Athenis.

M. CICERO P. NIGIDIO FIGVLO S.D.

QVærenti mihi iandiu quid ad te potissimum scriberē, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem literarum usitatum ueniebat in mētem: unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratq; fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare, relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus literarum: id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat: ipse enim pari fortuna obiectus, aliorum opibus casus meos sustentabā: sæpiusq; mihi ueniebat in mentem, queri, quòd ita uiuerem, quā gaudere, quòd uiuerem. quanquā enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem uenit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis, ut hoc ipsum, quòd maneam in uita, peccare me existimem: careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliaret per me quondam te socio defensa Resp. uersorq; in eorū naufragijs, et bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum uideo, quo nihil est acerbius, eorū fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium extinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus: obtinemus ipsius

mus ipsius

mus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quàm uis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. itaq; orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & uoluntas, & consuetudo assuefecerat; cũ cæteris, ut quidem uideor, tum ipsi mihi displiceo: natus enim ad agendum semper aliquid dignum uiro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poterã; nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner abducere. at ea quidem facultas uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquã. quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua uita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitẽt, tu uidebis. ego, quod intelligere, et sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoq;, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum, in ijs autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. uideor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuã. non scribo hoc temere. quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curisior. quo facilius, quibus est iratior, respõdere tristius possit; hoc est adhuc

tardior ad te molestia liberandum. familiares uero eius, & ij quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. accedit eodem uulgi uoluntas, uel potius consensus omnium. etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest (sed possit necesse est) Resp. quascunque uires habebit, ab ijs ipsis, quibus tenetur, de te propediē, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, ut iam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. nam & amplectar eius familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumq; mecum sunt: & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: et certe omnes uias persequar, quibus putabo ad id, quod uolumus, peruenire posse. in hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. cætera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum. hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quòd te, id quod ipse confido, sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter, & obsecrem, animo ut maximo sis; nec ea solum memineris, quæ ab alijs magnis uiris accepisti; sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioq; peperisti. quæ si colliges; & sperabis omnia optime; &, quæ accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. sed hæc tu melius, uel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq; curabo; tuorumq; tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo.

M. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

Binas à te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses me meã pristinam dignitatẽ obtinere: alteris dicebas, te uelle, quæ egissem, bene, ac feliciter euenire. Ego autem, si dignitas est bene de Rep. sentire, & bonis uiris probare, quod sentias: obtineo dignitatem meã. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne uestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturq́; præclare, si nosmet ipsos regere possimus; ut ea, quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in eiusmodi bello, cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, nõ modo aduersas pertimescebam; uidebamq́; quanto periculo de iure publico disceptaretur armis: quibus si ij uicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram; intelligebam tamen, et iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quàm crudelis esset futura uictoria: sin autẽ uicti essent; quãtus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorũ, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optime consulentem saluti suæ, malebant nimium timidũ, quàm satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita uelle, certo scio: sed ego tam misero tẽpore nihil noui consilij cepissem, nisi in reditu meo nihilo-

meliores res domesticas, quàm Remp. offendissem. quibus enim pro meis immortalibus beneficijs charissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant: cũ propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutũ, nihil insidijs uacuum uiderem; nouarum ne necessitudinum fidelitate cõtra ueterum perfidiam muniendum putaui. sed de nostris rebus satis, uel etiam nimiũ multa. De tuis uelim in eo sis animo, quo debes esse, id est ut ne quid tibi præcipue timendum putes: si enim status erit aliquis ciuitatis, quicunque erit, te omnium periculorum uideo expertem fore: nam alteros tibi iã placatos esse intelligo alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te uoluntate sic uelim iudices, me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquã uideam quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen, & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu uelim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quamdiligentissime certiorem. Vale.

M. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

A Ccepi perbreueis tuas literas: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit: nã quàm fortiter ferres cõmuneis miserias, non intellexi: quàm me amares, facile perspexi: sed hoc sciebã: illud si scissem, ad id meas literas accõmodassem. sed tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere: tamẽ hoc tempore breuiter cõmonendũ putaui, ne quo peri-

culo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare. quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD METETLVM, ET ALIOS. LIBER V.

Q. METELLVS Q. F. CELER PROCOS. S. D. M. T. CICERONI.

SI uales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat; uel familiæ debebat nostræ dignitas, uel meum studium erga uos, remq; pub. satis subleuare. nunc uideo illum circumuentum, me desertum à quibus minime cõueniebat. itaque in luctu, & squalore sum, qui prouinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis: non erit mirandum, si uos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosq; esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquã iniuria à Rep. abducet. Vale.

M. T. CICERO Q. METELLO Q. F. CELERI PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusq; ualetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læsum iri: quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatũ, me, in senatu cũ disputarem, permultos esse, qui Remp. à me conseruatã dolerent, dixisse; à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in Reip. salute retinenda, ut ego urbem à domesticis insidijs, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuæ tribueretur. hoc in sermone cum à me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoq; in errore uersatus essem: uisa est oratio non iniucunda; & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum. & quòd, me abs te cupisse laudari, aperte, atque ingenue confitebar. iam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ uocis habere uoluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos

animo quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum par uoluntas accipitur, & redditur. ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse prouinciam, tibi ipse leuior uidear esse: meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, uoluptatemq; capio. illud dico, me, ut primum in concione prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. nihil dico de sortitione uestra: tantum te suspicari uolo, nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. recordare cætera; quàm cito senatum illo die facta sortitione coegerim; quàm multa de te uerba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. iam illud S.C. quod eo die factum est, ea perscriptione est, ut, dum id extabit, officium meũ in te obscurum esse nõ possit. postea uero quàm profectus es, uelim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. quæ cum omnia collegeris; tu ipse uelim iudices, satis'ne uideatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romã uenisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primum hoc uelim existimes, animum mihi istum tuũ uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis uoluntatẽ: deinde si qua ego in re fratri tuo Reipu. causa restiterim; peto, ut mihi ignoscas: tam enim sum ami-

cus Reip. quàm qui maxime. si uero meam salutem
contra illius impetum in me crudelissimum defende=
rim: satis habebas, nihil me etiamnum tecum de tui fra
tris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem o=
mnem sui Tribunatus conatum in meam perniciem pa
rare, atque meditari: egi cum Claudia uxore tua, &
cum uestra sorore Mutia, cuius erga me studium pro
Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus perspexeram,
ut eum ab illa iniuria deterrerent. atque ille, quod te
audisse credo, prid. Cal. Ianu. qua iniuria nemo un=
quã in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus
est, ea me Consulem affecit, cum Rempu. conseruassem:
atque abeuntem magistratu concionis habendæ potesta
te priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo
fuit: nam, cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, per=
mitteret; magna uoce iuraui uerissimum, pulcherri=
mumq; iusiurandum: quod populus item magna uo=
ce, me uere iurasse iurauit. hac accepta tam insigni
iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum commu-
neis amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente de=
sisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum:
etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios
animaduertisset indicta causa, dicendi ipsi potesta=
tem fieri non oportere. hominem grauem, & ciuem
egregium; qui, qua pœna senatus, consensu bonorum
omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magistra=
tus, ac senatum trucidare, bellum maximum confla=
re uoluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui cu=
riam cæde, urbem incendijs, Italiam bello liberasset.
itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti: nam in

ſenatu Cal. Ian. ſic cum eo de Rep. diſputaui, ut ſenti=
ret ſibi cum uiro forti, & conſtanti eſſe pugnandum.
Ad III. Non. Ian. cum agere cœpiſſem, tertio quoque
uerbo orationis ſuæ me appellabat, mihi minabatur:
neque illi quidquam deliberatius fuit, quàm me, qua=
cunque ratione poſſet, non iudicio, neque diſcepta=
tione, ſed ui, atq; impreſſione euertere. huius ego teme
ritati ſi uirtute, atque animo non reſtitiſſem: quis
eſſet, qui me in Conſulatu nō caſu potius exiſtimaret,
quàm conſilio fortem fuiſſe? hæc ſi Metellum cogitare
de me neſciſti: debes exiſtimare, te maximis de rebus à
fratre eſſe cælatum. ſin aliquid impertiuit tibi ſui con
ſilij: lenis à te, & facilis exiſtimari debeo, qui nihil te=
cum de his ipſis rebus expoſtulem. & ſi intelligis non
me dicto Metelli, ut ſcribis, ſed conſilio eius, animoq;
in me inimiciſſimo eſſe commotum. Cognoſce nunc
humanitatem meam: ſi humanitas appellanda eſt in
acerbiſſima iniuria remiſſio animi, ac diſſolutio. nul=
la eſt à me unquam ſententia dicta in fratrem tuum.
quotieſcunque aliquid eſt actum, ſedens ijs aſſenſi,
qui mihi leniſſime ſentire niſi ſunt. addam illud e=
tiam; quod iam ego curare non debui, ſed tamen fie=
ri non moleſte tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea
parte adiuui; ut S. C. meus inimicus, quia tuus fra=
ter erat, ſubleuaretur. quare nō ego oppugnaui fra
trem tuum, ſed fratri tuo repugnaui: nec in te, ut ſcri
bis, animo fui mobili, ſed ita ſtabili, ut in mea erga
te uoluntate, etiam deſertus ab officijs tuis, permane=
rem. Atque hoc ipſo tempore tibi penè minitanti nobis
per literas, hoc reſcribo, atque reſpondeo. ego dolori tuo

non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo: meus enim me sensus, quanta uis fraterni sit amoris, admonet. à te peto, ut tu quoque æquum te iudicem dolori meo præbeas; si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiusmodi causa utẽdum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse uolui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in uoluntate, &, quoad uoles tu, permanebo: citiusq; amore tui fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quidquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

Q. METELLVS NEPOS S. D. M. CICERONI.

H Ominis importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officijs leniuntur: & ut sunt leues huiusmodi homines, à me despiciuntur: libenterq; commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. de illo ne meminisse quidem uolo: tametsi bis eum inuitum seruaui. De me, meisq; rebus, ne uobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi, de rationibus etiam prouinciæ quid uellem fieri, ut is uos doceret, & commonefaceret. Si poteris, uelim pristinam tuam erga me uoluntatem conserues. Vale.

M. T. CICERO S. D. Q. METEL=LO NEPOTI COS.

L Iteræ Q. fratris, & T. Pomponij necessarij mei tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilij, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. itaq; ad te literas statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. postea mihi non tã meorum literæ, quã sermones eorum, qui hac iter faciebãt, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, ut tibi literis obstrepere non auderem. nunc mihi Q. frater meus mitissimam tuam orationẽ, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus: & abs te, quantum tua fert uoluntas, peto, quæsóq;, ut tuos mecum serues potius, quàm propter arrogantiam, & crudelitatem tuorum me oppugnes. tu, tuas inimicitias ut Reip. donares, te uicisti: alienas ut contra Rempu. confirmes, adduceris? quòd si mihi tua clementia opem tuleris; omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam uim, quæ me cum Rep. uicit, licuerit: uide, ne, cum uelis reuocare tempus omnium seruandorum, cum, qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

M. T. CICERO S. D. C. ANTONIO M. F. IMP.

E Tsi statueram nullas ad te literas mittere, nisi cõmendatitias; non ꝙ eas intelligerẽ satis apud

te ualere; ſed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de noſtra coniunctione imminutum eſſe oſtéderem: tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maxime conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſcetur, aliquid mihi ſcribendum putaui, præſertim cum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini uideri debeat: omnia enim à me in te profecta ſunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. pro ijs rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. contra etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam comperiſſe me, non audeo dicere; ne forte id ipſum uerbum ponam, quod abs te aiunt falſo in me ſolere conferri. ſed ea, quæ ad me delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui non minus moleſta fuerunt, quàm ex meis literis, cognoſcere. meus in te animus quàm ſingulari officio fuerit, & ſenatus, & populus R. teſtis eſt. tu quàm gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes. quantum mihi debeas, cæteri exiſtiment. ego quæ tua cauſa antea feci, uoluntate ſum adductus, poſteáq; conſtantia. ſed reliqua, mihi crede, multo maius meum ſtudium, maioremq; grauitatem, & laborem deſiderant: quæ ego ſi non profundere, ac perdere uidebor, omnibus meis uiribus ſuſtinebo: ſin ingrata eſſe ſentiam, non committam, ut tibi ipſe inſanire uidear. ea quæ ſint, & cuiuſmodi, poteris ex Pomponio cognoſcere. atq; ipſum tibi Pomponium ita commendo, ut, quanquam ipſius cauſa confido te facturum eſſe omnia, tamen abs te hoc petam, ut, ſi quid

resídet in te amoris erga me, id omne in Pōponij negotio ostendas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. CICERO S. D. P. SESTIO L. F. PROCOS.

CVm ad me Decius libertus tuus uenisset: egissetq; mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illũ hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quòd memoria tenebã, cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam ualde esse mutatam uoluntatem tuam. sed posteaquam & Cornelia tua Terentiam conuenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligẽtiam, quotiescunque senatus fuit, ut adessem: plurimũq; in eo negotij habui, ut Q. Fusium Trib. pl. & cæteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quàm tuis literis. omnino res tota in mensem Ian. reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quòd ad me pridẽ scripseras uelle te bene euenire, quòd de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum XXXV, aliquanto post tuam gratulationem. itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam coniurare, si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt, & aperte uindicem coniurationis oderunt: partim non credunt; & à me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit. omnino semissibus magna copia est. ego autem meis rebus ge-

his hoc ſum aſſecutus, ut bonum nomen exiſtimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perſpexi, & uehementer probaui. Antonium, etſi eius in me officia omnes deſiderant, tamen in ſenatu grauiſſime, ac diligentiſſime defendi; ſenatumq́; uehementer ora tione mea, atque auctoritate commoui. Tu ad me uelim literas crebrius mittas. Vale.

M. TVLLIVS M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO, IMP.

SI tu, exercitusq́; ualetis, bene eſt. Ex literis tuis, quas publice miſiſti, cepi unà cum omni= bus incredibilem uoluptatem: tantam enim ſpem otij oſtendiſti, quantã ego ſemper omnibus te uno fretus pollicebar. ſed hoc ſcito, tuos ueteres hoſteis, no= uos amicos, uehementer literis perculſos, atq; ex magna ſpe deturbatos iacere. ad me autẽ literas quas miſiſti, quanquam exiguam ſignificationem tuæ erga me uo= luntatis habebant, tamen nihil ſcito iucundas fuiſſe. nulla enim re tam lætari ſoleo, quàm meorũ officiorũ conſcientia. quibus ſi quando non mutuo reſpõdetur; apud me plus officij reſidere facillime patior. illud non dubito, quin, ſi te mea ſumma erga te ſtudia parũ mi= hi adiunxerunt, Reſp. nos inter nos conciliatura, cõ= iuncturáq; ſit. ac ne ignores, quid ego in tuis literis de= ſiderarim: ſcribam aperte, ſicut & mea natura, & noſtra amicitia poſtulat. Res eas geſſi, quarum aliquã in tuis literis & noſtræ neceſſitudinis, & Reip. cauſa gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermiſ=

ſam eſſe arbitror, quòd uerebare, ne cuius animum offenderes. ſed ſcito, ea, quæ nos pro ſalute patriæ geſſimus, orbis terræ iudicio, ac teſtimonio comprobari. quæ, cum ueneris, tanto conſilio, tantaq; animi magnitudine à me geſta eſſe cognoſces, ut tibi multo maiori, quàm Africanus fuit, me non multo minorem, quã Lælius, facile & in Rep. & in amicitia adiunctum eſſe patiare. Vale.

M. TVLLIVS CICERO M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

q Vantum meum ſtudium extiterit dignitatis tuæ uel tuendæ, uel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perſcripſerint: non enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut eiuſmodi, quod ſilentio poſſet præteriri. nam & cum Cõſulibus, & cum multis conſularibus tanta contentione decertaui, quanta nunquam antea ulla in cauſa: ſuſcepiq; mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: ueteriq; noſtræ neceſſitudini ian diu debitum, ſed multa uarietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. neque mehercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi uoluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. ſed extitit tempus optatum mihi magis, quàm ſperatum, ut florentiſſimis tuis rebus mea perſpici poſſet & memoria noſtræ uoluntatis, & amicitiæ fides. ſum enim conſecutus,

non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. itaque & præstantissima omnium fœminarum uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia tui Crassi meis consilijs, monitis, studijs, actionibusq; nituntur: et senatus populusq; R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tã paratum, quàm in omnibus rebus, quæ ad te pertineãt, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. quæ sint acta, quæq; agantur, domesticorum tibi literis declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas uehementer uelim; non me repentina aliqua uoluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidisse, sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quammaxime esse cõiunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neq; meam tibi obseruantiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam, ac liberalitatem defuisse. si qua interciderunt non tam re, quàm suspicione uiolata; ea cum fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, uitaq; nostra. is enim tu uir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem Reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamq; nostram utrique nostrum laudi sperem fore. quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse, &, ut spero, statues ex nostra dignitate. ego uero tibi profiteor, atque polliceor eximium, et singulare meum studium in omni genere officij, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum con tendent, tamen cũ reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus omneis facile superabo: quos quidẽ ego ambos

unice diligo, sed in Marco beneuolentia impari: hoc magis sum Publio deditus, quòd me quanquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & obseruat, et diligit. has literas uelim existimes fœderis habituras esse uim, non epistolæ; meq; ea, quæ tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse obseruaturum, diligentissimeq; facturum. quæ à me suscepta defensio est te absente dignitatis tuæ, in ea iam ego non solum amicitiæ nostræ, sed etiam constantiæ meæ causa permanebo. quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, si quid ipse intelligerem aut ad uoluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin quidpiam aut à te essem admonitus, aut à tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quenquam tuorum ad me frustra detulisse. quãobrem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusq; rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, cõsilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientũ tuorum negotijs, ut, quoad eius fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

P. VATINIVS IMP. M. CICERONI SVO S. D.

SI uales, bene est: ego ualeo. si tuã consuetudinem in patrocinijs tuẽdis seruas, P. Vatinius cliens ad te uenit, qui pro se causam dicier

uult. non puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quàm illum, quo defendente uincere didici? an uerear, ne, qui potentissimorũ hominum cõspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum, ac maleuolorum obtrectationes, & inuidias non prosternat, atque obterat? quare si me, sicut soles, amas; suscipe me totum; atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. scis meam fortunam, nescio quo modo facile obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse uelit: peto à te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Literas ad senatum nostris de rebus gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes fugitiuus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra, mariq; ut conquireretur, præmandaui: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad III. Id. Quint. ex castris, Narona.

P. VATINIVS IMP. M. CICERONI SVO S. D.

S I uales, bene est: ego quidem ualeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, et eo minus, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit,

etiam hic refrigerauit: ſed tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. ſed tamen omnia mihi dura imperas. de Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. Apage te cum noſtro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo. ſed huiuſcemodi uos clientes, huiuſmodi cauſas recipitis? hominem unum omnium crudeliſſimū, qui tot ingenuos, matres familias, ciueis R. occidit, arripuit, diſperdidit, regiones uaſtauit? ſimius, non ſemiſſis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi. ſed tamen mi Cicero quid facere poſſum? omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. meam animaduerſionem et ſupplicium, quo uſurus eram in eum, quem cepiſſem, remitto tibi, & condono. quid illis reſpondere poſſum. qui ſua bona direpta, naueis expugnatas, fratres, liberos, parentes occiſos, actione expoſtulant? ſi mehercule Appij os haberem, in cuius locum ſuffectus ſum; tamen hoc ſuſtinere non poſſem. quid ergo eſt? faciam omnia ſedulo, quæ te ſciam uelle. defenditur à Q. Voluſio tuo diſcipulo. ſi forte ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſi quid erit iſtic opus, defendes. Cæſar adhuc mihi iniuriam facit: de meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi uero non iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc expectandum ſit, dum totum bellum conficiam: uiginti oppida ſunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipſa ſibi aſciuerunt, amplius ſexaginta. hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur; longe alia conditione ego ſum, ac cæteri Imperatores.

Ego post supplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus sum: sex oppida ui oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum: quatuor enim turreis, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totã: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt: indigneq; mi Cicero oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meq; tibi in omneis partes defendendũ putes, hoc existimãs, neminẽ te tui amantiorem habere. Vale. Non. Dec. Narona.

M. CICERO P. VATINIO IMP. S.

G Rata tibi esse officia mea, non miror: cognoui enim te gratissimum omnium: idq; nunquã destiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, uerum etiam cumulatissime retulisti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem uoluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam uxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret, me omnia, quæ ea uellet, summo studio curaq; facturum: itaq; faciam, eamq;, si opus esse uidebitur, ipse conueniam. tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quamcunque ei fidem dederis, præsta-

bo. si uero improbus fuerit, ut est; duces eum captiuum in triumpho. Dalmatis Dij male faciant, qui tibi molesti sunt. sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

M. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F.

C Oram me tecum eadem hæc agere sæpe conātem deterruit pudor quidem penè subrusticus: quæ nunc expromam absens audacius: epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas uelim huic festinationi meæ: genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me uehementer expectatum, tamen uicit opinionem meam; meq; ita uel cepit, uel incēdit, ut cuperem quàmcelerrime res nostras monimentis commendari tuis: non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiā illa cupiditas, ut uel auctoritate testimonij tui, uel indicio beneuolētiæ, uel suauitate ingenij uiui perfruamur. neque tamen, hæc cū scribebam, eram nescius, quātis oneribus premerere susceptarū rerum, & iam institutarū. sed quia uidebam Italici belli, & ciuilis historiā iā penè à te esse perfectam; dixeras autē mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, cōiunctè'ne malles cū cæteris rebus nostra cōtexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicū bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numātinū, qui omnes à

perpetuis suis historijs ea, quæ dixi, bella separauerunt; tu quoque item ciuilem coniurationē ab hostilibus, externisq; bellis seiungeres. equidem ad nostram laudem non multum uideo interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum uenias, at statim causam illam totam, & tēpus arripere. & simul si uno in argumento, unaq; in persona mens tua tota uersabitur: cerno iam animo, quāto omnia uberiora, atque ornatiora futura sint. neque tamē ignoro, quàm impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tantopere uidentur ornanda? sed tamen, qui semel uerecundiæ fineis transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem. itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea uehementius etiam, quàm fortasse sentis; & in eo leges historiæ negligas; gratiamq; illam, de qua suauissime quodam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à uoluptate, ea si me tibi uehementius commendabit, ne aspernere; amoriq; nostro plusculum etiam, quàm concedit ueritas, largiare. quòd si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. à principio enim coniurationis usque ad reditum nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. in quo & illa poteris uti ciuilium commutationum scientia, uel in explicandis causis rerum nouarum, uel in remedijs incommodorum; cum & reprehendes ea, quæ uituperanda duces; & quæ

placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & , si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis, multam etiam casus nostri tibi uarietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam uoluptatis, quæ uehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit: NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum uarietates, fortunæq; uicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. HABET enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: cæteris uero nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse saluum: ut etiam in uulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. cuius studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituq; retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at uiri sæpe excellentis ancipites, uarijq; casus habent admirationem, expectationem; lætitiam, molestiam; spem, timorem: si uero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimæ lectionis uoluptate. quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumq; nostrorum. habet enim uarios actus, multasq; actiones

& consiliorum, & temporum. Ac non uereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam uidear, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari, celebrariq; uelle: neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quàm eos, qui laudent, assentatores arbitrere. neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari uelim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur: neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi uolebat, sed quòd illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ uel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari uiri: nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictã, neque fictã imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omneis imagines omniũ, statuasq; superauit. atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta peruenero, quàm si in cæterorum; quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuũ, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi uiri, & in Reipub. maximis, grauissimisq; causis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum uenisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis, magniq; ui-

deatur. placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato uiro. quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit, (neque enim fas esse arbitror, quidquã me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me multorum tamen exemplo, & clarorum uirorum. sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere uitia: & uerecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicãt, uerecundiores esse præcones ludorũ gymnicorum, qui, cum cæteris coronas imposuerunt uictoribus, eorumq; nomina magna uoce pronunciarunt; cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua uoce ipsi se uictores esse prædicent. hæc nos uitare cupimus, &, si recipis causam nostram, uitabimus: idq; ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturum, à te id nunc tantopere, & tam multis uerbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut et cæteri uiuentibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi uiui gloriola nostra perfruamur. his de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi uelim. si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. tu interea non

cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosq; diliges. Vale.

M. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F.

q Vanquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est; declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex ijs literis uel maximum cepi, quòd te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, armatumq; cognoui. quam quidem laudem sapiētiæ statuo esse maximam, NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male uiuendi, suspensas habere rationes. quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat) ui tamen tempestatum, & concussu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque conuulsa: cui te opitulari & uideo, & id fecisse etiam proximis literis, multumq; profecisse sentio. itaque hoc sæpius dicendum, tibiq; non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. ad consolandum autem cum illa ualent, quæ eleganter, copioseq; collegisti: tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem, grauitatemq; animi tui perspexi; quam non imitari, turpissimum existimo. itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi uidere spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora: casus enim gladiatorij, similitudinesq; eæ, tum ra=

tiones in ea diſputatione à te collectæ, uetabant me Reipub. penitus diffidere. itaque alterum minus mirũ, fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum mirum, ſpe ulla teneri. quid eſt enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumq; omne eſſe fateare? circunſpice omnia membra Reipub. quæ notiſſima ſunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum ue ſit. quæ perſequerer, ſi aut melius ea uiderem, quàm tu uides; aut commemorare poſſem ſine dolore. quanquam tuis monitis, præceptisq; omnis eſt abijciendus dolor. ergo & domeſtica feremus, ut cenſes, & publica paulo etiam fortius fortaſſe, quàm tu ipſe, qui præcipis. te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis: nos autem erimus etiam in omni deſperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. das enim mihi iucundas recordationes conſcientiæ noſtræ, rerumq; earum, quas te in primis auctore geſſimus. præſtitimus enim patriæ non minus certe, quàm debuimus, plus profecto, quàm eſt ab animo cuiuſquam, aut conſilio hominis poſtulatum. ignoſces mihi de me ipſo aliquid prædicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine uoluiſti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus moleſtijs, & angoribus abducam: transferamq; animum ad ea, quibus ſecundæ res ornantur, aduerſæ adiuuantur: tecumq; & ero tantum, quantum patietur utriuſque ætas, & ualetudo: &, ſi eſſe una minus poterimus, quàm uolumus, animorum tamen coniunctione iiſdem ſtudijs ita fruemur, ut nunquam non unà eſſe uideamur. Vale.

L. LVCEIVS Q. F. S. D. M. TVLLIO CICERONI M. F.

SI uales,bene est:ego ualeo,sicut soleo,paululo tamen etiam deterius,quàm soleo. Te requisiui sæpius,ut uiderem. Romæ quia postea non fuisti,quàm à me discesseras, miratus sum : quod item nunc miror. non habeo certum , quæ te res hinc maxime retrahat; si solitudine delectare,cum scribas,& aliquid agas eorum,quorum consuesti : gaudeo, neque reprehendo tuum consilium:nam nihil isto potest esse iucundius,non modo miseris his temporibus,& luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis , præsertim uel animo defatigato tuo,qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus,uel erudito,qui semper aliquid ex se promat,quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem,sicut hic dum eras, & lacrymis , & tristitiæ te tradidisti: doleo,quia doles,& angere:nec possum te,si concedis,quod sentimus,ut liberius dicamus, non accusare . quid enim ? tu solus aperta non uidebis,qui propter acumen occultissima perspicis ? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere ? non intelliges duplicari solicitudines , quas eleuare tua te prudentia postulat ? quòd si non possumus aliquid proficere suadendo,gratia contendimus & rogando , si quid nostra causa uis,ut istis te molestijs laxes,& ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem,uel nostram communem , uel tuam solius, ac propriam. cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio : cupio deterrere, ne permaneas in incepto : cum duæ res

istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi uelim, si potes obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

M. CICERO L. LVCEIO Q. F. S.

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proxime accepi, nõ ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus, dicerem iucundus, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam causam, quã tu suspicaris, & in qua me lenissimis, & amantissimis uerbis utens, re grauiter accusas; sed quòd illius tanti uulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communeis: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. tecum uiuere possem equidem, & maxime uellem. uetustas est, amor, consuetudo, studia paria: quod uinculum, quæ res deest nostræ coniunctioni? possumus ne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus uicini in Tusculano, in Puteolano, nam quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune sit, uicinitas non requiritur. sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? literæ, credo, quibus utor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ ex=

cludere me à portu, & perfugio uidentur, et quasi exprobrare, quòd in ea uita maneã, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summũ sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? itaq; sic literis utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris obliuionem petam. quòd si id egissemus ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis ueniebat propter quotidianos metus: omne tempus una fuissemus: neque me ualetudo tua offenderet, neque te mœror meus. quod, quantum fieri poterit, consequamur: quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur uidebo. Vale.

M. T. CICERO S. D. TITIO.

Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestijs cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæq; in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tandiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maxime, quã semper in ore, atque in animo habere debemus, HOMINES nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit uita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione uiuamus: ne ue

tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus, neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapiẽtissimis uiris usurpatæ, memoriæq;, & literis proditæ, tantum uidentur proficere debere, quantum status ipse nostræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bona, aut denique aliqua Rep. perdidissent. quòd si tuũ te desiderium mouet; aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse uniuersum puto. sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitãs confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur: quid est enim iam non modo pudori, probitati, uirtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quenquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à Dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima conditione uitæ uideretur. quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid ijs, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa iam cura

doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur, in qua non est iam grauitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloq; seiunctus: etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantiæ seruiendum: nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus uetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaq; debemus. etenim si nulla unquam fuit liberis amissis tam imbecillo mulier animo, quæ nõ aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minus forte ualuissent, officio tamen esse functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi et fuisse semper existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.

M. CICERO S. D. P. SEXTO P. F.

NOn obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione cõsuetudinis meæ, superioribus tẽporibus ad te nullas literas misi, sed quòd priora tempora in ruinis Reip. nostrisq; iacuerũt, posteriora autẽ me à scribẽdo tuis iniustissimis, atque acerbissimis incõmodis retardarunt. cum uero & interuallum iam satis longum fuisset; et tuam uirtutem, animiq; magnitud inem

tudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te P. Sesti & primis temporibus illis, quibus in inuidiã absens, & in crimen uocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen cõiungeretur, quàm potui acuratissime te, tuamq; causam tutatus sum: & proxime recenti aduentu meo cũ rẽ aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui: cumq; eo tẽpore inuidia annonæ inimici non solum tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaq; alia Reip. uitia plus, quàm causa ipsa, ueritasq; ualuissent; Publio tuo neque opera, neq; consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. quãobrẽ omnibus officijs amicitiæ diligenter à me, sanćteq; seruatis, ne hoc quidem prætermittendam esse duxi, te ut hortarer, rogaremq;, ut & hominem te, & uirum esse meminisses; idest ut & communem, incertumq; casum, quem neque uitare quisquam nostrũ, neque præstare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori fortiter, ac fortunæ resisteres; cogitaresq;, & in nostra ciuitate, & in cæteris, quæ rerũ potitæ sunt, multis fortissimis, atq; optimis uiris iniustis iudicijs tales casus incidisse. illud utinam ne uere scriberem, ea te Rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delećtet. De tuo autem filio uereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum eius uirtuti uidear testimoniũ non cepisse: sin autẽ omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricẽ meis literis desiderium, ac dolorẽ tuum. sed tamen prudentiss. me facies, si illius pietatem, uirtutem, industriam,

ubicunq; erit, tuam esse, tecum esse duces: NEC enim minus nostra sunt, quæ animo cõplectimur, quàm quæ oculis intuemur. quamobrem et illius eximia uirtus, summusq; in te amor magnæ tibi cõsolationi debet eẽ; & nos, cæteriq;, qui te non ex fortuna, sed ex uirtute tua pendimus, semperq; pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, & illud adiunges, HOMINES sapienteis turpitudine, non casu; & delicto suo, non aliorum iniuria commoueri. Ego & memoria nostræ ueteris amicitiæ, & uirtute, atq; obseruantia filij tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neq; ad leuandũ fortunam tuam. tu si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

M. CICERO S. D. T. FABIO.

Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullã rem grauius iandiu tuli, quàm incõmodũ tuũ: tamẽ te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, uĩrumq; præbeas, et, qua conditione omnes homines, et quibus tẽporibus nati sumus, cogites. plus tibi uirtus tua dedit, quã fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod nõ multi homines noui; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. ea denique uidetur conditio impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur esse, qui quamleuissima pœna ab hac Rep. discesserit. tu uero, qui & forrunas, et liberos habeas, & nos,

cæterosq; necessitudine, & beneuolentia tecum coniunctissimos; quiq; magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis uiuendi; & cũ unum sit iudiciũ ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaq; dubia, potentiæ alicuius condonatũ existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiã quamleuissime ferre. Meus animus erit in te, liberosq; tuos semper, quem tu esse uis, & qui esse debet. Vale.

M. CICERO RVFO S.

Etsi mihi nũquam dubiũ fuit, quin tibi essem charissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatq; id, quod mihi ostenderas quibusdã literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in prouincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuũ prouinciale officium addi potest) quo liberius iudiciũ esse posset tuũ. itaque me & superiores literæ tuæ admodũ delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentũ abs te amanter uidebam, &, cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: et his proximis literis magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, quòd intelligo te, id quod omnes fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumq; sit: officij, quòd te mecum, quodcunque cepissem consilij, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neq; ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. mihi consilium captum iandiu est. de quo ad te, non quo cælandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore,

quaſi quædam admonitio uidetur eſſe officij, uel potius efflagitatio ad coeundam ſocietatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua ſit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talem animum, ſed ita, (non enim dimittam pudorem in rogando meũ) ſi feceris id, quod oſtendis, magnam habebo gratiam; ſi non feceris, ignoſcam; & alterum timori, alterum mihi te negare nõ potuiſſe arbitrabor. eſt enim res profecto maxima. quid rectum ſit, apparet: quid expediat, obſcurum eſt, ita tamen, ut, ſi nos ij ſumus, qui eſſe debemus, ideſt ſtudio digni, & literis noſtris, dubitare non poſſimus, quin ea maxime conducãt, quæ ſunt rectiſſima. quare tu, ſi ſimul placebit, ſtatim ad me uenies. ſin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris: omnia tibi ut nota ſint, faciam. quidquid ſtatueris, te mihi amicum; id, quod opto, etiam amiciſſimum iudicabo. Vale.

CICERO RVFO S.

q Voquo modo potuiſſem, te conueniſſem, ſi eò, quò conſtitueras, uenire uoluiſſes. quare etſi mei cõmodi cauſa cõmouere me noluiſti: tamen ita exiſtimes uelim, me antelaturũ fuiſſe, ſi ad me miſiſſes, uoluntatem tuã commodo meo. Ad ea, quæ ſcripſiſti, cõmodius equidem poſſem de ſingulis ad te rebus ſcribere, ſi M. Tullius ſcriba meus adeſſet: à quo mihi exploratum eſt, in rationibus duntaxat referendis, (de cæteris rebus affirmare non poſſum) nihil eum feciſſe ſcientem, quod eſſet cõtra aut rem, aut exiſtimationẽ

tuam: deinde si rationum referendarum ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemq́;, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemq́; totidem uerbis referre ad ærarium, feci in prouincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem, sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. totum enim scribam meũ, quem tibi uideo nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium fratrem tuum adiunxisti. rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. ita accepi librum à meo seruo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui: si fides, maiorem tibi habui, quàm penè ipsi mihi. si prouidendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum, & utile esset, referretur: non habui, cui potius id negotij darem, quàm scribæ meo. nihil quidem certe factum est, quod lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Laodicensem, & Apamensem, quæ nobis maxime uidebantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. itaque huic loco primum respondeo, me, quanquam iustis de causis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod scribis, non est id rationum: docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Ca-

millus, ad Volusium transferri nomen à Valerio non
potuisse, sed prædes Valerianos teneri. neque id erat
HS XXX, ut scribis, sed XIX. erat enim curata
nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua reliquũ
quod erat in rationibus, retuli. sed sic me & liberali=
tatis fructu priuas, & diligentiæ, & , quod minime
tamen laboro, mediocris etiam prudentiæ, liberalita=
tis, quòd mauis scribæ mei beneficio, quam meo, lega
tum meum, præfectumq́; maxima calamitate leuatos,
cum præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ,
quòd existimas, de tanto officio meo, tanto etiam peri
culo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam,
quidquid uoluisset, cum id mihi ne recitasset quidem,
retulisse: prudentiæ, cum rem à me ne insipienter qui
dem cogitatam putas. nam & Volusij liberandi meum
fuit consilium: & ut multa tam grauis Valerianis
prædibus, ipsiq́; T. Mario depelleretur, à me inita ra=
tio est: quam quidem omnes non solum probant, sed
etiam laudant. & si uerum scire uis, hoc uni scri=
bæ meo intellexi non nimium placere. sed ego putaui
esse uiri boni, cum populis suum seruaret, consulere
fortunis tot uel amicorum uel ciuium. Nam de Lu=
ceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista pecu=
nia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse
factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam
tu deposueras, Sestius. sed hoc ad te nihil intelligo
pertinere. illud me non animaduertisse moleste fer=
rem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo
deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissi=
misq́; monimentis testata, cui data, quo S. C. quibus

tuis, quibus meis literis P. Sestio tradita esset. quæ cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adscripsisse mallem, quando id te uideo desiderare. sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. addes enim tu, meo iussu: quod ego nunquam addidi: nec causa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de HS nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri uoluit. sed si quid est, quando de Luceio parum prouisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis nō oportuit: ni si quid me fallit: sunt enim alij peritiores. illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam uelle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs, scito à me & Tribunos mil. & præfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. in quo quidem ratio me fefellit. liberū enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse, quibus rationes retulissem. sanè moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, quā meæ, qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen, & de Tribunorum mil. contubernalibus res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina literas esse allatas,

non mei errati, ſed tui: in quo peccatum uidebatur eſſe, ſi modo erat, fratris tui, & Tullij. ſed cum id corrigi non poſſet, quod iam depoſitis rationibus ex prouincia deceſſemus: credo me quidem tibi, pro animi mei uoluntate, proq; ea ſpe facultatum, quam tum habebamus, quàm humaniſſime potuerim, reſcripſiſſe. ſed neque tum me humanitate mearum literarũ obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolam de HS centum ſic accepiſſe, ut ij accipiunt, quibus epiſtolæ per hæc tempora moleſtæ ſunt. ſimul illud cogitare debes. me omnẽ pecuniam, quæ ad me ſaluis legibus perueniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe HS X XII; eam omnem pecuniam Pompeium abſtuliſſe. quod ego ſiue æquo animo fero, ſiue iniquo: tu de HS centum æquo animo ferre debes, & exiſtimare, eo minus ad te uel de tuis cibarijs, uel de mea liberalitate perueniſſe. quòd ſi mihi expenſa iſta HS centum tuliſſes: tamen, quæ tua eſt ſuauitas, quiq; in me amor, nolles à me hoc tempore æſtimationem accipere: nam numeratum ſi cuperem, non erat. ſed hæc iocatum me puto, ut ego te exiſtimo. ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam cur non ſcindi uelim, cauſa nulla eſt. Vale.

M. CICERO S. D. L. MESCINIO.

G Ratæ mihi tuæ literæ fuerũt: ex quibus intellexi, quod ẽt ſine literis arbitrabar, uidẽdi mei te ſumma cupiditate affectum eſſe. quod ego

ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam: nam tecum esse, ita mihi commoda omnia, quæ opto, contingant, ut uehementer uelim: etenim, cum esset maior & uirorum, & ciuium bonorum, & iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, qui cum essem libentius, quàm tecum, et pauci, quibuscum æque libenter: hoc uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum uiuo necessario: noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam excepto uno, aut summum altero. itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis nostris, præterea etiam conscientia consiliorum meorum. ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quàm meorum ciuium causa fecerim: cui nisi inuidisset is, quem tu nũquam amasti, (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. ego sum, qui nullius uim plus ualere uolui, quàm honestum otium. idemq;, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram; quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm uiribus cum ualentiore pugnare. sed & hæc, & multa alia coràm breui tempoee licebit. neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. uidetur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto autem mea nõ nihil interesse, quãquam, id ipsum quid

intersit, non sanè intelligo, ueruntamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse à cōsilijs amicorū: est enim res ipsa iam in eum locum adducta, ut, quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter uictorias non multum interfuturū putem. sed planè animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ literæ confirmarunt: quibus intellexi, quàm fortiter iniuriam ferres: iuuitq; me, tibi cum summam humanitatem, tum etim tuas literas profuisse. uerum enim scribam: teneriore mihi animo uidebare, sicut omnes ferè, qui uita ingenua, in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum aduersam, sed etiā funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modo contemnere debeamus, sed etiā optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio; tibiq; persuade, PRAETER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui. si quid acciderit, ut mutandum consilium sit: te certiorem faciam statim. tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te ne moueas tam infirma ualetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas, quid te uelim facere. Me uelim ut facis, diligas, ualetudiniq; tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD TORQVATVM, ET ALIOS. LIBER VI.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

E Tſi ea perturbatio eſt omnium rerũ, ut ſuæ quenque fortunæ maxime pœniteat, nemoq; ſit, quin ubiuis, quàm ibi, ubi eſt, eſſe malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore bono uiro Romæ eſſe miſerrimum ſit. nam etſi quocunque in loco quiſque eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & ſuarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quòd Romæ non ſis, animum tuum libera. etſi enim cum magna moleſtia tuos, tuáq; deſideras: tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent, nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent, nec ſunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare, aut cõmunem recuſare. de te autem ipſo Torquate eſt tuũ ſic agitare animo, ut nõ adhibeas in conſiliũ cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniuſtior, quàm tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipſe, à quo ſalus petitur, habet explica-

tam, aut exploratā rationem salutis suæ. CVMQVE omnium bellorum exitus incerti sint: ab altera uicto=ria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum nunquam timuisse, certo scio. reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum Reip. cuius tanti mali, quamuis docti uiri multa dicant, tamen uereor, ne con solatio ulla possit uera reperiri, præter illam, quæ tan ta est, quantum in cuiusq; animo roboris est, atque ner=uorum. si enim BENE sentire, recteq; facere, satis est ad bene, beateq; uiuendum: uereor, ne eum, qui se opti=morum consiliorum conscientia sustentare possit, mise=rum esse, nefas sit dicere. nec enim nos arbitror uicto=riæ præmijs ductos patriam olim, & liberos, & fortu=nas reliquisse: sed quoddam nobis officium iustum, & pium, & debitum Reip. nostræq; dignitati uidebatur; qui neque, cum id faciebamus; tam eramus amentes, ut explorata nobis esset uictoria. quare si id euenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accide re posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. simus igitur ea mente, quam ratio, & ueritas præscribit; ut nihil in uita nobis præstandum præter culpā putemus; eaq; cum careamus, omnia humana placate, & mode-rate feramus. atque hæc eò pertinet oratio, ut perditis rebus omnibus, tamen ipsa uirtus se sustentare passe ui deatur. sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. atque hoc mihi scribenti ueniebat in mentem, me eum esse,

cuius tu desperationem accusare solitus esses, quemq; auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam: serò enim nos ijs armis aduersari uidebam. quæ multo ante confirmata per nosmet ipsos erant: docebamq;, pilis, & gladijs, non consilijs, neque auctoritatibus nostris, de iure publico disceptari. neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebã, diuinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, uidebam, id ne accideret, timebam; præsertim cum, si mihi alterutrum de euentu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurũ, quod euenit, exploratius possem promittere. ijs enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me tum esse oportere censebas. hæc eo scripsi, quòd mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo, ut mihi quidem uisus est, narrauit, te interdum solicitum solere esse uehementius. quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua Rep. sis futurus, qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione, quã cæteri. hoc uero tempus, quo exanimati omnes, et & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea urbe es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio uitæ: & habet Ser. Sulpitium, quem semper unice dilexisti: qui te profecto & beneuolentia, & sapientia consolatur. cuius si essemus & auctoritatem, et consilium secuti, togati potius potentiam, quàm armati uictoriam subissemus. sed hæc longiora for=

tasse fuerunt, quàm necesse fuit. illa, quæ maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo, cui plus, quàm tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, intelligo. sed quia NEMO est tã afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum cõsilium, operam, studiũ certe uelim existimes tibi, tuisq; liberis esse debitum. Vale.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

PEto à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quàm solebam, sed ut grauitate ualetudinis, qua tamen iam paululum uideor leuari, aut quòd absim ab Vrbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq; omneis res non minori mihi curæ, quàm meas esse. Quòd maiore in uarietate uersata est adhuc tua causa, quàm homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras, necesse est enim, aut armis urgeri Remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma ualebunt: nec eos, à quibus reciperis, uereri debes, nec eos, quos adiuuisti. si armis aut cõditione positis, aut defatigatione abiectis, aut uictoria detractis, ciuitas respirauerit: et dignitate tua frui tibi, et fortunis licebit. sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quẽ uir prudentissimus M. Anto=

nius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem cõsolatio, tali præsertim ciui, & uiro, sed tamen necessaria, NIHIL esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat uniuersis. quæ uis insit in his paucis uerbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo Reip. statu timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse Reip. ne si liceat quidem uelis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit à culpa. sed hæc hactenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quò scribam, aut quò ueniam scire possim. Vale.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

SVperioribus literis beneuolentia magis adductus, quàm quo res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat uirtus tua: neq; erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui ipsi omnia deessent, alterum confirmarẽ. hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis; nihilo magis nunc opus est: siue tũ opus fuit; illud satis est, præsertim cũ accesserit nihil noui. nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadẽ est, & idem exitus, quem ego tã uideo animo, quã ea, quæ oculis cernimus. nec uero quidquam uideo, quod non idem te uidere certo sciam. nam etsi, quem exitũ acies

habitura sit, diuinare nemo potest: tamen et belli exi=tum uideo; & si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterutrū uincere, qualis futura sit uel hæc, uel illa uictoria. idq́; cum optime perspexi, tale uideo, nihil ut mali uideatur esse futurum, si id uel ante acciderit, quod uel maximū ad timorē proponitur: ITA enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est: mori au tem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidē. sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiora pa=rietes ipsi loqui posse uideantur. ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis est consolatio ex miserijs aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quemuis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint. al teri dimicant: alteri uictorem timent. sed hæc conso=latio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor: nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni uacē cul=pa; &, si non ero, sensu omnino carebo. sed rursus γλαῦκ' εἰς ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua om nia maximæ curæ sunt, &, dum uiuam, erunt. Vale.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

NOui, quod ad te scriberem, nihil, erat: & tamen, si quid esset, sciebam te à tuis certio=rem fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdū coniectura pos sis propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus prouideri possit. nunc tantum uidemur intelligere, nō diuturnum bellum: etsi id ipsum nonnullis uideatur se cus. equidem cum hæc scribebam, aliquid iam actū pu=

tabam,

tabam, non quo ego certo scirem, sed quòd non difficilis erat coniectura. nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sint: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercunque uicerit, non sit mirum futurum. illa in dies singulos magis magisq; opinio hominum confirmatur, etiam si inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter uictorias non multum interfuturum. alteros propemodum iam sumus experti: de altero, nemo est quin cogitet quàm sit metuendus iratus uictor armatus. hoc loco si uideor augere dolorem tuum, quem consolando leuare debebam, fateor me communium malorum consolationem nullam inuenire, præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quáq; ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM rectæ uoluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec esse ullum magnum malum præter culpam. à qua quando tantum absumus, ut etiam optime senserimus, euentusq; magis nostri consilij, quàm consilium reprehendatur; & quando præstitimus, quod debuimus: moderate, quod euenit, feramus. sed hoc mihi tamen nõ sumo, ut te consoler de communibus miserijs, quæ et ad consolandum maioris ingenij, & ad ferendum singularis uirtutis indigent. illud cuiuis facile est docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de alijs autem non arbitror te expectare quid sentiam. reliquum est, ut te angat, quòd absis à tuis tandiu, res molesta, præsertim ab ijs pue=

ris, quibus nihil potest esse festiuius. sed, ut antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet; & ubi quisque sit, ibi esse minime uelit. equidem, nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco; non solum quòd in omnibus malis acerbius est uidere, quàm audire; sed etiam quòd ad omneis casus subitorum periculorum magis obiecti sumus quàm si abessemus. etsi me ipsum consolatorem tuum non tantum literæ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigauit. quanto fuerim dolore, meministi. in quo prima illa consolatio est, uidisse me plus, quàm cæteros, cum cupiebam quamuis iniqua conditione pacem. quod etsi casu non diuinatione mea factum est: tamen hæc inani prudentiæ laude delector. deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si iam uocer ad exitum uitæ, non ab ea Rep. auellar, qua carendum esse doleam, præsertim cum id sine ullo sensu futurum sit. adiuuat etiam ætas, & acta iam uita, quæ cum cursu suo bene cõfecto delectatur, tum uetat in eo uim timere, quò nos iam natura ipsa penè perduxerit. postremo is uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentia uideatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem, impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quàm illo ipso, quod timetur, desino; præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, uerum finis etiam doloris futurus sit. sed hæc satis multa, uel plura potius, quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. Seruium discessisse Athenis

moleſte tuli: non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi ſit ſolitus eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cum familiariſſimi hominis, tum optimi, & prudentiſſimi uiri. tu uelim te, ut debes, & ſoles, tua uirtute ſuſtentes. ego, quæ te uelle, quæq; ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe, diligenterq; curabo. quæ cum faciam beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. Vale.

M. CICERO A. CAECINAE S. D.

q Votieſcunque filium tuum uideo, (uideo autem ferè quotidie) polliceor ei ſtudium quidẽ meum, & operam ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis, gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumq; poſſim. Liber tuus & lectus eſt, & legitur à me diligenter, & cuſtoditur diligentiſſime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ ſunt. quæ quidem quotidie faciliores mihi, et meliores uidentur: multisq; uideo magnæ eſſe curæ: quorum de ſtudio, & de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certo ſcio. ijs autem de rebus, quas coniecturas conſequi poſſumus, non mihi ſumo, ut plus ipſe proſpiciam, quàm te uidere, atque intelligere mihi perſuaſerim. ſed tamẽ quia fieri poteſt, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto eſſe meũ, quid ſentiam, exponere. ea natura rerum eſt, & is temporũ curſus, ut non poſſit iſta aut tibi, aut cæteris fortuna eſſe diuturna, neque hærere in tam bona cauſa, & in tã bonis ciuibus tam acerba iniuria. quare ad eã ſpem quam

extra ordinem de te ipso habemus nõ solum propter dignitatem, et uirtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamq; uirtutem: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multũ tribuit. itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se uiolatum putaret. quod ipsum lenitur quotidie: significaturq; nobis ab iis, qui simul cum eo uiuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimũ profuturã. quapropter primum fac animo forti, atque magno sis ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendũ sit. deinde spem quoque habeas firmissimã propter eas causas, quas scripsi. à me uero tibi omnia, liberisq; tuis paratissima esse confidas uelim: id enim & uetustas nostri amoris, et mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

M. CICERO A. CAECINAE S. D.

VEreor, ne desideres officium meum: quod tibi pro nostra et meritorum multorum, et studiorum, & partium coniunctione deesse non debet: sed tamen uereor, ne literarum à me officiũ requiras. quas tibi & iampridẽ, & sæpe misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationẽ, quàm confirmationem animi tui, cõplecti literis maluissem. nunc autem, ut spero, breui gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. his autem literis animũ tuum, quem minime imbecillum esse & audio, & spe=

ro, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctori tate confirmandum etiam atque etiam puto; nec ijs qui dem uerbis, quibus te consoler ut afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cuius incolumi tate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. nam cum me ex Rep. expulissent ij, qui illá cadere posse, stante me, non putarunt: memini me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, uenerant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. si te ratio quædam Etruscæ disciplinæ, quàm à patre nobilissimo atque optimo uiro acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra diuinatio fallet, quam tum sapientissimorum uirorum monimentis, atque præceptis, plurimoq;, ut scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractanda Reip. magnaq; nostrorum temporum uarietate consecuti sumus, cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamq; perturbatis unquam omnino fefellit. dicerem, quæ antea futura dixissem, ni uererer, ne ex euentis fingere uiderer. sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniungeret se cum Cæsare, monuisse Pompeium, & postea, ne seiungeret. coniunctione frangi senatus opes, disiunctione ciuile bellum excitari uidebam. atque utebar familiarissime Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare utrique. quæ præterea prouiderim, prætereo: nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non

haberet. eundum in Hispaniam censui. quod si fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. rationem haberi absentis non tam pugnaui ut liceret, quàm ut, quando ipso Consule pugnante populus iusserat, haberetur. causa belli orta est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum? cum uel iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem. uicta est auctoritas mea non tam à Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab ijs, qui duce Pompeio freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli uictoriam fore putabant. susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quod potui. sed ualuit apud me plus pudor meus, quàm timor. ueritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. itaque uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. quare, quando, ut Augures, & astrologi solent, ego quoque Augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meæ: debet habere fidem nostra prædictio. non igitur ex alitis inuolatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec è tripudijs solistimis, aut somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ obseruem; quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent uel obscuritatis, uel erroris. notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam uia: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum ciuilium natura, atque ratione. in Cæsare hæc

ſunt: mitis, clemensq́; natura, qualis exprimitur præ clare illo libro querelarum tuarum. accedit, quòd mirifi ce ingenijs excellentibus, quale eſt tuum, delectatur. præterea cedit multorum iuſtis, & officio incenſis, non inanibus, aut ambitioſis uoluntatibus. in quo uehemen ter eum conſentiens Etruria mouebit. cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat ſe ſuſtine re cauſas poſſe multorum, ſi tibi, cui iuſtius uidetur iraſci poſſe, conceſſerit. Quæ eſt igitur, inquies, ſpes ab irato? eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, è quo ſit leuiter aſperſus. poſtremo homo eſt ualde acu tus, & multum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium no bilisſimum, et in communi Rep. cuiuis ſummorum tuæ ætatis uel ingenio, uel gratia, uel fama populi R. pa rem, non poſſe prohibere à Rep. diutius. nolet hoc tem poris potius eſſe aliquando beneficium, quàm iam ſuũ. dixi de Cæſare: nunc dicam de temporum, rerumq́; na tura. Nemo eſt tam inimicus ei cauſæ, quam Pompe ius animatus melius, quàm paratus ſuſceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbus audeat. in quo admirari ſoleo grauitatem, & iuſtitiam, & ſa pientiam Cæſaris: nunquam niſi honorificentiſſime Pompeium appellat. at in eius perſonam multa fecit aſperius. armorum iſta, & uictoriæ ſunt facta, non Cæ ſaris. at nos quemadmodum eſt complexus? Caſſium ſibi legauit: Brutum Galliæ præfecit, Sulpitium Græ ciæ: Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. quò igitur hæc ſpectant? re rum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur:

nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in causa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium: deinde ut in eam ciuitatem boni uiri, & boni ciues, nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefariorum scelerum condemnati reuerterunt. habes augurium meum. quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quàm illa consolatione, qua facile fortem uirum sustentarem, te, si explorata uictoria arma sumpsisses pro Rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus, euentusq; bellorum posse accidere, ut uinceremur, putasses; non debere ad secundam fortunam bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. commemorarem non solum ueterum, sed & horum etiam recentium uel ducum, uel comitum tuorum grauissimos casus. etiam externos multos claros uiros nominarem: LEVAT enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantáq; in confusione rerum omnium uiueremus: necesse est enim minore desiderio perdita Rep. carere, quàm bona. sed hoc genere nihil opus est. incolumem te cito, ut spero, uel potius ut perspicio, uidebimus. interea tibi absenti, & huic qui adest, imagini animi, & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborẽ meum iampridem & pollicitus sum, & detuli, nunc hoc amplius, quòd me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem eius sicuti neminem.

apud quem quidquid ualebo uel auctoritate, uel gratia ualebo tibi. tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. Vale.

A. CAECINA M. CICERONI S.

q Vòd tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis. filius, ut audio pert muit, (neque iniuria) ſi liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum præſertim adhuc ſtyli pœnas dem. qua quidem in re, ſingulari ſum fato. nam cum mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama multetur: meus error exilio corrigitur: cuius ſumma criminis eſt, quòd armatus aduerſario male dixi. nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin uota uictoriæ ſuæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Cæſar ſuperaretur, optarit. hoc ſi non cogitat, omnibus rebus felix eſt. ſi ſcit, & perſuaſus eſt: quid iraſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam uoluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos uenerati ſint contra eius ſalutem? ſed, ut eodem reuertar, cauſa hæc fuit timoris: ſcripſi de te, parce mediusfidius, & timide, non reuocans me ipſe, ſed penè refugiens. genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum, atque elatum eſſe debere, quis ignorat? ſolutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere: tamen cauendum eſt, ne in petulantiam incidas. impeditum, ſe ipſum laudare, ne uitium arro=

gantiæ ſubſequatur. ſolum uero liberum, alterum, laudare. de quo quidquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aſſignetur. ac neſcio an tibi gratius, opportuniusq; acciderit. nam quod præſtare non poteram primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quamparciſſime facere. ſed tamen ego me quidem ſuſtinui: multa minui: multa ſuſtuli: complura ne poſui quidem. QVEMADMODVM igitur ſcalarum gradus ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares; ſic tot malis tum uictum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre? cum uero ad ipſius Cæſaris nomen ueni, toto corpore contremiſco, non pœnæ metu; ſed ipſius iudicij: totum enim Cæſarem non noui. quem putas animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probabit hoc uerbum ſuſpicioſum eſt. quid, ſi muto? at uereor, ne peius ſit. age uero, laudo aliquem, num offendo? cum porrò offendam, quid ſi non uult? armati ſtylum perſequitur: uicti, & non dum reſtituti quid faciet? auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caues tibi per Brutũ, & ad excuſationem ſocium quæris. ubi hoc omnium patronus facis: quid me, ueterem tuum, nunc omnium clientem, ſentire oportet? in hac igitur calumnia timoris, & cæcæ ſuſpicionis tormento cum plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſuum iudicium ſcribantur, quàm difficile ſit euadere, ſi minus expertus es, quòd te ad omnia ſummum, atque excellens armauit ingenium, nos ſentimus. ſed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret; aut ea conditione da-

ret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quanquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid hortere? uides tempus uenisse, quo necesse sit de nobis consti tui. nihil est mi Cicero, quòd filium meum expectes. adolescens est. omnia excogitare uel studio, uel ætate, uel me tu non potest. totum negotium tu sustineas oportet. in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes. à te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud eius omneis plurimum potes. unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris si quid rogatus fueris, ut facias, (quanquam id magnũ, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies: nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. sed utrique rei excusationem tuæ uitæ consuetudo dat: nam quòd ita consueuisti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi famillares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto à te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

M. CICERO A. CAECINAE S. D.

CVm esset mecũ Largus, homo tui studiosus, locutus Cal. Ian. tibi præfinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quæ Balbus & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi rata esse, egi uehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Si-

cilia, quoad uellemus, uti esse liceret. qui mihi cum suessent aut libenter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarẽt: huic meæ rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reuerterunt, mihiq; hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad uelles, se præstituros; nihil ex eo te offensionis habiturum. quando, quid tibi permittatur, cognouisti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. actis his rebus, literæ à te mihi sunt redditæ: quibus à me consilium petis, quid sim tibi auctor, in Sicilia'ne subsidas, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. hæc tua deliberatio non mihi conuenire uisa est cum oratione Largi: ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. propinquitas locorum uel ad impetrandum adiuuat crebris literis, & nuncijs, uel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. quamobrem censeo magnopere commorandum. T. Furfano Posthumio familiari meo legatisq; eius, itẽ meis familiaribus diligentissime te commendabo, cum uenerint: erant enim omnes Mutinæ. uiri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. quæ mihi uenient in mentem, quæ ad te pertincre arbitrabor, ea mea sponte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia uincam. ego etsi coràm de te cum Furfano ita loquar, ut tibi literis meis ad eum nihil opus sit: tamen quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas

ei redderes, morem eis gessij. earum literarum exemplum infra scriptum est. Vale.

M. CICERO T. FVRFANO PROCOS. S. D.

C Vm A. Cæcina tanta mihi familiaritas, cõsuetudoq; semper fuit, ut nulla maior esse possit. nam & patre eius, claro homine, & forti uiro, plurimum usi sumus: & hunc à puero, quòd & spẽ mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæq; eloquentiæ, & uiuebat mecum coniunctissime non solum officijs amicitiæ, sed etiam studijs communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine coniunctius uiuerem. nihil attinet me plura scribere. quàm mihi necesse sit eius salutem, & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, uides. reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorũ fortuna, & de Reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam uoluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. CIC. TREBATIO. S. D.

E Go, quanti te faciã, semperq; fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nam & consiliũ tuũ, uel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit & hic euentus, quòd tardius, quàm est æquum,

& quàm ego uellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quàm tibi semper fuerint casus mei. itaque & Posthumuleno, & Sestio, & sæpissime Attico nostro, proximeq; Theudæ liberto tuo totum me patefeci: & his singulis sæpe dixi, quacunque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq; tu ad tuos uelim scribas, hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omneis res paratam putent. si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea Rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tũ certe ordinis tui facile princeps. sed quando eodem tempore, eademq; de causa nostrum uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea; & ea, quæ præterea uideo mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquijs pristinæ dignitatis. neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi eius, casu deuincti magnis meis ueteribus officijs, me diligenter obseruant, et colunt. itaque si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, idest de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum, & beneuolentiam ad te defero. sed magni mea interest, hoc tuos omneis scire, quod tuis literis fieri potest, ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebatio, hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi, susceptum, iucun=

dum sit futurum. Vale.

M. CIC. TREBATIO. S. D.

ANtea misissem ad te literas, si genus scribendi inuenirem, tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri. consolatione non utebar, quòd ex multis audiebam, quàm fortiter, sapiẽterq; ferres iniuriam temporum, quamq; te uehemẽter consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse uersatum: idq; ut facias, etiam atque etiam te hortor. simul & illud tibi, homini peritissimo rerum & exemplorum, & omnis uetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quàm uellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quàm uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, et iniuriam non diuturnam fore. nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam uidetur: & ipsa causa ea est, ut iam simul cum Rep. quæ in perpetuum iacere non potest, necessario reuiuiscat, atque recreetur: quotidieq; fit aliquid lenius, & liberalius, quàm timebamus. quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque ullum prætermittemus tui iuuandi, et leuandi locum, itaque illud alterum, quod dixi literarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet procliuius, ut etiam polliceri possim. id re, quam uerbis, faciã libentius.

tu uelim existimes, & plureis te amicos habere, quàm qui in isto casu sint, ac fuerint, quantũ quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini, fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uno te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris prouidebuntur. Vale

M. CICERO TREBATIO S.

D Olabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram eius periculis. nunc tãto sum deuinctus eius beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. qua in re tibi gratulor ita uehemẽter, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim. alterũ omnino non desidero: alterum uere facere poteris. quod reliquum est, quando tibi uirtus, & dignitas tua reditũ ad tuos aperuit: est tuæ sapiẽtiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci; quid recuperaueris, cogitare. uiues cum tuis: uiues nobiscum. plus acquisiuisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tũ esset iucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. hæc prædicatio tua mihi ualde grata est: eáq; te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem nostrum amicum: quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.

M. CICERO

M. CICERO AMPIO BALBO S. D.

GRatulor tibi mi Balbe, uereq; gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatẽ animi postea possit extollere. egi tuam causam apertius, quàm tempora nostra ferebãt: uincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui charitate, et meo perpetuo erga te amore, culto à te diligẽtissime. omnia promissa, cõfirmata, certa, et rata sunt, quæ ad reditum, & salutem tuã pertinent, uidi, cognoui, interfui. etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos cõsuetudine, & beneuolentia, sic, ut, cũ ab illo discesserint, me proximum habeant. hoc Pansa, Hircius, Balbus, Oppius, Matius, Posthumius, planè ita faciunt, ut me unice diligãt. quòd si mihi pro me efficiẽdũ fuisset, nõ me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est à me inseruitum temporis causa. ueteres mihi necessitudines cũ his omnibus intercedunt. quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui ualet apud illũ non minus auctoritate, quàm gratia. Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. ualent tamen apud Cæsarem nõ tã ambitiosæ rogationes, quàm necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus ualuit, quã pro ullo alio ualere potuisset. diploma statim non est datũ, quòd mirifica est improbitas in quibusdã, qui tulissent acerbius, ueniã tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis: multaq; ita dicunt, quasi n n gaudeãt id bellum inci-

disse. quare uisum est occultius agendum, neque ullo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin legente te has literas cõfecta iam res futura sit. Pansa quidem mihi, grauis homo, & certus, non solum confirmauit, uerum etiã recepit, perceleriter se ablaturum diploma. mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi: minus enim te firmũ sermo Apuleiæ tuæ, lacrymæq; Ampiæ declarabant, quàm significant literæ tuæ. atque illæ arbitrabãtur, cum à te abessent ipsæ, multo in grauiore te cura futurũ. quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut cõsolarer fortem uirũ, atque sapientẽ, quàm ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa Rep. cũ hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas literas, quibus & magnũ animum mihi semper ostendisti, & ad omneis casus ferendos constantem, atque paratum. quod ego nõ mirabar, cum recordarer te & à primis temporibus ætatis in Rep. esse uersatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq; communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut uictor beatus, sed etiam, si ita accidisset, uictus ut sapiens esses. deinde cum studium tuum consumas in uirorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti. nunc uero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda.

quibus ego si quam medicinam inuenirẽ, tibi quoque eandem traderem. sed est unum perfugium, doctrina, ac literæ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere uidebantur, nunc uero ẽt salutem. sed ut ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo profecta sint. Vale.

M. CICERO Q. LIGARIO S. D.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire uidebar oratione, neque leuare posse dolorem tuũ. postea uero quàm magnã spẽ habere cœpi, fore, ut te breui tempore incolumem haberemus: facere nõ potui, quin tibi et sententiã, & uoluntatem declararem meam. primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorẽ: nam & res eum quotidie, et dies, & opinio hominum, &, ut mihi uidetur, etiam sua natura mitiorem facit: idq; cum de reliquis sentio, tum de te etiã audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primũ ex Africa nũtius uenit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem et uirtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurũ existimem: et si tardius fit, quàm uolumus; magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius uelle uidetur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse

molestijs conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum. quando, quid sentirem, exposui: quid uellem tua causa, re potius declarabo, quàm oratione. & si tantum possem, quantum in ea Rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incõmodis esses: eadẽ enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. sed tamẽ quidquid imago ueteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ ualebunt, studiũ, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi, deinde quòd ea de Rep. semper uoluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorũ, & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. CICERO Q. LIGARIO S. D.

M Escito omnem meum laborem, omnem operã curam, studiũ in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum tuorũ, quos æque, atq; te, summa beneuolentia sum cõplexus, singularis pietas, amorq́; fraternus nullum me patitur officij erga te, studijq; munus, aut tempus prætermittere. sed quæ faciã, fecerimq́; pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis malo cognoscere. quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salu-

te tua, id tibi à me declarari uolo. nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisq; rebus, semperq; magis aduersos rerum exitus metuens, quàm sperans secũdos, is ego sum: & si hoc uitium est, eo me non carere confiteor. ego idem tamen cũ ad II. Cal. intercalareis priores rogatu fratrum tuorũ uenissem mane ad Cæsarem; atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem: cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat; non solum ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis, & liberalis fuit, sed etiã ex oculis, & uultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset: quamobrem fac animo magno, fortiq; sis, & si turbidissima sapienter ferebas, trãquilliora læte feras. ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiã amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos eẽ cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

CICERO BASILIO S.

T Ibi gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor. à te amari, & quid agas, quidq; istic agatur, certior fieri uolo. Vale.

BITHYNICVS CICERONI S.

S I mihi tecũ nõ & multæ, & iustæ causæ amicitiæ priuatim essent, repeterẽ initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciẽdũ ijs existi=

mo, qui paternam amicitiá nullis ipsi officijs prosecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorũ amicitia: cuius fiducia peto à te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

M. CICERO BITHYNICO S.

C Vm cæterarum rerum causa cupio esse aliquando Remp. constitutam: tum uelim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuũ, quo in literis uteris: scribis enim, si ita sit, te mecum esse uicturum. gratissima mihi tua uoluntas est: facisq; nihil alienũ necessitudine nostra, iudicijsq; patris tui de me, summi uiri. nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus ualuerunt, aut ualeant, coniunctiores tecum esse, quàm me, necessitudine neminem. quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, et eius etiam augendæ uoluntas. Vale.

M. CICERO LEPTAE. S. D.

S Imul accepi à Seleuco tuo literas, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent præconium, uetari esse in decurionibus; qui fecissent, non uetari. quare bono animo sint & tui, & mei familiares: neque enim erat ferẽdũ, cũ, qui hodie aruspicinã facerent, in senatu Romæ legerẽtur, eos, qui aliquãdo præconiũ fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. De Hispanijs noui nihil: magnũ tamen exercitum Pompeiũ habere

constat: nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Patieti literarum, in quo erat, illi X I. esse legiones. scripserat etiam Messalla Q.Salasso, Q.Curtium fratrem eius, iussu Pōpeij, inspectante exercitu interfectum, q̄ consensisset cum Hispanis quibusdā, si in oppidum nescio quod Pompeius rei frumentariæ causa uenisset, eum comprehendere, ad Cæsaremq; deducere. De negotio tuo quòd sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligēs, non desinam cum illo cōmunicare, si quid expediri possit: quod uidebatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere à te probari, uehemēter gaudeo. mihi quidē sic persuadeo, me, quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi uideri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin, quantum de illo libro, tantūdem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis: iam tamen personare aureis eius huiusmodi uocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus. sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit, teneor tamen dum à Dolabellæ procuratoribus, exigam primam pensionem. & mehercule nō tam sum peregrinator iam, quàm solebā. ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli uillarū mearū cedat: otiū omni desertissima regione maius. itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione uersor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quā istic tu nos uidebis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodum; & habeat in ore, τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα.

CICERO LEPTAE S.

M Aculam officio functũ esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneũ uisum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrũ recipiendum. cæteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram: nam & uilla, & amœnitas illa cõmorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum cũ Oppio locutus sum. nam Balbum, posteaquã tu es profectus, nõ uidi: tantis pedum doloribus afficitur, ut se cõueniri nolit. omnino de tota re, ut mihi uideris, sapientius faceres, si non curares: quod enim eo labore assequi uis, nullo modo assequere: tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quàm nouo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, (si modo ipsum sciet) nõ accepisse. sed tamen aliquid uidebimus, in quo sit spes aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque ueniat. Vale.

CICERO THORANIO S.

D Ederam triduo ante pueris Cn. Plancij literas ad te: eo nũc ero breuior, teq́;, ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quàm ibidẽ opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nã præter nauigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculũ, quod uitaueris; ne

illud quidem non, quamuis ſubito, cũ certi aliquid au=
dieris, te iſtinc poſſe proficiſci : nihil eſt præterea, cur
aduenietibus te offerre geſtias. multa præterea metuo,
quæ cum Chilone noſtro communicaui. quid multa?
loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti, ex quo
te, quocunque opus erit, facillime, & expeditiſſime con
feras. quòd ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis. ſin, quo
niam multa accidere poſſunt, aliqua res eum uel im=
pediet, uel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia ſcire poſ
ſis. hoc mihi prorſus ualde placet. De reliquo ut te ſæ
pe per literas hortatus ſum, ita uelim tibi perſuadeas,
te in hac cauſa nihil habere, quod timendum ſit, præter
communem caſum ciuitatis. qui & ſi eſt grauiſſimus:
tamen ita uiximus, & id ætatis iam ſumus, ut omnia,
quæ non noſtra culpa nobis accident, fortiter ferre de=
beamus. Hic tui omnes ualent, ſummaq́; pietate te de=
ſiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas,
& te iſtinc ne temere commoueas.

CICERO THORANIO. S. D.

ETſi cũ hæc ad te ſcriberẽ, aut appropinqua=
re exitus huius calamitoſiſſimi belli, aut iam
aliquid actũ, & confectũ uidebatur: tamen
quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu
mihi fuiſſe aſſenſorem, & me tibi; ſolosq́; nos uidiſſe,
quãtum eſſet in eo bello mali, in quo ſpe pacis excluſa,
ipſa uictoria futura eſſet acerbiſſima, quæ aut interi=
tũ allatura eſſet, ſi uictus eſſes, aut, ſi uiciſſes, ſeruitutẽ.
itaque ego; quem tum fortes illi uiri, & ſapientes, Do=

mitij, & Lentuli timidum esse dicebant, (& eram plane: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderũt) idẽ nunc nihil timeo, & ad omnem euẽtum paratus sum. cum aliquid uidebatur caueri posse, tum id negligi dolebam. nunc uero euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio uidetur, quidquid euenerit, ferre moderate; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati Reip. consuluisse, & hac amissa salutem retinere uoluisse. hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & uoluntate, eadem cogitares: MAGNA enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereq; sensisse. atque utinã liceat aliquando aliquo Reip. statu nos frui, interq; nos conferre solicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter uniuersæ Reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic uelim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisq; tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

CICERO DOMITIO S. D.

NOn ea res me deterruit, quo minus, posteaquã in Italiam uenisti, literas ad te mitterẽ, quòd tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet ipsi consiliũ deesset, nec quid cõsolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. hæc quanquam nihilo

meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo despera tiora: tamen inanes esse meas literas, quàm nullas, ma lui. ego si te intelligerem plus conatum esse suscipere Reip. causa muneris, quàm quantum præstare potuis ses, tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam condi tionem te uiuendi, quæ daretur, quæq; esset, hortarer. sed cum consilij tui bene, fortiterq; suscepti eum tibi fi nem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarũ contentionum esse uoluisset: oro, obtestorq; te pro no stra uetere coniunctione, ac necessitudine, proq; sum ma mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te ut no bis, parenti, coniugi, tuisq; omnibus, quibus es, fuistiq; semper charissimus, saluũ conserues; incolumitati tuæ, tuorumq;, qui ex te pendent, consulas; quæ didicisti, quæq; ab adolescentia pulcherrime à sapiẽtissimis uiris tradita, memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore utare; quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisq; officijs amisisti, eorum desiderium si nõ æquo animo, at forti feras. ego quid possim, nescio, uel po tius me parum posse sentio. illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti, dignitatiq; tuæ conducere arbi trabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. hanc meam uoluntatem ad matrem tuam, optimam fœminã, tuiq; amantissimam, detuli. si quid ad me scripseris, ita fa ciam, ut te uelle intellexero. sin tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, sum mo studio, diligentiaq; curabo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD MARIVM, ET ALIOS. LIBER VII.

M. CICERO M. MARIO S. D.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas ualetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos uenires: fortunæ magis tribuo, quàm sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti, & cum per ualetudinem posses, uenire tamen noluisti: utrunque lætor, et sine dolore corporis te fuisse, & animo ualuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alij, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui: quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amœnitate penè solus relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianũ perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent cõmuneis mimos semisomni. reliquas uero parteis diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet P. Metius probauisset. omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi: coniecturã enim facio de meo. nam primum honoris causa in scenam redierant ij, quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar. deliciæ uero tuæ noster Aesopus eiusmodi fuit, ut ei desinere per omneis homines lice=

ret. is iurare cum cœpisset, uox eum defecit in illo loco, SI sciens fallo. quid tibi ego alia narrẽ? nosti enim reliquos ludos. quid? ne id quidem leporis habuerũt, quod solent mediocres ludi: apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu nõ dubito quin animo æquissimo carueris: quid enim delectationis habẽt sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Troiano craterarũ tria millia? aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularẽ admirationẽ habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. quòd si tu per eos dies operã dedisti Protogeni tuo: dummodo tibi quiduis potius, quã orationes meas legerit, næ tu haud paulo plus, quã quisquã nostrũ, delectationis habuisti. non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse; præsertim cum Oscos ludos uel in senatu nostro spectare possis, Græcos uero ita non ames, ut ne ad uillam quidem tuam uia Græca ire soleas. nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompeius confitetur se & operam, et oleum perdidisse. reliquæ sunt uenationes binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat: sed quæ potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus à ualentissima bestia laniatur, aut præclara bestia uenabulo transuerberatur? quæ tamen si uidenda sint, sæpe uidisti: neque nos, qui hæc spectauimus, quidquam noui uidimus. elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin ẽt misericordia quædã consecuta est, atq; opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem.

his ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte uidear tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi penè me in iudicio Galli Caninij familiaris tui. quòd si tam facilem populũ haberem, quam Aesopus habuit, libenter mehercule artem desinerẽ, tecumq́; et cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea tædebat, cum & ætas, & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum uero hoc tẽpore uita nulla est: neque enim fructũ ullum laboris expecto; et cogor nonnunquã homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. itaque quæro causas omneis aliquando uiuẽdi arbitratu meo: teq́; et istam rationem otij tui et laudo uehementer, et probo: quodq́; nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore, quòd, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neq; te, si quis est in me, meo frui liceret propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro, (nam ut planè exoluam, non postulo) te ipsum quidẽ, qui multos annos nihil aliud cõmentaris, docebo profecto, quid sit humaniter uiuere. tu modo istam imbecillitatem ualetudinis tuæ sustenta, & tuere, ut facis; ut nostras uillas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. hæc ad te pluribus uerbis scripsi, quã soleo, non otij abundantia, sed amoris erga te, quòd me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. quod si assecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen cõsolabor, quòd posthac ad ludos uenies, nosq́; uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

M. CICERO M. MARIO S. D.

MAndatum tuum curabo diligenter. ſed homo acutus ei mandaſti potiſſimum, cui expediret, illud uenire quamplurimo. ſed eo uidiſti multũ, quòd præfiniſti, quo ne pluris emerẽ. quòd ſi mihi permiſiſſes: qui meus amor in te, cõfeciſſem cũ cohæredibus. nunc, quando tuum pretium noui, licitatorẽ potius apponã, quã illud minoris ueneat. ſed de ioco ſatis eſt. tuũ negotiũ agam, ſicuti debeo, diligenter.

De Burſa te gaudere certo ſcio. ſed nimis uerecunde mihi gratularis: putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam lætitiam putare. credas mihi uelim, magis me iudicio hoc, quàm morte inimici lætatum. primum enim iudicio malo, quã gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. in primisq; me delectauit, tantum ſtudium bonorum in me extitiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi, ac potentiſſimi uiri. poſtremo, quod uix ueriſimile fortaſſe uideatur, oderam multo peius hunc, quàm illum ipſum Clodium. illum enim oppugnaram: hunc defenderam. & ille, cum omnis Reſp. in meo capite diſcrimen eſſet habitura, magnum quiddam ſpectauit, nec ſua quidem ſponte, ſed eorum auxilio, qui me ſtante ſtare non poterant: hic ſimiolus animi cauſa me, in quem inueheretur, delegerat; perſuaſeratq; non nullis inuidis meis, ſe in me emiſſarium ſemper fore. quamobrem ualde iubeo gaudere te. magna res geſta eſt. nunquam ulli fortiores ciues fuerunt, quàm qui auſi ſunt eum contra tantas opes eius, à quo ipſi

lecti iudices erant, condemnare. quod fecissent nunquam, nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita distinemur, ut quotidie uota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te uidere possimus. Vale.

M. CICERO M. MARIO S. D.

P Ersæpe mihi cogitanti de communibus miserijs, in quibus tot annos uersamur, &, ut uideo, uersabimur, solet in mentem uenire illius temporis, quo proxime fuimus unà. quin etiam ipsum diem memoria teneo. nam ad III. Idus Maias, Lentulo & Marcello Coss. cum in Pompeianum uesperi uenissem, tu mihi solicito animo præsto fuisti. solicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei. si manerem in Italia, uerebare, ne officio deessem. si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commouebat. quo tempore uidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen malui, famæq; cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter uitia multa, quæ ibi offendi, quò ueneram: primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem paucosq; præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam uictoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum uirorum.

quid

quid quæris? nihil boni præter causam. quæ cum uidissem, desperans uictoriam primum cœpi suadere pacem, cuius fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompeius ualde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. hoc interdum probabat, & in ea sententia uidebatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere, ex eo tempore uir ille summus, nullus imperator fuit. signa tirone, & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit. uictus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in uictoris manus, aut ad Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors uoluntaria. certe nihil fuit præterea, si te uictori nolles, aut non auderes committere. ex omnibus autem ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod uidere possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. ueni domum, non quòd optima uiuendi cõditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma Reip. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. mortem mihi cur consciscerem, causa nulla uisa est; cur optarem, multæ: uetus est enim, VBI non sis, qui fueris, non esse, cur uelis uiuere. sed tamen VACARE culpa, magnam

est solatium: præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi uiuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. hæc ad te scripsi uerbosius: & tibi molestus fui, quòd te cum mei, tum Reip. cognoui amantissimum. notum tibi omne consilium meum esse uolui, ut primum scires me nunquam uoluisse plus quenquam posse, quàm uniuersam Remp. postea autem quàm alicuius culpa tantum ualeret unus, ut obsisti non posset, me uoluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me uoluisse etiam reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc ciuitas est, ciuem esse me: si non, exulem esse, non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. hæc tecum coràm malueram: sed quia longius fiebat, uolui per literas eadem: ut haberes, quid diceres, si quando in uituperatores meos incidisses: sunt enim, qui cum meus interitus nihil fuerit Reip. profuturus, criminis loco putent esse, quòd uiuam: quibus ego certo scio non uideri satis multos perisse: qui si me audissent, quamuis iniqua pace, honeste tamen uiuerent: armis enim inferiores, non causa fuissent. habes epistolam uerbosiorem fortasse, quàm uelles. quod tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorem remiseris.

Ego, si quæ uolo expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo. Vale.

M. CICERO M. MARIO S. D.

A D VIII. Cal. in Cumanum ueni cum Libone tuo, uel nostro potius: in Pompeianum statim cogito: sed faciam te ante certiorem. te cum semper ualere cupio, tum certe, dum hic sumus: uides enim, quanto post unà futuri sumus. quare si quod constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

M. T. CICERO C. CAESARI IMP. S.

V Ide quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, nõ modo in ijs rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatiũ cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studijs, & beneficijs quamornatissimum domum reducerem. sed posteaquam & Pompeij commoratio diuturnior erat, quã putaram; et mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam uidebatur, aut certe tardare: uide, quid mihi sumpserim: cœpi uelle ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque mehercule minus et prolixe de tua uoluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. casus uero mirificus quidam interuenit quasi uel testis opinionis meæ, uel sponsor humanitatis tuæ. nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meæ, literæ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furnium, quem mihi

commendas, uel Regem Galliæ faciam, uel Leptæ legatum? si uis tu, ad me alium mitte, quem ornem. sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur, mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem inuitatu tuo mittendum duxerim. hunc mi Cæsar sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas. de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, pudentiorem esse neminem. accedit etiam, quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. huic ego neque Tribunatum, neque profecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus: totum denique hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuam istam & uictoria & fide præstantem. sumus enim putidiusculi, quàm per te uix licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.

M. CICERO TREBATIO S. D.

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarē, aut ad Balbū mitto, legitima quædā est accessio cōmendationis tuæ, nec ea uulgaris, sed cū ali-

quo insigni indicio meæ erga te beneuolentiæ. tu modo ineptias istas, & desideria Vrbis, et urbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & uirtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam habebant, matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ uitio uerterent, quòd abesset à patria: Nam MVLTI suam rem bene gessere, & publicam patria procul: Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati. quo in numero tu certe fuisse, nisi te extrusissemus. sed plura scribemus aliàs. tu, qui cæteris cauere didicisti, in Britania ne ab essedarijs decipiaris, caueto. & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento: QVI ipse sibi sapiens prodesse nequit, ne quidquam sapit. Cura ut ualeas.

M. CICERO TREBATIO S. D.

EGo te commendare non desisto: sed quid proficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in Balbo, ad quem de te diligentissime, & sæpissime scribo. illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britania nihil esse audio neque auri, neque argenti. id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias. & ad nos quãprimũ recurras. sin autem sine Britania tamen assequi id, quod uolumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris multũ enim te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum habes, ætatem

opportunissimam, cōmendationē certe singularē: ut tibi unum timendū sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

S Cripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quamplurimū in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur Tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. querar cum Vacerra, & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior nunquam reperietur. Quod scribis de illo Prætiano iureconsulto, ego te ei non desino commendare, scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura ut sciam. Ego uestras Britanicas literas expecto. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

I Andiu ignoro, quid agas: nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram. quia cum Q. fratre meo non eras; quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire quid agas, & ubi sis hiematurus: equidem uelim cum Cæsare: sed ad eum propter eius occupationes, nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli, serius potius ad nos, dum plenior. quod huc properes,

nihil est, præsertim Vacerra mortuo. sed tibi consilium non deest. quid constitueris, cupio scire. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cœnam inuitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

Legi tuas literas: ex quibus intellexi te Cæsari nostro ualde iureconsultum uideri. est quod gaudeas, te in ista loca uenisse, ubi aliquid sapere uiderere. quòd si in Britaniam quoque profectus esses, profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. ueruntamen (rideamus licet: sum enim à te inuitatus) subinuideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem, aspirare non possunt. sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quàm meæ. ualde metuo, ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum censeo. idem & Mutio, & Manilio placebat, præsertim, qui sagis non abundares. quanquam uos nunc istic satis calere audio. quo quidem nuncio ualde mehercule de te timueram. sed tu in re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus, qui neque in Oceano natare uolueris studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter

ſcripſerim, tute ſcis; quàm ſæpe, ego. ſed mehercule iam intermiſeram; ne uiderer liberaliſſimi hominis, meiq; amantiſſimi uoluntati erga me diffidere. ſed tamen his literis, quas proxime dedi, putaui eſſe hominẽ cõmonendum. id feci. quid profecerim, facias me uelim certiorẽ, & ſimul de toto ſtatu tuo, conſilijſq; omnibus: ſcire enim cupio, quid agas, quid expectes, quàm longum iſtũ tuum diſceſſum à nobis futurũ putes, ſic enim tibi perſuadeas uelim, unum mihi eſſe ſolatium, quare facilius poſſim pati te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe id emolumento ſciam. ſin autem id non eſt, nihil duobus nobis eſt ſtultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc aduoles. una mehercule noſtra uel ſeuera, uel iocoſa congreſſio pluris erit, quàm non modo hoſtes, ſed etiam fratres noſtri Edui. quare omnibus de rebus fac ut quamprimum ſciam: Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

N Iſi ante Roma profectus eſſes, nunc eam certe relinqueres: quis enim tot interregnis iurecõſultum deſiderat? ego omnibus, unde patitur, hoc cõſilij dederim, ut à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. ſatis'ne tibi uideor abs te ius ciuile didiciſſe? ſed heus tu, quid agis? ecquid fit? uideo enim te iam iocari per literas. hæc ſigna meliora ſunt, quàm in meo Tuſculano. ſed quid ſit, ſcire cupio. conſuli quidem te à Cæſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. quod ſi aut fit, aut futurum putas, perfer iſtam mi

litiam, & permane: ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. sin ista sunt inaniora, recipe te ad nos. nam aut erit hic aliquid aliquando: aut si minus, una mehercule collocutio nostra pluris erit, quàm omnes Samarobrinæ. denique si te cito retuleris, sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci p otest Britanici iureconsulti. hæc ego non rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, ut soleo, iocor. remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas. sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen, quæ uis, & tua uirtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere.

M. CIC. TREBATIO. S. D.

Mirabar, quid esset, quòd tu mihi literas mittere intermisisses. indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factũ. ò castra præclara: quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem? iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Titius familiaris meus. sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua causa facias, non ciuium? ubi porrò illa erit formula fiduciæ, VT inter bonos bene agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? quod ius statues communi diuidundo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui

omnia uoluptate sua metiuntur? quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem iratum esse nemini posse? quid fiet porrò populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere? quare si planè à nobis deficis moleste fero. sin Pansæ assentari commodum est, ignosco, modo scribas aliquando ad nos, quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari uelis. Vale.

M. CICERO TREBATIO S. D.

A Deo ne me iniustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quòd parum mihi constans, et nimiũ cupidus decedẽdi uiderere, ob eamq; causam me arbitrarere literas ad te iandiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perspiciebã, molestiã attulit: neque alia fuit ulla causa intermissionis literarum, nisi quòd ubi esses, planè nesciebam. hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. audi mi Testa: utrum superbiorem te pecunia facit, an quòd te Imperator consulit? moriar, ni, quæ tua gloria est, puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari. si uero utrunque est: quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? sed ut ad rem redeam, te istic inuitum non esse uehementer gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est iucundum. tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit: nam, ut audio, istic

» Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
» Rem repetunt: & tu soles ad uim faciendã adhiberi? neq; est, quod illã exceptionẽ in interdicto pertimescas,

q tu prior ui hominibus armatis conueneris: scio enim te non esse procacem in lacessendo. sed ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treuiros uites censeo: audio capitales esse, mallem auro, argentoq; ære essent. sod aliàs iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas uelim quamdiligentissime. Ad III. Non. Mart. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

C Hrysippus Vectius Cyri architecti libertus fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi uerbis tuis nunciauit. ualde iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. quòd si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato causa cadent. sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc ueniam ante, quàm planè ex animo tuo effluam. sin æstiuorum timor te debilitat, aliquid excogita, ut fecisti de Britania. illud quidē perlibenter audiui ex eodē Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quamsæpissime cognoscere. quod certe ita fieret, si tu maluisses beneuolentiæ, quā litiū iura perdiscere. sed hæc iocati sumus et tuo more, & non nihil etiam nostro. Te ualde amamus, nosq; à te amari tum uolumus, tum etiam confidimus. Vale.

CICERO TREBATIO. S. D.

q Vàm sint morosi, qui amāt, uel ex hoc intelligi potest. molestè ferebā antea te inuitū istic esse: pungit me rursus, quòd scribis te esse istic liben-

ter.neque enim, mea commendatione te non delectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse iucundum, sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quàm te nõ ea, quæ spero, consequi. Quòd uero in C. Matij suauissimi, doctissimiq; hominis familiaritatẽ uenisti, nõ dici potest, quàm ualde gaudeã: qui, fac, ut te quammaxime diligat. mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

CICERO TREBATIO S. D.

I

IN Equo Troiano scis esse in extremo, SERO SAPIVNT. tu tamen mi uetule non sero. primum illas rabiosulas sat fatuas dedisti. deinde, quòd in Britania non nimis φιλοτέωρον te præbuisti, planè non reprehẽdo. nunc uero in hibernis iniectus mihi uideris. itaque te commoueee non curas. VSQVEQVAQVE sapere oportet. id erit telum acerrimum.

Ego si foris cœnitarem, Cn. Octauio familiari tuo nõ defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, oro te, quis tu es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: uellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam uẽturi sitis hac hieme, fac planè sciã. Balbus mihi cõfirmauit te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omneis esse diuites, qui cælo, & terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quòd negent te percunctantibus respondere. sed tamen est, quod gaudeas: constant enim inter omnes, neminem te uno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

EX tuis literis & Quinto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quòd iam uideris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mensium literis tuis uehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, urbanitatisq; desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari. sæpe autẽ etiam, quòd à te alienissimum est, subimpudens uidebare: tanquam enim syngrapham ad Imperatorem, non epistolam, attulisses; sic pecunia ablata domum redire properabas: nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsosq; qui cum syngraphis uenissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. ego si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime uellem: non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putaui. itaque quoad opinatus sum me in prouinciam exiturum; quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo. posteaquam mea mutata ratio est, cum uiderem me à Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi, hominisq; liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem: sic ei te commendaui, & tradidi, ut grauissime, diligentissimeq; potui. quod ille ita & accepit, & mihi sæpe literis significauit, & tibi uerbis, & re ostendit, mea cõmendatione sese ualde esse commotum. hunc tu uirum na=

ctus, si me aut sapere aliquid, aut uelle tua causa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit uisus perferto, & ultima expectato: quæ ego tibi & iucunda, & honesta præstabo. pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi ac liberalissimi uiri, neque uberioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum unquam reperturum. hoc, quemadmodum uos scribere soletis in uestris libris, idem Q. Cornelio uidebatur. In Britaniam te non esse profectum, uehementer gaudeo, quòd & tu labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiã. ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut cõditione, perscribas ad me uelim. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

A Ccepi à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me cætera delectarunt: significabant enim te istã militiam iam firmo animo ferre, et esse fortem uirum, & constantem: quæ ego paulisper in te ita desideraui, non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuare putarem. quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiam. multa, mihi crede, assequere: ego enim renouabo commendationem, sed tempore. sic habeto, non tibi maiori esse curæ, ut iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. itaque, quando uestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me ue-

lim de ratione Gallici belli certiorem facias: ego enim ignauissimo cuique maximam fidem habeo. sed ut ad epistolas tuas redeam, cætera belle: illud miror: quis solet eodem exemplo plureis dare, qui sua manu scribit? nam quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quàm hæc scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi suppeditare? iam ista tua culpa est, qui uerecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cum ad uos proficiscetur, more Romano commendabo. tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus: eram enim absuturus mense Apr. has literas scripsi in Pontino, cum ad uillam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti: nam Vlubris honoris mei causa uim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut ualeas. VI. Idus Apr. de Pontino.

M. CICERO TREBATIO S. D.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentẽ: nihil enim habebat quod non uel in concione recte legi posset. sed & Aruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. uerum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

V Ide quanti apud me sis. etsi iure id quidem: non enim amore te uinco. ueruntamen quod præsenti tibi propè subnegarem, non tribuerem certe, id absenti debere non potui. itaque ut primum Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissime res illa scribi potuit. sin tibi quædam uidebuntur obscuriora, cogitare debebis, NVLLAM artem literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longe abieris. num ius ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq; desiderant. quanquam tu, si attente leges, si sæpius, per te omnia consequere, ut cerre intelligas. ut uero etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. V. Cal. Sext. Rhegio.

CICERO TREBATIO S. D.

A Mabilior mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. sed quid ego dicā te, quā quis non amat? Rufio mediusfidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus è nobis. sed ego te non reprehēdo, qui illū ad ædificationem tuā traduxeris: quanquam enim Velia non est uilior, quàm Lupercal, tamen istuc malo, quā hæc omnia. tamen, si me audies, quem soles, has pa-

ternas

ternas possessiones tenebis,(nescio quid enim Velienses uerebãtur)neq; Helethem nobilem amnem relinques, nec Papirianam domum deseres: quanquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. sed in primis opportunum uidetur, his præsertim temporibus, habere perfugium primum eorum urbem, quibus charus sis, deinde etiam tuam domum, tuosq; agros, eaq; remoto, salubri, amœnoq; loco: idq; etiam mea interesse mi Trebati arbitror. sed ualebis, meáq; negotia uidebis, meq; Dijs iuuantibus, ante brumam expectabis. Ego à Sex. Fabio Niconis discipulo librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. ὁ medicum suauem, meq; docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro cælauit: te quidem non uidetur. Ventus increbrescit. Cura ut ualeas. XIII. Cal. Sext. Velia.

CICERO TREBATIO S. D.

SIlij causam te docui. is postea fuit apud me. cũ ei dicerẽ, tibi uideri, sponsionem illã nos sine periculo facere posse, SI bonorũ Turpilliæ possessionẽ Q. Cæpio Prætor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionẽ testamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meq; rogauit, ut se, causamq; suam tibi cõmendarem. nec uir melior mi Testa nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. gratissimum igitur mihi feceris, si ad eũ ultro ueneris, eiq; pollicitus eris: sed, si me amas, quãprimũ. hoc te uehemẽter ẽt atq; etiam rogo. Vale.

CICERO TREBARIO S. D.

I Luseras heri inter scyphos, quòd dixeram cõtrouersiam esse, posset ne hæres, quod furtũ antea factum esse, recte furti agere. itaque etsi domum bone potus, seroq; redieram: tamen id caput, ubi hæc controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. ego tamen Scæuolæ, & Testæ assentior. Vale.

M. CICERO M. FABIO GALLO S. D.

T Antum ex Arpinati ueneram, cum mihi à te literæ redditæ sunt: ab eodemq; accepi Auiani literas in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum uenisset, qua ego uellẽ die. fac quæso, qui ego sum, esse te. est'ne aut tui pudoris, aut nostri, primũ rogare de die, deinde plus annua postulare? sed essent mi Galle omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam uolueram. ac tamen isthæc ipsa, quæ te emisse scribis, nõ solum rata mihi erũt, sed etiã grata: planè enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint hominem, ut ego semper iudicaui, in omni iudicio elegantissimum, quæq; me digna putaris, coemisse. sed uelim maneat Damasippus in sententia: prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut

quinque ſumpſiſti. ſed Bacchas iſtas cum muſis Metelli comparas: quid ſimile? primum ipſas ego muſas nũquam tanti putaſſem: atque id feciſſem muſis omnibus approbantibus. ſed tamen erat aptum bibliothecæ, ſtudijſq; noſtris congruens. Bacchis uero ubi eſt apud me locus? at pulchellæ ſunt: noui optime, & ſæpe uidi. nominatim tibi ſigna mihi nota mandaſſem, ſi probaſſem: ea enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornẽt mihi in palæſtra locũ. Martis uero ſignum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe: hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe. Mercurij mallem aliquod fuiſſet: felicius, puto, cum Auiano tranſigere poſſemus. quòd tibi deſtinaras Trapezophoron: ſi te delectat, habebis. ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. iſta quidem ſumma næ ego multo libentius emerim diuerſorium Tarracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. omnino liberti mei uideo eſſe culpam, cui planè res certas mandaram, itemq; Iunij, quem puto tibi notum eſſe Auiani familiarem. exedria quædam mihi noua ſunt inſtituta in porticula Tuſculani: ea uolebam tabellis ornare: etenim ſi quid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. ſed tamen ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi ſint, quãdo accerſantur, quo genere uecturæ: ſi enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquẽ pſeudo Damaſippum uel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo ſcribis iterum, iam id ego proficiſcens mandaram meæ Tulliæ: ea enim ipſa hora acceperam tuas literas. egeram etiam cum tuo Nicia, ꝙ is utitur, ut ſcis,

familiariter Cassio. ut redij autem, prius, quàm tuas legi has proximas literas, quæsiui de mea Tullia, quid egisset. per Liciniam se egisse dicebat: sed opinor Cassium uti non ita multum sorore: eam porrò negare se audere, cum uir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consuetudinẽ uitæ, uictusq; nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo propè me, sed planè mecum habitare posses: deinde ut migrare tãtopere festines. sed ne uiuã, si tibi cõcedo, ut eius rei tu cupidior sis, quàm ego sum. itaque omnia experiar; uideo enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. si quid egero, faciam ut scias. tu & ad omnia rescribes: &, quando te expectem, facies me, si tibi uidebitur, certiorem. Vale.

M. CICERO M. FABIO GALLO S. D.

A Moris quidẽ tui, quoquò me uerto, uestigia, uel proxime de Tigellio: sensi enim ex literis tuis ualde te laborasse amo igitur uoluntatẽ. sed pauca de re. Capius (opinor) olim, NON omnibus dormio: sic ego non omnibus mi Galle seruio. etsi quæ est hæc seruitus; olim, cum regnare existimabamur, non tã ab ullis, quàm hoc tempore obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istũ. id ego in lucris pono, nõ ferre hominẽ pestilentiorẽ patria sua, eumq; addictum iam tum puto esse Calui Licinij Hipponacteo præconio. at uide, quid succenseat. Phameæ causam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè fami=

liaris. is ad me uenit, dixitq; iudicem sibi operā dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sestio in consilium iri necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse, cū uellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturū. ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonū unctorem, discessit à me, ut mihi uidebatur, iratior. habes Sardos uenales, aliū alio nequiorē. cognosti meā causam, & istius Salaconis iniquitatē.

Catonem tuū mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

Qvòd epistolam cōscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cū libebit. Quòd autem me mones, ualde gratū est: idq; ut semper facias, rogo: uideris enim mihi uereri, ne, si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quàm putaramus. uereor, ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle caue putes quidquam melius, quàm epistolæ tuæ partē ab eo loco, Cætera labuntur. secreto hoc audi: tecū habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris. præter duo nos, loquitur isto modo nemo: bene, maléue, uidero: sed quidquid est, nostrū est. urge igitur, nec trāsuersum unguē (quod aiūt) à stylo: is enim est dicendi opifex. atq; ego quidē aliquātū iam etiā noctis assumo. Vale.

CICERO GALLO S. D.

Cvm decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem; neque ijs, qui mea opera uti uole-

bant,probarem me non ualere, quia febrim non habe=
rem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita
ieiunus fuissem,ut ne aquam quidem gustarem. itaq;
confectus languore,& fame, magis tuum officiũ de=
sideraui,quàm abs te requiri putaui meum.ego autem
cum omneis morbos reformido, tũ quo Epicurum tuũ
Stoici male accipiunt,quia dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεν=
τερικὰ πάθη sibi molesta esse. quorum alterum morbũ
edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intem=
perantiæ. sanè δυσεντερίαν pertimuerã.sed uisa est mi
hi uel loci mutatio,uel animi etiam relaxatio,uel ipsa
fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse.attamẽ
ne mirere, unde hoc acciderit,quomodóue cõmiserim:
lex sumptuaria,quæ uidetur λιτότητα attulisse,ea mi=
hi fraudi fuit: nam dũ uolunt isti lauti terra nata,
quæ lege excepta sunt, in honorem adducere; fungos,
heluellas,herbas omnes ita condiunt,ut nihil possit es=
se suauius. in eas cũ incidissem in cœna augurali apud
Lentulum,tanta me διάῤῥοια arripuit,ut hodie primũ
uideatur cœpisse consistere. ita ego,qui me ostreis, &
murenis facile abstinebam, à beta etiam,et malua de=
ceptus sum. posthac igitur erimus cautiorees. tu tamẽ
cũ audisses ab Anitio,(uidit enim me nauseantem)non
modo mittendi causam iustam habuisti, sed etiam ui=
sendi. ego hic cogito commorari, quoad me reficiam:
nam & uires, & corpus amisi. sed si morbum depu=
lero,facile,ut spero,illa reuocabo. Vale.

M. CICERO GALLO S. D.

MIror cur me accuses, cum tibi id facere non liceat: quòd si liceret, tamen non debebas. EGO enim te in Consulatu obseruaram. & ais fore, ut te Cæsar restituat. multa tu quidem dicis. sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse. utinam semper esses Tribunus: intercessorem non quæreres. negas me audere, quod sentiam, dicere, quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parũ fortiter responderim. hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse uis, te nihil esse cognosceres. quòd si humaniter mecum questus esses, libẽter tibi me, & facile purgassem: non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti; sed quæ scripsisti, molesta. me autem, propter quem cæteri liberi sunt, tibi liberum non uisum demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu me, ut ais, detulisti: quid ego tibi debeo? sin uera: tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale.

M. CICERO CVRIO S. D.

MEmini, cum mihi desipere uidebare, quòd istic potius uiueres, quàm nobiscũ: erat enim multo domicilium huius urbis, cum quidem hæc urbs, aptius humanitati, & suauitati tuæ, quã tota Peloponnesus, nedum Patræ. nunc contra & uidisse mihi multum uideris, cum propè desperatis his rebus te in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod

tu,cui licebat,pedibus es conſecutus,ut ibi eſſes, ubi nec Pelopidarum : noſti cætera : nos idem propemodũ conſequimur alia ratione . cum enim ſalutationi nos dedimus amicorum,quæ fit hoc etiam frequentius,quàm ſolebat,quòd quaſi auem albam uidentur bene ſentientẽ ciuem uidere : abdo me in bibliothecam : itaq; opera efficio tanta,quanta fortaſſe tu ſenties. intellexi enim ex tuo ſermone quodam,cum mœſtitiam meam,et deſperationem accuſares,domi tuæ dicere te,ex meis libris animum meũ deſiderare . ſed mehercule & tũ Remp. lugebam,quæ non ſolum ſuis erga me , ſed etiam meis erga ſe beneficijs erat mihi charior : & hoc tempore , quanquam me non ratio ſolum conſolatur , quæ plurimum debet ualere , ſed etiam dies,quæ ſtultis quoque mederi ſolet , tamen doleo ita communem rem eſſe dilapſam,ut ne ſpes quidem,melius aliquando fore , relinquatur.nec uero nunc quidem culpa in eo eſt,in cuius poteſtate omnia ſunt : (niſi forte id ipſum eſſe nõ debuit) ſed alia caſu,alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt,ut de præteritis non ſit querendum. reliquam ſpẽ nullam uideo . quare ad prima redeo. ſapienter hæc reliquiſti,ſi conſilio ; feliciter,ſi caſu. Vale.

M.CVRIVS M. CICERONI SVO S.

SI uales , bene eſt : ſum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici noſtri. ergo fructus eſt tuus, mancipiũ illius.quod quidẽ ſi inter ſenes coemptionales uenale proſcripſerit,egerit nõ multũ.at illa noſtra prædicatio quanti eſt ? nos,ꝙ ſimus, ꝙ habea=

mus, quòd homines existimemur, id omne abs te habere. quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare; & Sulpitij successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teq; ad Vrbem lubentes uidere, & nostra desigere, deportareq; tuto possimus. sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere. sine eum errare, & putare me uirum bonũ esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. ergo patrone mi bene uale, Tironemq; meũ saluta nostris uerbis. D. A. D. IIII. Cal. Nou.

CICERO CVRIO S. D.

EGo uero iam te nec hortor, nec rogo, ut domũ redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquò peruenire, ubi nec Pelopidarũ nomen, nec facta audiam. incredibile est, quã turpiter mihi facere uidear, qui his rebus intersim. næ tu uideris multo ante prouidisse, quid impenderet, tũ, cũ hinc profugisti. quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt: tamen audire tolerabilius est, quã uidere. in cãpo certe non fuisti, cum hora secunda comitijs quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi Consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo nunciato, sella sublata est. ille autem, qui comitijs tributis esset auspicatus, centuriata habuit, Consulem hora septima renunciauit, qui usque ad Cal. Ian. esset, quæ erant futuræ mane postridie. ita Caninio Cos. scito neminem prandisse. nihil tamen eo Consule mali factum est: fuit enim mirifica uigilantia, qui suo toto Consulatu somnum non

uiderit. hæc tibi ridicula uidentur: non enim ades quæ si uideres, lacrymas non teneres. quid, si cætera scribam? sunt enim innumerabilia generis eiusdem: quæ quidem ego non ferrẽ, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu: contentus isto sum: ID ENIM cuiusque est propriũ, quo quisq; fruitur, atque utitur. sed hæc aliàs pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est: bis enim est à me iudicio capitis rebus saluis defensus: & est homo non ingratus, meq; uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamq; epistolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, uelim ad me scribas. Vale.

CICERO CVRIO S. D.

Facile perspexi ex tuis literis, quod semper studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere quàm mihi charus esses. quod quando uterq; nostrũ consecutus est: reliquum est, ut officijs certemus inter nos: quibus æquo animo uel uincam te, uel uincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facile patior. Sulpitij tibi operã intelligo ex tuis literis non multũ opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quem admodũ scribis, nec caput, nec pedes. equidẽ uellem uti pedes haberent, ut aliquãdo redires: uides enim exaruisse iam ueterem urbanitatẽ, ut Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi nos pauci reti=

neamus gloriam antiquam Atticam. ergo is tibi, nos ei succedimus. ueni igitur quæso, ne tantum semen urbanitatis unà cum Rep. intereat. Vale.

M. CICERO VOLVMNIO S. D.

Q Vòd sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti: primum addubitaui, nũ à Volumnio senatore esset, quocũ mihi est magnus usus: deinde εὐτραπελία literarum fecit, ut intelligerẽ tuas esse. quibus in literis omnia mihi periucunda fuerunt, præter illud, quòd parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sestiana, in me conferri. quid? tu id pateris? non ne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. sed quando tanta fex est in Vrbe, ut nihil sit tam ἄκυρον, quod non alicui uenustum esse uideatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολὴ, nisi παράγραμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de oratore per Antonij personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparibunt, ut sacramento cõtendas mea non esse. Nã de iudicijs quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei. sit uel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. urbanitatis possessionem, amabo, quibusuis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno cæteros.

derideri te putas? nunc demum intelligo te sapere. sed mehercule, extra iocum, ualde mihi tuæ literæ facetæ, elegantesq; uisæ sunt. illa quamuis rdiicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt: cupio enim nostrum illum amicum in Tribunatu quamplurimum habere grauitatis, idq; cum ipsius causa, (est enim mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam Reip. quam quidē, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinā. Tu mi Volumni quando et instituisti, & mihi uides esse gratum, scribe ad me quāsæpissime de rebus urbanis, de Rep. iucundus est mihi sermo literarum tuarum. præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, & redde planè meum. non mehercule quo quidquam desit, sed quia ualde cupio, non uideor nimium laborare. Vale.

M. CICERO VOLVMNIO S. D.

q Vòd declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quòd Hircio inuideris, nisi eum amares: non erat causa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quàm quòd me audiret, inuideres: nos enim planè mi suauissime Volumni aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudente uigebamus, amissis, ut, etiam si aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quòd hæc pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philoctetes apud Accium abiecta gloria. sed tamen omnia mihi erunt,

si tu ueneris, hilariora: quanquam uenies, ut ipse intel ligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut uolumus, exceperimus, ego uero multam salutem & foro dicam, & curiæ, uiuamq; tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus: nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, uel potius uterq; noster, studijs ijsdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. opus est huc limatulo, & politulo tuo iudicio, & illis interioribus liteais meis, quibus sæpe uerecundiorem me in loquendo facis: mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut uolet, deponere illã iam personam, in qua me sæpe illi ipsi probaui, ac me totum in literas abdere, tecumq;, & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, uellem, ne ueritus esses, ne perinitus legerem tuas literas, si mihi, quemadmodum scribis, longiores forte misisses. ac uelim posthac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

EPISTOLARVM CELII AD CICERONEM LIBER VIII.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

Quod tibi decedenti pollicitus sum, me omneis res urbanas diligentissime tibi perscripturũ: data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, ut uerear, ne tibi arguta nimiũ hæc sedulitas uideatur: tametsi tu scio quã sis curiosus, & quã omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarũ quoq; rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ cõdemnes, quòd hũc laborem alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad literas scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam: sed ipsum uolumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. nescio cuius otij esset, non modo perscribere hæc, sed omnino animaduertere: omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. quod exemplum si forte minus te delectarit: ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. si quid in Rep. maius actum erit, quod isti operarij minus cõmode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio consecuta, quæq; de eo spes est, diligẽter tibi perscribemus. ut nunc est, nulla magnopere expectatio est. nam et illi rumores de comitijs transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam cum uenissem, ne tenuissimam qui-

dem auditionem de ea re accepi. præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in Cal. Iun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sanequam eos sermones repressit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, ut uolebas, offendisti, qui tibi uisus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq; ostenderit uoluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui, neque tamen tantum ualere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat ueniunt. alius, equitem perdidisse; quod opinor certe factum: alius, septimam legionem uapulasse, ipsum agud Bellouacos circũsideri, interclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam est, neque hæc incerta tamen uulgo iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti planè, secreto narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit? Te ad IX. Cal. Iun. subrostrani, quod illorum capiti sit, dissiparant periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occisum. ego, qui scirem Q. Pompeium Baulis embæneticam facere, & usq; eò, ut ego misererer eius esuriei, non sum commotus, & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optaui. Plancus quidem tuus Rauẽnæ est: & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus uigent. Vale.

M. CELIVS CICERONI S. D.

Certe inquam absolutus est. me præsente pronũciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in uno quoq; ordine sentẽtijs. uide modo, inquis. non mehercules: nihil enim unquam tam præter opinionẽ, tam quod uideretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia ualidissime fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem: postquam factum est, obstupui, & mihi uisus sum captus esse. quid alios putas? Clamoribus s. maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt planè esse, quod ferri nõ posset. itaq; relictus lege Licinia, maiore esse periculo uidetur. accessit huc, quòd postridie eius absolutionis in theatrũ Curionis Hortensius introijt: puto, ut suũ gaudium gauderemus. hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruũ, & rudentum sibilus. hoc magis animaduersum est, quòd intactus à sibilo peruenerat Hortẽsius ad senectutem. sed tũ ita bene, ut in totã uitam cuiuis satis esset, & pœniteret eum iam uicisse. De Rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi uidebatur, consilio. De comitijs consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilẽ agentẽ: nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc ideo scripsi, quòd scio te acriter propter Hirrũ nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianã tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi

mum dedi L. Castrinio Pæto, secundum ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

E St ne? uici, & tibi sæpe, quod negaras discedens curaturum, literas mitto? est, si quidem perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius factito, quòd, cum otiosus sum, planè, ubi delectē otiolum meum non habeo. tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac iucundissimum uacanti negotium erat, tecū id otij tempus consumere: idq; non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo uideatur facta: & qui, quæ mea negligētia est, multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. maxime uero, ut dies noctesq; quæram, competitor Hirrus curat. quo modo illum putas Auguratus tuum competitorem dolere? & dissimulare me certiorem, quàm se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuncium accipias, tua medius fidius magis, quàm mea causa cupio. nam me, si fio, forsitan cū locupletiore referam: sed hoc usque eò suaue est, quòd, si acciderit, tota uita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed est mehercule. nec multum M. Octauius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officium, et bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quāhonestissime Miloni absenti, eiusq; necessarijs satisfaceret; & secundum eius fidem, & sedulitatem æsti-

matio tua conseruaretur. Illud nunc à te peto, si eris, ut spero, otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. qui tibi istuc, inquis, in mentem uenit homini non inepto? aliquod ex tã multis tuis monimentis extare, quod nostræ amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, uelim, cuiusmodi, puto quæris, tu aptius, qui omnem nosti disciplinã, quod maxime conueniat, excogitabis, genere tamen, quod et ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, ut uersetur inter manus, habeat. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

I Nuideo tibi: tã multa quotidie, quæ mirere, istòc perferuntur: primum illud, absolutum Messalam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum Cos. factũ: M. Claudiũ à repulsa postulatum à Gallis duobus: P. Dolabellam Quindecemuirum factum. hoc tibi non inuideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi uultum non uidisse. at qua spe, quàm certa opinione descenrat? quàm ipso diffidẽte Dolabella? et hercules, nisi nostri equites acutius uidissent, penè cõcedente aduersario superasset. illud te nõ arbitror miratũ, Seruiũ Trib. pl. des. cõdemnatũ: cuius locũ C. Curio petijt. senequam multis incutit, qui eũ, facilitatemq; eius nõ norunt, magnũ metum. sed, ut spero, & uolo, & ut se fert ipse, bonos & senatum malet. totus, ut nunc est, hic scaturit. huius autẽ uoluntatis initium, & causa est, ꝙ eum non mediocriter Cæsar, qui solet infimorum hominum

amicitias ſibi qualibet impenſa adiungere, ualde contempſit. qua in re mihi uidetur illud perquamuenuſte cecidiſſe, quod à reliquis quoq; uſque eò eſt animaduerſum; ut Curio, qui nihil conſilio facit, ratione, & inſidijs uſus uideretur in euitandis eorum conſilijs, qui ſe intenderant aduerſarios in eius Tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus ualenteis dico. Has ego tibi literas eo maiore miſi interuallo, quòd comitiorũ dilationes occupatiorẽ me habebant, & expectare in dies exitũ cogebant, ut confectis omnibus te facerẽ certiorem. ad Cal. Sext. uſque expectaui. prætorijs moræ quidam inciderunt. mea porrò quem euentum ſint habitura, neſcio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem Aedilium pl. comitijs nacta ſunt: nam M. Celium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriſeramus olim, & promulgatio de Dictatore ſubito deiecit, & deiectum magno clamore inſecuta eſt. inde Hirrum cuncti iam, non faciendum, flagitare. ſpero te celeriter & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod uix ſperare auſus es, auditurum. De Rep. iam noui quidquam expectare deſieramus: ſed cum ſenatus habitus eſſet ad Apollinis ad XI. Cal. Sext. & referretur de ſtipendio Cn. Pompeij; mentio facta eſt de legione ea, quam expenſam tulit C. Cæſari Pompeius, quo numero eſſet, quo appeteretur, cum ex Gallia coactus eſſet dicere Pompeius ſe legionem abducturum, ſed non ſtatim ſub mentionem, & conuitium obtrectatorum. inde interrogatus de ſucceſſione C. Cæſaris. de qua, hoc eſt de prouincijs, placitum eſt, ut, cum primum ad Vrbem reuerteretur Cn. Põpeius, coràm eo de ſucceſſione

prouinciarum ageretur: Nam Ariminum ad exercitũ Pompeius erat iturus, & statim ijt. puto Idibus Sext. de ea re factum iri. profecto aut transigetur aliquid aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam uocem Cn. Pompeius, omneis oportere senatui dicto audienteis esse. ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum Cos. des. primum sententiam dicentem.

Sæpius te admoneo de syngrapha Sitiana: cupio enim te intelligere, eam rẽ ad me ualde pertinere. item de pantheris, ut Cybaratas accersas, curesq; mihi ut uehantur. Præterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, Regem Alexandrinum mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnũ illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Cal. Sext. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

QVa tu cura sis, quod ad pacem prouinciæ tuæ finitimarumq; regionum attinet, nescio. ego quidem uehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo; &, quantum gloriæ, triumphoq; opus esset, assequeremur; periculosamq;, et grauem illã dimicationem euitaremus: nihil tam esset optandũ. nunc si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus uix unum saltum tueri potest. hanc autem nemo ducit rationẽ: sed omnia desiderantur ab eo, (tanquã nihil denegatum sit ei, quo minus quamparatissimus esset) qui publico negotio præpositus est. accedit huc,

quòd successionem futuram propter Galliarum contro uersiam non uideo. tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, cum hunc euentum prouidebã, uisum est ut te facerẽ certiorem. nosti enim hæc tralatitia: de Gallijs constituetur: erit, qui intercedat: deinde alius existet, qui nisi libere liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediat: sic multum, ac diu ludetur, atq; ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de Rep. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. sanè tanquã in quodam silice iam omnia adhæserunt. Marcellus idẽ illud de prouincijs urget: sed neque adhuc frequẽtem senatum efficere potuit. quòd si, hoc anno præterito, Curio Tribunus, & eadẽ actio de prouincijs introibit, quàm facile tunc sit omnia impedire, & quàm hoc Cæsari, & ijs, qui suam causam, non Reip. curent, superet, non te fallit. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reũ factũ: sanequam non ea, qua existimaueram, inuidia: neque enim stulte Appius; qui, simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbẽ triũphiq; postulationem abiecerat. quo facto retulit sermones: paratiorq; uisus est, quã sperauerat accusator. is nunc in te maximam spem habet. scio tibi eum non esse odio: quàm uelis eum obli=

gare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris: cauendum tibi erit, ne parum simpliciter & cãdide posuisse inimicitias uidearis. in hanc partem porrò tutum tibi erit, si quid uolueris, gratificari: nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritũ ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter postulationẽ, & nominis delationem uxor à Dolabella discessit. quid mihi discedens mandaris, memini. quid ego tibi scripserim, te nõ arbitror oblitum. non est iam tempus plura narrandi. unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua uoluntate ostendas; expectes, quemadmodum exeat ex hac causa; ne quà inuidiosum tibi sit, si emanarit. porrò significatio ulla si intercesserit, clarius, quàm deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit, quæq; in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse loqui de hac re, uix tamen se contineret. Pompeius dicitur ualde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum. hic nos omnes absoluimus. & hercule confecta, omnia fœda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia. adhuc S. C. nisi de ferijs latinis nullum facere potuerunt. Curioni nostro Tribunatus conglaciat. sed dici non potest, quo modo hic omnia iaceant. nisi ego cum tabernarijs & aquarijs pugnarem, ueternus ciuitatem occupasset: si Parthi nos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus: tamẽ,

quoquo modo hic omnia iaceant, potuit ſine Parthis. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticularum amiſit. hoc ſic nunciatũ eſt. Quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem frigere: iam calet: nam feruẽtiſſime cõcerpitur: belliſſime enim quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit, legemq; uiariam non diſſimilem agrariæ Rulli, & alimẽtariam, quas iubet Aediles metiri, iactauit. hoc nõdum fecerat, cum priorem epiſtolæ partem ſcripſi. Amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrũ tibi reſerues, ſuadeo. et huic rei, de qua loquor, et dignitati tuæ, æquitatisq; opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras græcas me non habere. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

Vàm cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidẽ eo magis, quo adhuc felicius rem geſſiſti dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus aliqui pertubent. Breuiores has literas properanti publicanorum tabellario ſubito dedi. tuo liberto pluribus uerbis ſcriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ ſanè acciderũt. niſi hæc uis tibi ſcribi, quæ certe uis. Cornificius adoleſcens Oreſtillæ filiam ſibi deſpondit. Paula Valeria ſoror Triarij diuortium ſine cauſa, quo die uir è prouincia uenturus erat, fecit. nuptura eſt D. Bruto. nondũ retulerat. multa in hoc genere incredibilia te abſente acciderũt. Ser. Ocella nemini perſuaſiſſet ſe mœchum

esse, nisi triduo bis deprehensus esset. quæris, ubi? ubi hercule ego minime uellem. relinquo tibi, quod ab aliis quæras: neque enim displicet mihi, Imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

ETsi de Rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gauisurũ te putem, habeo, quàm hoc. scito C. Semproniũ Rufum, rufum, mel, ac delicias tuas, calũniam maximo plausu tulisse. quæris, qua in causa? M. Tuccium accusatorẽ suũ post ludos Romanos reum lege Plotia de ui fecit, hoc cõsilio, ꝙ uidebat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicẽdam. dubium porrò illi nõ erat, quid futurũ esset. nemini hoc deferre munusculũ maluit, quam suo accusatori. itaq; sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. at ego, simul atq; audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque uerbũ de re facio: totum Semproniũ usq; eò perago, ut Vestorium quoq; interponã, & illam fabulã narrem, quẽadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid in iniuriis suis esset, quo Vestorius teneretur. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius, postquã, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non uenderet, quidquam reliquerat: maxima nobis traditus erat inuidia: neque Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia peruenisset, recipere uoluit. quòd Pilius necessarius Attici nostri de repetundis eum postulauit: magna illico fama surrexit,

& de damnatione feruenter loqui est cœptum. quo uento proijcitur Appius minor, ut implicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium, præuaricationisq; causam diceret depositum HS LXXXI. admiraris amentiam. quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? mitti in consilium eosdem illos, qui lites æstimarant, iudices. cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis leges ignorans pronunciauit quod singuli ordines iudicassent: & ad extremum, ut solet, ait, Referam. postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus, legisq; unum & centesimum caput legit, in quo ita erat, QVOD eorum iudicium maior pars iudicarit, id ius ratum esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit. sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius de repetundis saucius Pilio tradetur: nam de diuinatione Appius, cum calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pilioq; cessit, & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus, & præterea de ui reus à quodam suo emissario est factus. recte hoc par habet.

Quod ad Remp pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil est. aliquando tamen, sæpe re dilata, & grauiter acta, & planè perspecta Cn. Pompeij uoluntate in eam partem, ut eum decedere post Cal. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi, factum est, auctoritatesq; perscriptæ.

S. C. auctoritates. Pridie Cal. Oct. in æde Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn.

F. Aenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius L. Pomp. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Luceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus Coss. cum magistratũ inissent, ad ex Cal. Mar. quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, ne ue quid prius ex Cal. Mart. ne ue quid coniunctim de ea re referretur à Consulibus: utiq; eius rei causa per dies comitiales senatum haberẽt, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur à Consulibus, qui eorum in CCC. iudicibus essent, sex adducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebem ue lato opus esset, ut Ser. Sulpitius, M. Marcellus Coss. Prætt. Trib. pl. quibus eorũ uideretur, ad populum, plebum ue ferrent: quod ij non tulissent, uti quicunque deinceps essent, ad populum, plebem ue ferrent.

S. C. A. Pride Cal. Oct. in æde Apollinis. scribendo affuerũt, L. Domitius Cn. F. Aenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de prouincijs: D. E. R. I. C. senatum existimare, neminẽ eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, morã afferre oportere, quo minus de Rep. quamprimũ ad senatũ referri, S. Q. C. fieri possit. qui impedierit, cum senatũ existimare cõtra Remp. fecisse: si quis huic

S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumq; referri. huic S. C. intercessit C. Celius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causæq; cognoscantur. si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatẽ perscribi, & de ea re ad senatum, populumq; referri. huic S. C. intercessit C. Celius, C. Pansa Trib. ple. Itemq; senatui placere, in Ciliciam prouinciam, inq; VIII, reliquas prouincias, quas Prætorij pro Pretore obtinerent, eos, qui Prætores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro Prætore mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placere: Si ex eo numero, quos S. C. in prouincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas prouincias proficiscerentur; tũ, uti quodque collegium primum Prætorum fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur: Si ad numerum ij non essent, tũc deinceps proximi cuiusq; collegij, qui Prætores fuissent, neque in prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret: Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. huic S. C. intercessit C. Celius, C. Pansa Trib. pl.

Illa præterea Cn. Põpeij sunt animaduersa, quæ maxime confidentiam attulerunt hominibus, ut diceret, se

ante Cal. Mar. non posse sine iniuria de prouincijs Cæsaris statuere: post Cal. Mar. se non dubitaturū. cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit hoc nihil interesse, utrum Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pareret, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & Consul esse, & exercitū habere uolet? at ille, quàm clementer: Quid, si filius meus fustē mihi impingere uolet? his uocibus, ut existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. itaque iam, ut uideo, alterutram ad conditionem descendere uult Cæsar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. illud uideo, bene sentientem, & si nihil effecerit, cadere non posse. me tractat liberaliter; & mihi suo munere negotium imposuit: nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei aduectæ erant Africanæ; potuit supersederi. nunc quando dare necesse est; uelim tibi curæ sit, quod à te semper petij, ut aliquid istinc bestiarum habeamus: Sitianamq; syngrapham tibi commendo. libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum: quibus mandata, & literas ad te dedi. eos tibi, & rem, de qua misi, uelim curæ habeas: nam quàm uehemēter ad me pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, literis descripsi. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

SIc tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si scias quàm facile, quàm ne contentionis quidem minimæ fuerit: pudeat te, ausum illũ unquam esse incedere tanquam tuum competitorem. post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs uersatus sit, agit causam liberaliter, sed raro post meridiem. De prouincijs quod tibi scripseram Idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli Cos. des. in Cal. reiecta causa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant, has literas ad IIII. Non. Sep. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset. ut uideo, causa hæc integra in proximum annum transferetur: & quantum diuino, relinquendus tibi erit: qui prouinciam obtineat: nam non expedietur successio; quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam cæteræ prouinciæ, uocantur. hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc euentum te parares. Ferè literis omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, Patischũ Curioni decem misisse, te non multis partibus plureis. quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. tu, si modo memoria tenueris, & Cybiratas accersieris, itemq; in Pamphyliam literas miseris; (nam ibi plureis capi

aiunt) quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nunc, quòd seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi, et mandandi. nam simul atque erunt captæ; qui alant eas, & deportet, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto etiam, si ullam spem mihi literis ostenderis, me istò missurum alios. M. Fetidium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & strenuum adolescẽtem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent ciuitates, uult tuo beneficio. quod tibi facile, & honestum factu est, immuneis esse. gratos, & bonos uiros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnarijs præteritum esse. optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus aperte Cæsarem uetat prouinciam tenere cũ exercitu, & Consulem esse: tamen hanc sententiam dixit; nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hãc, ut Cal. Mar. de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim, referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

SAnequam literis C. Cassii, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius, cis Euphratem copias Parthorum esse, scripsit: Deiotarus, profectas per Comagenem in prouinciam nostram. ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui sci rem quàm paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de uita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc hæc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. hoc quo modo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset; uereor etiam nũc; neq; prius desinam formidare, quã tetigisse te Italiam audiero. sed de Parthorum transitu nuncij uarios sermones excitarunt: alius enim Pompeium mittendum, alius ab Vrbe non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius Consules, nemo tamen ex S. C. priuatos. Consules autem, quia uerentur ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, aut contumeliose præter eos ad alium res transferatur; omnino senatum haberi nolunt; usque eò, ut parum diligentes in Rep. uideantur. sed honeste, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle prouinciam. à te literæ non uenerunt: & nisi Deiotari subsecutæ essent; in eam opinionem Cassius uenerat; quæ diripuisset ipse, ut uiderentur ab hoste uastata; finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq; Parthos esse, senatui renunciasse. quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter, & caute

perſcribas; ne aut uelificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret ſcire, reticuiſſe. Nunc exitus eſt anni: nam ego has literas ad XIIII. Cal. Dec. ſcripſi. planè nihil uideo ante Cal. Ian. agi poſſe. noſti Marcellum, quã tardus, & parũ efficax ſit; itemq; Seruium, quàm cunctator. cuiuſmodi putas hos eſſe? aut qui id, quod nolint, conficere poſſe, qui, quæ cupiũt, tamen ita frigide agunt, ut nolle exiſtimentur? nouis magiſtratibus autem, ſi Parthicum bellum erit, hæc cauſa primos menſes occupabit. ſin autẽ aut non erit iſtic bellum; aut tantum erit, ut uos, aut ſucceſſores paruis additis copijs ſuſtinere poſſint: Curionem uideo ſe dupliciter iactaturum; primum, ut aliquid Cæſari adimat; inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quãlibet tenue munuſculum. Paulus porrò non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati occurſurus eſt Furnius noſter: plures ſuſpicari non poſſum. hæc noui. alia, quæ poſſunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & præparata multa ſcio: ſed intra fines hos, quæcunque acciderint, uertentur. illud addo, actiones C. curionis de agro Campano. de quo negant Cæſarem laborare; ſed Pompeium ualde uelle, ne uacuus aduenienti Cæſari pateat. Quod ad tuũ deceſſum attinet, illud tibi non poſſum polliceri, me curaturum, ut tibi ſuccedatur: illud certe præſtabo, ne quid amplius prorogetur. tui conſilij eſt, ſi tempus, ſi ſenatus coget, ſi honeſte à nobis recuſari non poterit; uelis ne perſeuerare. mei officij eſt, meminiſſe, qua obteſtatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

M. CELIVS

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt: incideramus enim in difficilem nodum: nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si quid furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa uideretur amisisse, & præuaricator causæ publicæ existimaretur. itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt Consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros, planè, quod utrisque Consulibus gratias agas, est; Paulo magis certe: nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paulus, se omnino in hunc annum non edicturum. renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit: tantum Catoni assensus est, qui de te iam locutus honorifice, non decrerat supplicationes. tertius ad hos Fauonius accessit. quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quòd tantum uoluntatem ostenderunt pro sententia; cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni uero, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, unà nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum: nam cum Curione uehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari fa-

ctum dixit: tum eius fidem in suspicionem adduxit. decreverant, qui inique transigi uolebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, uenustissime Curio respondit, se eo libentius, non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, uideret confici nolle. Quod ad Remp. attinet, in unam causam omnis contentio coniecta est, de prouincijs inquam adhuc. incubuisse cum senatu Pompeius uidetur, ut Cæsar ante Id. Non. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati: cæteras suas abiecit actiones. nostri porrò, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompeius, tanquam Cæsarem non impugnet, sed, quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. ualde autem non uult, & planè timet, Cæsarem Consulem designari prius, quàm exercitum, & prouinciam tradiderit. accipitur satis male à Curione. et totus eius secundus Consulatus exagitatur. hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: intercessorem si, quod uidentur, reformidabunt, Cæsar, quoad uolet, manebit. quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige. multa transi, in primis ludorum explosiones: & funerum, & cæterarum ineptiarum plura habet inutilia, denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quàm quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sitiano negotio, gaudeo. sed quando suspicaris minus certa fide eos tibi uisos; tanquam procurator sic agas rogo. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

PVdet me tibi confiteri,& queri de Appij ho=
minis ingratiſſimi iniurijs;qui me odiſſe,quia
magna mihi debebat beneficia,cœpit:et cum
homo auarus,ut ea ſolueret, ſibi imperare non poſſet;
occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen,ut
multi mihi renunciarent, & ipſe facile animaduerte=
rem male eum de me cogitare. poſteaquam uero com=
peri eum collegium tentaſſe;deinde aperte cum quibuſ
dam locutum,cum L.Domitio,ut nunc eſt,mihi inimi=
ciſſimo homine deliberare uelle, hoc munuſculum de=
ferre Cn.Pompeio: ipſum reprehenderem,& ab eo de=
precarer iniuriam: quem uitam mihi debere putarem,
impetrare à me non potui.quid ergo eſt? tum quidem
cum aliquot amicis, qui teſtes erant meorum in illum
meritorum,locutus ſum.poſteaquam illum, ne cui ſatiſ
faceret quidem, me dignum habere ſenſi: malui colle=
gæ eius homini alieniſſimo mihi,& propter amicitiam
tuam nõ æquiſſimo me obligare, quàm illius ſimiæ uul
tum ſubire.id poſtquam reſciјt;excanduit; & me cau=
ſam inimicitiarum quærere clamitauit; quaſi, quòd
mihi in pecunia minus ſatisfeciſſet,per hanc ſpeciem ſi=
multatis eũ conſectarer. poſtea non deſtitit accerſere pa
lam Seruium accuſatorem,inire cum Domitio conſilia.
quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi pone=
ret accuſatorem: compellari ea lege me uoluerunt,qua
dicere non poterant. inſolentiſſimi homines ſummis cir
cenſibus ludis meis poſtulandum me lege Scantinia cu=
rant. uix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium

Ces.eadem lege postulaui.quod melius caderet,nihil uidi:nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum ut maiorem Appio dolorem fama, quàm postulatio attulerit. præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit: nam acceptis prioribus literis, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, ne scio. scis Domitio diem timori esse. expecto te ualde, & quamprimum uidere cupio. A' te peto, ut meas iniurias perinde doleas,ut me existimas & dolere,et tuas ulcisci solere. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

G Ratulor tibi affinitate uiri mediusfidius optimi: nam hoc ego de illo existimo. cætera porrò, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit; & ætate iam sunt decursa;& consuetudine,atque auctoritate tua,pudore Tulliæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri: non est enim pugnax in uitijs, neque habes ad id,quod melius sit,intelligendum. deinde,quod maximum est,ego illum ualde amo. Vides Cicero Curionem nostrum lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse. nam cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaq; M.Marcelli sententia pronunciata esset,qui agendum cum Tribunis pl. censebat: frequens senatus in alia omnia ijt. stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, ut uix id, quod sibi placeat, reperiat. transierant illuc, ut ratio esset eius habenda, qui neque

exercitum, neque prouincias tradere uellet. quemadmodum hoc Pompeius laturus ſit, cum cognoſcat, quidnam Reip. futurum ſit, ſi aut non poſſit, aut non curet, uos ſenes diuites uideritis. Q. Hortenſius, cum has literas ſcripſi, animam agebat. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

TAnti non fuit Arſacen capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerū, quæ hic geſtæ ſunt, ſpectaculo careres. nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa, Domitij uultum uidiſſes. magna illa comitia fuerunt: & planè ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt. perpauci neceſſitudinem ſecuti, officium præſtiterunt. itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus, ut ne familiarem quidem ſuum, quem noſti, tam oderit, quàm me, atque eo magis, quòd per iniuriam ſibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gauiſos homines ſuum dolorem, unumq; me ſtudioſiorem Antonij. nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſanequam à ſuperiore uita inuidioſum. quod iudicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Peducei abſolutionem. De ſumma Rep. ſæpe tibi ſcripſi me etiamnum pacem non uidere: & quo propius ea contentio, quàm fieri neceſſe eſt, accedit; eo clarius id periculum apparet. propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius conſtituit non pati, C. Cæſarem Conſulem aliter fieri, niſi exercitum, & prouincias tradiderit: Cæſari autem per=

ſuaſum eſt, ſe ſaluum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſ ſerit. fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. ſic illi amores, & inuidioſa coniunctio non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum erumpit: neque, mearum rerum quid conſilij capiam, reperio, neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura. nam mihi cum hominibus his et gratia eſt, & neceſſitudo: tamen tantum cauſam illam, non homines odi. illud te non arbitror fugere, QVIN homines in diſſenſione domeſtica debeant, quandiu ciuiliter ſine armis certetur, honeſtiorem ſequi partem; ubi ad bellum & caſtra uentum ſit, firmiorem; & id melius ſtatuere, quod tutius ſit. in hac diſcordia uideo Cn. Pompeium, ſenatum, quiq; res iudicant, ſecum habiturum: ad Cæſarem omnes, qui cum timore, aut mala ſpe uiuant, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe. omnino ſat ſpatij ſit ad conſiderãdas utriuſque copias, & ad eligendam partem. Propè oblitus ſum, quod maxime fuit ſcribendum. Scis Appium Ces. hic oſtenta facere? de ſignis, & tabulis; de agri modo, de ære alieno acerrime agere? perſuaſum eſt ei, Cenſuram lomentum, aut nitrum eſſe. errare mihi uidetur: nam ſordes eluere uult: uenas ſibi omneis, & uiſcera aperit. curre per deos, atque homines, & quamprimum hæc riſum ueni. legi Scantiniæ iudicium apud Druſum fieri: Appium de tabulis, et ſignis agere, crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id, quòd remiſit de ſtipendio Pompeij, feciſſe exiſtimatur. ad ſummam quæris, quid putem futurum? ſi alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, uideo magnas impendere

discordias : quas ferrum, & uis iudicabit. uterque & animo, & copijs est paratus. si sine summo periculo fieri posset, magnum, & iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

E Cquando tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium uidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autē Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodē in uictoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis teterrima hieme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti uidentur. quid? iam, inquis, gloriose. imo, si scias quàm solicitus sum; tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere nisi coràm non possum : idq; celeriter fore spero : nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad Vrbem uocare : id quod iam existimo confectum : nisi maluit Pompeium Brundusij circunsedere. peream, si minima causa est properandi istò mihi, quòd te uidere, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quàm multa? hui uereor, quod solet fieri, ne, cum te uidero, omnia obliuiscar. sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad alpeis uersus incidit? adeo, quòd Intemelij in armis sunt, neque de magna causa. Belienus uerna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam nobilem illic Cæsaris hospi=

tem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma ijt. eò nunc cum quatuor cohortibus mihi per niues eundum est. Vsquequaque, inquis, se Domitij male habent. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in uestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit Cicerone F. S. D. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

E Xanimatus sum tuis literis: quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque, id quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset quod cogitares, aperuisti. has illico ad te literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas: nam Deos, hominesq;, amicitiamq; nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse; sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognouerim, te certiorem fecisse: si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis aduersarijs, & conditionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox, & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui exijt. his intercessionibus planè incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi charæ sunt; si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus ualet: eorum fortunas non debes uelle conturbare; ut eam causam, in cuius uictoria salus no-

ſtra eſt, odiſſe, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. denique illud cogita; quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te prius ſubiſſe. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus lædere noluiſti; & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris; ſummæ ſtultitiæ eſt. uide, ne dũ pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quid optimum ſit, eligas. quòd ſi totum tibi perſuadere non poſſum: ſaltem, dum, quid de Hiſpanijs agamus, ſcitur, expecta: quas tibi nuntio aduentu Cæſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpanijs, neſcio. quod porrò tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non mediusfidius reperio hoc, quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac ſimul atque, aue, mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. negaui me ſcire: ſed tamen ab eo petij, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri poſſes. me ſecum in Hiſpaniã ducit: nam niſi ita faceret; ego prius, quàm ad Vrbem accederem, ubicunque eſſes, ad te percurriſſem, & hoc à te præſens contendiſſem. atque omni ui te retinuiſſem. etiam atque etiam mi Cicero cogita, ne te, tuosq; omneis funditus euertas, ne te ſciens prudensq; eò demittas, unde exitum uides nullum eſſe. quòd ſi te aut uoces optimatum commouent; aut nonnullorum hominum inſolentiam, & iactationem ferre non potes, eligas, cenſeo, aliquod oppidum uacuum à bello. dũ hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id ſi feceris; & ego te ſapienter feciſſe iudicabo; & Cæſarem non offendes. Vale.

M. CELIVS M. CICERONI S. D.

ERgo me potius in Hispania fuisse tum, quàm Furnijs, cum tu profectus es ad Pompeium? quòd utinam aut non in ista parte Appius Claudius, aut non in hac C. Curio: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit: nam mihi sentio bonam mentem iracundia, & amore ablatam. tum tu porrò, cum ad te proficiscens noctu Ariminum, uenissem; dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti. neque mihi consuluisti. neque hæc dico, quòd diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quàm hos uidere. quòd si timor uestræ crudelitatis non esset; eiecti iam pridem hinc essemus: nam hic nunc præter fœneratores paucos nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. equidem iam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus uester esset. cur hoc, inquis? immo reliqua expecta, uos inuitos uincere coegero. irritaui in me Catonem. uos dormitis; nec hæc adhuc mihi uidemini intelligere, quà nos pateamus, & quà simus imbecilli. atque hoc nullius præmij spe faciam, sed quòd apud me plurimum solet ualere doloris, atque indignitatis causa. quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? uestras copias non noui: nostri ualde depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM. AD VARRONEM, ET ALIOS, LIBER IX.

M. CICERO M. TERENTIO VARRONI S. D.

EX ijs literis, quas Atticus à te miſſas mihi legit, quid agere, & ubi eſſes, cognoui: quando autem te uiſuri eſſemus, nihil ſanè ex eiſdem literis potui ſuſpicari. in ſpem tamen uenio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi utinam ſolatio ſit. & ſi tot tantisq; rebus urgemur, ut nullam alleuationem quiſquam non ſtultiſſimus ſperare debeat. ſed tamen aut tu potes me, aut ego te fortaſſe aliqua re iuuare. ſcito enim me, poſteaquam in Vrbem uenerim, rediſſe cum ueteribus amicis, ideſt cum libris noſtris in gratiam. & ſi nõ iccirco eorum uſum dimiſeram, quòd ijs ſuccenſerem, ſed quòd eorum me ſuppudebat: uidebar enim mihi, cum me in res turbulentiſſimas infideliſſimis ſocijs demiſiſſem, præceptis illorum non ſatis paruiſſe. ignoſcunt mihi, & reuocant in conſuetudnem priſtinam: teq;, quòd in ea permanſeris, ſapientiorem, quàm me, dicunt fuiſſe. quamobrem quando placatis his utor, uideor ſperare debere, ſi te uiderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant me facile tranſiturum. quamobrem ſiue in Tuſculano, ſiue in Cumano ad te placebit, ſiue, quod minime uelim, Romæ: dummodo ſimul ſimus, perfi-

etiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse uideatur. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

C Aninius idem tuus, & idem noster, cum ad me peruesperi uenisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturũ aliquid mane, & ut peteret, rogaui. conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediіt. oblitum credidi. attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eadem, postridie te mane è Tusculano exiturum. at tibi repente paucis post diebus, cum minime expectarẽ. uenit ad me Caninius mane: proficisci ad te statim dixit. & si erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. tibi autem idem consilij do, quod mihimet ipsi: ut uitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus: qui enim uictoria se efferunt, quasi uictos nos intuentur; qui autem uictos esse nostros moleste ferunt, nos dolent uiuere. quæres fortasse, cur, cum hæc in Vrbe sint, non absim, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia uincis, omnia credo uidisti: nihil omnino te fefellit. quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? ac mihi quidem iam pridem uenit in mentem, bellum esse aliquò exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæq; dicebantur, nec uiderem, nec audirem. sed calumniabar ipse: putabam, qui obuiam

mihi uenisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. denique leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optime, putaret me iccirco discedere, quòd quosdam homines oculi mei ferre non possent. hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. habes rationem, mei consilij. tibi igitur hæc. Censeo latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit, confectum enim esse existimo. magni autem intererit, qui fuerit uictoris animus, qui exitus rerum. quanquam, quò me coniectura ducat, habeo: sed expecto tamen. te uero nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus, ad Baias uenire: erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, uideri uenisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum, sed hæc tu melius: modo stet nobis illud, una uiuere in studijs nostris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere uolet non modo ut architectos, uerum etiam ut fabros ad ædificandam Remp. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας; & si minus in curia, atque in foro, at in literis, & libris, ut doctissimi ueteres fecerunt, nauare Reip. & de moribus, ac legibus quærere. mihi hæc uidentur, tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

E Tsi, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti nō potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod uelle te puto, cito me ad te esse uenturum, etsi uide quæso, satis ne rectum sit nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. dabimus sermonem iis, qui nesciunt nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem uictum esse. quid refert? tamen in sermonem incidemus. ualde id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum uolutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio uituperetur. ego uero neglecta barbarorum inscitia te persequar. quamuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima: tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre uidentur, quàm olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus: siue quòd grauitas morbi facit, ut medicina egeamus, eaq; nunc appareat, cuius uim non sentiebamus, cum ualebamus. sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascuntur, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil scilicet, nisi ut rescribens aliquid, me expectares. sic igitur facies. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

Π ερὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. quapropter si uenturus es, scito necesse esse te uenire. sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te uenire. nunc uide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus nō

concoquebat. ſed de his etiam rebus, otioſi cum erimus, loquemur. hoc etiam eſt κατὰ χρυσιππον δυνατόν. De Coſtio mihi gratum eſt: nam id etiam Attico mandaram. Tu ſi minus ad nos, nos accurremus ad te. ſi hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

M Ihi uero ad Nonas bene maturum uidetur fore, neque ſolum propter Remp. ſed etiam propter anni tempus. quare diem iſtum probo: itaque eundem ipſe ſequar. conſilij noſtri ne ſi eos quidem, qui id ſecuti non ſunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem: ſecuti enim ſumus non ſpem, ſed officium: reliquimus autem non officium, ſed deſperationem. ita uerecundiores fuimus, quàm qui ſe domo non commouerunt; ſaniores, quàm qui amiſſis opibus domũ non reuerterunt. ſed nihil minus fero, quàm ſeueritatem otioſorum: & quoquo modo res ſe habet, magis illos uereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non ſatisfacimus, quia uiuimus. Mihi ſi ſpatium fuerit in Tuſculanum ante Nonas ueniendi iſtic te uidebo: ſin minus, perſequar in Cumanum, & ante te certiorem faciam, ut lauatio parata ſit. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

C Aninius noſter me tuis uerbis admonuit, ut ſcriberem ad te, ſi quid eſſet, quod putarẽ te ſcire oportere. eſt igitur aduentus in expectatione: neque tu id ignoras. ſed tamen cũ ille ſcripſiſſet, ut opinor, ſe in Alſienſe uenturum, ſcripſerunt ad eum

sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumq; multis: Ostiæ uideri commodius eum exire posse. id ego non intelligebam quid interesset. sed tamen Hircius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognoui, amantes tui. hoc ego iccirco nosse te uolui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, uel potius utrobique: quid enim ille facturus, incertum est: & simul ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil uideo: NON enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. etsi, quid non probem quidem, nescio, præter initia rerum: nam hæc in uoluntate fuerunt: uidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necessaria. uincere autem aut hos, aut illos, necesse est. scio te semper mecum in luctu fuisse, cum uideremus, quàm illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum uero, extremum malorum omnium esse ciuilis belli uictoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos ueneramus: crudeliter enim otiosis minabantur: eratq; ijs & tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si essent nostri potiti, ualde intemperantes fuissent: erant enim nobis perirati, quasi quidquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius Reip. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quàm uel mori, uel cum spe si non optima, at aliqua tamen uiuere. at in perturbata Rep. uiuimus. quis negat? sed hæc uiderint ij, qui nulla sibi sub-
sidia

ſidia ad omneis uitæ ſtatus parauerunt. huc enim ut uenirem, ſuperior longius, quàm uolui, fluxit oratio. cũ enim te ſemper magnum hominem duxi; tum, ꝙ his tempeſtatibus es propè ſolus in portu, fructusq; doctrinæ percipis eos, qui maximi ſunt, ut ea conſideres, eáq; tractes, quorum & uſus, et delectatio eſt omnibus iſtorum & actis, & uoluptatibus anteponenda. equidem hos tuos Tuſculanenſeis dies inſtar eſſe uitæ puto: libẽterq; omnibus omneis opes conceſſerim, ut mihi liceat, ui nulla interpellãte, iſto modo uiuere quod nos quoq; imitamur, ut poſſumus, et in noſtris ſtudijs libentiſſime cõquieſcimus: QVIS enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera noſtra patria ſiue non poſſit uti, ſiue nolit, ad eam uitam reuertamur, quam multi docti homines, fortaſſe non recte, ſed tamen multi, etiam Reip. præponendam putauerunt? quæ igitur ſtudia magnorũ hominum ſententia uacationem habent etiam publici muneris, ijs, concedente Rep. cur non abutamur? ſed plus facio, quàm Caninius mandauit: is enim, ſi quid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires: ego tibi ea narro, quæ tu melius ſcis, quàm ipſe, qui narro. faciam ergo illud, quod rogatus ſum, ut eorum, quæ temporis huius ſint, quæ tua intereſſe audiero, ne quid ignores. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

C Oenabam apud Seium, cũ utrique noſtrũ redditæ ſunt à te literæ. Mihi uero iam maturũ uidetur. nã quòd antea te calumniatus ſum, indicabo malitiam meam. uolebam propè alicubi eſſe,

ſi quid bonæ ſalutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. nunc, quãdo confecta ſunt omnia, dubitandum non eſt, quin equis uiris: nam ut audiui de Lucio Cæſare filio, mecũ ipſe, Quid hic mihi faciet patri? itaque non deſino apud iſtos, qui nunc dominãtur, cœnitare. quid faciam? tempori ſeruiendum eſt. ſed ridicula miſſa, præſertim cum ſit nihil, quod rideamus. Africa terribili tremit horrida terra tumultu. itaque nullum eſt ἀποπροηγμένον, quod non uerear. ſed quod quæris, quando, quà, quò: nihil adhuc ſcimus: iſtuc ipſum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam ueniat: illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit, nec ullum habet deterius, ſed tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror per Siciliam, uel iam ſciemus: aduentat enim Dolabella. eum puto magiſtratũ fore: πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. ſed tamen ſi ſciam quid tu conſtitueris, meum conſilium accommodabo potiſſimum ad tuum: quare expecto tuas literas. Vale.

CICERO VARRONI S. D.

Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi cõcitatus: tamen ego expectatione promiſſi tui moueor, ut admoneam te, non ut flagitem. miſi autẽ ad te quatuor admonitores non nimis uerecũdos: noſti enim profecto os eius adoleſcentioris Academiæ. ex ea igitur media excitatos miſi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autẽ mandaui, ut rogarent. expectabam omnino iandiu, meq; ſuſtinebã, ne ad te prius ipſe quid ſcriberẽ, quàm

aliquid accepissem, ut possem te remunerari quãsimillimo munere. sed cum tu tardius faceres, idest, ut ego interpretor diligentius: teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisq; nostri quo possem literarum genere declararem. feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset unà Pomponius. tibi dedi parteis Antiochianas, quas à te probari intellexisse mihi uidebar, mihi sumpsi Philonis. puto fore, ut, cũ legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorũ. post hac autem mi Varro quamplurima, si uidebitur, et de nobis, & inter nos: serò fortasse: sed superiorum temporum fortuna, Reip. causam sustineat. hæc ipsi præstare debemus. atque utinam quietis temporibus, atq; aliquo si nõ bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tũ quidem uel aliæ quæpiã rationes honestas nobis & curas, & actiones darent. nunc autem quid est, sine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipsis uix: his autẽ detractis, ne uix quidem. sed hæc coràm, & sæpius.

Migrationem, & emptionem feliciter euenire uolo, tuumq; in ea re consilium probo. Cura ut ualeas.

DOLABELLA CICERONI S. D.

SI uales, gaudeo: & ipse ualeo, & Tullia nostra recte ualet. Terentia minus belle habuit: sed certum scio iam cõualuisse eam. præterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionẽ tibi debui uenire, partiũ cã potius, quam tua

tibi suadere, ut te aut cum Cæsare, nobiscumq; coniungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc iam inclinata uictoria, ne possum quidem in ullam aliã incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere uidear, quod pie tacere non possum. tu autem mi Cicero sic hæc accipies, ut, siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi, & cogitata, & scripta esse iudices. animaduertis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam Regum, aut nationũ clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi nõ posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanijs, capto exercitu ueterano, circunuallato nunc denique: quod, nescio, an ulli unquã nostro acciderit Imperatori. quamobrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. sic enim facillime quod tibi utilissimum erit consilij capies. illud autem à te peto, ut, si iam ille euitauerit hoc periculũ, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, et aliquando tibi potius, quàm cuiuis, sis amicus. satisfactum est iam à te uel officio, uel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei Reip. quam tu probabas. reliquũ est, ubi nunc est Resp. ibi simus potius, quàm, dum illam ueterem sequimur, simus in nulla. quare uelim mi iucundissime Cicero, si forte Pompeius pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te uel Athenas, uel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod si eris facturus, uelim mihi scribas: ut ego, si ullo modo potero, ad te aduolem. quæcunque de tua digni=

tate ab Imperatore erunt impetranda: qua est huma=
nitate Cæsar, facillimum erit ab ea tibi ipsi impetrare:
& meas tamen preces apud eum non minimum aucto
ritatis habituras puto. erit tuæ quoq; fidei, & huma=
nitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reuerti
possit ad me, & à te mihi literas referat. Vale.

CICERO P. DOLABELLAE S. D.

N On sum ausus Saluio nostro nihil ad te lite=
rarum dare: nec mehercule habebam, quid
scriberem, nisi te à me mirabiliter amari: de
quo, etiã nihil scribente me, te non dubitare certo scio.
omnino mihi magis literæ sunt expectandæ à te, quàm
à me tibi. nihil enim Romæ geritur, quod te putem
scire curare: nisi forte scire uis, me inter Niciam no=
strum, & Vidium iudicem esse. profert alter (ut
opinor) duobus uersiculis expensum Niciæ: alter Ari=
starchus hos ὀβελίζει. ego tanquam criticus anti=
quus iudicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an
παρεμβεβλημένοι. puto te nunc dicere: oblitus ne
es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? &
ingentium culinarum cum Sophia Septimiæ? quid
ego? tu adeo mihi excussam seueritatem ueterem pu=
tas, ut ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis ap=
pareãt? sed tamen suauissimum συμβιώτην no=
strum præstabo integellum, nec committam, ut, si
ego eum condemnaro, tu restituas; ne habeat Plan=
cus Bursa, apud quem literas discat. sed quid ago? cum
mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, ut, in bel=

lo, in aliqua maiuscula cura, negotio'ue uersere; labor longius. cum igitur mihi erit exploratum te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire uolo, uehementer populum solicitum fuisse de P. Syllæ morte ante, quàm certum scierit. nunc quærere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. ego cæteroqui animo æquo fero: unum uereor, ne hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

CICERO DOLABELLAE SVO S. D.

V El meo ipsius interitu mallem literas meas desideráres, quàm eo casu, quo sum grauissime afflictus: quẽ ferrẽ certe moderatius, si te haberem: nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum leuaret. sed quoniam breui tẽpore, ut opinio nostra est, te sum uisurus: ita me affectum offendes, ut multum à te possim iuuari: nõ quo ita sim fractus, ut aut hominẽ me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra & suauitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis est, firmitatem tamen, & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quã reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectẽt, à te refutentur: quàm intelligi cupio, q̃d certe intelligitur, me à te amari. quod ut facias, te etiam atq; etiam rogo: ignoscasq; breuitati mearum literarum. nam & celeriter unà futuros nos arbitror; & non dum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

CICERO DOLABELLAE S. D.

G Ratulor Baijs nostris, si quidẽ, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur, & tandiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. quod quidem si ita est; maxime miror, cœlum etiam, & terras uim suam, si tibi ita cõueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. itaq; eã tibi misi. uelim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti ueteri, & amico munusculum mittere uolui leuidensæ crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu uel im animo sapiẽti, fortiq; sis, ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

CICERO DOLABELLAE S. D.

C. Suberinus Calenus & meus est familiaris, & Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius. is cum uitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea prouincia esset, in qua nemo nostrum post Afranium superatum bellum ullum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio uitauerat: oppressus est enim bello repentino. quod bellum commotum à Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. eadem causa ferè est M. Planij hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut

maiore cura, ſtudio, ſollicitudine animi commendare
non poſſim. uolo ipſorum cauſa: meq́; in eo uehemen
ter & amicitia mouet, & humanitas. Lepta uero cum
ita laboret, ut eius fortunæ uideantur in diſcrimẽ ueni
re: non poſſum ego non aut proxime, atque ille, aut ẽt
æque laborare. quapropter etſi ſæpe expertus ſum, quan
tum me amares: tamen ſic uelim tibi perſuadeas, id me
in hac re maxime iudicaturum. peto igitur à te, uel, ſi
pateris, oro, ut homines miſeros, & fortuna, quam uita
re nemo poteſt, magis, quàm culpa calamitoſos, conſer=
ues incolumeis, uelisq́; per te, me hoc muneris cum ipſis
amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi
magna neceſſitudo eſt, tum Leptæ, quem omnibus ante
pono, dare. quod dicturus ſum, puto equidem nõ ualde
ad rem pertinere, ſed tamen nihil obeſt dicere. res fami
liaris alteri eorum ualde exigua eſt, alteri uix equeſtris.
quapropter quando his Cæſar uitam ſua liberalitate cõ
ceſſit, nec eſt quod ijs præterea magnopere poſſit adimi,
reditum, ſi me tantum amas, quantum certe amas, ho=
minibus confice. in quo nihil eſt, præter uiam longam:
quam iccirco non fugiunt, ut & uiuant cum ſuis, &
moriantur domi. quod ut enitare, contendasq́;, uel po
tius ut perficias, (poſſe enim te, mihi perſuaſi) uehemen
ter te etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO DOLABELLAE COS. S. D.

E Tſi cõtẽtus eram mi Dolabella tua gloria, ſa=
tisq́; ex ea magnã lætitiã, uoluptatẽq́; capie=
bã, tamẽ nõ poſſum nõ cõfiteri, cumulari me

maximo gaudio, quod uulgo, hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus. neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis causa in hæc loca coueniant, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant: negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularẽ Consulem præbeas. quibus ego quanquam uerissime possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquã egere consilio: tamẽ neq; planè assentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consilijs profecta uideatur: neq; ualde nego: sum enim auidior etiam, quã satis est gloriæ. est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni Regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiũdis Nestorem. mihi uero gloriosum, te iuuenem Consulem florere laudibus quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me planè salutauit, ò mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo & gratulor, & gratias ago. quem quidem post te Consulem solum possumus uere Consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipu. salutarius. atque hæc una uox omnium est. à te autẽ peto, ut

me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere; meq; aliqua ex parte in societatem tuarum laudum uenire patiare. quanquam mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentius omneis meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis: nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquã in amore fuerit ardentius: NIHIL est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semp amaui, ut scis, M. Brutũ propter eius summã ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atq; constantiam: tamen Idib. Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iampridem cumulatum esse uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriæ seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. te imitere oportet. tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse. quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est: contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tũ

etiam ingenij, atq; consilij: legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim, & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omniũ concessu daret. liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neq; solum ad tempus maximam utilitatẽ attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes in te repositam esse Rẽp. tibiq; non modo tuendos, sed ẽt ornandos esse illos uiros, à quibus initiũ libertatis profectum est. sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu quando Remp. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum mi Dolabella custodias. Vale.

CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

D Vabus tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam à Zetho: alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi esse curam meam ualetudinis tuæ: quã tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex literis perspicere potuisti: nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quòd me amas, quòd id & iam pridem, & constanter facis; est id quidem magnum, atque haud scio, an maximũ, sed tibi commune cum multis: quòd tu ipse tam amandus es, tamq; dulcis, tamq; in omni genere iucundus, id est proprie tuum. accedunt non attici, sed salsiores, quàm illi Atticorum, Romani ueteres, atque ur-

bani ſales. ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetijs, maxime noſtratibus, præſertim cum eas uideam primum oblitas Latio tum, cum in urbem noſtram eſt infuſa peregrinitas, nunc uero etiam brachatis, & tranſalpinis nationibus, ut nullum ueteris leporis ueſtigium appareat. itaque te cum uideo, omnes mihi Granios, omneis Lucilios, uere ut dicam, Craſſos quoque, & Lelios uidere uideor. moriar, ſi præter te quenquam reliquũ habeo, in quo poſſim imaginem antiquæ, & uernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione ualetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuiſſe? Quòd autem altera epiſtola purgas te non diſſuaſorem mihi emptionis Neapolitanæ fuiſſe, ſed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non exiſtimaſſe te mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, ſed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid ſimile? ne mihi quidem ipſi tunc placebat diutius abeſſe ab Reipu. cuſtodia: ſedebamus enim in puppi, clauumq́; tenebamus: nunc autem uix eſt in ſentina locus. an minus multa S. C. futura putas, ſi ego ſim Neapoli? Romæ cum ſum, & urgeo forum: S. C. ſcribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. & quidem, cum in mentem uenit, ponor ad ſcribendum: & ante audio S. C. in Armeniam, & Syriam eſſe perlatum, quod in meam ſententiam factum eſſe dicatur, quàm omnino mentionem ullam de ea re eſſe factam. atq; hoc nolim me iocari

putes: nã mihi ſcito iam à Regibus ultimis allatas eſſe literas, quibus mihi gratias agant, quòd ſe mea ſententia Reges appellauerim: quos ego non modo Reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam, quid ergo eſt? tamen quandiu hic erit noſter hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ. cum uero aberit, ad fungos me tuos conferam. domum ſi habebo: in denos dies, ſingulos ſumptuariæ legis conferam. ſin minus inuenero, quod placeat: decreui habitare apud te: ſcio enim me nihil gratius tibi facere poſſe. Domũ Sullanam deſperabam iam, ut tibi proxime ſcripſi; ſed tamen non abieci. tu uelim, ut ſcribis, cum fabris eam perſpicias: ſi enim nihil eſt in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. Vale.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

D Electauerũt me literæ tuæ: in quibus primũ amaui amorem tuum, qui te ad ſcribendum incitauit, uerentem, ne Silius ſuo nuncio aliquid mihi ſolicitudinis attuliſſet. de quo & tu mihi antea ſcripſeras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te eſſe commotum: & ego tibi accurate reſcripſeram, ut quoquo modo in tali re, atque tẽpore aut liberarem te iſta cura, aut certe leuarem. ſed quando proximis quoque literis oſtendis, quantæ curæ tibi ſit ea res: ſic mi Pæte habeto, quidquid arte fieri potuerit (nõ enim iam ſatis eſt conſilio pugnare: artificium quodam excogitandum eſt) ſed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit ad iſtorum beneuolentiam concilian-

dam, & colligendam, summo studio me consecutum esse; nec frustra, ut arbitror: sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari putem: nam (etsi NON facile dijudicatur amor uerus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit) cætera sunt signa communia: sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, uereq; arbitrer diligi, quòd et nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. de illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi quòd omnia sunt incerta, cum à iure discessum est: nec præstari quidquã potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius uoluntate, ne dicam libidine. sed tamen eius ipsius nulla re à me offensus est animus: est enim adhibita in re ipsa summa à nobis moderatio: ut.n. olim arbitrabar esse meũ, libere loqui, cuius opera esset in ciuitate libertas; sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, uoluntatem. effugere autem si uelim nonnullorum acute, aut facete dictorum offensionem, fama ingenij mihi est obijcienda. quod si possem, non recusarem. sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium: & ut Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aureis notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cũ uolumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eũ pro meo, quod meũ non sit, reijcere solere. quod eo nunc magis

facit, quia uiuunt mecum ferè quotidie illius familiares. incidunt, autem in sermone uario multa. quæ fortasse illis, cũ dixi, nec illiterata, nec insulsa esse uideantur. hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. quamobrem Oenomao tuo nihil utor: etsi posuisti ioco uersus Accianos. sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? uerum fac esse omnia. sic uideo Philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli uidẽtur uim uirtutis tenere: NIHIL esse sapientis præstare, nisi culpam: qua uideor mihi dupliciter carere: & quòd ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quòd, cum uiderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, uiribus certandum cum ualẽtioribus non putarim. ergo in officio boni ciuis certe non sum reprehendendus. reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciam'ue cõtra potenteis. id quoque puto esse sapientis. cætera uero, quid quisque me dixisse dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum uiuant ij, qui me assidue colunt, et obseruant, præstare non possum. ita fit, ut & superiorum consiliorũ conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler; & illam Accij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo leuem, & imbecillam ab animo firmo, & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. etenim cum plena sint monimenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracusis, cum seruientibus suis ciuitatibus fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum

ſtatum ſic poſſe, ut neque offendam animũ cuiuſquã, nec frangam dignitatem meam? Nunc uenio ad iocationes tuas, quando tu ſecundum Oenomaum Accij, non, ut olim ſolebat, Attellanũ, ſed, ut nũc fit, Mimum introduxiſti. quem tu mihi popilium, quem denariũ narras? quã tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Hircium ego, & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cœnandi magiſtros: puto enim te audiſſe (ſi forte ad uos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. tu autem quód mihi bonam copiã eiures, nihil eſt. tum enim cum rem augebas, quæſtiunculis te faciebam attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo ſis conſilio, ut, cum me hoſpitio recipias, æſtimationem te aliquam putes accipere. etiam hæc leuior eſt plaga ab amico, quàm à debitore. nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum ſit, & lautum. memini te mihi Phameæ cœnam narrare: temperius fiat: cætera eodem modo. quòd ſi perſeueras me ad matris tuæ cœnam uocare, feram id quoque: uolo enim uidere animum, qui mihi audeat iſta, quæ ſcribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis ſimilem. crede mihi, non audebis. ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia ueniet: eam extimeſces. neque eſt, quòd in promulſide ſpei ponas aliquid: quam totam ſuſtuli: ſolebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. ſed quid hæc loquimur? liceat modo iſtò uenire tu uero (uolo enim abſtergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. ego tibi unum ſumptũ

afferam,

afferam, quòd balneum calfacias oportebit: cætera more nostro. superiora illa lusimus. De uilla Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. itaque puto me prætermissurum: salis enim satis est, Sannionum parum. Vale.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

NOn tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipijs, & agris futurum putẽ? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat: aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. immo uero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit: habuisti enim in tua potestate, ex quo uel ex sobrio, uel certe ex ebrio scire posses. sed ego ista mi Pæte non quæro: primum quia de lucro propè iam quadrienniũ uiuimus; si aut hoc lucrum est, aut hæc uita, superstitem Reip. uiuere: deinde quòd scire quoque mihi uideor, quid futurum sit. fiet enim, quodcunque uolent, qui ualebunt: ualebunt autem semper arma. nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur. hoc si quis pati nõ potuit, mori debuit. Veientem quidem agrũ, & Capennatem metiuntur. hic non longe abest à Tusculano. nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto ut semper liceat. si id minus contigerit: tamen, quando ego uir fortis, idẽq; philosophus uiuere pulcherrimum duxi, non possum eũ non diligere, cuius beneficio id consecutus sum qui si cupiat esse Remp. qualem fortasse & ille uult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet; ita se

cum multis colligauit. sed longius progredior: scribo enim ad te. hoc tamen scito, non modo me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit: nos enim illi seruimus, ipse temporibus. ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. hæc tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solerem, præsertim in literis: sed cum explorati nihil haberem, nec tibi solicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre uolui. illud tamen ascribam, quod est uerissimum me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt. Vale.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

CVm essem otiosus in Tusculano, propterea quòd discipulos obuiam miseram, ut ijdẽ me quammaxime conciliarent familiari suo: accepi tuas literas plenissimas suauitatis ex quibus intellexi probari tibi meũ consilium, quòd ut Dionysius tyrannus, cũ Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis iudicijs, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. quid quæris? me quoque delectat consilium: multa enim consequor. primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. id cuiusmodi sit, nescio: tantum uideo, nullius adhuc consilio me huic anteponere: nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit. in acie non fui. cæteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Sci-

pio, Afranius fœde perierunt, at Cato præclare. iã istuc quidem, cum uolemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit: id quod agimus. ergo hoc primum. sequitur illud: ipse melior fio, primum ualetudine, quam intermissis exercitationibus amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plureis iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos. tu istic te Atteriano iure delectato, ego me hic Hirciano. ueni igitur, si uir es, & disce iam πϱολεγόμενα, quæ quæris: etsi sus Mineruam. sed quãdo, ut uideo, æstimationes tuas uendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, quàm istic fame. uideo te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. actũ igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima: eam puluinus sequetur. Vale.

M. C. PAPIRIO PAETO S. D.

TAmen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc uideris dicere, cum Reges tam sint continẽtes, multo magis consulareis esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim à porta domum meam uenisse. neque hoc admiror, quòd nõ ad tuã potius, sed illud, quòd nec ad suam. ego autẽ tribus primis uerbis,

Quid noster Pætus? at ille adiurans, nusquam se unquam libentius. hoc si uerbis assecutus es, aures ad te afferam non minus eleganteis: sin autem obsonio, peto à te, ne pluris esse Balbos, quàm disertos putes, me quotidie aliud ex alio impedit. sed si me expediero, ut in ista loca uenire possim: non committam, ut te sero à me certiorem factum putes. Vale.

M. CICERO S. D. PAPIRIO PAETO.

D Vpliciter delectatus sum tuis literis: & quòd ipse risi: & quòd te intellexi iã posse ridere. me autẽ à te, ut scurram uelitẽ, malis oneratum esse, non moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me ut constituerã, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed contubernalem: at quem uirum? non eum quem tu es solitus promulside conficere. integram famem ad ouum affero: itáq; ad assum uitulinum opera perducitur. illa mea, quæ solebas antea laudare, ò hominem facilem, ò hospitem non grauem, abierunt: nam omnem nostram de Rep. curam. cogitationem de dicenda in senatu sententia, commẽtationem causarum abiecimus: in Epicuri nos aduersarij nostri castra cõiecimus. nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, ueterem dico, cum in sumptum habebas etsi nunquam plura prædia habuisti: proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quàm insolentes sint, dediscendæ tibi sunt sportellæ, & artolagani tui. nos iam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, &

camillum, qua munditia homines? qua elegantia? uocare sæpius audeamus. sed uide audaciam: etiam Hircio cœnam dedi, sine pauone tamen. in ea cœna cocus meus præter ius feruens nihil potuit imitari. hæc igitur est nunc uita nostra. mane salutamus domi & bonos uiros multos, sed tristeis, et hos lætos uictores, qui me quidem perofficiose, & peramanter obseruant. ubi salutatio defluxit, literis me inuoluo, aut scribo, aut lego. ueniunt etiam, qui me audiant quasi doctum hominem, quia paulo sum, quàm ipsi, doctior. inde corpori omne tempus datur, patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quàm ulla mater unicum filium. sed cura, si me amas, ut ualeas; ne ego te iacente bona tua comedam: statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale,

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

A In tandem? insanire tibi uideris, quòd imitere uerborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum uero etiam uincas, me prius irrideas, quàm te oportet. quare nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potius ἀπότευγμα meum. ueruntamen quid tibi ego uideor in epistolis? non ne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo: priuatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius. epistolas uero quotidianis uerbis texere solemus. Sed tamen mi Pæte qui tibi uenit in men=

tem negare Papirium quenquam unquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patritij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui Consul cum L. Sempronio Atracino fuit, cum antea Censor cũ eodem fuisset, annis post R. C. CCCXII. sed tum Papisij dicebamini. post hunc, XIII. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est uocari desitus. is Dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV. & quadriennio post Consul cum C. Duilio. hunc secutus est Cursor, homo ualde honoratus: deinde L. Masso aedilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omniũ patritiorum imagines habeas uolo. deinde Carbones, et Turdi insequuntur. hi plebeij fuerunt: quos cõtemnas, censeo: nam praeter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, ciuis è Rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn Carbonem, et eius fratrem scurram: quid his improbius? de hoc amico meo Rubriae filio nihil dico. tres illi fratres fuere, P. C. M. Carbones. Publius Flacco accusante condemnatus: fugit Marcus ex Sicilia. Caius, accusante Lucio Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. is Tribunus pl. seditiosus, & P. Africano uim attulisse existimatus est. hoc uero. qui Lilybei à Pompeio nostro interfectus est. improbior nemo, meo iudicio, fuit. iam pater eius accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. quare ad patritios censeo reuertare: plebeij quàm fuerint importuni, uides. Vale.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

A Mo uerecundiam, uel potius libertatẽ loquẽdi atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. sed, ut dico, placet stoicis suo quanque rem nomine appellare. sic enim disserũt, nihil esse obscœnũ, nihil turpe dictu: nam si quid sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in uerbo; nihil esse tertium, in re non est. itaque non modo in comœdijs res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum : totus est sermo uerbis tectus, re impudentior : sed etiam in tragœdijs. quid est enim illud? Quæ mulier unà? quid inquam est? Vsurpata duplex cubile? quid illud? Pheræi hic cubile inire est ausus. quid est? Virginem me quondam inuitam per uim uiolat. Iupiter bone, uiolat? atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. uides igitur, cum eadem res sit, quia uerba non sint, nihil uideri turpe. ergo in re non est, multo minus in uerbis. si enim quod uerbo significatur, id turpe non est: uerbum, quod significat, turpe esse non potest. anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem. si non est, suo potius. caudam antiqui penem uocabant, ex quo est propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscœnis. at uero Piso ille Frugi in annalibus suis queritur, adolescenteis peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed quia multis, factum est tam obscœnum, quàm id uerbum, quo tu usus es, quid? quod

uulgo dicitur, cum nos te uolumus conuenire, num obſcœnum eſt? nemini in ſenatu diſertum conſularem ita eloqui, hanc culpam maiorem, an illam dicam? potuit obſcœnius? non, inquis: non enim ita ſenſit. non ergo in uerbo eſt. docui autem in re non eſſe. nuſquam igitur eſt. liberis dare operam, quàm honeſte dicitur: etiã patres rogant filios: eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicen. is Connus uocitatus eſt. num id obſcœnum putas? cum loquimur terni, nihil flagitij dicimus, at cum bini, obſcœnũ eſt: Græcis quidem, inquies. nihil eſt ergo in uerbo: quando & ego græce ſcio: & tamen tibi dico bini, idq́; tu facis, quaſi ego græce, non latine dixerim. ruta, & menta, recte utrunque. uolo mentam puſillam ita appellare, ut rutulam: non licet. bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta iſto modo non potes. uides igitur nihil eſſe, niſi ineptias, turpitudinem nec in uerbo eſſe, nec in re, itaque nuſquam eſſe. ergo in uerbis honeſtis obſcœna ponimus. quid enim, non honeſtum uerbũ eſt diuiſio? at ineſt obſcœnum, cui reſpondet intercapedo. num hæc ergo obſcœna ſunt? nos autem ridicule, ſi dicimus, ille patrem ſtrangulauit, honorem non præfamur: ſin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus eſt. & quidem iam non etiam obſcœna uerba pro obſcœnis ſunt. batuit, inquit, impudenter: depſit, multo impudentius. atqui neutrum eſt obſcœnum. STVLTORVM plena ſunt omnia. teſtes uerbum honeſtiſſimum in iudicio, alio loco non nimis. at honeſti Colei Lanuuini, Cliternini non honeſti. quid? ipſa res modo honeſta, modo turpis. ſuppedit, flagitium eſt. iam erit

nudus in balneo: non reprehendes. Habes ſcholam Stoicam. ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἔσῃ. quàm multa ex uno uerbo tuo? te aduerſus me omnia audere, gratum eſt. ego ſeruo, & ſeruabo (ſic enim aſſueui) Platonis uerecundiam. itaque tectis uerbis ea ad te ſcripſi, quæ apertiſſimis agunt Stoici. ſed illi etiam crepitus aiunt æque liberos, ac ructus eſſe oportere. honorem igitur Calendis Martijs. Tu me diliges, & ualebis.

M. C. PAPIRIO PAETO S. D.

HEri ueni in Cumanum: cras ad te fortaſſe. ſed cum certum ſciam, faciam te paulo ante certiorem. etſi M. Ceparius, cum mihi in ſylua Gallinaria obuiam ueniſſet, quæſiſſemq́;, quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quòd ex pedibus laborares. tuli ſcilicet moleſte, ut debui: ſed tamen conſtitui ad te ueni re, ut & uiderem te & uiſerem, & cœnarem etiam: non enim arbitror cocum etiam te arthricum habere, expecta igitur hoſpitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis ſumptuoſis. Vale.

M. C. PAPIRIO PAETO S. D.

RVſum iſtum amicum tuum, de quo iterũ iã ad me ſcribis, adiuuarem quantum poſſem, etiam ſi ab eo læſus eſſem, cum te tãtopere ui derem eius cauſa laborare. cum uero & ex tuis literis, & illius ad me miſſis intelligam, & iudicẽ, magnæ curæ ei ſalutem meam fuiſſe: non poſſum ei non amicus eſſe, neque ſolum tua commẽdatione, quæ apud me, ut

debet, ualet plurimum, ſed etiam uoluntate. ac iudicio meo. uolo enim te ſcire mi Pæte, initium mihi ſuſpicionis, & cautionis, et diligentiæ fuiſſe literas tuas. quibus literis congruentes fuerunt aliæ poſtea multorum. nam & Aquini, et Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me, quæ te uideo inaudiſſe. & quaſi diuinarent, quàm his moleſtus eſſem futurus, nihil aliud egerunt, niſi me ut opprimerent. quod ego non ſuſpicans, incautior fuiſſem, niſi à te admonitus eſſem. quamobrem iſte tuus amicus apud me commendatione non eget. utinam ea fortuna Reip. ſit, ut ille me quamgratiſſimum poſſit cognoſcere. ſed hæc hactenus. Te ad cœnas itare deſiſſe, moleſte fero. magna enim te delectatione, & uoluptate priuaſti: deinde etiam uereor (licet enim uerum dicere) ne neſcio quid illud, quod ſolebas, dediſcas, & obliuiſcare cœnulas facere. nam ſi tum, cum habebas quos imitare, non multum proficiebas: quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonſtraſſem, & uitam tuam ſuperiorem expoſuiſſem: magnum periculum ſummæ Reip. demonſtrabat, niſi ad ſuperiorem conſuetudinem tum, cum fauonius flaret, reuertiſſes: hoc tempore ferri poſſe, ſi forte tu frigus ferre non poſſes. ſed mehercule mi Pæte, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate uiuendum arbitror, ut cum uiris bonis, iucundis, amantibus tui uiuas. nihil eſt aptius uitæ, nihil ad beate uiuendum accommodatius. nec id ad uoluptatem refero, ſed ad communitatem uitæ, atque uictus, remiſſionemq; animorum, quæ maxime ſermone efficitur familiari, qui eſt in conuiuijs dulciſſimus: ut ſapiētius noſtri, quàm Græci: illi συμπό-

σια, aut σιώδειπνα, idest compotationes, aut concœna tiones: nos conuiuia, quòd tum maxime simul uiuitur. uides, ut te philosophando reuocare coner ad cœnas? Cura ut ualeas. id foris cœnitando facillime cõsequere. sed caue, si me amas, existimes me, quòd iocosius scribã, abiecisse curam Reip. sic tibi mi Pæte persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei ciues salui, liberiq; sint. nullum locum prætermitto monẽdi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione uita mihi ponenda sit, præclare actum mecũ putem. Etiam atque etiam uale.

M. T. C. IMP. PAPIRIO PAETO S.

Summum me ducem literæ tuæ reddidere. planè nesciebam te tã peritum esse rei militaris. Pyrri te libros, & Cineæ uideo lectitasse, itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. cõtra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inueniri posse. sed quid ludimus? nescis, quo cum Imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quam contriueram legendo, totam in hoc imperio explicaui. sed iocabimur aliàs coràm, &, ut spero breui. nunc ades ad imperandũ, uel ad parendũ potius: sic enim antiqui loquebãtur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est usus ualdeq; eum diligo, cum propter summã probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quòd in ijs controuersijs, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti soleo. is cum ad me

Laodiceam uenisset;mecumq; eum ego esse uellem: repente percussus est atrocissimis literis; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fabius pergrauiter tulit; existimauitq;, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. nunc, si me amas, mi Pæte negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. noli pati, litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari, Matonem, & Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihiq; persuadet. Vale.

M. C. PAPIRIO PAETO S. D.

ACcubueram hora nona, cum ad te harũ exẽplum in codicillis exaraui. dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidẽ supra me Atticus: infra Verrius, familiares tui. miraris tam exhilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde quem ad finem? uiuas, inquis, in literis. an quidquam me aliud agere censes? haud possem uiuere, nisi in literis uiuerem. sed est eorum etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cũ discessi, etsi minimũ mihi est in cœna, quod tu unũ ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius

faciam, prius quàm me dormitum conferam non reperio. audi reliqua. infra Eutrapelum Cyteris accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem aspectabant, cuius ob os Graij ora obuertebant sua: non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum habere eum Laida: habeo, inquit, Laida: non habeor à Laide. græce hoc melius. tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit unquam, nedum senem. conuiuio delector; ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum in risus maximos transfero. an tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, si quis quid quæreret, dixisset, cœnam te quærere à mane dixeris. ille Baro te putabat quæsiturum, unum cœlum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cœna nunquid ad te? ibi præsertim? sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur unà non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD PLANCVM, ET ALIOS, LIBER X.

M. T. CICERO L. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

E T abfui proficifcens in Græciam: & poſteaquam de medio curſu Reip. ſum uoce reuocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui. cuius tanta eſt nõ inſolentia (nam id quidem uulgare uitium eſt) ſed immanitas, non modo ut uocem, ſed ne uultum quidem liberum poſſit ferre cuiuſquam. itaque mihi maxima cura eſt, non de mea quidem uita, cui ſatisfeci uel ætate, uel factis, uel (ſi quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: ſed me patria ſolicitat, in primisq; mi Plance expectatio Conſulatus tui: quæ ita longa eſt, ut optandum ſit, ut poſſimus ad id tempus Reip. ſpiritum ducere. quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea Rep. in qua hominis impotentiſſimi, atque intẽperãtiſſimi armis oppreſſa ſunt omnia? & in qua nec ſenatus, nec populus uim habet ullam? nec leges ullæ ſunt, nec iudicia, nec omnino ſimulacrum aliquod, aut ueſtigium ciuitatis? ſed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat, quod ſingulis de rebus ſcriberem. Illud autem erat amoris mei, quem à tua pueritia ſuſceptũ non ſeruaui ſolum, ſed etiam auxi; monere te, atque hortari, ut in Remp. omni cogitatione, curaq; incumberes. quæ ſi ad tuum tempus perducitur, facilis gu=

bernatio est: ut perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. sed et te aliquanto ante (ut spero) habebimus: & præterquam quod Reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. ita facillime & Reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror & gaudeo: teq; hoc existimare uolo, quidquid in eum iudicij, officijq; contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

M. CICERO L. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

MEum studiũ honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste uenire potuissem. sed nec sine periculo quisquã libere de Rep. sentiens uersari potest in summa impunitate gladiorũ: nec nostræ dignitatis uidetur esse, ibi sententiam de Rep. dicere, ubi me, & melius, et propius audiant armati, quàm senatores. quapropter in priuatis rebus nullũ neque officiũ, neque studium meũ desiderabis: ne in publicis quidẽ, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, diguitati tuæ. in ijs autem rebus, quæ nihilo minus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere uelis et salutis, et dignitatis meæ. Vale.

M. CICERO L. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

CVm ipsum Furnium per se uidi libẽtissime, tum hoc libentius, quòd illum audiens, te uidebar audire: nam & in re militari uirtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit; & praeterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, praeterea summam erga se liberalitatem. quae omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. ego Plãce necessitudinem constitutam habui cum domo uestra ante aliquanto, quã tu natus es; amorem autẽ erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iã aetate familiaritatem, cũ studio meo, tum iudicio tuo constitutam. his de causis mirabiliter faueo dignitati tuae: quam mihi tecum statuo esse cõmunem, omnia summa consecutus es uirtute duce, comite fortuna: eaq; es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaq; fregisti. nunc me amantissimum tui nemini concedentem, qui tibi uetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquae uitae dignitatẽ ex optimo Reip. statu acquires. scis profecto (nihil. n. te fugere potuit) fuisse quod-dã tẽpus, cum homines existimarent, te nimis seruire tẽporibus. quod ego quoque existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer. sed cum intelligerẽ, quid sentires: prudenter te arbitrabar uidere, quid posses. nunc alia ratio est omniũ rerũ. tuũ iudiciũ est, idq; liberũ. Consul es designatus, optima aetate, summa eloquentia,

quentia, maxima orbitate Reip. uirorum talium. incumbe per Deos immortaleis in eam curam, & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. unus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos Rep. deuexata, Reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. hæc amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere: sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam. hoc tantum significandum putaui, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam. interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq; curabo. Vale.

PLANCVS CICERONI S. D.

GRatissimæ mihi tuæ literæ fuerũt, quas ex Furnij sermone te scripsisse animaduerti. ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te profectũ audierã, nec multo ante rediisse sciui, quàm ex epistola tua cognoui: nullũ enim in te officiũ, ne minimum quidem, sine maxima culpa uideor posse præterire. in quo tuendo habeo causas plurimas, uel paternæ necessitudinis, uel meæ à pueritia obseruantiæ, uel tui erga me mutui amoris. quare mi Cicero, quod mea, tuaq; patitur ætas, persuade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. omnia igitur tua consilia mihi nõ magis prudentiæ plena, quæ summa est, uidentur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. quare si aut ali-

ter ſentirem, certe admonitio tua me reprimere: aut, ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, ut id ſequerer, quod tu optimum putares. nũc uero quid eſt, quod me in aliam partem trahere poſſit? quæcunque in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi à te propter amorem charius ſunt æſtimata, tamen uel inimiciſſimi iudicio tanta ſunt, ut præter bonam famam nihil deſiderare uideantur. quare hoc unum tibi perſuade, quantũ uiribus eniti, conſilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne Reip. ſemper futurũ. non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque, ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, unquam à tuis conſilijs diſcreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere iure poſſis.

Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in Vrbe Ianuario menſe geratur, ut ſciam. interim maximam hic ſolicitudinem, curamq; ſuſtineo, ne inter aliena uitia hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionem. quòd ſi perinde, ut ipſe mereor, mihi ſucceſſerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus uiris bonis ſatisfaciam. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. P. D.

B Inas à te accepi literas eodem exemplo: quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ: intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ expectatiſſimæ literæ perferrentur. ex quibus cepi fructũ duplicem, mihiq; in cõparatione difficilem ad iudican=

dum, amorem ne erga me tuum, an animum in Remp. pluris æstimandum putarem. est omnino patriæ charitas meo quidem iudicio maxima: sed amor, uoluntatisq; coniunctio plus certe habet suauitatis. itaque cómemoratio tua paternæ necessitudinis, beneuolentiæq; eius, quam erga me à pueritia contulisses, cæterarumq; rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. rursus declaratio animi tui, quem haberes de Rep. quemq; habiturus esses, mihi erat iucũdissima: eoq; maior erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. itaque te non hortor solũ mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci ijs literis, quibus tu humanissime respondisti; ut tota mẽte, omniq; animi impetu in Remp. incumbas. nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriæq; esse possit: NEC quidquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quàm de Rep. bene mereri. adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. fortuna suffragante uideris res maximas consecutus. quod quanquam sine uirtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusq; tribuuntur. his temporibus difficillimis, Reip. quidquid subueneris, id erit totũ, & proprium tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna spes in te, et in tuo exercitu, magna expectatio. cuius per Deos gratiæ, gloriæq; caue tempus amittas. sic moneo, ut filiũ: sic faueo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

Quæ locutus est Furnius noster de animo tuo in Remp. ea gratissima fuerũt senatui, populoq; R. probatissima. quæ autem recitatæ sunt literæ in senatu, nequaquam cõsentire cum Furnij oratione uisæ sunt. pacis enim auctor eras, cum collega tuus uir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur. qui aut positis armis pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, uictoria pax, nõ pactione, parienda est. sed de pace literæ uel Lepidi, uel tuæ quam in partem acceptæ sint, ex uiro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autem impulit tui charitas, ut quanquã nec tibi ipsi consilium deesset, et fratris, Furnijq; beneuolentia, fidelisq; prudentia tibi præsto esset futura, uellem tamẽ meæ quoque auctoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod peruenire. crede igitur mihi Plãce, omneis, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autẽ adeptus amplissimos) eos honorum uocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te quæso aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudiciũ, sed temporum uincula coniunxerunt. cõplures in perturbatione Reip. Consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in Remp. cõsulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorũ ciuium tui dissimillimorum societate seiungas: deinde te senatui, bonisq; omnibus auctorem, principẽ, ducem

præbeas: postremo, ut pacem esse iudices non in armis positis, sed in abiecto armorum, & seruitutis metu. hæc si & ages, & senties: tum eris non modo Consul, & consularis, sed magnus etiam Consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum nõ modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. hæc impulsus beneuolentia scripsi paulo seuerius. quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, uera esse cognosces. XIII. Cal. Apr.

PLANCVS IMP. COS. DES.
CICERONI S. D.

P Lura tibi de meis consilijs scriberem, rationemq; omnium rerum redderem uerbosius, quo magis iudicares omnia me Reip. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim à te probari, quàm diligi semper uolui: nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum esse uolui) sed breuiorem me duæ res faciunt: una, quòd publicis literis omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare possessionem laudis uiderentur: sed usque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, ut dignum aliquid & Consulatu meo, & uestra expectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut maximo præsidio

Reip. nos fuisse & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A' te peto, ut dignitati meæ suffrageris; & quarum rerum spe ad laudem me uocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quàm uelle, exploratum mihi est. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.

L. PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. COSS. PRAETT. TRIBB. PL. S. P. PL. Q. R.

SI cui forte uideor diutius & hominũ expectationem, & spem Reip. de mea uoluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandũ me esse arbitror, quã de insequenti officio quidquã ulli pollicendum: non enim præteritã culpam uideri uolo redemisse, sed optimæ mentis cogitata iãpridẽ, maturo tẽpore enũciare. Nõ me præteribat, in tanta solicitudine hominũ, & tã perturbato statu ciuitatis fructuosissimã esse professionẽ bonæ uoluntatis: magnosq; honores ex ea re compluręis cõsecutos uidebã. sed cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendũ impedimẽta opponerem; aut, si in eo mihi temperauissem, maiores occasiões ad opitulandũ haberem: expeditius iter cõmunis salutis, quàm meæ laudis, esse uolui. nã quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea uita, quã in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quã in manibus habeo, aut sordidum quidquã pati, aut perniciosum concupiscere potest? sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, ut, quæ Reipu. bonisq;

omnibus polliceremur, exitu præstaremus; neque ad auxilium patriæ nudi cum bona uoluntate, sed cum facultatibus accederemus. confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmijs solicitatus; ut ab Rep. potius moderata, quàm ab uno infinita speraret. confirmandæ complures ciuitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusq; præmiorum erant obligatæ; ut & illa uana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. alliciendæ etiam uoluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusq; præfuerunt; ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus funestam orbi terrarum uictoriam pararemus. muniendi uero nosmet ipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsq; multiplicatis; ut, cum præferremus sensus aperte, tum, etiam inuitis quibusdam, sciri quid defensuri essemus, non esset periculosum. itaque nunquam diffitebor: multa me, ut ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cũ dolore: ꝙ præmatura denunciatio boni ciuis imparati quàm periculosa esset, ex casu collegæ uidebã. quo nomine ét C. Furnio legato, uiro forti, atque strenuo, plura etiã uerbo, quàm scriptura mandata dedimus; ut et tectius ad uos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusq; rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. ex quo intelligi potest, curam Reipu. summæ defendendæ iampridem apud nos excubare. nunc, cum Deum benignitate ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare uolumus. legiones ha-

beo quinque ſub ſignis, & ſua fide, uirtuteq; Reipu. coniunctiſſimas, & noſtra liberalitate nobis obſequenteis, prouinciam omnium ciuitatum conſenſu paratiſſimam. & ſumma contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumq; tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam ſuam ſalutem, libertatemq; conficere poſſunt. ipſe ita ſum animo paratus uel prouinciam tueri, uel ire quò Reſp. uocet, uel tradere exercitum, auxilia, prouinciamq;; ut uel omnem impetum belli in me conuertere non recuſem, ſi modo meo caſu aut confirmare patriæ ſalutem, aut periculum morari poſſim. hæc ſi, iam expeditis omnibus rebus, tranquilloq; ſtatu ciuitatis: polliceor in dāno meæ laudis: Reip. commodo lætabor. ſin ad ſocietatem integerrimorum, & maximorum periculorum accedam: conſilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in Reip. incolumitate ſatis magnus eſt paratus. eos uero, qui meam auctoritatem, & multo magis ueſtram fidem ſecuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos uobis habeatis, petendum uidetur. Vale.

PLANCVS IMP. COS. DES. CICERONI S. P. D.

Nihil me tibi temere ſcripſiſſe, aut te cæteris de me fruſtra recepiſſe lætor. certe hoc maius habes teſtimoniū amoris mei, quo maturius tibi, quā cæteris, cōſilia mea uolui eſſe nota. in dies uero me

vltorum meorum fieri accessiones, peruidere te spero, cogniturum magis recipio. quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis Resp. me adiuuante liberetur) sic honores, præmiaq; uestra suspicio, conferēda certe cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseuerantiaq; sim remissurus. nisi in multitudine optimorum ciuiū impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua: nihil ad meam dignitatē accedere uolo suffragatione uestra. concupisco autem nil mihi, contraq; ipse pugno. sed & temporis, & rei te moderatorem facile patior esse. NIHIL aut sero, aut exigue à patria ciui tributum potest uideri. Exercitum ad VI. Cal. Maias Rhodanum traieci. magnis itineribus Viennam equites mille uia breuiore præmisi. ipse si à Lepido non impediar, celeritate satisfaciam, sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. copias adduco & genere, & numero, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum id scis, rogo. Vale.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

ETsi satis ex Furnio nostro cognoueram, quæ tua uoluntas, quod consiliū de Rep. esset: tamen lectis tuis literis, liquidius de toto sensu tuo iudicaui. quamobrē quanquā in uno prælio omnis fortuna Reipu. disceptat. quod quidem, cū hæc legeres, iam decretum arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quæ de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudem con-

ſecutus.itaq; ſi Conſulem Romæ habuiſſemus,declaratum eſſet à ſenatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus eſſet conatus, & apparatus tuus.cuius rei non modo non præterijt tempus. ſed ne maturum quidem etiamnum meo quidem iudicio fuit: IS ENIM deniq; honos mihi uideri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, ſit modo aliqua Reſp.in qua honos elucere poſſit: omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui uere appellari poteſt honos, non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ uirtutis eſt præmium. quamobrem mi Plance incumbe toto pectore ad laudem: ſubueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium conſenſum, & incredibilem conſpirationem adiuua. me tuorum conſiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amiciſſimum, fideliſſimumq; cognoſces: ad eas enim cauſas, quibus inter nos amore ſumus, officijs, uetuſtate coniuncti, patriæ charitas acceſſit.eáq; effecit ut tuam uitam anteferrem meæ. IIII. Cal. Apr.

PLANCVS CICERONI S. P. D.

IMmortaleis ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam relaturũ me, affirmare nõ poſſum, tantis enim tuis officijs nõ uideor mihi reſpõdere poſſe: niſi forte, ut tu grauiſſime, diſertiſſimeq; ſcripſiſti, ita ſenſurus es, ut me referre gratiam putes, cũ memoria tenebo. ſi de filij tui dignitate eſſet actũ,

amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sen tentiæ infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus arbitriumq; amicorum meorum compositæ, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. quare non mediocris adhibenda mihi est cura, ut Reipu. me ciuem dignum, tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem, atque gratum. quod reliquum est, tuum munus tuere: & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq; cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias traiecissem, fratremq; cum tribus millibus equitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerē: in itinere deprælio facto, Brutoq; & Mutina obsidione liberatis audiui. animaduerti nullum alium receptum Antonium, reliquiasq;, quæ cum eo essent, habere nisi in his partibus: duasq; ei spes esse propositas, unam Lepidi, ipsius alteram exercitus, quòd quædam pars exercitus non minus furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti, ut perinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. si nudus huc se Antonius conferet, facile mihi uideor per me sustinere posse, remq; publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si uero copiarum aliquid secum adducet, & si decima legio ueterana, quæ nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idq; me præstaturum spero, dum istinc copiæ reijciantur, coniunctæq; nobiscum facilius perditos opprimant. hoc tibi spondeo mi Cicero,

neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercule nullam residuam solicitudinem esse: sed si fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiusquam pro uobis cedam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei societatẽ incitem: omniaq́; ei obsequia polliceor, si modo Rempu. respicere uolet. utor in hac re adiutoribus, interpretibusq́; fratre meo & Laterense, & Furnio nostro. non me impedient priuatæ offensiones, quo minus pro Reip. salute etiam cum inimicissimo cõsentiam. quòd si nihil profecero, nihilo minus maximo sum animo, & maiore fortasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas, meq́; mutuo diligas.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S.

ETsi Reip. causa maxime gaudere debeo, tantum ei te præsidij, tantum opis attulisse extremis penè temporibus: tamen, ita te uictorem complectar Rep. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert: quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes ullas literas unquam gratiores, quàm tuas, in senatu esse recitatas. idq́; contigit tum meritorum tuorum in Rempu. eximia quadam magnitudine, tum uerborum, sententiarumq́; grauitate. quod mihi quidem minime nouũ, qui & te nossem, & tuarum literarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt, quàm erant expectata: non quòd unquam

de tua uoluntate dubitaſſet: ſed nec quantum facere
poſſes, nec quò progredi uelles, exploratum ſatis ha=
bebat. itaque cum ad VII. Id. Apr. mane mihi tuas
literas M. Variſidius reddidiſſet, eaſq; legiſſem, incre=
dibili gaudio ſum elatus. cumq; magna multitudo
optimorum uirorum, & ciuium me de domo dedu=
ceret, feci continuo omneis participes meæ uoluptatis.
interim ad me uenit Munatius noſter, ut conſueuerat:
& ego ei literas tuas oſtendi: nihil dum enim ſciebat:
nam ad me primum Variſidius: idq; ſibi à te manda=
tum eſſe dicebat. paulo poſt idem mihi Munatius eas
literas legendas dedit, quas ipſi miſeras, & eas, quas
publice. placuit nobis, ut ſtatim ad Cornutum Præto=
rem urb. literas deferremus, qui, quòd Conſules ab=
erant, conſulare munus ſuſtinebat more maiorum.
ſenatus eſt continuo conuocatus, frequenſq; conuenit
propter famam, atque expectationem tuarum litera=
rum. recitatis literis, oblata religio Cornuto eſt, pul=
lariorum admonitu, non ſatis diligenter eum auſpi=
cijs operam dediſſe. idq; à noſtro collegio comproba=
tum eſt. itaque res dilata eſt in poſterum. eo autē die
magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Ser
uilio. qui cum gratia effeciſſet, ut ſua ſententia prima
pronunciaretur: frequens eum ſenatus reliquit, & in
alia omnia diſceſſit: meæq; ſententiæ, quæ ſecunda
pronunciata erat, cum frequens aſſentiretur ſenatus,
rogatu Seruilij P. Titius interceſſit. res in poſterum
dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipſi iniquus, cu=
ius in templo res agebatur. hunc quemadmodum
fregerim, quantaq; contentione Titium interceſſorem

ablecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere : unũ hoc ex meis : senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit . nec uero tibi senatus amicior , quã cuncta ciuitas: mirabiliter enim populus R. uniuersus, et omniũ generũ, ordinumq; con sensus ad liberandum Remp. conspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq; tuum cõmẽda immortalitati: atq; hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collecta inanissimis splendoris insignibus, contemne ; breuia, fugacia, caduca existima . uerum DECVS in uirtute positũ est, quæ maxime illustratur magnis in Remp. meritis. eam facultatem habes maximam . quam quando complexus es, & tenes: perfice, ut ne minus Remp. tibi, quàm tu Reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces . id tum Reip. quæ mihi est mea uita charior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuã, cepi magnam uoluptatem, quòd bene co gnitam mihi T . Munatij prudentiam, & fidem , magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolẽ tia, & diligentia. III. Id. Apr. Vale.

CICERO PLANCO IMP.
COS. DES. S. P. D.

VT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornãdo, quod po situ esset aut in præmio uirtutis, aut in honore uerborum . id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum , ut à me de scripto dicta sententia est:

quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnoq́; conſenſu. ego quanquam ex tuis literis, quas mihi miſiſti, perſpexeram te magis iudicio bonorum, quã inſignibus gloriæ delectari: tamen conſiderandum nobis exiſtimaui, etiam ſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à Rep. deberetur. tu contexes extrema cum primis: qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, ſed Vlyſſem appellauit πτολίπορθον. Vale.

CICERO PLANCO IMP.
COS. DES. S. D.

O Gratam famam biduo ante uictoriã, de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copijs. atqui, etiã hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt: fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicũtur notiſſimi latronum duces. EST autem nõ minus gratũ extrema delere, quàm prima depellere. equidem expectabam iam tuas literas, idq́; cum multis: ſperabamq́; etiam Lepidum temporibus admonitum, tecum, & Reip. ſatis eſſe facturum. in illam igitur curã incumbe mi Plance, ut ne qua ſcintilla teterrimi belli relinquatur. quod ſi erit factum: & Remp. diuino beneficio affeceris, et ipſe æternam gloriam conſequere. III. Id. Maij. Vale.

PLANCVS IMP. CICERONI S. D.

HIs literis ſcriptis, quæ poſtea accidiſſent, ſcire te, ad Remp. putaui pertinere. Sedulitas mea (ut

ſpero) & mihi, & Reip. tulit fructum: nanq; aſſiduis internuncijs cum Lepido egi, ut omiſſa omni cōtētione, reconciliatáq; uolūtate noſtra, communi conſilio Reip. ſuccurreret: ſe liberos, Vrbem pluris, quàm unum perditum abiectumq; latronem putaret: obſequioq; meo, ſi ita faceret, ad omneis res abuteretur. profeci itaque per Laterenſem internunciū: fidem mihi dedit, ſe Antonium, ſi prohibere ſua prouincia non potuiſſet, bello perſecuturum: me, ut uenirem, copiasq; coniungerem, rogauit, eoq; magis, quòd & Antonius ab equitatu firmus eſſe dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me tranſierunt. quibus rebus ego cognitis, cunctatus non ſum, in curſu bonorum conſiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduentus meus quid profecturus eſſet, uidi: uel quòd equitatu meo perſequi, atque opprimere equitatum eius poſſem: uel quòd exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta eſt, & ab Rep. alienata, & corrigere, & coercere præſentia mei exercitus poſſem. itaque in Iſara flumine maximo, quod in finibus eſt Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad IIII. Id. Maij traduxi. cum uero mihi nunciatum eſſet, L. Antonium præmiſſum cum equitibus, & cohortibus ad Forum Iulij ueniſſe: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, miſi ad prid. Id. Maij: ipſe maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu ſubſequar. ſi nos mediocris modo fortuna Reip. adiuuerit: & audaciæ perditorum, & noſtræ ſolicitudinis hic finem reperiemus.

quòd

quòd si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit: Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiamq; à uastatione defendat. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.

CICERO PLANCO S. D.

N Ihil post hominum memoriã gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quàm tuas Plance literas: redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidas sanè, & inconstanteis recitasset literas Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus: cum rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq; in Remp. gratissimæ; tum erant grauissimis uerbis, & sententijs. flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis literis. ille se considerare ait uelle. cum ei magnum conuitium fieret cuncto à senatu, quinque Tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum, ea quæ, fuerit, ex S. C. cognosces. tu quanquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, ne'ue in rebus tam subitis, tamq; angustis à senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocunque te ratio Reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit à

te factum, id senatum non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum comprobaturum. Vale.

PLANCVS IMP. CICERONI S. D.

ANtonius Id Maij ad Forum Iulij cum primis copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet. qui locus à Foro Iulij quatuor & uiginti millia passuũ abest: ibiq; me expectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quòd si omnia mihi integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotiũ ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, concursationibusq; confectum grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. sed tamen cum primum posse ingredi cœpit; non magis sibi, quam Reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerũ etiã coegi istò proficisci: quòd illa ualetudine magis conficere se, quàm me tueri posset in castris: & quòd acerbissimo interitu Consulum Remp. nudatam tali ciue, Praetore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi ergo patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Appellam ad me mitteret, quo obside fide illius, & societatis in Rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratribus, Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicũ eum Reip. cognoscere uideor: libenterq; ei sum testi=

monio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq; mutuo diligas, dignitatemq; meam, si mereor tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti.

PLANCVS CICERONI S.

Qvid in animo habuerim, cũ Læuus, Neruaq; discesserunt à me, & ex literis, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsq; meis interfuerunt. accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi Reip. bonisq; omnibus accidere solet; ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrectationem. itaque post discessum legatorũ cũ binis continuis literis & Lepidus me, ut uenirẽ, rogaret; & Laterensis multo etiam magis propè implorans obtestaretur, nullam rem aliam extimescẽs, quàm eandem, quæ mihi quoque facit timorem, uarietatem, atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meq; communi periculo offerrem: sciebã enim, & cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutus traijceret exercitum; & cum collega consentiente, sicut milites faciunt, hostibus obuiam ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori uidebam. si aut hominem offensum mihi, coniunctum cum Rep. non subleuassem; aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. itaque potius periclitari uolui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorẽ,

quàm nimis cautus uideri. solicitiorem certe hominem non suis contractis neminem puto fuisse: nam quæ res nullam habebat dubitationem: si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert solicitudinem, magnumq; habet casum: mihi enim si contigisset, ut prior occurrerē Antonio; non mehercule horam constitisset: tantum ego et mihi cōfido, et sic perculsas illius copias, Vētidijq; Mulionis castra despicio. sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest uulneris: quod prius nocere potest, quàm sciri, curariq; possit. sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de Rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. quæ si aduentus meus represserit, agam gratias fortunæ, constātiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. Cal. Iun. ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui, præsidiaq; ibi firma posui, ut uenienti Bruto, exercituiq; eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.

CICERO PLANCO IMP. S. D.

Qvanquam gratiarū actionem à te nō desiderabam, cū te re ipsa atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda: sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. dices, Quid antea? Semper

quidem, ſed nunquam illuſtrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui cum rebus ipſis, quæ erant grauiſſimæ, & maximæ, fortiſſimi animi, ſummiq; conſilij; tum etiam grauitate ſententiarum, atque uerborum. ſed mi Plance incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit ſumma & gratia, et gloria. cupio omnia Reip. cauſa: ſed mehercule in ea conſeruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cuius maximam facultatem tibi Dij immortales, ut ſpero, dedere: quàm complectere obſecro: qui enim Antonium oppreſſerit, is hoc teterrimum bellum, periculoſiſſimumq; confecerit. Vale.

CICERO PLANCO S. D.

ITa erant omnia, quæ iſtinc afferebãtur, incerta, ut, quid ad te ſcriberem, nõ occurreret. modo enim, quæ uellemus, de Lepido; modo contra nunciabantur. de te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. ſed accepi literas à collega tuo, datas Idibus Maij: in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, à Lepido non recipi Antoniũ. quod erit certius, ſi tu ad nos idem ſcripſeris: ſed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam literarum ſuperiorum. uerum ut errare mi Plance potuiſti: (quis enim id effugerit?) ſic, decipi te non potuiſſe, quis non uidet? nunc uero etiam erroris cauſa ſublata eſt: culpa enim illa, BIS ad eundem, uulgari reprehenſa prouerbio eſt. ſin, ut ſcripſiſti ad collegam, ita ſe res habet: omni cura liberati ſumus, nec tamen

erimus prius, quàm ita esse, tu nos feceris certiores. mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est; qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tã grata esse, quàm ego putaui fore, minime miror, uehemẽterq; lætor. quæ quidẽ tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora, cognosces. IIII. Cal. Iun.

PLANCVS CICERONI S.

P Vderet me inconstantiæ mearum literarum, si non hæc ex aliena leuitate penderent. omnia feci, quare Lepido coniuncto ad Remp. defendendam, minore solicitudine uestra perditis resisterem. omnia petenti recepi, et ultro pollicitus sum: scripsiq; tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communiq; consilio bellum administraturum. credidi chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat, reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo sperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate Reip. summa fallatur. cum Isaram flumen, uno die põte confecto, exercitum traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quòd petierat per literas ipse, ut maturarem uenire: præsto mihi fuit stator eius cum literis, quibus, ne uenirem, denunciabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectarem. indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilo minus ire decreueram, existimans eum so=

cium gloriæ uitare. putabam posse me nec de laude ie-iuni hominis delibare quidquam, et subesse tamen propinquis locis, ut si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. ego non malus homo hoc suspicabar. at Laterensis uir sanctissimus suo chirographo mittit mihi literas, meisq;, desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum: in quibus aperte denunciat, uideam ne fallar: suam fidem solutam esse: Reip. ne desim. exemplar eius chirographi Titio dedi. ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, Læuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. accessit eò, ut milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosq;, & cæteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint uiri boni, pacē se uelle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus iam Consulibus singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus iudicatis, bonisq; publicatis: neque hoc aut uindicarat Lepidus, aut sanarat. huc me uenire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ, & temeritatis esse uidi; mihiq;, si ita oppressus essem, remq; pub. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. exercitum locis ut habeam opportunis, prouinciam tuear, etiam si ille exercitus desciuerit, omnia ut integra seruem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis,

pariq; felicitate Remp. hic uindicetis. nec depugnate, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro uobis paratior fuerit quisquam. quare hortor te mi Cicero, exercitum huc traijciendum quã primum cures, & matures prius, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita, Resp. in possessione uictoriæ deletis sceleratis permanebit. Fac ualeas, meq; diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, excusem literis? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. cum primum poterit istuc recurrere, non dubitabit, ne quo loco Reip. desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, &, quod optaui, summæ auctoritatis. tu uideris, quantum, et quando tuum munus apud me uelis esse. tantum te rogo, in Hircij locum me subdas et ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.

CICERO PLANCO S.

IN te, & in collega omnis spes est, Dijs approbantibus, concordia uestra, quæ senatui declarata literis uestris est, mirifice & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sẽtẽtiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramq; rerum cum ea, quæ consulebãtur, ad exitum non peruenirent, commodissimũ mihi, Plã-

coq; fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. sed siue in S. C. siue in cæteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omneis bonos tui charitatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratũ sit. Literas tuas uehementer expecto; & quidem taleis, qualeis maxime opto. Vale.

PLANCVS CICERONI S.

N Vnquam mehercule mi Cicero me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. cõfiterer imprudentia me lapsnm, si unquã Lepido ex animo credidissem: CREDVLITAS enim error est magis, quã culpa; & quidẽ in optimi cuiusque mentẽ facillime irrepit. sed ego non hoc uitio penè sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire: nam nisi uno loco essemus, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias propè in aspectum Lepidi, Antoniíq; adduxi, quadragintáq; millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel salutariter recipere me possem. adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum, ut haberem in quo mora transitus esset: Vocontij sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter: Lepidus desperato aduen=

tu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IIII. Cal. Iun. eodemq; die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. dedi operam Deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis furẽtibus latronibus interciperetur. itaque pridie Non. Iun. omneis copias Isaram traieci, pontesq;, quos fecerã, interrupi, ut & spatium ad se colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem; quem triduo, cum has dabam literas, expectabam. Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in Remp. semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. qui quidem cum in fraudem se deductum uideret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc uiuit, & dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est. ego magno cum dolore parricidarum elapsus sum ijs: ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. iracundias autem harum rerum recenteis habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd legatos fide Lepidi missos ad me in conspectum uenire uetueram. quòd C. Catinium Vestinum Trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum literis, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, quòd certe quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs frustratio dolorem attu=

lit. Tu mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut uigilanter neruoseq; nos, qui stamus in acie, subornes. ueniat Cæsar cum copijs, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnum periculum agitur. quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. pro urbis uero salute cur nó omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quòd si uos istic non defueritis, profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde Reip. satisfaciam. Te quidem mi Cicero in dies mehercule habeo chariorem, solicitudinesq; meas quotidie magis tua merita exacuũt. ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam, opto, ut mihi liceat iam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. Idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.

PLANCVS IMP. COS. DES.
CICERONI S. D.

FAcere non possum, quin in singulas res meritaq; tua tibi gratias agam: sed mehercule facio cum pudore: neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis; & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. quòd si mihi uita cõtigerit omneis gratas amicitias, atque etiam, pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uinceam: amor enim tuus, ac iudicium de me utrum mihi

plus dignitatis in perpetuum, an uoluptatis quotidie ſit allaturus non facile dixerim. De militum commodis, fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ cauſa (nihil enim me non ſalutariter cogitare ſcio) ornari uolui à ſenatu; ſed primum, quòd ita meritos iudicabam; deinde; quòd ad omneis caſus coniunctiores Reip. eſſe uolebam: nouiſſime, ut ab omni omnium ſolicitatione auerſos eos taleis uobis præſtare poſſem, quales adhuc fuerũt. Nos adhuc hic omnia integra ſuſtinuimus. quod conſilium noſtrum; etſi, quanta ſit auiditas hominum, non ſine cauſa talis uictoriæ, ſcio; tamen uobis probari ſpero. non enim, ſi quid in his exercitibus ſit offenſum, magna ſubſidia Reſp. habet expedita, quibus ſubito impetui, ac latrocinio parricidarum reſiſtat. copias uero noſtras notas tibi eſſe arbitror. in caſtris meis legiones ſunt ueteranæ tres, tironum uel luculentiſſima ex omnibus una. in caſtris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum. ita uniuerſus exercitus numero ampliſſimus eſt, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi ſit committendum, nimium ſæpe expertum habemus. adhoc robur noſtrorum exercituum ſiue Africanus exercitus, qui eſt ueteranus, ſiue Cæſaris acceſſiſſet, æquo animo ſummum Rempub. in diſcrimen deduceremus, aliquanto autem propius eſſe, quod ad Cæſarem attinet, uidebamus. nihil deſtiti eum literis hortari: neque ille intermiſit affirmare, ſe ſine mora uenire: cum interim auerſum illum ab hac cogitatione, ad alia conſilia uideo ſe contuliſſe. ego tamen ad eum Furnium noſtrum cum mandatis, literiſq; miſi, ſi quid forte pro-

ficere posset. scis tu mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: uel quòd in familiaritate Cæsaris, uiuo illo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse. uel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: uel quòd ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filij loco & illius, & uestro iudicio substitutum, non perinde habere mihi turpe uidetur. sed quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quàm inimice facio. quòd uiuit Antonius hodie, quòd Lepidus una est, quòd exercitus habent non contemnẽdos, quòd sperant, quòd audent; id omne Cæsari acceptum referre possunt. neque ego superiora repetam. sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se uenire, si uenire uoluisset: aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cũ detrimento eorum maximo detrusum. quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi uero etiam necessaria, ac salutari auocarint, & ad cogitationem Consulatus bimestris summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. multum in hac re mihi uidentur necessarij eius & Reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me: nunquam enim obliuiscar, maxima, ac plurima me tibi debere. de his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandaui. quòd si quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum iuuero. nos interea duriori conditione bellum sustinemus; quòd neque expeditissimam dimicationem putamus, neque tamen refugiendo cõmissuri sumus, ut

maius detrimentum Resp. accipere possit. quòd si aut Cæsar se respexerit; aut Africanæ legiones celeriter uenerint; securos uos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas rogo, proprieq; tuum esse, tibi persuadeas. V. Cal. Sext. ex castris.

M. T. CICERO C. FVRNIO S. P. D.

SI interest, id quod homines arbitrantur, Reip. te, ut instituisti, atque fecisti, nauare operã, rebusq; maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamq; operam tuam, nauitatem, animum in Remp. celeritati Præturæ anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idq; ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiaq; omnium. quamobrem si quid operis tibi etiã nunc restat, id maximopere censeo persequẽdum: quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? si autem satisfactum Reip. putas: celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, ueniendũ censeo, dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. multi clarissimi uiri cum Reip. darent operam, annũ petitionis suæ non obierunt. quod eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: ut, si Aedilis fuisses, post biennium tuus annus esset. nunc nihil prætermittere uidebere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem Planco Consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes,

tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta esset. omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumq; sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam. cuius est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione, maioremq; fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate Præturæ. hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito Quinto fratre meo, & Cæcina, et Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus libertus tuus interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea: sed tu optime iudicabis. Vale.

M. T. CICERO C. FVRNIO S. P. D.

LECTIS tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenseis, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui, quod uitatum nõ moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriæ. De Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cuius id opera maxime excitatum sit: sed iã, mihi crede, cognouimus. itaque iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis ò mi Furni, quàm tu causam tuã nõ nosti, qui alienas tam facile discas. tu nunc cãdidatum te putas, & id cogitas, ut aut ad comitia curras; aut, si iã confecta, domi tuæ sis, scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. non arbitror te ita sentire:

omneis enim tuos ad laudem impetus noui. quòd si, ut scribis, ita sentis: non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. te adipiscendi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, præpropera festinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum iure, & uere ferunt? scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima Prætor fias, non ut ita de Rep. mereare, omni honore ut dignissimus iudicere. utrum nescis, quàm alte ascenderis; an pro nihilo id putas? si nescis: tibi ignosco: nos in culpa sumus. sin intelligis: ulla tibi est Prætura uel officio, quod pauci, uel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? hac de re & ego, & Caluisius, homo magni iudicij, tuiq; amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quòd multis de causis Reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mẽsem protrudimus. Vince igitur, & uale.

M. T. CICRO M. LEPIDO S. P. D.

QVòd mihi pro mea summa erga tę beneuolentiæ magnæ curæ est, ut quamamplissima dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias nõ egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciueis conciliandæ te cupidum esse, lætor. pacem eam si à seruitute seiungis, consules et Reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaque sapientius, meo quidem iudicio,

facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, neq; cuiquam bono probatur. sed hæc audies ex alijs, aut certior fies literis. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, uidebis.

M. T. CICERO C. TREBONIO S. D.

Quàm uellem ad illas pulcherrimas epulas me Idibus Mar. inuitasses: reliquiarũ nihil haberemus. at nunc cũ his tantũ negotij est, ut uestrum illud diuinũ in Remp. beneficium nonnullam habeat querelã. quòd uero à te uiro optimo seductus est, tuoq; beneficio adhuc uiuit hæc pestis: interdum, quod mihi uix fas est, tibi subirascor: mihi enim negotij plus reliquisti uni, quã præter me omnibus. ut enim primũ post Antonij fœdissimum discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo patre tuo in ore, et amore semper habuisti. nam cum senatum ad XIII. Cal. Ian. Tribuni pl. uocauissent, deq; alia re referrẽt; totam Remp. sum cõplexus; egiq; acerrime; senatũq; iam languentem, & defessum, ad pristinam uirtutem, consuetudinemq; reuocaui, magis animi, quàm ingenij uiribus. hic dies, meaq; cõtẽtio, atque actio spem primũ Populo R. attulit libertatis recuperandæ. nec uero ipse postea tempus ullũ intermisi de Rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. quòd nisi res urbanas, actaq; omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quanquam erã maximis occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex alijs, à me pauca, & ea summatim. Ha-

bemus fortem ſenatum, conſulares partim timidos, partim male ſentientes. magnum damnum factum eſt in Seruio. L. Cæſar optime ſentit: ſed quòd auũculus eſt, non acerrimas dicit ſententias. Conſules egregij: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæſar: de quo ſpero equidem reliqua: hoc uero certum habeto, niſi ille ueteranos celeriter conſcripſiſſet, legioneſq; duæ de exercitu Antonij ad eius ſe auctoritatem contuliſſent, atq; is oppoſitus eſſet terror Antonio, nihil Antonium ſceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuiſſe. hæc tibi etſi audita eſſe arbitrabar, uolui tamen notiora eſſe. plura ſcribam, ſi plus otij habuero. Vale.

M. CICERO AMPIO S. D.

DE meo ſtudio erga ſalutem, & incolumitatem tuã credo te cognoſcere ex literis tuorũ: quibus me cumulatiſſime ſatisfeciſſe certo ſcio. nec ijs concedo, quanquam ſunt ſingulari in te beneuolẽtia, ut te ſaluũ malint, quàm ego. illi mihi neceſſe eſt concedant, ut tibi plus, quàm ipſi, hoc tempore prodeſſe poſſim. quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam, et iam in maxima re feci, et fundamenta ieci ſalutis tuæ. tu fac bono animo, magnoq; ſis, meq; tibi nulla re defuturum eſſe confidas. Pridie Non. Quint. Vale.

SER. GALBA M. CICERONI S.

DEcimo ſeptimo Cal. Maij, quo die Panſa in caſtris Hircij erat futurus, cum quo ego eram (nam ei

obuiam proceſſeram millia paſſuum centum, quo maturius ueniret) Antonius legiones eduxit duas, ſecundam, & quintam trigeſimam, & cohorteis prætorias duas, unam ſuam, alteram Silani, & euocatorum partem. ita obuiam uenit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere ſolũ arbitrabatur. ſed noctu, quo tutius uenire in caſtra poſſemus, legionem Martiam, cui ego præeſſe ſolebam, & duas cohorteis prætorias miſerat Hircius nobis. cum equites Antonij apparuiſſent, contineri neque legio Martia, neque cohorteis prætoriæ potuerunt: quas ſequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forũ Gallorum ſuas copias continebat: neque ſciri uolebat, ſe legiones habere: tantum equitatum, & leuem armaturam oſtendebat. poſteaquam uidit ſe inuito legionem ire Panſa, ſequi ſe duas legiones iuſſit tironum. poſteaquam anguſtias paludis, et ſiluarum tranſiuimus, acies eſt inſtructa à nobis duodecim cohortium. nondum uenerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem ſuas copias de uico produxit, & ſine mora concurrit. primo ita pugnatum eſt, ut acrius non poſſet ex utraq; parte pugnari. ſed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem trigeſimam quintam Antonij, ut amplius paſſus quingentos ultra aciem, quo loco ſteterat, proceſſerit. itaque, cum equites noſtrũ cornu circuire uellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auerſos noſtros aggrederentur. interim uideo me eſſe inter Antonianos, Antoniumq; poſt me eſſe aliquanto. repente equum im=

misi ad eam legionem tironum, quæ ueniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere uelle. ita nescio quo fato sum seruatus, quòd cito sum à nostris cognitus. in ipsa Aemilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, et cohors prætoria, pedem referre cœperũt, quòd ab equitatu circuibantur, quo uel plurimũ ualet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius tanquã uictor castra putauit se posse capere. quò cum uenit, cõplureis ibi amisit, nec egit quidquã. audita re Hircius cum cohortibus uiginti ueteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiásq; omneis eius deleuit, fugauitq; eodem loco, ubi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hircius in ea castra redijt, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. sic partem maiorẽ suarum copiarum Antonius amisit ueteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarum nostrarũ, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. ad XII. Cal. Maij, ex castris. Vale.

C. ASINIVS POLIO M. T. CIC. S. P. D.

M Inime mirũ debet tibi uideri, nihil me scripsisse de Rep. posteaquam itum est ad arma: nã sal=

tus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabella-
rios, etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior fa-
ctus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta
qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutãtur
tabellarios, & retinent. itaque nisi naue perlatæ lite
ræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc ue-
ro nactus occasionẽ, posteaquam nauigari cœptum est,
cupidissime, & quàm creberrime potero, scribam ad
te. Ne mouear eius sermonibus, quẽ tametsi nemo
est qui uidere uelit, tamẽ nequaquã perinde, ac dignus
est, oderunt homines, periculũ non est: adeo est enim in-
uisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commu
ne cum illo sit: natura autem mea, & studia trahunt
me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud ini
tium ciuilis belli sæpe defleui. cum uero non liceret
mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimi-
cos habebam: ea castra fugi, in quibus planè tutum
me ab insidiis inimici sciebam non futurum, compul-
sus eò, quò minime uolebam; ne in extremis essem,
planè pericula non dubitanter adii. Cæsarem uero,
quòd me in tanta fortuna modo cognitũ uetustissimo
rum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pie-
tate, & fide. quæ mea sententia gerere mihi licuit,
ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod
iussus sum eo tempore, id ita feci, ut appareret, inuito
imperatũ esse. cuius facti iniustissima inuidia erudire
me potuit, quàm iucunda libertas, & quã misera sub
dominatiõe uita esset. ita, si id agitur, ut rursus in pote
state omnia unius sint: quicũq; is est, ei me profiteor ini
micũ: nec periculũ est ullum, quod pro libertate aut re-

fugiam, aut deprecer. sed Consules neque S. C. neque literis suis præceperant mihi, quid facerem: unas enim post Id. Mart. demum à Pansa literas accepi, in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, & exercitum in potestate eius futurum. quod, cum Lepidus concionaretur, atq; omnibus scriberet, se consentire cum Antonio maxime contrarium fuit: nam quibus cōmeatibus inuito illo per illius prouinciam legiones ducerem? aut si cætera transissem, num etiam alpes poteram transuolare, quæ præsidio illius tenerentur? adde huc, quòd perferri literæ nulla conditione potuerunt: sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur à Lepido tabellarij. illud me Cordubæ pro concione dixisse nemo uocabit in dubium, prouinciā me nulli, nisi qui à senatu missus uenisset, traditurum. nam de legione trigesima tradenda quātas habuerim cōtentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro Repu. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim, (omneis enim ciues planè studeo esse saluos) deinde qui & me, & Rempubl. uindicare in libertatem paratus sim. Quòd familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est. inuideo illi tamen, quòd ambulat, & iocatur tecum. quæres quanti æstimem. si unquam licuerit uiuere in otio, experieris: nullum enim uestigium abs te discessurus sum. Illud uehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in prouincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, Reip. magis satisfacere possim. ego quidem,

etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamē quia uideo tali tēpore multo magis legiōibus opus esse, quàm prouincijs, quae praesertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cū exercitu proficisci. deinde ex literis, quas Pansae misi, cognosces omnia: nā earum tibi exemplar misi. XVII. Cal. Apr. Cordubae.

C. ASINIVS POLIO
M. CICERONI S.

B Albus Quaes. magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidē militibus reddito, duxit se à Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, Cal. Iunij traiecit se se in regnum Bogudis, planè bene peculiatus. his rumoribus utrum Gades referātur, an Romam, (ad singulos enim nuncios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed praeter furta, & rapinas, & uirgis caesos socios, haec quoque fecit, ut ipse gloriari solet eadem, quae C. Caesar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem summo ludorum die annulo aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci: Quatuoruiratum sibi prorogauit, comitia biennij biduo habuit, hoc est renunciauit quos ei uisum est: exules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus. aut expulsus est Sex. Varo Procos. illa uero iam ne Caesaris quidem exemplo, quòd ludis praetextam de suo itinere ad L. Lentulum Procos. solicita-

tandum posuit: & quidem, cum ageretur, fleuit memoria rerum gestarum commotus. gladiatoribus autem Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cũ depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum confugerat; primũ Gallos equites immisit in populum, (coniecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & uiuum combussit; cũ quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis inambularet, & illi misero quiritanti, Ciuis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. bestijs uero ciues Romanos, etiam in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. cum huiusmodi portento res mihi fuit. sed de illo plura coràm. Nunc, quod præstat, quid me uelitis facere, cõstituite. treis legiones firmas habeo: quarum unam uigesimam octauã cũ ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra uenisset, denarios quingenos singulis militibus daturum, in uictoria uero eadem præmia, quæ suis legionibus: (quorũ quis ullum finẽ, aut modum futurũ putauit?) incitatissimam retinui, ægre mehercule, nec retinuissem, si uno loco habuissem, utpote cum singulæ quædã cohorteis seditionem fecerint. reliquas quoque legiones nõ destitit literis, atq; infinitis pollicitationibus incitare. nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij literis, ut legionem trigesimam mitterem sibi. itaque quem exercitum neque uẽdere ullis præmijs uolui, nec eorum periculorum metu, quæ uictoribus illis porten=

debantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conseruatum Reip. esse; atque ita credere, quodcunq; imperassetis, facturum fuisse, si, quod iussistis, feci: nã & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ prouinciæ nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi, etsi quos equites decedenteis nactus sum, supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnum Rep. salua tulisse me putabo. sed Resp. si me satis nouisset, & maior pars senatus; maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiamnum in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi. etiam prætextam, si uoles legere, Gallum Cornelium familiarem meum poscito. VI. Id. Iun. Cordubæ. Vale.

C. ASINIVS POLIO M. TVL. CIC. S. P. D.

Qvo tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis. Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit: tametsi, tantam calamitatem Reip. quamtardissime audire, optandum est, sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. atque utinam eodem S. C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis uenire. profecto non accepisset Resp. hoc uulnus. quo si qui lætantur in præsentia, quia uidentur & duces, & ueterani Cæsaris partium interijsse: tamẽ postmodum necesse est doleant, cum uastitatem Italiæ respexerint, nam & robur, & soboles militum interijt, si quidem,

quæ nunciantur, ulla ex parte uera sunt. neq; ego non uidebam, quanto usui Reip. essem futurus, si ad Lepi=dum uenissem: omnem enim cunctationem eius discus sissem, præsertim adiutore Planco. sed scribenti ad me eiusmodi literas, quas leges, & concionibus uidelicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer neces se erat, si uellem cõmeatum per prouinciam eius iter faciens habere.. præterea uerebar, ne, si ante, quàm ego incepta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtre ctatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cũ Anto=nio, non maior tamẽ, quàm Planco, fuit. itaq; à Gadi=bus mense Aprili binos tabellarios in duas naueis im=posui, & tibi, & Consulibus, & Octauiano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum pos=sem prodesse Reip. sed ut rationem ineo, quo die præ lium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profe=ctæ sunt: nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule longe remotus ab omni suspicio ne futuri ciuilis tumultus, penitus in Lusitania legio nes in hibernis collocaram. ita porrò festinauit uterq; confligere, tanquam nihil peius timerent, quàm ne si=ne maximo Reipu. detrimento bellum componeretur. sed si properandum fuit, nihil non summi ducis con=silio gessisse Hircium uideo. nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur. Pansæ exercitum cõ=cisum esse: Pansam ex uulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Peduceum, & D. Carsulenum: Hirciano autem præ=lio & quartam legionem, & omneis peræque Anto

nij cæsas: item Hircij quartam, cum castra quoque Antonnij cepisset, à quinta legione concisam esse: ibi Hircium quoque perijsse, & Pontium Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse: (quæ si, quod Dij prohibeant, uera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas treis, & P. Vagieni unam, inermes bene multos: Ventidium quoq; se cum legione, septima, octaua, nona coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam seruitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium alpes occupasse. quæ si uera sunt; nemini nostrum cessandum est; neque expectandum, quid decernat senatus: res enim cogit huic tanto incẽdio succurrere omneis, qui aut imperium, aut nomen denique populi R. saluum esse uolunt: Brutum enim decem & septem cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hircij exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non multum spei puto esse; præsertim cum nihil sit periculosius, quàm spatium confirmandi sese Antonio dari. anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in uillis sunt: itaque proximis literis consilium meum expedietur: nam neque deesse ẽ, neq; superesse Reip. uolo. maxime tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me ueniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quàm facta sunt, omnia nuncientur. Vale.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM, PONT. MAX. S. P. PL. Q. R.

SI uos, liberiq; uestri ualetis, bene est: ego quoq; ualeo. Deos, hominesq; testor P. C. qua mente, & quo animo semper in Remp. fuerim, & quàm nihil antiquius cõmuni salute, ac libertate iudicarim. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset: nam exercitus cunctus consuetudinẽ suam in ciuibus cõseruandis, communiq; pace, seditione facta, retinuit; meq; tantæ multitudinis ciuiũ Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut uere dicam, coegit. in qua re ego uos P. C. oro, atque obsecro, ut priuatis offensionibus omissis, summæ Reip. consulatis; ne ue misericordiam nostrã, exercitusq; nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis, quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis; melius & uobis, & Reip. consuletis. Data IIII. Cal. Iun. à Ponte argenteo. Valete.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM, PONT. MAX. M. T. CICERONI S. P. D.

SI uales, bene est: ego quoque ualeo. Cum audissem Antonium cum suis copijs, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciam meam uenire: cum exercitu meo à confluente Rodano castra moui, ac contra eos uenire institui. itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium ueni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci.

P. Ventidius suas legiones treis coniunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinẽ, sed inermium. equitatum habet magnum: nam omnis ex prælio integer discessit, ita ut sint amplius equitum XXX. itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiæ minuuntur. Silanus, & Culeo ab eo discesserunt. nos etsi grauiter ab his læsi eramus, quòd contra nostram uoluntatem ad Antonium ierant: tamen nostræ humanitatis, & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera utimur; neque in castris habemus; neque ulli negotio præfecimus. quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec Reip. deerimus. quæ postea egerimus, faciam te certiorem.
Etsi omni tempore summa studia, officiáq; mutuo inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroq; conseruata sunt: tamen non dubito, in tanto, & tam repentino motu Reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus me indigna ad te delata sint, quæ tuum animũ magnopere mouerent pro tuo amore in Remp. ea te moderate accepisse, neque temere credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. memini autem & illa superiora, quæ abs tua uoluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. abs te mi Cicero magnopere peto, si meam uitam, studium diligentissime superioribus temporibus in Rep. administranda, quæ

Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate me tuẽdum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Cal. Iun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM, AD BRVTVM, ET ALIOS, LIBER XI.

D. BRVTVS M. BRVTO, ET C. CASSIO S. D.

Q Vo in statu simus, cognoscite. Heri uesperi apud me Hircius fuit. qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet, & infidelissima: nam se neque mihi prouinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in Vrbe esse quẽquam nostrũ: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. quod utrunque esse falsum, puto uos animaduertere; atq; illud esse uerum, quod Hircius demonstrabat, timere eũ, ne, si mediocre auxiliũ dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes ijs in Rep. relinquerẽtur. cum in his angustijs uersarer, placitum est mihi, ut postularem legationẽ liberã mihi, reliquisq; nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. hoc se impetraturũ pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. ac si dederint, quod petimus; tamẽ paulo post futurum puto, ut hostes iudice=

mur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. si melior casus fuerit, reuertemur Romam; si mediocris, in exilio uiuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia descendemus. succurret fortasse hoc loco alicui uestrum, cur nouissimũ tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur: quia, ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompeium, et Bassum Cæcilium: qui mihi uidentur hoc nuncio de Cæsare allato firmiores futuri. satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid ualeant, scierimus. pro Cassio, & te si quid uelitis me recipere, recipiam: postulat enim hoc Hircius ut faciam. rogo uos, quamprimum mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hircius me certiorem sit facturus. quem in locum conuenire possimus, quò me uelitis uenire, rescribite. post nouissimum Hircij sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto: magnam enim inuidiam ijs faceremus. nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerem. Vale.

M. BRVTVS, ET C. CASSIVS PRAETT. M. ANTONIO COS. S. P. D.

De tua fide, & beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi: quæ profecto, quando istum animum habes, in opti-

mam partem accipies. Scribitur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam conueniſſe iam, & ad Cal. Iun. futuram multo maiorem. de te ſi dubitemus, aut uereamur; ſimus noſtri diſſimiles. ſed certe cum ipſi in tua poteſtate fuerimus; tuoq; adducti conſilio dimiſerimus ex municipijs noſtros neceſſarios; neq; ſolum edicto, ſed etiam literis id fecerimus: digni ſumus, quos habeas tui conſilij participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. quare petimus à te, facias nos certiores tuæ uoluntatis in nos: putes ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod uelle te, probare uix quiſquam poſſe uidetur, qui nos ſaluos, & honeſtos uelit. nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quidquam aliud à libertate communi quæſiſſe, exitus declarat. fallere nemo nos poteſt, niſi tu: quod certe abeſt à uirtute tua, & fide. ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos: tibi enim uni credidimus, & credituri ſumus. maximo de nobis timore afficiuntur amici noſtri. quibus etſi tua fides explorata eſt; tamen illud in mentem uenit, multitudinẽ ueteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri poſſe. reſcribas nobis ad omnia, rogamus. nam illud ualde leue eſt, ac nugatorium, ea re denunciatum eſſe ueteranis, quòd de commodis eorum menſe Iunio laturus eſſes: quẽ enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum ſit nos quieturos? non debemus cuiquam uideri nimium uitæ cupidi, cum accidere nobis nihil poſſit ſine pernicie, & confuſione omnium rerum. Vale.

BRVTVS,

BRVTVS, ET CASSIVS PRAETT. ANTONIO COS. S. D.

Literas tuas legimus simillimas edicti tui, cótumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. nos Antoni te nulla lacessiuimus iniuria. neque miraturum credidimus, si Prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à Consule. quòd si indignaris ausos esse id facere; concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus solicitatis, et nunc ijs trans mare missis quòd te questum esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum, & te miramur, cum hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. illud uero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere Prætoribus concordiæ, ac libertatis causa, per edictum de suo iure decedere, quin Consul arma minetur. quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas: neque enim decet, aut conuenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, ut ijs imperet, quorum opera liber est. nos si alia hortarentur. ut bellum ciuile suscitare uellemus; literæ tuæ nihil proficerent: NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos est. sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrum metus uideatur. nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera Rep. magnum, atque

honestum esse: uocemus te ad nullas inimicitias. sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. tu etiam atque etiam uide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque, quandiu uixerit Cæsar, sed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deosq; quæsumus, consilia tua Reip. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut salua, atque honesta Rep. tibi quamminimum noceant, optamus. Pridie Non. Sex.

D. BRVTVS IMP. M. CICERONI S.

SI de tua in me uolũtate dubitarem, multis à te uerbis peterem, ut dignitatem meã tuerere, sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosq; eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi uideor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castella cepi, multa uastaui. non sine causa ad senatum literas misi. adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S.

LVpus familiaris noster cũ à te uenisset, cumq; Romæ quosdam dies commoraretur; ego eram in ijs locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factũ est, ut ad te Lupus sine meis literis re

diret,cum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Ro=
mam autem ueni ad V. Id. Dec. nec habui quidquam
antiquius,quàm ut Panſam ſtatim conuenirem:ex quo
ea de te cognoui,quæ maxime optabam.quare hortatio
ne tu quidem non eges,ſi ne illa quidem in re,quæ à te
geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortato=
rem deſideraſti: illud tamen breuiter ſignificandum ui
detur,populum R.omnia à te expectare,atque in te ali
quando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere.tu
ſi dies, noctesq; memineris (quod te facere certo ſcio)
quantam rem geſſeris;non obliuiſcere profecto, quan=
tæ tibi etiam nunc gerendæ ſint,ſi enim iſte prouinciã
nactus erit , cui quidem ego ſemper amicus fui ante,
quàm illum intellexi non modo aperte,ſed etiam liben
ter cum Rep.bellum gerere; ſpem reliquam nullam ui=
deo ſalutis.quamobrem te obſecro ijſdem precibus, qui
bus ſenatus populusq; R.ut in perpetuum Remp. domi
natu regio liberes: ut principijs conſentiant exitus . tuũ
eſt hoc munus,tuæ partes.à te hoc ciuitas,uel omnes po
tius gentes non expectant ſolum , ſed etiam poſtulant.
quanquam,cum hortatione non egeas,ut ſupra ſcripſi,
non utar ea pluribus uerbis : faciam illud,quod meum
eſt,ut tibi omnia mea officia,ſtudia,curas, cogitationes
pollicear , quæ ad tuam laudem , & gloriam pertine=
bunt . quamobrem uelim tibi ita perſuadeas, me tum
Reipub. cauſa , quæ mihi uita mea charior eſt ; tum
quòd tibi ipſi faueam, tuamq; dignitatem amplificari
uelim,tuis optimis conſilijs, amplitudini , gloriæ nullo
loco defuturum. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S.

L Vpus noster cum Romam sexto die Mutina uenisset, postridie me mane conuenit, tuaq; mihi mandata diligentissime exposuit, & literas reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare: quam mehercule non habeo tua chariorem. quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum Tribuni pl. edixissent, senatus adesset ad XIII. Cal. Ian. haberentq; in animo de præsidio Consulum des. referre: quanquam statueram in senatum ante Cal. Ian. non uenire; tamen cum eo die ipse edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis diuinis in Remp. meritis sileretur, (quod factum esset, nisi ego uenissem) aut, etiam si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. itaque in senatum ueni mane. quod cum esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. illud tibi persuadeas uelim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum. quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam huius rei principatum. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S.

CVm adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, & Seruium consobrinum tuum; quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex Cn. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quanquã statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. caput autem est hoc, quod te diligentissime percipere, & meminisse uelim, ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus expectes nondum liberi; ne et tuum factum cõdemnes, (nullo enim publico consilio Remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, uel puerum potius Cæsarem iudices temere fecisse, qui tantam causam publicam priuato consilio susceperit; denique homines rusticos, sed fortissimos uiros, ciuesq; optimos, dementeis fuisse iudices, primum milites ueteranos commilitones tuos, deinde legionem Martiã, legionem quartam, quæ suum Consulem hostẽ iudicauerunt, seq; ad salutem Reip. defendendam contulerunt. uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cũ auctoritas impeditur metu. postremo suscepta tibi causa iam bis est, ut non sit integrum; primum Idibus Mar. deinde proxime, exercitu nouo, & copijs comparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S.

E O tẽpore Polla tua misit, ut ad te, si quid uellem, darem literarum, cum, quid scriberem, non habebã: omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum, qui quid egissent, nihil dum nunciabatur. hæc tamen scribenda existimaui: primum, senatum populumq; R. de te laborare non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ: admirabilis est enim quædã tui nominis charitas, amorq; in te singularis omnium ciuium: ita enim sperant, atque confidunt, ut antea Rege, sic hoc tempore regno te Remp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaq; Italia: si hic delectus appellãdus est, cũ ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odioq; diutinæ seruitutis. De reliquis rebus à te iã expectare literas debemus, quid ipse agas, quid noster Hircius, quid Cæsar meus: quos spero breui tempore societate uictoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero, et malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac ualeas.

D. BRVTVS M. CICERONI S. D.

P Ansa amisso, quantũ detrimenti Resp. acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudẽtia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, Cõsulibus sublatis, sperent se cõualescere posse. ego, ne cõsistere possit in Italia Antonius, dabo operã. sequar eum

confestim. utrunque me præstaturũ spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem uentosissimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit, Antonio sibi cõiuncto. nam de Polione Asinio, puto te perspicere, quid sit facturus. multæ, & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi, & Asinij. neque hæc iccirco tibi scribo, quòd te nõ eadem animaduertere sciam, sed quòd mihi persuasissimum est, Lepidum rectè facturum nunquam, si forte uobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero pulso Antonio Reip. non defuturũ. si se alpeis Antonius traiecerit, constitui præsidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IIII. Cal. Maij, ex castris, Rhegij.

D. BRVTVS M. CICERONI S. D.

NOn mihi Remp. plus debere arbitror, quàm me tibi. gratiorem me esse in te posse, quàm isti peruersi sint in me, exploratum habes: si tamen hæc temporis uideatur dici causa, malle me tuũ iudicium, quàm ex altera parte omnium istorum: tu enim à certo sensu, & uero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia, & liuore impediuntur. interpellent me, quo minus honoratus sim; dum ne interpellent, quo minus Resp. à me commode administrari possit. quæ quanto sit in periculo, quàm potero breuissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus Consulum, quantamq; cupiditatem hominibus inijciat uacuitas, non te fugit. satis me multa scrip-

ſiſſe, quæ literis commendari poſſint, arbitror: ſcio enim cui ſcribam. reuertor nunc ad Antonium. qui ex fuga cum paruulam manum peditum haberet inermium; ergaſtula ſoluendo, omneq́; genus hominum arripiendo, ſatis magnum numerum uidetur effeciſſe. huc acceſſit manus Ventidij: quæ trans Appenninum itinere facto difficillimo, ad Vada peruenit, atque ſe ibi cum Antonio coniunxit, eſt numerus ueteranorum, & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. conſilia Antonij hæc ſint neceſſe eſt, aut ad Lepidum ut ſe conferat, ſi recipitur: aut Appennino, alpibuſq́; ſe teneat; & decurſionibus per equites, quos habet multos, uaſtet ea loca, in quæ incurrerit: aut rurſus ſe in Etruriam referat, quòd ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. quòd ſi me Cæſar audiſſet, atque Appenninum tranſiſſet: in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, ut inopia potius, quàm ferro conficeretur. ſed neque Cæſari imperari poteſt: nec Cæſar exercitui ſuo. quod utrunque peſſimum eſt. cum hæc talia ſint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut ſupra ſcripſi, non impedio: hæc quemadmodum explicari poſſint, aut, à te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. alere iam milites non poſſum. cum ad Remp. liberandam acceſſi: HS mihi fuit pecuniæ CCCC amplius. tantum abeſt, ut meæ rei familiaris liberum ſit quidquam, ut meos iam omneis amicos ære alieno obſtrinxerim. ſeptenum numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare. non, ſi Varronis theſauros haberem, ſuſtinere ſumptum poſſem. cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, ſi hoc idem

me in te facere senseris. III. Non. Maij, ex castris, Dertone. Vale.

D. BRVVVS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. D.

E Odem exẽplo literæ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantũ me tibi debere existimo, quantũ persoluere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abiecit, ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt. in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidũ quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua uoluntate, reiq; pub. commodo fiant, maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quòd me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Pridie Non. Maij, ex castris, finibus Statiellensium.

M. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DES. S. D.

T Reis uno die à te accepi epistolas: unã breuẽ, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus ex tuis literis, et ex Græceij oratione non modo non restinctum bellum, sed etiã inflammatum uidetur. non dubito autem pro tua sin-

gulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua praeclara in Remp. merita ad nihilum esse uentura: ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugisse Antoniũ. qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebã de Graeceio, confligi cum eo sine periculo non possit: nõ ille mihi fugisse à Mutina uidetur, sed locũ belli gerendi mutasse. itaque homines alij fracti sunt, nonnulli etiã queruntur, quòd persecuti nõ sitis. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. omnino EST hoc populi, maximeq; nostri, in eo potissimũ abuti libertate, per quem eam consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne qua iusta querela esse possit. res sic se habet. is bellũ cõfecerit, qui Antoniũ oppresserit. hoc quã habeat uim, te existimare malo, quàm me apertius scribere. Vale.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. M. C. S.

1 IAm non ago tibi gratias: cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri. Attendere te uolo, quae in manibus sunt: qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. sequi confestim Antonium his de causis Cicero non potui. eram sine equitibus, sine iumentis. Hircium perijsse nesciebam. Caesari non credebã prius, quàm cõuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. postridie mane à Pansa sum accersitus Bononiam. cum in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse, recurri ad meas copiolas: sic enim

uere eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessime acceptæ. biduo me Antonius antecessit, itinere multo maiore fugiens, quàm ego sequens: ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacunque iuit, ergastula soluit, homines arripuit. cõstitit nusquam prius, quàm ad Vada uenit: quem locũ uolo tibi esse notum. iacet inter Appenninum, et alpeis impeditissimus ad iter faciendum. cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset; concio eius ad me est allata; in qua petere cœpit à militibus, ut se trans alpeis sequerentur, sibi cum M. Lepido conuenire. succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam suos ualde quampaucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut uincendum. etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerẽt. cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nunciata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumq; iter eò contuli. hora ante præsidium meum Pollentiam uenit, quàm Trebellius cum equitibus. sanequam sum gauisus: in hoc enim uictoriam puto consistere. in spem uenerãt, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitũ traijci posse credebant. quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq; omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant; nostroq; aduentu sustineri facilius posse confidimus. tamen si quo etiam casu Isaram se traiecerint; ne quid detrimenti Reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. uos magnum animum, optimamq; spem de summa Repub. habere uolumus, cum &

nos,et exercitus nostros singulari concordia couiunctos ad omnia pro uobis uideatis paratos. sed tamen nihil de diligentia remittere debetis,dareq; operam,ut quã paratissimi ab exercitu, reliquisq; rebus pro uestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostiũ confligamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reip. compararant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

M Irabiliter mi Brute lætor,mea cõsilia, measq; sentẽtias à te probari de Decemuiris, de adornando adolescente. sed quid refert? mihi crede homini non glorioso,planè iam Brute frigeo: ὄργανον enim erat meum senatus: id est iam dissolutum.tãtã spem attulerat exploratæ uictoriæ tua præclara Mutina eruptio,fuga Antonij conciso exercitu,ut omnium animi relaxati sint,meæq; illæ uehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse uideantur. sed ut ad rẽ redeam:legionem Martiam,& quartam negant,qui illas norunt,ulla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quã desideras,ratio potest haberi,eaq; habebitur. De Bruto accersendo,Cæsareq; ad Italiæ præsidiũ tenendo, ualde tibi assentior:sed,ut scribis,habes obtrectatores:quos equidẽ facillime sustineo,sed impediunt tamen. ex Africa legiones expectantur:sed bellum istic renatum homines mirantur. nihil tã præter spem unquã:nam die tuo natali uictoria nunciata, in multa secula uidebamus Remp. liberatam. noui timores retexunt superiora. scripsisti autẽ ad me ijs,quas Idib. Maij dedisti, modo te ac-

cepisse à Planco literas, non recipi à Lepido Antonium, id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnũ negotiũ. cuius exitum ne extimescam, tuæ partes sunt. ego plus, quàm feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum, et clarissimum uidere cupio. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

E Tsi mihi tuæ literæ iucundissimæ sunt, tamẽ iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegæ mandasti, ut te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaq; uestra, quæ literis communibus declarata est, senatui, populoq; R. gratissima accidit. quod superest, perge mi Brute, & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis uti cogito. Literas tuas uehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

P Ermagni interest, quo tibi hæc tẽpore epistola reddita sit, utrũ cum solicitudinis aliquid haberes; an cum ab omni molestia uacuus esses. itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ. nam quemadmodum coràm qui ad nos intempestiue adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandaui, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi:

confido me, quod uelim, à te facile impetraturum. L. Lamia Præturam petit. hoc ego utor uno omnium plurimum. magna uetustas, magna consuetudo intercedit: quodq; plurimum ualet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. magno præterea beneficio eius, magnoq; merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proq; mea salute acerrime propugnaret, à Gabinio Cos. relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. hoc cũ populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi mi Brute, me petere Præturam. quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere ædilitio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. nunc si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. non tenebo te pluribus, ponam in extremo, quod sentio. nihil est Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

Lamia uno omnium familiarissime utor. magna eius in me non dico officia, sed merita, eaq; sunt populo R. notissima. is magnificẽtissimo munere Aedilitatis perfunctus, petit Præturam: omnesq; intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. sed is ambitus extare uidetur, ut ego omnia pertimescam, totamq; petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quãtum me possis adiuuare, facile per=

ſpicio: nec uero, quãtum mea cauſa uelis, dubito. uelim igitur mi Brute tibi perſuadeas, nihil me maiore ſtudio à te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quàm ſi omnibus tuis opibus, omni ſtudio Lamiam in petitione iuueris. quod ut facias, uehementer te rogo. Vale.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

ETſi ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioq; ad ſenatum dediſti, quid timendum, ſuſpicandumq; putares, ſuſpicabamur: tamen timidiora mandata uidebantur, quàm erat dignum tua, populiq; R. uictoria. ſenatus autem mi Brute fortis eſt, & habet forteis duces. itaque moleſte ferebat, ſe à te, quem omnium, quicunque fuiſſet, fortiſſimum iudicaret, timidum, atque ignauum iudicari: etenim cum te incluſo ſpem maximam omnes habuiſſent in tua uirtute florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? nec uero Lepidum timebamus: quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur: ut, qui in maximo bello pacem uelle ſe dixiſſet, is in optatiſſima pace bellum Reip. indiceret? nec dubito, quin tu plus prouideas. ſed tamen tam recenti gratulatione, quàm tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus, renouatio timoris magnam moleſtiam afferebat. quare uelim equidem, id quod ſpero, ut planè abiectus, & fractus ſit Antonius. ſin aliquid uirium forte collegerit: ſentiet, nec ſenatui conſilium, nec populo R. uirtutem deeſſe, nec Reip. te uiuo Imperatorem. XIIII. Cal. Iun. Vale.

D. BRVTVS M. CICERONI S. D.

AD senatum quas literas misi, uelim prius perlegas: &, si qua tibi uidebuntur, commutes. necessario me scripsisse, ipse animaduertes: nam cum putarem quartam & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloq; placuerat, uobis assentientibus; minus de reliquis rebus laborandum existimaui: nunc uero cum sim cum tironibus egentissimis; ualde & meam, & uestram uicem timeam, necesse est. Veicetini me, & M. Brutum præcipue obseruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in senatu uernarũ causa, à te peto. causam habent optimam, officium in Rép. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. XII. Cal. Iun. Vercellis.

D. BRVTVS IMP. M. CIC. S. D.

QVod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaq; officia cogunt, ut timeã: sæpe enim mihi cum esset dictum, neque à me contemptũ, nouissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumq; sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sanè de te questum, nisi dictum, quòd diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, tollendum; se nõ esse commissurum, ut tolli possit. hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. ueteranos uero pessime loqui, uolebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum, maximeq;

indignari,

indignari, quòd in Decemuiris neque Cæsar, neque ego habiti essemus, atque omnia ad uestrũ arbitriũ essent collata. hæc cũ audissem, & iam in itinere essem, committendũ non putaui, prius ut alpeis trãsgrederer, quã, quid istic ageretur, scirem. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione uerborum, & denunciatione periculi sperare eos te, perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. neque tamen non te cautum esse uolo, & insidias uitantem: nihil enim tua mihi uita potest esse iucundius, neque charius. illud uide, ne timendo, magis timere cogare: & quibus rebus potest occurri ueteranis, occuras: primum quod desidarant de Decemuiris, facias: deinde de præmijs, si tibi uidetur, agros militum eorum qui cum Antonio ueterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisq; nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum de ea re constituturum. quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, uideo facultatem fore ex agris Syllanis, & Agro Campano. æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, et cupiditas otij, quod sine te cõsistere non potest. Ego, nisi ualde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo, paro: spero non pessimum exercitum habiturum ad omneis casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. ad has literas statim mihi rescribe, tuorumq; aliquem mitte, si quid reconditũ magis erit, meq; scire opus esse putaris. Vale. VII. Cal. Iun. Eporædia.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S.

DII isti Segulio male faciant, homini nequissimo omnium qui sunt, qui fuerũt, qui futuri sunt. quid? tu illum tecũ solũ, aut cũ Cæsare, qui neminẽ prætermiserit, quicũ loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen mi Brute sic amo, ut debeo, ꝙ istud, quidquid esset, nugarũ me scire uoluisti: signum enim magnum amoris dedisti. nam quòd idem Segulius ait ueteranos queri, quòd tu & Cæsar in Decemuiris non essetis: utinam ne ego quidẽ essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: ijdem illi, qui solent, reclamarunt. itaque excepti etiã estis me uehementer repugnante. quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quærit: non quo ueterem comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam recentem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso nõ facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid omni te uir optime, mihiq; charissime Brute de me metu libero. ego enim, quæ prouideri poterũt, nõ fallar in ijs: quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita ualde laboro: sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini à rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caueam, ne timendo magis timere cogar: & sapienter, & amicissime præcipis. sed uelim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere uirtutis, ut nunquã extimescas, nunquã perturbere; me huic tuæ uirtuti proxime accedere. quãobrem neq; metuã quidquã, & cauebo omnia. sed uide, ne tua iam mi Brute

culpa futura ſit, ſi ego quidquam timeam: tuis enim opibus, & Conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamẽ omnem timorem abijceremus; præſertim cũ perſuaſum omnibus eſſet, mihiq; maxime, nos à te unice diligi. Cõſilijs tuis, quæ ſcribis de quatuor legionibus, deq; agris aſſignandis ab utriſq; ueſtrum, uehementer aſſentior. itaque cum quidam de collegis noſtris agrariam curationem liguriret, diſturbaui rem, totamq; uobis integram reſeruaui. ſi quid erit occultius, &, ut ſcribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literæ perferantur. Vale. Pridie Non. Iun.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D.

CVm Appio Claudio C. F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis eius officijs, & meis mutuis cõſtituta. peto à te maiorẽ in modũ, uel humanitatis tuæ, uel mea cauſa, ut eũ auctoritate tua, quæ plurimum ualet, conſeruatum uelis. uolo te, cum fortiſſimus uir cognitus ſit, etiam clementiſſimum exiſtimari. magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſaluum. cuius quidem cauſa hoc melior debet eſſe, ꝙ pietate adductus, propter patris reſtitutionem ſe cum Antonio coniunxit. quare etſi minus ueram cauſam habebis, tamẽ uel probabilem aliquã poteris inducere. nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natũ, ſummo ingenio, ſumma uirtute, officioſiſſimum præterea, & gratiſſimum, incolumem in ciuitate retinere. quod ut facias, ita à te peto, ut maiore ſtudio, magis ue ex animo petere non poſſim. Vale.

D. BRVTVS M. CICERONI S. D.

NOs hic ualemus recte: & quo melius ualeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire uidetur. omni timore deposito, debemus libere Reip. consulere. quòd si omnia essent aliena, tamē tribus tantis exercitibus proprijs Reip. ualentibus, magnum animum habere debebas, quem et semper habuisti, & nunc fortuna adiuuante augere potes. Quæ tibi superioribus literis mea manu scripsi, terrendi tui causa homines loquuntur, si frenum momorderis; peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te literæ ueniāt, in Italia morabor. Vale. VIII. Cal. Iun. Eporædia.

M. CICERO D. BRVTO S. D.

NArro tibi: antea subirascebar breuitati tuarū literarum: nunc mihi loquax esse uideor. te igitur imitabor. quàm multa quàm paucis, Te recte ualere, operamq; dare, ut quotidie melius: Lepidū cōmode sentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses, sed, ut mones frenum momordi: etenim, qui te incluso omnem spem habuerim in te; quid nunc putas? cupio iam uigiliam meā Brute tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiæ meæ. Quod scribis in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ ueniant: si per hostem licet, non erraris: multa enim Romæ. sin aduentu tuo bellum cōfici potest: ni=

hil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. habes amantissimum Seruilium. nos non desumus. Vale. VIII. Id. Iun.

M. CICERO D. BRVTO S. D.

EXpectāti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denunciauit, ut ad te scriberem, si quid uellem. ego autem etsi, quid scriberem, non habebam(acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi iniucūdum esse audiebam) breuitatem secutus sum te magistro. scito igitur in te, & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, priuatis literis ad bellum commune uocare nō desino: qui utinam iam adesset, intestinū Vrbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella procedit. uince, & uale. XIIII. Cal. Quint.

D. BRVTVS IMP. M. CIC. S. D.

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quòd intelligunt homines, nō sine cā me timuisse ista, quæ acciderunt. deliberent, utrum traijciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia: Brutum accersant, nec ne: mihi stipendium dent, an non, decernāt. ad senatum literas misi. crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnū nos omneis adituros periculū. rogo te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. et fide opus est, & celeritate. Vale. III. Non. Iun. ex castris.

M. CICERO C. MATIO S. D.

NOn dũ satis constitui, molestiæ ne plus, an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusq; nostrum amãtissimus. nam cum in Tusculanum uesperi uenissem; postridie ille ad me, non dum satis firmo corpore cum esset, mane uenit. quem cum obiurgarem, quòd parum ualetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quàm ut me uideret, nunquidnam?, inquam, noui? detulit ad me querelam tuam: de qua prius quã respõdeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETVSTAS habet aliquid commune cũ multis, amor non habet. dilexi te, quo die cognoui, meq; à te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isq; diuturnus, ambitio nostra, & uitæ dissimilitudo non est passa uoluntates nostras consuetudine conglutinari. tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellũ ciuile, cum Cæsar esset in Gallia: quod enim uehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt: grauiora enim sunt consecuta. & initio belli ciuilis cum Brundusiũ uersus ires ad Cæsarem, uenisti ad me in Formianum. primum hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? deinde oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. nec uero oblitus sum literarum tuarum, quas ad me

misisti, cum Cæsari obuiam uenissem in agro, ut arbitror, Trebulano. secutum illud tempus est, cum me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna, quod officium tuum, quod studium uel in absentem me, uel in præsentes meos defuit? quem porrò omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? ueni Brundusium: oblitum'ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? tandem aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, usus tuo consilio sum. in reliquis officijs cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum uentitares, horasq; multas sæpe suauissimo sermone consumeres? tum, cum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. post Cæsaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quàm ut essem ego illi quãfamiliarissimus? quod effeceras. quorsum igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nã præter hæc, quæ cõmemoraui, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ uix uerbis exequi possum. omnia me tua delectant, sed maxime maxima cum fides in amicitia consilium, grauitas, constantia, tũ lepos, humanitas, literæ. quapropter redeo nunc ad querelam. Ego te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua iusta causa existimarem

te fecisse. dignitas tua facit, ut animaduertatur, quidquid facias: maleuolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quàm à te facta sint, proferantur. ea si tu non audis; quid dicam, nescio; equidem si quando audio, tam defendo, quàm me scio à te contra iniquos meos solere defendi. defensio autẽ est duplex. alia sunt, quæ liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ defendam à te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. sed te hominem doctissimum non fugit, si Cæsar Rex fuerit, quod mihi quidem uidetur, in utranque partem de tuo officio disputari posse: uel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: uel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ uitæ amici anteponendam. ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. illa uero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quàm ego, commemorat, aut sæpius; te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimũ auctorem fuisse, & moderandæ uictoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. quare habeo gratiam Trebatio familiari nostro, qui mihi dedit causam harum literarum. quibus nisi credideris; me omnis officij, & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

C. MATIVS M. C. S. P. D.

MAgnam uoluptatem ex tuis literis cepi, quòd, quam sperarã, atq; optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi nõ dubitabã, tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil à me cõmissum esse, quod boni cuiusquã offenderet animũ, eo minus credebã, plurimis, atq; optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propẽsa, et perpetua fuisset, atq; esset beneuolentia. quod quando, ut uolui, scio esse: respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpe restitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortẽ hominis necessarij grauiter fero, atq; eum, quem dilexi, perijsse indignor: aiunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: perinde ac si iam uicerint, obitum eius Reip. fuisse utilem. sed non agam astute. fateor me ad istũ gradũ sapientiæ non peruenisse: neq; enim Cæsarem in dissensione ciuili sum secutus; sed amicum, quãquã re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquã ciuile, aut ẽt causam dissensionis probaui; quam etiam nascẽtem extingui, summe studui. itaque in uictoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus. quibus præmijs reliqui, minus apud eũ, quàm ego, cum pssent, immoderate sunt abusi. atq; etiã res familiaris mea, lege Cæsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in

ciuitate. ciuibus uictis ut parceretur, æque, ac pro mea salute, laboraui. possum igitur, qui omneis uoluerim incolumes, eum, à quo id impetratum est, perijsse non indignari? cum præsertim ijdem homines illi & inuidiæ, et exitio fuerint. plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare audes. ò superbiam inauditam, alios in facinore gloriari, alijs ne dolere quidem impune licere. at hæc etiam seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerẽt suo potius, quàm alterius, arbitrio. quæ nunc isti, ut quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius unquã periculi territoribus ab officio, aut ab humanitate desciscã: NVNQVAM enim honestam mortem fugiendam, sæpe etiam appetendam putaui. sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. at debeo pro ciuili parte Rēp. uelle saluam. id quidem me cupere, nisi & ante acta uita, & reliqua mea spes tacente me probat: dicendo uincere non postulo. quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihiq́;, si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. an quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem; id nunc ætate præcipitata cõmutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque, quod displiceat, committam, præterquam quòd hominis mihi coniunctissimi, ac uiri amplissimi doleo grauem casum. quòd si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & dissimulando timidus, ac uanus existi=

marer. At ludos, quos Cæsaris uictoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statum Reip. pertinebat, quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare etiam mortui debui: & optimæ spei adolescẽti, ac dignissimo Cæsari petenti negare non potui. ueni etiam Consulis Antonij sæpe domum salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequentes uenti tasse reperies. sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam interpellauit, quin quibus uellem, atque etiã quos ipse non diligebat, tamen ijs uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos uelim, diligam? sed non uereor, ne aut meæ uitæ modestia parum ualitura sit in posterum contra falsos rumores: aut etiam ijs, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est uitæ, in otio Rhodi degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum simplicem, atq; amicum aperuit; et quòd eum, quem semper dilexi libenter, quo magis iure colere, atque obseruare deberem, fecit. Bene uale, & me dilige.

M. CICERO M. OPPIO S.

DVbitanti mihi, quod scit Atticus noster, de hoc toto cõsilio profectionis, quòd in utranq; par-

tem in mentem multa ueniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium, & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi uideretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeq; sum expertus, cum initio ciuilis belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundum ne ad Pompeium, an manendum in Italia: suasisti, ut consulerem dignitati meæ. ex quo, quid sentires, intellexi. & sum admiratus fidem tuá, & in consilio dando religionem; quòd, cum aliud malle amicissimum tuũ putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius uoluntas fuit. equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper me à te diligi sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, et me absentem, & meos præsentes à te cultos & defensos esse memini: & post meũ reditũ quàm familiariter mecum uixeris, quæq; ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. grauissimum uero iudicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuũ iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq; meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu mi Oppi conseruabis amorem tuum, (etsi more magis hoc quidem scribo, quàm quo te admonendum putem) meaq; omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. À me autem, cum paulum otij nacti erimus, uberiores literas expectato. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM, AD CASSIVM, ET ALIOS, LIBER XII.

M. T. CICERO C. CASSIO S. P. D.

FInem nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, idest de tota Rep. cogitandi, cuius omnis spes in uobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, Rep. à Dolabella meo præclarissime gesta: manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi uideamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat sordidissimo periculo tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in uobis: quanquam primum quidque explicemus: nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed Rege liberati uidemur: interfecto enim Rege, regios omneis nutus tuemur: neq; uero id solum, sed etiam, quæ ipse ille, si uiueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus: nec eius quidem rei finem uideo. tabulæ figuntur: immunitates dantur: pecuniæ maximæ describuntur: exules reducuntur: S. C. falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse uideatur: Resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit. hæc omnia uobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere Remp. à uobis. habet illa

quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem uenit optare: sed contenta non est; & pro magnitudine & animi, & beneficij uestri à uobis magna desiderat. adhuc ulta suas iniurias est per uos interitu tyranni. nihil amplius. ornamēta uero sua quæ recuperauit? an quòd ei mortuo paret, quem uiuum ferre nō poterat? cuius æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decreuimus. fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ ualent in Rep. plurimum: sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. uerum hæc propediem, & multa alia coràm. Interim uelim sic tibi persuadeas. mihi cum Reip. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri causa maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut ualeas.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

Vehementer lætor tibi probari sententiam, & orationem meam. qua si sæpius uti liceret, nihil esset negotij, libertatem, & Remp. recuperare. sed homo amēs, & perditus, multoq; nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimū occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamq; aliam ob causam me auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi ut in me ueterani incitentur. quod ego periculum non extimesco, modo facti uestri gloriam cum mea laude communicem. ita nec Pisoni, qui in eum primus inuectus est nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Seruilio, qui me est consecutus,

tuto in senatum uenire licet : cædem enim gladiator quærit; eiusq; initium ad XIII. Cal. Oct. à me se facturum putauit. at quàm paratus uenerat, cùm in uilla Metelli complureis dies commētatus esset. quæ autem in lustris, & in uino commentatio potuit esse? itaque omnibus est uisus, ut ad te antea scripsi, suo more uomere, non dicere. quare quòd scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: non nihil, ut in tantis malis, est profectum : intelligit enim populus R. treis esse consulares, qui, quia, quæ de Rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatū uenire non possint. nec est præterea, quòd quidquã expectes: tuus enim necessarius affinitate noua delectatur: itaque iam non est studiosus ludorum; infinitoq; fratris tui plausu dirumpitur. alter item affinis nouis commentarijs Cæsaris delinitus est. sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quòd est, qui uestro anno Cōsulem filium suum futurum putet, ob eamq; causam se huic latroni deseruire præ se ferat. nam L. Cotta familiaris meus fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum uenit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus ciuis, ualetudine impeditur. Ser. Sulpitius & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si non numero consulareis. habes auctores consilij publici. qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset : quid censes, perditis? quare spes est omnis in uobis. qui si iccirco abestis, ut sitis in tuto: ne in uobis quidem. sin aliquid dignum uestra gloria cogitatis : uelim, saluis nobis : sin id minus, res tamen publica per uos breui tempore ius suum recuperabit.

Ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent, siue non; mea tibi tamen beneuolentia, fidesq; præstabitur. Vale.

M. T. CICERO C. CASSIO S. P. D.

A Vget tuus amicus furorem in dies. primum in statua, quã posuit in rostris, inscripsit, PARENTIO OPTIME MERITO: ut nõ modo sicarij, sed iã etiam paricidæ iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: uestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. utinã quidem fuissem: molestus nobis non esset. sed hoc uestrũ fuit: quod quando præterijt; utinam haberem, quid darem uobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi, reperio, quid faciundum sit: QVID enim est, quod contra uim sine ui fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. itaque ante diem VI. Non. Oct. productus in concionẽ à Canutio, turpissime ille quidẽ discessit, sed tamen ea dixit de cõseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo cõsilio & uos fecissetis, et Canutius faceret. cætera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quòd legato tuo uiaticũ eripuerunt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostẽ scilicet portari. ò rem miseram. dominũ ferre non potuimus: conseruo seruimus. et tamen me quidẽ fauente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in uirtute tua. sed ubi sunt copiæ? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

M. T. CICERO

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

V Ellem Id. Mart. me ad cœnam inuitaſſes: reliquiarũ nihil fuiſſet. nunc me reliquiæ ueſtræ exercent, et quidem præter cæteros me. quanquam egregios Conſules habemus, ſed turpiſſimos conſulares; ſenatum fortem, ſed infimo quenque honore fortiſſimum; populo uero nihil fortius, nihil melius, Italiaq; uniuerſa. nihil autem fœdius Philippo, & Piſone legatis, nihil flagitioſius: qui cum eſſent miſſi, ut Antonio ex ſenatus ſententia certas res renunciarent; cum ille earum rerũ nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factiq; iam in re ſalutari populares ſumus. ſed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. fama nunciabat te eſſe in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius eſt, eo firmiora uidentur eſſe, quæ nunciantur. Dolabella ualde uituperabatur ab hominibus non inſulſis, quòd tibi tam cito ſuccederet, cum tu uix dum triginta dies in Syria fuiſſes. itaque cõſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quòd exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. ſcriberem plura, ſi rem, cauſamq; noſſem. nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas literas auide expecto. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

H Iemẽ credo adhuc prohibuiſſe, quo minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeq;

ubi esses. loquebantur omnes tamen, credo quòd uolebant, in Syria te esse, habere copias. id autem eo facilius credebatur, quia simile uero uidebatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus: res enim tantas gessit, tamq; inopinatas, ut eæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. quòd si tu ea tenes, quæ putamus: magnis subsidijs fulta Resp. est. à prima enim ora Græciæ usque ad Aegyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum uideretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina; nihil belli reliquum fore uidebatur: paruis omnino iam copijs obsidebatur, quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. erat autem Claternæ noster Hircius, ad Forum Cornelium Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnasq; Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ compararat. hiems adhuc rẽ geri prohibuerat. Hircius nihil nisi considerate, ut mihi crebris literis significat, acturus uidebatur. præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam Reip. tuos etiam clienteis transpadanos mirifice cõiunctos cum causa habebamus. erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitij morte magnum præsidium amisimus. reliqui partim inertes, partim improbi. nonnulli inuident eorum laudi, quos in Rep. probari uident. populi uero R. totiusq; Italiæ mira consensio est. hæc erant ferè, quæ tibi nota esse uellem. nunc autem opto, ut ab istis orientis partibus uirtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

QVi ſtatus rerum fuerit tum, cum has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, uiro bono, & optime de Rep. ſentiente: nam quid dicam, cupidiſſimo tui, qui domo, et fortunis relictis, ad te potiſſimum profectus ſit? itaque eum tibi ne cōmendo quidem, aduentus ipſius ad te ſatis eum commendabit. Tu uelim ſic exiſtimes, tibiq; perſuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, aduerſi quid euenerit. res, cum hæc ſcribebam; erat in extremum deducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ uix iam ſuſtinebat. qui ſi cōſeruatus erit; uicimus: ſin (quod Dij omen auertant); omnis omnium curſus eſt ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantumq; apparatum, quanto opus eſt ad uniuerſam Remp. recuperandam. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

QVanto ſtudio dignitatem tuam et in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me cognoſcere. quæ mea ſententia in ſenatu facile ualuiſſet, niſi Panſa uehementer obſtitiſſet. ea ſententia dicta, productus ſum in concionē à Trib. pl. M. Seruilio. dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum eſt; tanto clamore, conſenſuq; populi, ut nihil unquam ſimile uiderim. id uelim mihi ignoſcas, quòd inuita ſocru tua fecerim. mulier timida uerebatur, ne Pāſæ animus offenderetur. in cōcione qui

dem Pansa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem illam à me sententiam noluisse dici. sed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam & Reip. cui semper faui, & dignitati, ac gloriæ tuæ. quod autem & in senatu pluribus uerbis disserui, & dixi in concione, in eo uelim fidem meam liberes: promisi enim, & propè confirmaui, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more Remp. defensurum. et quãquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omneis, quæ in istis partibus essent, opes, copiasq; tuas esse: per teq; Asiam prouinciam confidebam iam Reip. recuperatam. tu fac in augenda gloria te ipsum uincas. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

S

Celus affinis tui Lepidi, summamq; leuitatẽ, & inconstantiã, ex actis, quæ ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. itaque nos cõfecto bello, ut arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spemq; omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si uerũ quæris, in te, & in meo Bruto non solum ad præsens perfugium, si quod nolim, aduersi quid acciderit, sed etiam, ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ uellemus: sed certos auctores non habebamus, te quidem magnum hominem & præsenti iudicio, & reliqui tẽporis expectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus R. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

BReuitas tuarum literarũ me quoque breuiorem in ſcribendo facit: &, uere ut dicam, nõ ſatis occurrit, quod ſcribam: noſtras enim res in actis perferri ad te certo ſcio: tuas autem ignoramus tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtanteis, ſed adhuc ſine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente à Lepido tuo in ſummam ſolicitudinem adducti ſumus. itaque perſuade tibi maximam Reip. ſpem in te, & in tuis copijs eſſe. firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen, ut omnia, ut ſpero, proſpere procedant, multum intereſt te uenire: exigua eſt enim ſpes Reip. nam nullam non libet dicere: ſed quæcunque eſt, ea deſpondetur anno Conſulatus tui. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

LEpidus, tuus affinis, meus familiaris, prid. Cal. Quint. ſententijs omnibus hoſtis à ſenatu iudicatus eſt, cæteriq;, qui unà cum illo à Rep. defecerunt. quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Cal. Sept. poteſtas facta eſt. fortis ſanè ſenatus, ſed maxime ſpe ſubſidij tui. bellum quidem, cum hæc ſcribebam, ſanè magnum erat ſcelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ uolumus, audimus, ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuncio. quod cum ita eſſet, tamen literis tuis, quas

Non. Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, ut illum iam oppressum omnes arbitrarẽtur, te autem in Italiam uenire cum exercitu: ut si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua; sin quid forte titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur, quem quidem ego exercitum quibuscunque potero rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cum, quid opis Reip. laturus exercitus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit: nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare confido. tua uirtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. itaque optamus, ut quamprimum te in Italia uideamus. Remp. nos habere arbitrabimur, si uos habebimus. præclare uiceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. itaque nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quãto est Lepidus: ille. n. ex turbulenta rep. hic ex pace, & uictoria bellum excitauit. huic oppositos Consules dess. habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, uos expectari, Brutum quidem iam iamq;. quòd si, ut spero, uictis hostibus nostris ueneritis: tamen auctoritate uestra Resp. exurget, & in aliquo statu tolerabili consistet: sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si Resp. satis esse uidebitur sceleribus hostium liberata. Vale.

C. CASSIVS PROCOS. M. CIC. S. D.

S I uales, bene est: ego quidem ualeo. In Syria me profectum esse scito ad L. Murcum, et Q. Crispum Impp. uiri fortes, optimiq; ciues, posteaquam audierunt, quæ Romæ gererentur; exercitus mihi tradiderunt; ipsiq; mecum unà fortissimo animo Remp. administrant. item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me uenisse scito, quatuorq; legiones, quas A. Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione nō puto indigere, ut nos absenteis, remq; publicam, quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma præsidia uobis senatuiq; non deesse, ut optima spe, & maximo animo Remp. defendas. reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex castris, Taricheis.

C. CASSIVS PPOCOS. M. CIC. S. D.

S I uales, bene est: ego quidem ualeo. Legi tuas literas, in quibus mirificū tuum erga me amorem recognoui: uidebaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra, & Reip. causa semper fecisti; sed etiam grauem curam suscepisse, uehementerq; esse de nobis solicitus: itaque quòd te primum existimare putabam, nos oppressa Rep. quiescere non posse; deinde, cum suspicarere nos moliri quod te, solicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto; scripsi ad te, tabellariosq; complu=

res Romam misi. scripsi etiam ad senatum literas, quas reddi uetui prius, quàm tibi recitatæ essent; si forte mei obtemperare mihi uoluerunt. quòd si literæ perlatæ nõ sunt; non dubito, quin Dalabella, qui nefarie Trebonio occiso Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literasq; interceperit. exercitus omneis, qui in Syria fuere, teneo: habui paululum moræ, dum promissa militibus persoluo. nunc iam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante, & auctore: si non solum exercitum ad Remp. libertatemq; defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. quem si occupasset Dolabella; non solum aduentu, sed etiam opinione, & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. quas ob res milites tuere, si eos mirifice de Rep. meritos esse animaduertis: & effice, ne quem pœniteat, Remp. quàm spem prædæ, & rapinarum sequi maluisse. item Murci, & Crispi Impp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. quòd nisi milites inuito eo legatos ad me misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad ui esset expugnata. hæc à te peto non solum Reip. quæ tibi semper fuit charissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine; quam confido apud te plurimum posse. crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse, maximeq; tuum: de cuius uoluntate assidue audiendo, mirifice te diligit. charumq; habet, qui si intellexerit commoda sua curæ

tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam uenisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. ac uelim, ut meremur de Rep. sic foelices simus. Fac ualeas, meq; ames. Nonis Maij, ex castris.

C. CASSIVS S. D. M. CIC.

S I uales, bene est: ego quidem ualeo. Cum Reip. uel salute, uel uictoria gaudemus: tũ instauratione tuarum laudum. quòd maximus cõsularis maximũ Consulem te ipse uicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. fatale nescio quid tuæ uirtuti datum: id quod iam sæpe experti sumus: est enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis penè uictam Remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. nunc ergo uiuemus liberi: nunc te omniũ maxime ciuis, & mihi charissime, id quod maxime Reip. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri et in te, & in coniunctissimam tibi Remp. amoris: & quæ sæpe pollicitus es te & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa nõ ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm sentiri à te ipso: neque enim omniũ iudicio malim me à te cõmendari, quàm ipse tuo iudicio digne, ac mereor, cõmẽdatus esse: ut hæc nouissima nostra facta non subita, nec incõuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarũ tu testis es, fuisse iudices; meq; ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. sunt

tibi M. Tulli liberi, propinquiq; digni quidem te, et merito tibi charissimi. esse etiam debent in Rep. proxime hos chari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi uacet me excipere, & ad omnia, quæ uelis, & probes, producere. animum tibi nostrum fortasse probauimus. ingenium certe diutina seruitus, qualecunque est, minus tamen, quàm erat, passa est uideri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, & ex insulis quas potuimus naueis deduximus. delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat, qui spem sæpe transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, nouissime Corycũ se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. nos illa relicta, quod et in castra peruenire satius esse putabamus; & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius Quæs. præerat: Cyprum petiuimus. ibi, quæ cognouimus, scribere ad uos quamcelerrime uoluimus.

Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt. ex quibus utrisque ciuitatibus, Græcorum militum numero speciem exercitus effecit. castra habet ante oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est; & castra oppido coniunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus uiginti auxiliarijs, & quatuor millibus equitum à militibus passuum uiginti, castra habet posita Γαλτοῖς; & existimat se sine prælio posse uincere: nam iam ternis tetradrachmis triticum penes

Dolabellam est: nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat, necesse est: ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui præest Sestilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patiscus, facile præstabunt. uolo igitur uos bene sperare; & Remp. ut uos istic expediistis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere.
Vale. Data Idibus Iun. Cypro, Acromani Iacride.

LENTVLVS CICERONI SVO S. D.

CVm Brutum nostrum côuenissem, eumq; tardius in Asiam uêturum animaduerterem: in Asiam redij, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusq; centum naueis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idq; Dolabellã ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naueis, & Italiam peteret, seq; cum Antonijs, & reliquis latronibus coniungeret. cuius rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. quæ res, si à Rhodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset; tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq; effugerunt: onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ. certe, quod maxime timui, uideor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec, socijs suis firmatis, durius uobis efficere negotium.

Rhodij nos, & Remp. quàm ualde desperauerint, ex literis, quas publice misi cognosces. & quidem multo parcius scripsi, quã re uera furere eos inueni. quòd uero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec me meæ ullæ priuatim iniuriæ mouerunt unquam: malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusque ferenda mihi non fuit. nec tamen omneis perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui cæteros uiros clarissimos non receperunt; ijdem tanquam aliquo fato & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habẽt potestate. itaque eadem superbia in prauitate utuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est Reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate uelim tibi ut semper curæ sit; & quocunque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in cæteris rebus laudi nostræ suffragere. quando Consulibus decreta est Asia; & permissum est ijs, ut, dũ ipsi uenirent, darent negotium, qui Asiam obtineant, rogo te, petas ab ijs, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiã obtineam, dum ipsorum alteruter uenit. nam, quòd huc properẽt in magistratu uenire, aut exercitum mittere, causam non habent: Dolabella enim in Syria est; &, ut tu diuina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti ueniant, Cassius eum opprimet: exclusus enim ab Antiochia Dolabella, et in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad

mare, se contulit. ibi spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque, quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassij sustinere. spero etiam confectum esse iam, & oppressum. quare non puto Pansam, & Hircium in Consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romæ acturos Consulatum. itaque si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi promiserunt Pansa & Hircius coràm, & absenti mihi scripserunt, Verrioq; nostro Pansa affirmauit, se daturum operam, ne in suo Consulatu mihi succedatur. ego porrò non mediusfidius cupiditate prouinciæ produci longius spacium mihi uolo: nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quæ ego ne frustra subierim, ne ue prius, quàm reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, ualde laboro. nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam uniuersam mittere; postularem, ut mihi succederetur. nunc quod Cassio dedi, quòd Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, Reiq; pub. non præstiterunt, id consequi, & reficere uolo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id ut per te consequar, uelim, ut solet, tibi curæ sit. ego me de Rep. ita puto esse meritum, ut non prouinciæ istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti, periculiq; societate, sed etiam huius temporis studio, & uirtute. primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad Rempub. traduxi, Cassioq;

tradidi· primus delectus habui pro ſalute omnium con tra cõiurationem ſceleratiſſimam: ſolus Caſſio, et Reip. Syriam, exercitusq́; qui ibi erant, coniunxi: nã niſi ego tãtam pecuniã, tantaq́; præſidia, et tam celeriter Caſſio dediſſem; ne auſus quidem eſſet ire in Syriam, & nũc non minora pericula Reip. à Dolabella inſtarent, quàm ab Antonio. atque hæc omnia is feci, qui & ſodalis, & familiariſſimus Dolabellæ eram, coniunctiſſimus ſan= guine Antonijs: prouinciam quoque illorũ beneficio ha bebam: ſed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. hæc etſi adhuc non magnopere mihi tuliſſe fructũ animaduerto: tamen non deſpero, nec defatigabor permanere nõ ſolum in ſtudio liberta tis, ſed etiã in labore, & periculis. attamen ſi etiam ali= qua gloria iuſta, & merita prouocabimur, ſenatus, & optimi cuiuſque officijs; maiore cũ auctoritate apud cæ teros erimus, & eo plus prodeſſe Reip. poterimus. Filiũ tuũ, ad Brutũ cũ ueni, uidere non potui, ideo quòd iam in hiberna cũ equitibus erat profectus. ſed mediusfidi= us ea eſſe eũ opinione, & tua, et ipſius, et in primis mea cauſa gaudeo: fratris enim loco mihi eſt, qui ex te natus, teq́; dignus eſt. Vale. Data IIII. Cal. Iun. Pergæ.

P. LENTVLVS P. F. PRO QVAES. PROPRA ET. S. D. COSS. PRAETT. TRIBB. PL. SENATVI, PO= PVLO, PLEBIQVE R.

s I ualetis, liberiq́; ueſtri ualẽt, bene eſt: ego quo que ualeo. Scelere Dolabellæ oppreſſa Aſia

in proximã prouinciam Macedoniam, præsidiaq́; Reip. quæ M. Brutus uir clarissimus tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia prouincia, uectigaliaq́; in uestram potestatem redigerentur. quod cum pertimuisset Dolabella; & uastata prouincia, correptis uectigalibus, præcipue ciuibus Romanis omnibus crudelissime denudatis, ac diuenditis, celerius Asia excessisset, quàm eò præsidium adduci potuisset, diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui: & quamprimum ad meũ officium reuertendum mihi esse existimaui, ut & reliqua uectigalia exigerem, &, quam deposui, pecuniam colligerem: quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quã primum, & uos de omni re facerem certiores. interim cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rodiosq́; naueis complureis instructas, & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus Proquæs. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in Remp. coniunctissimus, Rhodum reuerti, confisus auctoritate uestra, senatusq́; consulto, quo hostem Dolabellã iudicaratis, fœdere quoq;, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpitio Coss. renouatum erat, quo iurauerant Rhodij, eosdem hosteis se habituros, quos senatus, populusq́; R. quæ res nos uehementer fefellit: tantum enim abfuit, ut illorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam à Rhodijs urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indigni-

tatem, diminutionemq; maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populiq; R. icciro tulimus, quòd interceptis literis cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoq;, quod necesse erat fieri, in naueis cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq; petere; icciro etiam naueis onerarias, quarum minor nulla erat duũ millium amphorarum, contractas in Lycia à classe eius obsideri. huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. itaque ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quamdiligentissime potui causam Reip. egi: periculumq; omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in prauitate animaduerti; ut omnes firmiores putarent, quàm bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam; ut patientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quenquam Dolabellam hostem iudicare; ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis uera existimarent, quàm quæ uere facta erant, & à nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Trebonij indignissimam cædem, cæteraq; tot, tamq; nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tum magistratus gerebant. hæc siue timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue

potentia

potentia paucorum, qui & antea pari contumelia uiros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes: nullo exemplo, neque uestra ex parte, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, urbiq; nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, nauibus, ex Asia, Syriaq; expulsus, Italiam petijsset, mederi, cum facile possent, uoluerunt. nõnullis etiam ipsi magistratus ueniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduentu nostro. quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maxime quòd subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius Legati Dolabellæ à classe discesserũt, nauiq; longa profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisq; cõsumpserunt. itaque cum à Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam uenissemus, naueis onerarias recepimus, dominisq; restituimus. ijdemq;, quod maxime uerebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam uenire, timere desijmus. classem fugientẽ persecuti sumus usq; ad Sydam, quæ extrema regio est prouinciæ meæ. ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumq; petijsse. quibus disiectis, cum scirem C. Cassij singularis ciuis, & ducis classem maximam fore præsto in Syria: ad meum officium reuerti: daboq; operam, ut meum studium, & diligentiam uobis P. C. & Reipu. præstem, pecuniamq;, quàm maximam potero, & quàm celerrime, cogam, omnibusq; cum rationibus ad uos mittam. si percurrero prouinciam, & cognouero, qui nobis, & Reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me

depoſita, quiq; ſcelere ultro deferentes pecuniam publicam hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam uos certiores. de quibus, ſi uobis uidebitur, ſi, ut meriti ſunt, grauiter conſtitueritis, noſq; ueſtra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, & exacta ſeruare poterimus. interea quo commodius uectigalia tueri, prouinciamq; ab iniuria defendere poſſim, præſidium neceſſarium, uoluntariumq; comparaui. His literis ſcriptis, milites circiter XXX, quos Dolabella ex Aſia conſcripſerat, è Syria fugientes in Pamphyliam uenerunt. hi nunciauerunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria eſt, uenisſe, non receptum: conatum eſſe aliquoties ui introire, repulſum ſemper eſſe cum magno ſuo detrimento: itaque centum circiter amiſſis, ægriſq; compluribus relictis, noctu Antiochia profugiſſe Laodiceam uerſus: ea nocte omneis ferè Aſiaticos milites ab eo diſceſſiſſe: ex his ad octingentos Antiochiam rediſſe, & ſe iis tradidiſſe, qui à Caſſio relicti, urbi illi præerant: cæteros per Amanum in Ciliciam deſcendiſſe: quo ex numero ſe quoque eſſe dicebant: Caſſium autem cum ſuis omnibus copiis nũciatum eſſe quatridui iter à Laodicea abfuiſſe tum, cum Dolabella eò tenderet. quamobrem opinione celerius confido ſceleratiſſimum latronem pœnas daturum. IIII. Non. Iun. Pergæ.

C. TREBONIVS M. CICERONI S.

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Athenas ueni ad XI. Cal. Iun. atq; ibi, quod maxime optabam, uidi filium tuum, deditum optimis studijs, summaq; modestiæ fama. qua ex re quantam uoluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente: non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro ueterrimo, uerissimoq; amore omnibus tuis etiã minimis commodis, non modo tanto bono gaudeam. noli putare mi Cicero me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atq; adeo nostro (nihil enim mihi à te potest esse seiũctum) aut amabilius omnibus ijs, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earũ artiũ, quas tu maxime amas, hoc est optimarũ. itaque tibi, quod uere facere possum, libenter quoq; gratulor, nec minus ẽt nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscũque esset, talem habemus, ut libenter quoq; diligamus. qui cum mihi in sermone iniecisset se uelle Asiam uisere; non modo inuitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimum nobis obtinentibus prouinciam faceret. cui nos & charitate, & amore tuum officium præstaturos non debes dubitare. illud quoq; erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit; ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum: nam illum paratum, ut uideo, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius discendo, exercendoq; se, procedat. Vos quid ageretis in Rep. cum has literas dabam, non sciebam. audiebam quædam turbulenta: quæ scilicet cupio esse falsa; ut

aliquando otiosa libertate fruamur: quod uel minime adhuc mihi contigit. ego tamen nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti, cõcinaui tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. in quibus uersiculis si tibi quibusdam uerbis εὐθυῤῥημονέστερος uidebor: turpitudo personæ eius, in quàm liberius inuehimur, nos uindicabit. ignosces etiam iracũdiæ nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines, & ciueis. deinde qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quã nobis? cum, etiam si odio pari fuerit in eos, quos læsit, tamẽ certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate uerborum incurreret. tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones. nanque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosq; tibi commendatos habe. D. VIII. Cal. Iun. Athenis.

M. CICERO Q. CORNIFICIO COLLEGAE S.

GRata mihi uehementer est memoria nostri tua, quã significasti literis: quã ut conserues, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora, quàm nobis, tua me causa magis mouent, quàm mea. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestũ negotiũ: quod spero fore, quia uideo

id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam, & licentiam nactum, ſcribere audacius, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes: ſed proxime ſcripſi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à iudicio noſtro, ſic ſcilicet, ut doctum hominem à non indocto, paululum diſſidere. huic tu libro maxime uelim ex animo; ſi minus, gratiæ cā ſuffragere. dicam tuis, ut eum ſi uelint, deſcribant, ad teq; mittant: puto enim, etiam ſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid à me profectum ſit, iucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuā, dignitatemq; commendas: facis tu quidem omnium more: ſed uelim ſic exiſtimes, me cum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere, tum de ſummo ingenio, et de optimis tuis ſtudijs, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita iudicare, ut neminē tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S. D.

Quod extremum fuit in ea epiſtola, quam à te proxime accepi, ad id primum reſpōdebo: animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nonnunquam. Epiſtolas requiris meas. ego autem nūquam, cum mihi denūciatum eſſet à tuis ire aliquem, nō dedi. Quod mihi uideor ex tuis literis intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temere, nec ante, quàm ſciſſes, quò ille neſcio qui Cæcilius Baſſus erūperet, quidquā certi conſtituturum: id ego & ſperaram prudentia tua fretus; et, ut confiderem, fecerunt tuæ grauiſſimæ li-

teræ. idq; ut facias quamsæpissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, ualde te rogo. etsi periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, et ab impendentibus magnis negotijs discedere. utrunque contra accidit: istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multo te non delectarent, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent: BELLORVM enim ciuilium ij semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ uelit uictor, sed etiam ut ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit uictoria. equidem sic iam obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo uiderem T. Plancum, audirem Laberij, & Publij poemata. nihil mihi tam deesse scito, quàm quicum hæc familiariter, docteq; rideam. is tu eris, si quãprimum ueneris. quod ut facias, non mea solum, sed et tua interesse arbitror. Vale.

M. CICERO CORNIFICIO S.

Libentissime legi tuas literas: in quibus iucundissimũ mihi fuit, quòd cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamq; prouinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis literis cognoui. eandem rem tibi uolo bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus, & industria, & prudentia tua. sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sanè me commouit.

quantum copiarum haberes, cum ipse coniectura conse qui poteram, tum ex tuis literis cognoui. itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducãtur, quas audio duci. quòd si pares copias ad confligendũ non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tandiu tenuit. quãdiu in prouincia Parthi fuerunt. sed hæc melius ex re, & ex tempore constitues. mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Literas ad te nunquã habui cui darem, quin dederim. à te, ut idem facias, peto, in primisq́; , ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

M. CICCERO CORNIFICIO COLLEGAE S.

G Ratæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. quam quidem contumeliam uilla pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. sic igitur facies, meq́; amabis, & scripta aliquo lacesses: ego enim respondere facilius possum, quàm prouocare. quòd si, ut est, cessabis: lacessam, ne tua ignauia etiam inertiam afferat, plura otiosus. hæc, cum essem in senatu, exaraui.

M. CICERO CORNIFICIO S.

C Aius Anitius, familiaris meus, uir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus

est in Africam legatione libera. eum uelim rebus omnibus adiuues, operamq; des, ut quã commodissime sua negotia conficiat. in primisq;, quod ei charissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq; à te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoueram à summis uiris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: cæterisq; rebus omnibus eius dignitati, reiq;, si me amas, consules. id erit mihi gratissimũ. Da operam, ut ualeas.

M. CIC. S. P. D. CORNIFICIO.

NOs hic cum homine gladiatore omnium nequissimo collega nostro Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma uerbis. at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos lacessierit. ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs. à me futura debes cognoscere, quorum quidem non est difficilis coniectura. oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostriq; τυραννοκτόνοι longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, et loquitur fortiter. Hircius noster tardius conualescit. quid futurum sit, planè nescio. spes tamen una est, aliquando populum R. maiorum similem fore. ego certe Reip. non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profecto, quoad potero, tuã famam, & dignitatem tuebor. ad XIII. Cal. Ian. senatus frequẽs mihi est assensus cum de cæteris rebus magnis, & necessarijs, tum de prouincijs ab ijs, qui

obtinerent, retinendis, neq; cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. hoc ego cum Reip. causa censui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. quamob rem te amoris nostri causa rogo, Reip. causa hortor, ut ne cui quidquã iuris in tua prouincia esse patiare, atq; ut omnia referas ad dignitatẽ, qua nihil potest esse præstãtius. uere tecum agã, ut necessitudo nostra postulat: in Sẽpronio, si meis literis obtemperasses, maximã ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud et præterijt, et leuius est. hæc magna res est. fac ut prouinciam retineas in potestate Reip. plura scripsissem, nisi tui festinarent. itaque Cherippo nostro me uelim excuses. Vale.

M. T. CICERO CORNIFICIO S. D.

O Mnem conditionem imperij tui, statumq; prouinciæ mihi demonstrauit Stratorius. o multa intolerabilia locis omnibus. sed quo tua maior dignitas, eo quæ tibi acciderunt, minus ferenda: neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi, & ingenij moderate fers, ĩ te non ulciscenda sunt, etiã si non sint dolenda. sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. quòd ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisq; Cæsaris Octauiani conatum. de quo multitudini fictum ab Antonio crimen uidetur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni uiri & credunt factum, & probant. quid quæris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriæ causa facturus. Antonius autẽ, noster familiaris, tãto se odio esse intelligit, ut, cũ interfectores suos domi cõprehẽderit, rẽ pro=

ferre non audeat. ad VII. Id. Oct. Brundusium uenerat, profectus obuiam legionibus Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easq; ad Vrbem adducere, & in ceruicibus nostris collocare. habes formam Reip. si in castris potest esse Resp. in qua tuam uicem sæpe doleo, quòd nullam partẽ per ætatem sanæ & saluæ Reip. gustare potuisti. atque antehac quidẽ sperare saltem licebat, nunc etiam illud ereptum est. quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus se saluo locus in ciuitate esse non posset? equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo à solicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat. tibiq; idem censeo faciũdum, nec, à quo culpa absit, quidquam in malis numerandũ. sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summã eius fidem, diligentiam, prudentiamq; cognoui. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. CICERO CORNIFICIO.

EGo nullũ locũ prætermitto (nec enim debeo) non modo laudãdi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorũ literis, quàm ex meis esse nota. te tamẽ hortor, ut omni cura in Remp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. sed hac de re aliàs ad te pluribus. cum

enim hæc ſcribebam, in expectatione erant omnia. non dum legati redierant, quo ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad bellum denunciandum miſerat, niſi legatorum nuncio paruiſſet. ego tamen, ut primum occaſio data eſt, meo priſtino more Remp. defendi: me principem ſenatui, populoq; R. profeſſus ſum: nec poſtea, quàm ſuſcepi cauſam libertatis, minimum tẽpus amiſi tuendæ ſalutis, libertatiſq; cõmunis. ſed hæc quoque te ex alijs malo. T. Pinarium familiariſſimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut maiore non poſſim: cui cum propter omneis uirtutes, tum etiam propter ſtudia communia ſum amiciſſimus. is procurat rationes, negotiaq; Dionyſij noſtri, quem & tu multum amas, et ego omnium plurimum. ea tibi ego nõ debeo commendare, ſed commendo tamen. facias igitur, ut ex Pinarij gratiſſimi hominis literis tuum & erga illum, & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

M. CICERO CORNIFICIO.

Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero uiceſimo die, ut dicebat, reddidit, eo die non fuit ſenatus, neque poſtero. quin quatribus frequenti ſenatu cauſam tuam egi non inuita Minerua: etenim eo ipſo die ſenatus decreuit, ut Minerua noſtra, cuſtos Vrbis, quam turbo deiecerat, reſtitueretur. Panſa tuas literas recitauit. magna ſenatus approbatio conſecuta eſt cum ſummo gaudio, & offenſione Minotauri, ideſt Caluiſij, & Tauri. factum de te S. C. honorificum. & poſtulabatur, ut etiam illi nota-

rentur, sed Pansa clementior. ego mi Cornifici quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus cæteris ad XIII. Cal. Ian. fundamenta Reip. ieci; eo ipso die prouidi multũ, atq; habui rationẽ dignitatis tuæ: mihi enim est assensus senatus de obtinendis prouincijs. nec uero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaq; Reip. prouinciam absens obtinebat. itaque crebras, uel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seq; in Vrbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. meo iustissimo, honestissimoq; conuitio te tuam dignitatem summa tua uirtute tenuisse, prouinciæq; honoribus amplissimis affectum, uehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas: accipio excusationem: fuit enim illud quoddam Græcum tempus seruitutis. Ego tuorũ consiliorum auctor, dignitatisq; fautor, iratus temporibus, in Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquentem Remp. prosequi noluerũt: austerq; aduersus maximo flatu me ad tribuleis tuos Rhegium retulit: atque inde uentis, remisq; in patriam omni festinatione properaui: postridieq; in summa reliquorum seruitute liber unus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omnemq; suũ uinolentum furorem in me unum effunderet, meq; cum elicere uellet ad cædis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem, & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas: puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde summæ Reip. comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundusio

pestis patriæ fuisset. quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus ad illud, unde diuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio: neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. nunc hic dies aliam uitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. quamobrem mi Quinte conscende nobiscũ, & quidem ad puppim. una nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam, teneamus, utinam prospero cursu: sed quicunq; uenti erunt, ars nostra certe non aberit: quid enim præstare aliud uirtus potest? tu fac ut animo magno sis, & excelso, cogitesq; omnem dignitatem tuam cum Rep. coniunctam esse debere. P. Luceium mihi meum cõmendas, quem, quibuscunq; rebus potero, diligenter tuebor.

Hircium quidem, & Pansam, collegas nostros, homines in Consulatu Reip. salutares, alieno sanè tempore amisimus, Rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed non dum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus iam defatigati: sed NVLLA lassitudo impedire officium, & fidem debet. uerum hæc hactenus. ab alijs te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime uellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam literis ad cœlũ laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoq; quid istic agatur, facias me uelim certiorem.

M. T. CICERO CORNIFICIO S.

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, uir bonus, & honestus, hæredes fecit similes sui

Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, Cn. Anneium, Q. Conſidium Gallum, L. Seruilium Poſthumum, Cn. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione: tanta enim liberalitate ſe tua uſos prædicabant, ut ijs plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. audebo tamen: ſcio enim, quantum ponderis mea cōmendatio ſit habitura. quare à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua ſine meis literis uſus es, quammaximus his literis cumulus accedat. caput autem eſt meæ cōmendationis, ne patiare Erotem Turiū Q. Turij libertū, ut adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: cæteriſq; omnibus rebus habeas eos à me commēdatiſſimos. magnam ex eorum ſplendore, & obſeruantia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO CORNIFICIO

S Ex. Aufidius & obſeruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & ſplendore, equiti R. nemini cedit. eſt autem ita temperatis, moderatiſq; moribus, ut ſumma ſeueritas ſumma cum humanitate iungatur. cuius tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ita commendo, ut maiore ſtudio, magis ue ex animo commendare non poſſim. pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. hoc te uehementer mi Cornifici rogo. Vale.

M. CICERO CORNIFICIO.

A Sſentior tibi eos, quos ſcribis Lilybæo minari, iſtic pœnas dare debuiſſe: ſed metuiſti, ut ais, ne nimis liber in ulciſcendo uiderere. metuiſti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quòd ſocietatem Reip. conſeruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum eſt: quæ ſocietas inter nos ſemper mi Cornifici manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus.

Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur, ſi abſentibus Conſulibus unquam, niſi ad rem nouam, cogeretur. itaque nec de HS XX, nec de HS DCC quidquam agi nunc per ſenatum poteſt. tibi autem ex S.C. imperandum, mutuumq; ſumendum cenſeo. In Rep. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoſcere, qui ad te acta debent perſcribere. ego ſum ſpe bona: conſilio, cura, labore non deſum: omnibus inimicis Reip. eſſe me acerrimum hoſtem præmefero. res neque nunc difficili loco mihi uidetur eſſe; & fuiſſet facillimo, ſi culpa à quibuſdam abfuiſſet. Vale.

M. CICERO CORNIFICIO.

N On modo te, cui omnia noſtra notiſſima sũt, ſed neminem in populo R. arbitror eſſe, cui ſit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia eſt: etenim magno theatro ſpectata eſt tum, cum eſt ab A. Gabinio Cos. relegatus, quòd libere, & fortiter ſalutem meã defendiſſet. nec ex eo amor inter nos na-

tus est: sed quòd erat uetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. ad hæc officia, uel merita potius, iucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. nõ puto te iam expectare, quibus eum tibi uerbis commendem. causam enim tanti amoris intelligis. quæ uerba desideret, ijs me omnibus usum putato. tantum uelim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarẽ meam. nec dubito, quin sine mea cõmẽdatione, quod tuũ est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiose omnia facturus sis. quanquam erat nobis dictũ, te existimare alicui S.C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omnino Consulibus illis unquam affuit scribendo. deinde omnia tum falsa S.C. deferebantur. nisi forte etiam illi Sempronianо S.C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidem tũ fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. sed hæc hactenus. te mi Cornifici etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse; curesq́;, ut intelligat hãc cõmendationem maximo sibi usui fuisse. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

M. T. CIC. S. P. D. CORNIFICIO.

ITa ne præter litigatores nemo ad te meas literas? multæ istæ quidem: tu. n. perfecisti, ut nemo sine literis meis tibi se cõmẽdatũ putaret. sed quis unquã tuorum mihi dixit esse, cui darẽ, quin dederim?

dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cum coràm tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur: non enim te epistolis, sed uoluminibus lacesserem, quibus quidem me à te prouocari oporteret: quamuis enim occupatus sis, otij tamen plus habes: aut, si ne tu quidem uacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & à me literas crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis Remp. mihi tuendam putabam: tũ hoc tempore multo distineor uehementius. ut enim grauius ægrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum deintegro inciderunt: sic uehementius nos laboramus, qui profligato bello, ac penè sublato, renouatum bellũ gerere conamur. sed hæc hactenus. Tu tibi mi Cornifici fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te uinci possim aut officijs, aut amore. nõ dubitabã equidem: ueruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. ò hominem semper illum quidem mihi aptum, nũc uero etiam suauem, uultus mehercule tuos mihi expressit omneis: non solum animum, ac uerba protulit. itaque noli uereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. requisiui equidem proprias ad me unum à te literas, sed neque uehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari, propterea quòd & orbus senatus Consulibus amissis, & incredi=

biles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undi-
que, ut optime meritis militibus promissa soluantur.
quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De
Accio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil di-
xit Stratorius. De P. Luceio, nihil tibi concedo, quo stu
diosior eius sis, quàm ego sum: est enim nobis necessa-
rius. sed à magistris cum contenderem de proferendo
die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent, &
compromisso, & iureiurando impediri. quare ueniem-
dum arbitror Luceio. quanquam, si meis literis obtem-
perauit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit.

Cæteris de rebus, maximeq; de pecunia, cum Pansæ
mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi
te posse arbitrarere. quæ te non fefellissent, si uiueret:
nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri pos
set, non uidebamus. De Venuleio, Latino, Horatio ual-
de laudo. illud non nimium probo, quòd scribis, quo
illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores
ademisse: honore enim digni cum ignominia dignis nõ
erant comparandi: eosq; ex S. C. si non decedunt, co-
gendos, ut decedant, existimo. hæc ferè ad eas literas,
quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, uelim
tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua
chariorem. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM, AD MEMMIVM, ET ALIOS, LIBER XIII.

M. CICERO S. D. C. MEMMIO.

E TSI non ſatis mihi conſtiterat, cũ ali quáne animi mei moleſtia, an potius libẽter te Athenis uiſurus eſſem, quòd iniuria, quã accepiſti, dolore me afficeret, ſapientia tua, qua fers iniuriam, lætitia: tamen uidiſſe te mallem. nam quod eſt moleſtiæ, non ſanè m ulto leuius eſt, cum te non uideo: quod eſſe potuit uoluptatis, certe, ſi uidiſſem te, plus fuiſſet. itaque non dubitabo dare operam, ut te uideam, cum id ſatis commode facere potero, interea quod per literas & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, agam. nunc à te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea cauſa facias; ſed id, quo d mea intelliges multum, tua nullam in partem intereſſe, ita mihi des, ſi tibi, ut id libenter facias, ante perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt, niſi quòd in philoſophia uehementer ab eo diſſentio. ſed & initio Romæ, cum te quoque, & tuos omneis obſeruabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea, quæ uoluit, de ſuis commodis, & præmijs conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum, & amicorum ferè principem: & iam à Phædro, qui nobis, cum pueri eſſemus, antequam Philonem cognouimus, ualde, ut philoſophus, poſtea tamen, ut uir bonus, & ſuauis, & officioſus, probabatur; traditus mihi, commen-

datusq́; est. is igitur Patro, cum ad me Romam literas misisset, uti te sibi placarem, peteremq́;, ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ cōsilium mea commendatione nolebam impediri. idem, ut ueni Athenas, cum, idem ut ad te scriberem, rogasset: ob eam causam impetrauit, quòd te abiecisse illam ædificationē cōstabat inter omneis amicos tuos. quod si ita est, et si iam planè tua nihil interest: uelim, si qua offensiūcula facta est animi tui peruersitate aliquorum, (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, uel propter tuam summam humanitatem, uel etiam honoris mei causa. equidem, si, quid ipse sentiam, quæris: nec cur ille tantopere contendat, uideo, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi cōcedi potest, quàm illi, laborare sine causa. quanquam Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certo scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, uestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. totam hominis uitam, rationemq́;, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc eius contentionem uolumus reprehendere. sed mehercule quando illi, cæterisq́;, quos illa delectant, non ualde inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptijs, quàm improbitate peccat. sed ne plura (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem. nihil est illo mihi nec charius, nec iucundius. is non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed ualde diligit Patronem, ual-

de Phædrum amauit,ſic à me hoc contendit, homo minime ambitioſus,minime in rogitando moleſtus,ut nihil unquam magis.nec dubitat,quin ego à te nutu hoc conſequi poſſim,ita etiam,ſi ædificaturus eſſes.nunc uero ſi audierit te ædificationem depoſuiſſe,neque tamen me à te impetraſſe;nō te in me illiberalem,ſed me in ſe negligentem putabit.quamobrem pero à te, ut ſcribas ad tuos,poſſe tua uoluntate decretum illud Areopagitarum,quem ὑπομνηματισμὸν illi uocant,tolli.ſed redeo ad prima.prius uelim tibi perſuadeas, ut hoc mea cauſa libēter facias,quam ut facias.ſic tamen habeto: ſi feceris,quod rogo,fore mihi gratiſſimum. Vale.

M. CICERO C. MEMMIO.

CAio Auiano Euandro,qui habitat in tuo ſacrario,& ipſo multum utor,& patrono eius M. Aemilio familiariſſime. peto igitur à te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, ut ei de habitatione accommodes:nam propter opera inſtituta multa multorum,ſubitū eſt ei remigrare Cal.Quint. impedior uerecundia,ne te pluribus uerbis rogem. neque tamen dubito, quin, ſi tua nihil,aut non multum interſit,eo ſis animo,quo ego eſſem,ſi quid tu me rogares.mihi certe gratiſſimum feceris. Vale.

M. CICERO C. MEMMIO,

AVlū Fuſium,unū ex meis intimis,obſeruantiſſimū,ſtudioſiſſimumq; noſtri,eruditū hominē et ſūma humanitate,tuáq; amicitia digniſſi

mum, uelim ita tractes, ut mihi coràm recepisti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. ipsum præterea summo officio, & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

M. CIC. Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PROPRAET. S. D.

Cum municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo beneficio affecti cumulatissime mihi gratiã retulerunt: nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquã defuerunt. cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quod te uehementissime diligo, quodq; me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cum propè præcipuã causam haberent ad ius obtinendum: primum, quòd Syllani temporis acerbitatem Deorum immortalium benignitate subterfugerũt: deinde, quòd summo studio populi R. à me in Cõsulatu meo defensi sunt: cum enim Tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoq; R. persuasi, ut eos ciues quibus fortuna pepercisset, saluos esse, uellent. hanc actionem meam C. Cæsar primo suo Consulatu in lege agraria comprobauit. agrumq; Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium nõ sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, uetera sua beneficia conseruari uelit. quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certe illi integram omnem causam

reseruare. illud uero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipiū tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari uelis. sed hæc, quæ scripta sunt supra, eò spectant, ut te horter, & suadeā. reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solū tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere, et rogare. gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesq; esse uolueris. eorum ego domicilia, sedes; rem, fortunas, quæ & à Dijs immortalibus, & à præstantissimis in nostra Rep. ciuibus summo senatus, populiq; R. studio conseruatæ sunt, tuæ fidei, iustitiæ, bonitatiq; commendo. si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum cōsueui tueri meos: nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed quando apud te nihil minus hoc tempore ualere me confido, quàm ualuerim semper apud omneis: pro nostra summa necessitudine, pariq; inter nos, et mutua beneuolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eū quasi diuino consilio isti negotio propositum esse, apud quem unum nos eorum perpetui defensores plurimum ualere possemus. Vale.

M. C. Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PROPRAET. S. P. D.

NOn moleste fero, eam necessitudinē, quæ mihi tecū est, notā esse quamplurimis. neque tamē

ob eam causam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex uoluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemq; commisit, gerere possis. nam cum multi à me petant multa, quòd de tua erga me uoluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbẽ officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & cum ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis reditus tamen in patriam uoluntate omnium concedi uideretur, adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tanquam è naufragio reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille ista possessione amissa tueri uix potest. grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq; conuenit, ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te ualuisse uidear, quàm gratia. quamobrem te maiorem in modum rogo, ut C. Curtij rem, meam putes esse: quidquid mea causa faceres, ut id, C. Curtij causa cum feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. C. Q. VALERIO Q. F. ORCAE S.

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Credo te memoria tenere, me & coràm P. Cuspio tecũ locutum esse, cum te prosequerer paludatũ; & idem postea plurimis uerbis tecum egisse, ut, quoscunque tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuáq; obseruãtia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspius, homo in omneis suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur, & diligit, propterea ꝙ fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotijs praeesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia soleo, quantum possum, adiuuare. quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putaui. reliquis epistolis tantum faciam ut notam apponam eam, quae mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspij amicorum. sed hanc commendationem, quã his literis consignare uolui, scito esse omnium grauissimam. nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, ut tibi quamdiligentissime L. Iulium commendarem. eius ego studio uix uideo r mihi satisfacere posse, si utar uerbis ijs, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. noua quaedam postulat: & putat me eius generis artificium quoddam tenere: ei ego pollicitus sum me ex intima nostra arte deprompturum mirificũ genus commendationis. id quando assequi non possum, tu re uelim efficias, ut ille genere mearum literarum

incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam uerbis, uultu denique expresseris. quæ quãtũ in prouincia ualeant, uellem expertus esses. sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi cõmendo, perdignũ esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo, tametsi id satis esse debebat; sed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis deligendis. harum literarum uis quãta fuerit, propediẽ iudicabo, tibiq;, ut cõfido, gratias agã. ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq; curabo. Cura ut ualeas.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cuperem, deberemq;, profecto ex me facile cognouisti, uehementer te rogo, ut cures, ut ex hac cõmendatione mihi Cuspius quãmmaximas, quãprimũ, quamsæpissime gratias agat.

M. CICERO C. CLVVIO S. P. D.

CVm in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaq; summa in me obseruãtia ad me domũ uenisses, locutus sum tecũ de agro uectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia: quantoq; opere eius municipij causa laborarem, tibi ostendi. post tuam autẽ profectionem, cũ et maxima res municipij honestissimi, mihiq; coniunctissimi, et summũ meũ officiũ ageretur: pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere: etsi non sum nescius, &

quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibiq; negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium, præclare intelligo. quare à te tantum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea causa facturum esse arbitror. et primum uelim existimes, quod res est, municipij fortunas omneis in isto uectigali consistere; his autē tēporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. hoc & si cōmune uidetur esse cum multis: tamen mihi crede singulareis huic municipio calamitates accidisse. quas iccirco non commemoro, ne de miserijs meorum necessariorum cōquerens, homines, quos nolo, uidear offendere. itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipij probaturos: non erat causa, cur à te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihiq; persuasi, illum & dignitatis municipij, & æquitatis, & uoluntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo à te non dubitaui contendere, ut hanc causam illi integram conseruares. quod etsi nihilo minus à te peterem, si nihil audiuissem te tale fecisse: tamen maiorem spē impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem à te Rhegienses impetrauisse. qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tribueris, idē esse tributurum meis: præsertim cum ego, pro his unis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, compluréis necessarios. hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum à te cōtendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas uelim, me huic municipio debere plurimum;

nullum unquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipij studiũ in me extiterit singulare. quapropter à te etiam atque etiam pro nostra summa coniunctione, proq; tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modũ peto, atque contendo, ut cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des. quod erit huius modi, ut, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus; sin minus, pro eo tamen id habeamus; quãdo à te data sit opera, ut impetraremus. hoc cum mihi gratissimum feceris tum uiros optimos, homines honestissimos, eosdemq; gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisq; deuinxeris. Vale.

M. CIC. M. RVTILIO S. P. D.

CVm & mihi conscius essem quanti te facerẽ & tuam erga me beneuolentiã expertus essem: nõ dubitaui à te petere, quod mihi petẽdum esset. P. Sestium quanti faciam, ipse optime scio: quanti autẽ facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. is cũ ex alijs te mei studiosissimũ esse cognosceret, petiuit à me, ut ad te quamaccurratissime scriberẽ de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sestius optimus adolescens, filius P. Sestij. hoc iccirco scripsi, ut intelligeres non solum me pro P. Sestio laborare debere, sed Sestium etiam pro Albino. res autem hæc est. à M. Laberio C. Albinus prædia in æstimatio-

uem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæſare de bonis Plotianis. ea ſi dicam non eſſe è Rep. diuidi, docere te uidear, non rogare. ſed tamen cum Cæſar Syllanas uenditiones, & aſſignationes ratas eſſe uelit, quo firmiores exiſtimentur ſuæ: ſi ea prædia diuidentur, quæ ipſe Cæſar uendidit, quæ tandem in eius uenditionibus eſſe poterit auctoritas? ſed hoc quale ſit, tu pro tua prudentia conſiderabis. ego te planè rogo, atque ita, ut maiore ſtudio, iuſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modo lætitia, ſed etiã quodam modo gloria, ſi P. Seſtius homini maxime neceſſario per me ſatisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullum potes: id mihi intelliges eſſe gratiſſimum. Vale.

M. CIC. CRASSIPEDI S. P. D.

QVanquam tibi præſens cõmendaui, ut potui diligentiſſime, ſocios Bithyniæ; teq́; cum mea commendatione; tum etiam tua ſpõte intellexi cupere ei ſocietati; quibuſcunque rebus poſſes, cõmodare: tamen cum ij, quorum res agitur, magni ſua intereſſe arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua eſſem erga ipſos uoluntate, nõ dubitaui hæc ad te ſcribere: uolo enim te exiſtimare, me, cum uniuerſo ordini publicanorum multũ ſemper libentiſſime tribuerim, idq́; pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicũ eſſe huic Bithynicæ

societati: quæ societas, ordine ipso, hominũ genere, pars est maxima ciuitatis: constat enim ex cæteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq; is, cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. quæ cum ita sint, maiorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officijs, atque omni liberalitate tueare: curesq;, ut eius operæ, quod tibi facile factu est, quamgratissimæ sint socijs: remq;, & utilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem Quæstor habeat, nõ sum ignarus) per te quammaxime defensam, & auctam uelis. id cum mihi gratissimum feceris: tum illud tibi expertus promitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si ijs commodaris memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

M. CICERO BRVTO S. P. D.

CVm ad te tuus Quæstor M. Varro proficisceretur commendatione egere eum non putabã; satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum. qui, ut te non fugit, hanc Quæsturæ coniunctionem liberorũ necessitudini proximam uoluit esse. sed cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas literas maximũ apud te pondus habituras; à meq; contenderet, ut quamdiligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tãti sua interesse arbitraretur. ut igitur debere me facere hoc intelligas: cum primum M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se meam contulit, deinde ut se cor-

roborauit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum beneuolentiam augerent: unà, quòd uersabatur in hoc studio nostro, quo etiānūc maxime delectamur, & cū ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quòd mature se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem, deinde uersatus in utrisque subsellijs optima & fide, & fama, iam ante hanc commutationem Reip. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimauit fructum laboris sui. his autem temporibus à me Brundusio cum literis}, & mandatis profectus est ad Cæsarem. qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo, ac renunciando. uideor mihi, cum separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si prius causam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in meq; recipio, fore eum tibi & uoluptati, & usui: nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & à cupiditate omni remotissimum, præterea magni laboris, summæq; industriæ. neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamē IN omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur. quod ego his literis efficere uolui: etsi id ipsa per se necessitudo Quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud hoc addito. cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sen-

tio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

M. CICERO BRVTO S. P. D.

Quia semper animaduerti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito quin scias, non solum cuius municipij sim sed etiam quàm diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. quorum quidem omnia commoda, omnesq; facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumq; communium tueri possint, cōsistunt in ijs uectigalibus, quæ habent in prouincia Gallia. ad ea uisenda, pecuniasq;, quæ à colonis debentur, exigendas, totamq; rē & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus Q. Fuffidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. peto à te maiorē in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit; operamq; des, ut per te quamcōmodissime negotiū municipij administretur, quamprimumq; conficiatur; ipsosq;, quorū nomina scripsi, ut quamhonorificentissime pro tua natura, & quamliberalissime tractes, bonos uiros ad tuam necessitudinem adiunxeris, municipiumq; gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi uero etiam eo gratius feceris, quòd cū semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus præcipue ad meam curam, officiumq; pertinet: nam constituendi municipij causa hoc anno Aedilē filium meum fieri uolui, & fratris filium, & M. Cæsium,

ſium, hominem mihi maxime neceſſarium: (is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius ullus creari ſolet) quos cohoneſtaris, in primisq; me, ſi Reſp. municipij, tuo ſtudio, & diligentia bene adminiſtrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO BRVTO S. D.

A Lia epiſtola cõmuniter commendaui tibi legatos Arpinatum, ut potui diligẽtiſſime. hac ſeparatim Q. Suffidium, quocum mihi omnes neceſſitudines ſunt, diligentius cõmendo, non ut ali quid de illa commendatione deminuam, ſed ut hanc addam. nam & priuignus eſt M. Cæſij, mei maxime & familiaris, & neceſſarij: & fuit in Cilicia mecum Tribunus mil. quo in munere ita ſe tractauit, ut accepiſſe ab eo beneficiũ uiderer, non dediſſe. eſt præterea, quod apud te ualet plurimũ, à noſtris ſtudijs nõ abhorrens. quare uelim eũ quãliberaliſſime complectare; operamq; des, ut in ea legatione, quam ſuſcepit cõtra ſuũ commodum, ſecutus auctoritatem meam, quãmaxime eius excellat induſtria: uult enim, id quod optimo cuique natura tributũ eſt, quãmaximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio conſequi. quod ei continget, ſi hac mea commendatione tuum erga ſe ſtudium erit conſecutus. Vale.

M. CICERO BRVTO S. D.

L Vcius Caſtronius Pætus lõge princeps municipij Lucenſis, eſt honeſtus, grauis, plenus offi-

cij, bonus planè uir, & cum uirtutibus, tum etiam fortuna, si qnid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autẽ est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis obseruet neminem diligentius. quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amieitia tibi commendo. cui quibuscunque rebus commendaueris, tibi profecto iucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

M. CICERO BRVTO S. D.

L Vcio Titione Strabone, equite Romano in primis honesto; & ornato, familiarissime utor. omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res à Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. peto à te hoc diligentius, quàm si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operamq; des, quod tibi æquum, & rectum uidebitur, ut quamcommodissima conditione libertus Strabonis, qui eius rei cã missus est, negotium conficiat, ad nummosq; perueniat. id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titionem cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me uelle scis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO C. CAESARI IMP. S.

P Ræcilium tibi cõmendo unice, tui necessarij, mei familiarissimi, uiri optimi filium. quem cũ adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatẽ,

animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque obiurgare me soliti sunt, quòd me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν: audiebã enim nostros proceres clamitanteis, ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. sed tamen idem me consolatur. & iam hominem perustum, etiamnum gloria uolunt incendere, atque ita loquuntur. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πύθεσθαι. sed me minus iam mouent, ut uides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad uera præcepta Εὐριπίδου. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. quem uersum senex Præcilius laudat egregie: & ait posse eundem & ἅμα πρόσω, καὶ ὀπίσω uidere, & tamen nihilo minus αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. sed ut redeam ad id, unde cœpi: uehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescẽtem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Præciliorum causa te uelle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. genere nouo sum literarum ad te usus, ut intelligeres non uulgarem esse commendationem. Vale.

M. CICERO C. CAESARI IMP. S.

P ublium Crassum ex omni nobilitate adolescẽtẽ dilexi plurimum: & ex eo cum ab ineun-

te eius ætate bene sperauissem, tum optime existimare cœpi ex ijs iudicijs, quæ de eo feceram, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille uiueret, & magni faciebam, & probabam: erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia uehementer aptus: itaqua ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior uisus est, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à se obseruandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus charus fuisset: itaq; & ad me in Ciliciam uenit; multisq; in rebus mihi magno usui fuit & fides eius, & prudentia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate consequi potuit, nõ defuit. quod cum speraret te quoq; ita existimare, in Hispaniam ad te maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. cui ego commendationem non solum pollicitus: nõ quin eam ualiturã apud te arbitrarer: sed neq; mihi egere cõmendatione uidebatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi de tuis unus esset: & si uti commendationibus uellet, etiam per alios eum uidebam id consequi posse. testimonium meum de eo iudicij, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te ualere eram expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idq; à puero: nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditissimo, multum à puero fuit. nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas literis græcis mandare cupiebat. posse arbitror: ualet ingenio: habet usum: iam pridem in eo genere studij, literarumq; uersatur: satisfacere

immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multo pro tua singulari prudentia iudicabis. & tamen, quod negaueram, commendo tibi eum. quidquid ei cōmoda ueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D.

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de causis à me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cū eo est, ut primum in forum uenit, instituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello domus eius tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quàm mea. maximū autem mihi uinculum cū eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eumq; unum præter cæteros obseruat, ac diligit. quem si tu iam forte cognouisti, puto me hoc, quod facio, facere serius: ea enim est humanitate, & obseruantia, ut eum tibi iam ipsum per se commendatū putem. quod tamen si ita est, magnopere à te quæso, ut ad eam uoluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quammaximus postea commendatione cumulus accedat. sin autem propter uerecundiam suā minus se tibi obtulit, aut eum non dum satis habes cognitum, aut quæ causa est, cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque maiore studio quenquam, neque iustioribus de causis, cōmendare possim. faciamq; id, quod debent facere ij, qui religiose, & sine ambitione commendant: spondebo enim

tibi, uel potius ſpondeo, in meq́; recipio, eos eſſe M. Curij mores, eamq́; tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commẽdatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis existimaturus. mihi certe gratiſſimum feceris, ſi intellexero has literas tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S.

N On concedam, ut Attico noſtro, quem elatum lætitia uidi, iucũdiores tuæ ſuauiſſime ad eũ, & humaniſſime ſcriptæ literæ fuerint, quàm mihi. nã etſi utrinque noſtrũ propè æque gratæ erãt: tamen ego admirabar magis, te, quaſi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico reſpondiſſes, (quod tamẽ dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum ſcripſiſſe, eiq́; nec opinanti uoluntatem tuam tantam per literas detuliſſe. de quo non modo rogare te, ut eo ſtudioſius mea quoq; cauſa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quàm polliceris) ſed ne gratias quidem agere, quòd tu & ipſius cauſa, & tua ſpõte feceris. illud tamen dicã, mihi id, quod feciſti, eſſe gratiſſimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego unice diligo, non poteſt mihi non ſumme eſſe iucundum. quod cũ ita ſit, eſſe gratũ neceſſe eſt. ſed tamen quando mihi pro coniunctione noſtra uel peccare apud te in ſcribendo licet: utrunque eorum, quæ negaui mihi facienda eſſe, faciam. nam & ad id, quod Attici cauſa te oſtendiſti eſſe facturum, tantum uelim addas, quantum ex noſtro amore acceſſionis

fieri potest: & , quod modo uerebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teq; ita existimare uolo, quibuscunq; officijs in Epiroticis, reliquisq; rebus Atticum obstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore. Vale.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. P. D.

C Vm Lysone Patrensi est mihi quidem hospitiũ uetus, quam ego necessitudinem sanctè colendã puto: sed ea causa etiam cum alijs cõpluribus; familiaritas tanta nullo cum hospite, et ea cũ officijs eius multis, tum etiã cõsuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniũctius. is cum Romæ annũ propè ita fuisset, ut mecum uiueret, & si eramus in magna spe, te meis literis, commendationeq; diligentissime facturum id, quod fecisti, ut eius rem, et fortunas absentis tuerere: tamen ꝙ in unius potestate erant omnia, & quòd Lyso fuerat in nostra causa, nostrisq; præsidijs, quotidie aliquid timebamus. effectũ tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumq; hospitũ studio, ut, omnia, quæ uellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelliges ex ijs literis, quas Cæsar ad te dedit. nunc nõmodo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia: sed eo uehementius à te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemq; tuam recipias. cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, uerentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne tu quidem mederi posses. explorata uero eius incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. quæ ne singula enumerem, totam tibi domum

commendo, in his adolescentem filium eius: quem C. Memmius Gemellus cliens meus, cum in calamitate exi=lij sui Patrensis ciuis factus esset, Patrensiũ legibus ado=ptauit: ut eius ipsius hæreditatis ius, causamq; tueare. caput illud est, ut Lysonem, quem ego uirum optimum, gratissimumq; cognoui, recipias in necessitudinem tuã. quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, cæte=risq; postea cõmendando, idem, quod ego, sis iudicij, & uoluntatis habiturus. quod cum fieri uehemẽter studeo: tum etiam illud uereor, ne, si minus cumulate uideberis fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei: quãti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

A Sclapone Patrensi medico utor ualde familia riter: eiusq; tũ consuetudo mihi iucũda fuit, tum ẽt ars, quam sum expertus in ualetudine meorũ: in qua mihi tum ipsa scientia, tũ etiã fidelita=te, beneuolẽtiaq; satisfecit. hunc igitur tibi commendo, et à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamq; commendationem usui magno sibi fuisse. erit id mihi uehementer gratum. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

M Arcus Aemilius Auianus ab ineunte adolescẽ tia me obseruauit, semperq; dilexit, uir cũ bo nus, tũ perhumanus, & in omni genere officij

diligendus. quem si arbitrarer esse Sycione, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, & Cibyræ commorari: nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere: perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaq; humanitate, ut sine cuiusquã cõmendatione diligeretur abs te nõ minus, quã te à me, et à cæteris suis familiaribus. sed cum illum abesse putem, commendo tibi maiorẽ in modũ domũ eius, quæ est Sycione, remq; familiarem, maxime C. Auianum Ammonium libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo: nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio, & fide singulari; tum etiam quòd in me ipsum magna officia contulit, mihiq; molestissimis temporibus ita fideliter, beneuoleq; præsto fuit, ut si à me manumissus esset. itaque peto à te, ut eum Ammoniũ & patroni eius negotia sic tueare, ut eius procuratorem, quem tibi cõmendo: et ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum. hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignũ qui à te diligatur. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

T Itum Manlium, qui negotiatur Thespijs, uehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeq; obseruauit: & à studijs nostris nõ abhorret. accedit eò, quòd Varro Murena magnopere eius causa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat, ualde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidem cum Manlij familiaritas, tum Var=

ronis studium commouit, ut ad te quamaccuratissime scriberem. gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est si T. Manlium quammaxime, quibuscunque rebus honeste, ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus confirmo tibi eum, te, quem soles fructum à bonorum uirorum officijs expectare, esse capturum. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

L Vcio Cossinio, amico, & tribuli meo, ualde familiariter utor. nam & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinij domus me diligit, in primisq; libertos eius L. Cossinius Anchilaus, homo & patrono, & patroni necessarijs, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodemq; apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis. atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. id & mihi uehementer gratum erit, & tibi postea iucundum: hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaq; cognosces. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. D.

CVm antea capiebam ex officio meo uoluptatẽ; quòd meminerã, quàm tibi diligenter Lysonem hospitem, & familiarem meum cõmẽdassem: tum uero posteaquã ex literis eius cognoui: tibi eum falso suspectum fuisse: uehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eum cõmendãdo fuisse. ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse; quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. de quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primũ, ut debeo tibi, maximas gratias ago, cum tantum literæ meæ potuerunt, ut ijs lectis omnem offensionẽ suspicionis, quã habueras de Lysone: deponeres: deinde credas mihi affirmanti uelim, me hoc non pro Lysone magis, quàm pro omnibus scribere; hominem esse neminẽ, qui unquam, mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso uero cum mecũ propè quotidie esset, unàq; uiueret; non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. quapropter etsi à te ita tractatur, ut iam non desideret commendationem meam; unisq; se literis meis omnia consecutũ putet: tamen à te peto maiorem in modum, ut eum etiã atque etiam tuis officijs, liberalitate complectare. scriberem ad te, qualis uir esset: ut superioribus literis feceram; nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

H Agesaretus Larissæus magnis meis beneficijs ornatus in Consulatu meo, memor, & gratus fuit, meq; postea diligentissime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum bonum, et principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. D. P.

L Vcius Mescinius ea mecum necessitudine coniunctus est, quòd mihi Quæstor fuit. sed hanc causam, quam ego ut, à maioribus accepi, semper grauẽ duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustiorem. itaq; eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. is quanquam confidere uidebatur, & sua causa, quæ honeste posses, te libenter esse facturũ: magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque literas pondus habituras. id cum ipse ita iudicabat: tum pro familiari cõsuetudine sæpe ex me audierat, quàm suauis esset inter nos, et quanta coniunctio. peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari; ut eius negotia, quæ sunt in Achaia: ex eo quòd hæres est M. Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, et expedias tum iure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. sic enim perscripsimus ijs,

quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam uocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. id ut honoris mei causa suscipias, uehementer te etiam atque etiam rogo. illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te à M. Lepido Cos. non quæ te aliquid iuberent (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo quasi commendatitias sumpsimus. scriberem, quàm id beneficium bene apud Mescinium positurus esses; nisi & te scire confiderem, & mihi peterem: sic enim uelim existimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. sed cum illum studeo quamfacillime ad suum peruenire: tum illud laboro, ut non minimum hac mea cõmendatione se consecutum arbitretur. Vale.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. P.

L Icet eodem exẽplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cum gratias agam, quòd meas cõmendationes tam diligenter obserues; quod feci in alijs, & faciam, ut uideo, sæpius: sed tamen non parcam operæ; &, ut uos in uestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Auianus igitur Ammonius incredibileis mihi gratias ꝑ literas egit & suo, & Aemilij Auiani patroni sui nomine, nec liberalius, nec honorificẽtius potuisse tractari nec se præ

ſentem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. id mihi cum iucũdum eſt eorum cauſa, quos ego tibi ſumma neceſſitudine, & ſumma coniunctione adductus commendaueram; quòd M. Aemilius unus eſt ex meis familiariſſimis, atque intimis maxime neceſſarius, homo & magnis meis beneficijs deuinctus, et propè omnium, qui mihi aliquid debere uidentur, gratiſſimus: tũ multo iucundius, te eſſe in me tali uoluntate, ut plus proſis amicis meis, quàm ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum cauſa facerem, quàm tu, quid mea. ſed hoc non dubito quin exiſtimes mihi eſſe gratum. illud te rogo, ut illos quoque gratos homines eſſe putes. quod ita eſſe tibi promitto, at confirmo. quare uelim, quidquid habent negotij, des operam, quod commodo tuo fiat, ut te obtinẽte Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundiſsime, coniunctiſſimeq; uiuo; magnamq; cum ex ingenio eius, ſingulariq; ſtudio, tum ex uirtute, & probitate uoluptatem capio. Vale.

M. CIC. SER. SVLPITIO S. P. D.

ETſi libenter petere à te ſoleo, ſi quid opus eſt meorũ cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum feciſti aliquid cõmendatione mea: quod ſemper facis: incredibile eſt enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi cõmendaui. quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſcinio gratiſſimum: ſic enim eſt mecum locutus, te, ut meas literas legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnibus, multo uero plura, & maiora feciſſe. id igiur

(puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) uelim existimes, mihi te fecisse gratissimum. quod quidē hoc uehementius lætor, quo'd ex ipso Mescinio te uideo magnam capturum uoluptatem: est enim in eo cū uirtus, & probitas, & summum officium, summaq; obseruantia; tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam uiuimus. quod reliquum est, uelim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ: sed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine nō peti, cures, ut satisdetur fide mea: deinde, cum ferè consistat hæreditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quæ uxor Mindij fuit; adiuues, ineasq; rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. quod si putarit illa fore; ut opinio nostra est, negotiū conficiemus. hoc ut assequamur, te uehementer etiam atq; etiam rogo. illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meq; recipio; te ea, quæ fecisti Mescinij causa, quæq; feceris, ita bene collocaturum, ut ipse iudices homini te gratissimo, iucundissimo benigne fecisse: uolo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumq; suorum auctoritate satis cōmendati sint fidei, & iustitiæ tuæ: & ego, qui te optime nouissem, non dubitaui, quin tibi notissima & iura & merita populorum essent. itaq; cum à me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi ciuitatem commendarem: etsi memineram me ei ciuitati omnia debere, tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. itaq; sic uelim existimes, me omnes Achaiæ ciuitates arbitrari pro horum temporum per-

turbatione feliceis, quòd tu ijs præsis: eundemq; me ita iudicare, te, ꝙ unus optime nosses non nostra solum, sed etiam Græciæ monimenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmonijs & esse, & fore. quare tantum à te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, amplitudo, iustitia postulat; his, si tibi uidebitur, significes, te non moleste ferre, ꝙ intelligas ea, quæ facias, mihi quoq; grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. hoc te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

M. CICERO L. PLANCO S. P. D.

NOn dubito, quin scias, in ijs necessarijs, qui tibi à patre relicti sunt, me tibi esse uel cõiunctissimũ, nõ ijs mõ causis, quæ speciẽ habent magnæ coniunctionis; sed ijs ẽt, quæ familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. ab his initijs noster in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, et eo magis, quòd intellexi, ut primum per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisq; tibi faciendus esset, me à te in primis cœptum esse obseruari, coli, diligi. accedebat nõ mediocre uinculũ cum studiorum, quod ipsum est per se graue; tum eorum studiorum, earũq; artium, quæ per se ipsæ eos, qui uoluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quò spectent. id primum ergo habeto, non sine magna, iustáq; causa hanc à me cõmemorationem esse factam. C. Atteio Capitone

utor

uter familiarissime. notæ tibi sunt uarietates meorum temporum. in omni genere & honorum, & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, et gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & paruit & temporibus, & fortunæ meæ. huius propinquus fuit T. Antistius. qui cum sorte Quæstor Macedoniam obtineret; neque ei successum esset: Pompeius in eam prouinciam cum exercitu uenit. facere Antistius nihil potuit: nam si potuisset; nihil ei fuisset antiquius, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reuerti; præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperq; fecisset: sed oppressus, tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit. cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde abfuit à castris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut testi, uelim credas: meā enim ille mœstitiam in illo bello uidebat: mecum omnia cōmunicabat. itaque abdidit se in intimam Macedoniam quò potuit longissime à castris; non modo ut non præesset ulli negotio; sed etiam ut ne interesset quidem. is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit: ibi eum Cæsar cum uidisset; nihil aspere, nihil acerbe dixit; Romam iussit uenire. ille in morbum continuo incidit: ex quo non conualuit, æger Corcyram uenit: ibi est mortuus testamento, quod Romæ Paulo, & Marcello Coss. fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia est Capito. in sextante sunt ij, quorū pars sine ulla cuiusquam querela publica potest esse. ea est ad HS X X X. sed de hoc Cæsar uiderit. Te mi Plāce

pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostro totius uitæ simillimo rogo, & à te ita peto, ut maiore cura, maiore studio nõ possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia, quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petiuissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. illud fore tibi adiumento spero; cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest: semper Cæsarem Capito & dilexit, & coluit. sed ipse huius rei testis est: noui hominis memoriam. itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarẽ, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit põderis, tu uidebis. quam partem in Rep. causamq; defenderim, per quos homines, ordinesq; steterim; quibusq;
* munitus fuerim; non ignoras. hoc mihi uelim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris uoluntate; quod intellexerim scire ipsum Cæsarem; me inuitissimum fecisse; id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quòd fuerim moderatior, temperatiorq;, quàm in ea parte quisquam; id me fecisse maxime auctoritate Capitonis. cuius similes si reliquos necessarios habuissem, Reip. fortasse non nihil, mihi certe plurimum profuissem. hanc rem mi Plance si effeceris; meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris; ipsumq; Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum uirum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

L Vcius Manlius est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cũ reliquis Neapolitanis ciuis Romanus factus, Decurioq; Neapoli: erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem socijs, & Latinis datam. eius frater Catinæ nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controuersiã eum habiturum: & est hodie in bonis: sed quando habet præterea negotia uetera in Sicilia sua; & hanc hæreditatem fraternam, & omnia eius tibi cõmẽdo, in primisq; ipsum, uirũ optimũ, mihiq; familiarissimum, ijs studijs literarum, doctrinæq; præditum, quibus ego maxime delector. peto igitur abs te, ut eum, siue aderit, siue non uenerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq; necessarijs scias esse; itaq; tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

G Aio Flauio, honesto, et ornato equite Romano, utor ualde familiariter: fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius; meq; diligentissime obseruat & ipse, & L. Flauius frater eius. quapropter uelim honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quã liberalissime C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum ut gratius esse nihil possit. sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam ueritate; te ex C. Flauij

officio,& obseruátia,et præterea splendore,atque inter suos gratia magnam uoluptatem esse capturum. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

IN Alesina ciuitate tam lauta, quàm nobili coniunctissimos habeo & hospitio,& familiaritate M.& C.Clodios,Archagathum, & Philonem.sed uereor,ne, quia complureis tibi præcipue commendo,exæquare uidear ambitione quadam commendationes meas. quanquam à te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. sed uelim sic existimes,hanc familiam, & hos mihi maxime esse coniunctos uetustate,officijs,beneuolentia. quamobrem peto à te maiorem in modum,ut his omnibus in rebus,quantum tua dignitas,fidesq; patietur,commodes.id si feceris,erit mihi uehementissime gratum. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

CNeo Otacilio Nasone utor familiarissime,ita prorsus,ut illius ordinis nullo familiarius: ná & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus est expectare te, quibus eum uerbis tibi commendem, quo sic utor,ut scripsi. habet is in prouincia tua negotia: quæ procurant liberti Hilarus,Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaq; omnia Nasonis non secus commendo,ac si mea essent.gratissimum mihi feceris,si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

A Vitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone Lyſonis filio Lilybætano; ualdeq́; ab eo obſeruor; cognouiq́; dignum & patre, et auo: eſt enim nobiliſſima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumq́; eius; magnoq́; opere abs te peto, cures, ut is intelligat meam commendationem maximo ſibi apud te & adiumento, & ornamento fuiſſe. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

C Aius Auianus Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, ualde etiam familiaris: quem Cæſar meo beneficio in Nouocomenſeis retulit. nomen autē Auiani conſecutus eſt, quòd homine nullo plus eſt uſus, quàm Flacco Auiano, meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non uulgarē eſſe commendationem hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes; habeasq́; in numero tuorum; perficiasq́;, ut intelligat has literas meas magno ſibi uſui fuiſſe. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

C Vm Demetrio Mega mihi uetuſtum hoſpitiū eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæſare impetrauit. qua in re ego interfui. itaque

nunc P. Cornelius uocatur. cumq; propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia uendebant, tabulã, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset, eidem Dolabellæ, me audiẽte, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega uereretur; beneficium suum in eo manere. hoc te scire uolui, ut eum in ciuium Romanorum numero haberes. cæterisq; in rebus tibi eum ita cõmendo, ut maiore studio neminem commendarim. gratissimũ mihi feceris, si eũ ita tractaris, ut intelligat meã commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

Hippiam Philoxeni filium, Calatinum, hospitẽ, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodũ ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine cõtra leges Calatinorum. id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autem se res habet, peto à te, ut honoris mei causa eum expedias; tantumq; ei cõmodes, & in hac re, & in cæteris quantum tua fides, dignitasq; patietur. id mihi uehementer gratũ erit. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

Lucius Brutius eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus. in meis familiarissimis est, meq; obseruat diligentissime. cuius cũ patre magna mihi fuit amicitia iã inde à Quæstura mea

Siciliensi. omnino nunc ipse Brutius Romæ mecũ est; sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut maiore studio commendare nõ possim. gratissimum mihi feceris si curaris, ut intelligat Brutius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

CICERO ACILIO PROCOS. S.

C Vm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit uetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidij putet esse. quapropter eum tibi commendo maiorem in modum: & abs te peto efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. erit id mihi uehementer gratum.

M. CICERO Q. ANCHARIO Q. F. PROCOS. S. D.

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum uiro optimo familiarissime utor, commendo tibi maiorem in modum, adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. si ulla mea apud te commendatio ualuit, quod scio multas plurimum ualuisse; hæc ut ualeat, rogo. quòd si eos honorifice, liberaliterq; tractaris, ut tibi gratissimos, optimosq; adolescenteis adiunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.

M. CICERO L. CVLLEOLO S. D.

Q Væ fecisti L. Luceij causa scire te planè uolo, te homini gratissimo commodasse. & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt: tum Pompeius, quotiescunque me uidet, uidet autem sæpissime, gratias tibi agit singulareis. addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum ex tua erga Luceium benignitate, maxima uoluptate affici, quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratias mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te uehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deinceps fecisti, etiam ad exitum augeri, et cumulari per te uelis. id & Luceio, et Pompeio ualde gratum fore, teq; apud eos præclare positurum cõfirmo, & spondeo. De Rep. deq; his negotijs, cogitationibusq; nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easq; literas dederam pueris tuis. Vale.

M. CICERO L. CVLLEOLO PROCOS. S.

L Vcius Luceius, meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cũ diceret, omnia te cumulatissime, et liberalissime procuratoribus suis pollicitũ esse. cũ oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? omnino ostenderunt Byliones, sese Luceio Pompeij arbitratu satisfacturos: sed uehementer opus est nobis,

& uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. illudq; mihi gratissimum est. quod ita sciunt Luceij procuratores, & ita Luceius ipse ex literis tuis, quas ad eũ misisti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatem aut gratiam ualere plus, quàm meam. id ut re experiatur, iterum, & sæpius te rogo. Vale.

M. CICERO Q. GALLIO S. D.

ETsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamẽ iampridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eoq; magis, quòd cum ipsum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatij Rufi: quo ego uno equite Romano familiarissime utor, et qui cum consuetudine quotidiana, tũ officijs plurimis, maximisq; mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentẽ ut diligas; Egnatij absentis rem ut tueare; æque à te peto, ac si mea negotia essent. uelim memoriæ tuæ causa des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur; sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO Q. GALLIO S. D.

ETsi ex tuis, & L. Oppij familiarissimi mei literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse; idq; pro tua summa erga me beneuo-

lentia,proq; nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij mei familiarissimi absentis negotia commmendo.tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasq; ; ut , si mea res esset, non magis laborarem . quapropter mihi gratissimum feceris,si curaris, ut is intelligat me à te tantum amari,quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes.idq; ut facias,uehementer te rogo. Vale.

M. CICERO APVLEIO PROQVAES. S. P. D.

L Vcio Egnatio uno equite Romano uel familiarissime utor.eius Anchialum seruum,negotiaq;,quæ habet in Asia, tibi cōmendo nō minore studio,quā si rem meā commendarem:sic enim existimes uelim,mihi cū eo non modo quotidianā consuetudinem summam intercedere,sed etiā officia magna, & mutua nostra inter nos esse.quamobrem etiā atque etiam à te peto,ut cures, ut is intelligat me ad te satis diligenter scripsisse:nā de tua erga me uoluntate nō dubitabat.id ut facias,te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO APVLEIO PROQVAES. S. P. D.

L Vcius Nostius Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui.ea re utrunque scripsi, ut & mihi cū illo causam amicitiæ scires esse; & hominē

probũ existimares, qui patroni iudicio ornatus esset, eũ tibi igitur sic cõmendo, ut unum ex nostra domo. ualde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

CICERO SILIO S. D. P.

Q Vid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non à me diligi solum, uerum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se à me, & me à te amari. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. utamur igitur uulgari consolatione, quid, si hoc melius? sed hæc coràm. Tu fac, quod facis, ut me ames, teq; amari à me scias. Vale.

M. CICERO C. SESTILIO RVFO QVAES. S. D.

O Mneis tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque cõmodaris, erunt mihi gratissima. eoq; facio libẽtius, ut eos tibi commendem, quòd & tuæ laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam Quæstor ueneris, ea te instituere, quæ sequantur alij. quæ, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli necessarij tui legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi uolueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

CICERO CVRIO PROCOS. S. D.

Q. Pompeius Sex. F. multis, & ueteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est. is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profecto te prouinciam obtinente meis literis assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem unquã fuisse. quamobrem à te maiorem in modum peto, ut, cum omneis meos æque ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi maiori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

M. CIC. ARISTO PROCOS. S. D.

S Vmpsi hoc mihi pro tua in me obseruantia, quã penitus perspexi, quandiu Brundusij fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua ualde laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea; quodq; maximũ est, summus inter nos amor, & mutuus. quæ cum ita sint: si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia, & studia Brundusij contulisti, uis mihi etiam gratiora effi cere, quanquam sunt gratissima; si me à tuis omnibus amari uides, hoc mihi da, atque largire, ut M. Curiũ sartum & tectum, ut aiunt, ab omniq; incómodo, detri=

mento, molestia sincerum, integrumq; conserues. et ipse spondeo, et omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, et ex tuo in me officio maximum te fructum summamq; uoluptatem esse capturum. Vale.

M. CICERO P. CAESIO S. D.

P. Messienum, equitem Romanum omnibus rebus ornatum, meumq; perfamiliarem, tibi cõmendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem, famamq; tueare. uirum bonum, tuaq; amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq; gratissimum feceris. Vale.

CICERO REGI S.

A. Licinius Aristoteles Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea coniunctus magno usu familiaritatis. hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit: etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te ualere. hunc ego à Cæsare liberaui: frequẽs enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quàm nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur mi Rex, ut intelligat has sibi literas plurimum profuisse. Vale.

M. C. Q. THERMO PROPRAET. S.

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissime utor, optimo uiro, & homine gratissimo. eum

tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te cōmodes, quoad fides tua, dignitasq; patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiā suis moribus, postulabit. præcipue autem tibi cōmendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controuersia; deinde, si quid habebit cū aliquo Hellespōtio cōtrouersiæ, ut in illam διοίκησιν reijcias. sed non mihi uideor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te eius causas perscribere debere. summa illa sit, quidquid officij, beneficij, honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

CICERO THERMO PROPRAET. S.

CVm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus mea cōmendatione fecisti, tū in primis, q M. Marciliū amici, atque interpretis mei filiū liberalissime tractauisti: uenit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihiq; propter te gratias maximas egit. quare quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes; operamq; des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. ego cum antea studiose commendabā Marcilium, tum multo nunc studiosius, quòd in longa apparitione singularē, & propè incredibilē patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiamq; cognoui. Vale.

CICERO THERMO PROPRAET. S.

E Tsi mihi uideor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneij legati mei locutus sum, te ipsius causa uehementer omnia uelle: tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam uoluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. nam cum iandiu diligerem M. Anneium, deq; eo sic existimarem, ut res declarat, quòd ultro ei detulerim legationem, cũ multis petentibus denegassem: tum uero, posteaquam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo uirtutem, prudentiam, fidem, tantamq; erga me beneuolẽtiam cognoui, ut hominem neminem pluris faciã. eum cum Sardianis habere controuersiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coràm facilius, meliusq; cognosces. de reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magnum cum tua laude notum est: nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. sed tamen cum me non fugiat, quanta sit in Prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq; officijs paribus, ac mutuis, ut uoluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat; sæpe enim mecum locutus est; & multo amiciorem his meis literis esse factum. in tuo toto

imperio, atque prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. iam, apud ipsum gratissimum hominem, atque optimum uirum, quã bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

CICERO THERMO PROPRAET. S.

C Luuius Puteolanus ualde me obseruat, ualdeq́; est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi te prouinciam obtinente meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. nunc quã do mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasij, et Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit, quare peto à te, ut eos, & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere. præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ commissæ sunt. uelim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq́; procuratoribus Cluuij tradat: aut pecuniam soluat. præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent: sed aiunt se depositam pecuniam habuisse: id uelim cognoscas: & si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluuio instituto tuo cõseruentur. his de rebus eo

magis laboro, quòd agitur res Cn. Pōpeij etiam nostri necessarij, & quòd is magis etiam mihi laborare uidetur, quàm ipse Cluuius: cui satisfactū esse à nobis ualde uolo. his de rebus te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

CICERO THERMO PROPRAET. S.

Q. Vo magis quotidie ex literis, nuncijsq; bellū magnum esse in Syria cognosco, eo uehementius à te pro nostra necessitudine contēdo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas: nam eius opera, consilio, scientia rei militaris uel maxime intelligo me, & Remp. adiuuari posse. quòd nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Cal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. illud, quod tecum & coràm, & per literas diligentissime egi, id et nunc etiam atq; etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ ueritate, & pro sua dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cum tecū Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij causa omnia uelle: sed tamen sic uelim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero, per te illū ipsum negotium ex sententia confecisse. idq; quāprimū ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO C. TITIO L. F. RVFO PRAET. VRB. S.

L. Custidius est tribulis, & municeps, et familiaris meus. is causam habet, quam causam ad te

deferet. commendo tibi hominem, ſicuti tua fides, & meus pudor poſtulat; tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua poſtulabit, ut lubente te impetret, ſentiatq; meam ſibi amicitiam, etiam cum longiſſime abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

M. CIC. C. CVRTIO PEDVCEANO PRAET. S. D.

M. Fabium unice diligo: ſummaq; mihi cum eo conſuetudo, & familiaritas eſt peruetus. in eius controuerſijs quid decernas, à te non peto, (ſeruabis, ut tua fides, et dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed ut quamfacillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, lubente te impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam cum procul abſim, prodeſſe ſentiat. præſertim apud te. hoc uehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

M. CICERO C. MVNATIO C. F. S.

L. Liuineius Trypho eſt omnino L. Reguli familiariſſimi mei libertus; cuius calamitas etiam officioſiorem me facit in illum; nã beneuolentior, quàm ſemper fui, eſſe non poſſum. ſed ego libertũ eius per ſe ipſum diligo: ſumma enim eius erga me officia extiterunt ijs noſtris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominũ, & fidem perſpicere potui. eũ tibi ita cõmendo, ut homines grati, et memores bene meritos de ſe commendare debent. pergratũ mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quòd pro ſalute mea mul-

ta pericula adierit, sæpe hieme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratũ ẽt tibi fecisse. Vale.

M. CIC. P. SILIO PROPRAET. S. D.

T. Pinnio familiarissime me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secũdum hæredem instituerit. eius filio mire studioso, & erudito, & modesto pecuniam Nicæenses grandem debent, ad HS octogies: &, ut audio, in primis uolunt ei soluere. pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse; si dederis operam, quoad tua fides, dignitasq; patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio soluatur Nicæensium nomine. Vale.

M. CIC. P. SILIO PROPRAET. S. D.

ET in Attilij negotio te amaui: cũ enim sero uenissem, tamẽ honestum equitem Romanũ beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. itaque primum tibi ago gratias, quòd me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam. te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

M. CIC. P. SILIO PROPRAET. S. D.

NOn putaui fieri posse; ut mihi uerba deessent: sed tamen in C. Lenio commendando desunt. itaq; rem tibi exponam paucis uerbis, sed tamen ut planè perspicere possis uoluntatē meam. incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lenium. id fit cum plurimis eius officijs, tum summa probitate, & singulari modestia. eum ego à me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem; tum quòd consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. sed uereor, ne iam mihi superesse uerba putes, quæ dixerā defutura. commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendare: à teq; uehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua prouincia negotij, expedias; quod tibi uidebitur rectum esse, ipsi dicas: hominem facillimum, liberalissimumq; cognosces. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum cōfectis eius negotijs per te quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq; meo gratissimum feceris. Vale.

M. CIC. P. SILIO PROPRAET. S. D.

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. magnum fructum ex ipso capies: nihil est enim illo adolescente gratius. sed mehercule mihi quoq; gratissimum fecisti: pluris enim ex omni nobilitate nemi-

nem facio. itaque si feceris, quæ ille per me tecum agi uoluit, gratissimum mihi feceris. primum de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero ueniat: uehementer enim eius causa cupere eum intellexi: itaque hoc ualde te rogo. deinde Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios diligentissimeq; tuetur, ac defendit, habeas tibi cómendatissimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summũ esse præsidium. Strabonem Seruilium tibi sæpe commendaui: nunc eo facio id impensius, quòd eius causam Nero suscepit. tantũ à te petimus, ut agas eã rem, nec relinquas hominẽ innocẽtem ad alicuius tui dissimilis quæstum. id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo te humanitate qua esse usum. summa huius epistola hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. magnum theatrum habet ista prouincia, nõ ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, & usus est; amplissimas clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit, & beneficijs suis obligare. hoc in genere si eum adiuueris eo studio, quo ostendisti; quod ipsum præclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

M. CIC. P. SILIO PROPRAET. S. D.

CVM P. Terentio Hyspone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoq; est: multaq;, & magna inter nos officia paria, et mutua intercedũt. eius summa

existimatio igitur in eo, ut pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neq; ab Ephesijs ullo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tũ singulari humanitate, & mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis nutu, quod uelis, consequare: peto à te maiorẽ in modum, ut honoris mei causa hac laude Hysponem affici uelis. præterea cum socijs scripturæ mihi summa necessitudo est, non solũ ob eam causam, quòd ea societas uniuersa in mea fide est, sed etiam quòd plerisque socijs utor familiarissime. ita & Hysponem meũ per me ornaris, et societatem mihi coniunctiorẽ feceris: tuq; ipse & ex eius obseruantia gratissimi hominis, & ex sociorũ gratia hominũ amplissimorum maximũ fructũ capies, et me summo beneficio affeceris: sic enim uelim existimes, ex tota tua prouincia, omniq; isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis.

M. CICERO P. SERVILIO S. D.

A. Cæcinam maxime proprium clientem familiæ uestræ non commendarem tibi, cum scirẽ qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me et patris eius, quo sum familiarissime usus memoria, & huius fortuna ita moueret, ut hominis omnibus mecum studijs, officijsq; coniunctissimi mouere debeat. à te hoc omni cõtentione peto sic, ut maiore cura, maiore animi labore petere non possim; ut ad ea, quæ tua sponte sine cuiusquam cõmẽdatione faceres

in hominem tantũ, & talem, calamitosum, aliquẽ affe rant cumulũ meæ literæ, quo studiosius eũ, quibuscunq; rebus possis, iuues. quòd si Romæ fuisses, etiã salutẽ A. Cæcinæ essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti. de qua tamen magnam spẽ habemus, freti clementia collegæ tui. nunc quando iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam esse duxit: etiam atque etiã te rogo, atq; oro, ut eum & in reliquijs ueteris negotiationis colligendis iuues, & cæteris rebus tegas atque tueare. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. CICERO P. SERVILIO S. D.

EX prouincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quàm Androne Arthemonis filio Laodicensi: eumq; habui in ea ciuitate tum hospitẽ, tum uehementer ad meæ uitæ rationem, et consuetudinem accommodatum. quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessit, facere cœpi, quòd multis rebus expertus sum gratũ hominem, meiq; memorem: itaque eum Romæ libentissime uidi: nõ te enim fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne fecisti, quàm multi grati reperiantur. hæc propterea scripsi, ut me non sine cã laborare intelligeres, et ut tu ipse eum dignum hospitio tuo indicares. feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, idest si receperis eum in fidẽ tuam, &, quibuscunque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. hoc mihi uehementer erit gratũ. idq; ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CIC. P. SERVILIO ISAVRICO PROCOS. COLLEGAE S. D.

G Ratæ mihi uehementer tuæ literæ fuerunt, ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarũ: significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse iucũdius. quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de Rep. idest de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiá, tamen libentissime ex tuis literis cognoscam. Ego ad te, de Reip. summa quid sentiam, non sæpe scribam propter periculum eiusmodi literarũ. quid agatur autem, scribam sæpius. sperare tamen uideor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, & esse, ut habeamus aliquã Rép. cuius consilijs magni referebat te interesse. sed si tibi utilius est, idest gloriosus, Asiæ præesse, & istam partem Reip. male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. ego, quæ ad tuã dignitatẽ pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaq; curabo: in primisq; tuebor omni obseruantia clarissimum uirum patrem tuum: quod & pro uetustate necessitudinis, & pro beneficijs uestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

M. CIC. P. SERVILIO COLLEGAE S.

C. Curtius Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Posthumij familiarissimi mei: sed me colit, & obseruat æque, atque illũ ipsum patronũ suũ,

apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fuit, tanquã domi meæ: multáq; acciderunt in quibus & beneuolẽtiam eius erga me experirer, et fidem: itáq; si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tanquam mea. hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non uulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. peto igitur à te, ut in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumq; tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes, etsi ut eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. si & mea commendatione, & mea probitate assecutus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq; in numero tuorum, te uehementer etiam atq; etiam rogo. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq; curabo. Vale.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE S. D.

Q Via non est obscura tua in me beneuolẽtia, sic fit, ut multi per me tibi uelint cõmendari. ego autem tribuo nonnunquã in uulgus, sed plerunque necessarijs, ut hoc tempore. nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoq; est. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis uehemen-

ter probatum tibi commendo maiorem in modum. uehementer mihi gratũ feceris, si, quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commendaris. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CIC. P. SERVILIO COLLEGAE S.

M Vltos tibi commendem necesse est, quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuáq; in me beneuolentia, sed tametsi omnium causa, quos commendo, uelle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerũ, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neq; hoc tempore discessit à me, nisi ego ei permisissem. quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, et maxime necessarijs. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui, atque adiumento fuisse. Vale.

M. C. P. SERVILIO COLLEGAE S.

C Erelliæ necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commẽdaui tibi præsens in hortis tuis quã potui diligẽtissime: tuq; mihi pro tua consuetudine, proq; tuis in me perpetuis, maximisq; officijs omnia te facturum liberalissime recepisti. meminisse te id spero: scio enim solere. sed tamen Cerelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinẽ prouinciæ, multitudinemq; negotiorum etiam atque etiam esse commonefaciendum. peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate rece-

pisse. equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonij factum est, Cerelliæ commodandi. id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia: scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existimes, quibuscunque rebus Cerelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

M. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S.

GRatulor tibi, quòd ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, et Rep. quòd si Romæ te uidissem, coràm gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, uerum etiam summa familiaritas intercedit. ei te uehementer succensuisse audiui, et moleste tuli. de re nihil possum iudicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te talem uirũ nihil temere fecisse. à te autẽ pro uetere nostra necessitudine etiã atque etiam peto, ut eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re uiolari existimationem tuã: quod ego si arbitrarer, nũquam te rogarem, mihiq; tua fama multò antiquior esset, quàm illa necessitudo est. sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm uituperationi fore. quid fieri possit, & quid mea causa facere possis, (nam, quid uelis, non dubito) uelim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

M. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S.

ETsi non dubito pro tua in me obseruantia, proq; nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium familiarem meum præsentem, & L. Egnatij familiarissimi mei absentis negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasq;, ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq; ut facias, te uehementer rogo. Vale.

M. C. T. TITIO T. F. LEGATO S.

ETsi non dubito, quin apud te mea cómendatio prima satis ualeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. de quo & præsens tecum egi diligenter, cũ tu mihi humanissime respondisti: et scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quãsæpissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si illius uoluntati obtemperans, minus uidebor meminisse constantiæ tuæ. à te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. quorum utrunque per eundem me obtinuit trienniũ, dum Pompeius isti negotio præfuit summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, quando se à me amari putat, me à te amari sciat, erit id mihi pergratum. Vale.

M. CIC. QVATVORVIRIS, ET DECVRIONIBVS S. D.

T Antæ mihi cũ Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse cõiunctius, quàm nos inter nos sumus. quòd nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut uobis nulla in re molestus essem. etenim uos mihi optimi testes estis, cũ mihi persuasum esset, nihil esse, quod à uobis impetrare non possem, nunquam me tamen grauem uobis esse uoluisse. uehementer igitur uos etiam atq; etiã rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, à uobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. id si à uobis impetraro, summo me beneficio uestro affectum arbitrabor. Valete.

M. CICERO P. SVLPITIO IMP. S.

C Vm his temporibus non sanè in senatũ uentitarem, tamẽ, ut tuas literas legi, nõ existimaui me saluo iure nostræ ueteris amicitiæ, multorumq; inter nos officiorũ facere posse, ut honori tuo deessem. itaq; affui, supplicationemq; tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. atque ut hoc tui necessarij sciant; hoc me animo erga te esse uelim facias eos per literas certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bollanũ, uirũ bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatũ, meumq; ueterẽ amicũ,

tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc cōmendationem sibi magno adiumento fuisse. ipsumq́;, uirum optimum, gratissimū q́; cognosces. promitto tibi, te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorū nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in prouincia tua. eum & M. Bollanus familiaris meus, & multi alij Naronæ uiderunt. sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

CICERO ALLIENO PROCOS. S. D.

D Emocritus Sicyonius non solū hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, ualde familiaris: est enim in eo summa probitas, summa uirtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia: meq́; præ cæteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu nō modo suorū ciuiū, uerū etiā propè Achaiæ principem cognosces. huic ego tantūmodo aditum ad tuam cognitionē patefacio, & munio. cognitum, per te ipsum, quæ tua natura est, dignū tua amicitia, atq; hospitio iudicabis. peto igitur à te, ut

his literis lectis recipias eum in tuam fidem, pollicearé omnia te facturum mea causa. de reliquo, si, id quod confido, fore dignum eũ tua amicitia, hospitioq; cognoueris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

CICERO ALLIENO PROCOS. S. D.

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Auianũ Flaccum: & ego ex ipso audieram optimo, et gratissimo homine, quàm à te liberaliter eẽt tractatus. eius filios dignissimos illo patre, meosq; necessarios, quos ego unice diligo, cõmẽdo tibi sic, ut maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Sicilia est. Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idq; ut facias, te uehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM, AD TERENTIAM VXOREM, LIBER XIIII.

M. CICERO TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS S. P. D.

ET literis multorũ, et sermone omnium perfertur ad me, incredibilẽ tuam uirtutem, & fortitudinẽ esse, teq; nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te ista uirtute, fide, probi

tate, humanitate in tantas ærumnas propter me incidisse? Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas uoluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit. quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa cõmissa, qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant; eos non sequebar, qui petebant. quòd si nostris consilijs usi essemus, neq; apud nos tantum ualuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi uiueremus. nunc quando sperare nos amici iubent, dabo operam, ne mea ualetudo tuo labori desit. res quanta sit, intelligo, quantóq; fuerit facilius manere domi, quàm redire. sed tamen si omneis Tribunos pl. habemus, si Lentulũ tam studiosum, quàm uidetur, si uero etiam Pompeium, & Cæsarem: non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abijt pestilentia: sed quandiu fuit, me non attigit. Plancius homo officiosissimus me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego uolebã loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hyspo ueniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet: sperat posse fieri ut mecum in Italiam decedat. quem ego diem si uidero; & si in uestrum complexum uenero; ac si & uos, & me ipsum recuperaro: satis magnũ mihi fructũ uidebor percepisse & uestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, uirtus, amor in omneis nos tantus est, ut nihil supra possit, utinã ea res ei uoluptati sit, gloriæ quidem uideo fore. De Q. fratre nihil ego te accusaui: sed uos, cũ præsertim tam

pauci

pauci sitis, uolui esse quam coniunctissimos. Quibus me uoluisti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me mea Terentia scribis, te uicum uendituram: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? & si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? non queo reliqua scribere, (tanta uis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia nō poteris. per fortunas miseras nostras uide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cætera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas, ut sciam quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iā breuis expectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Cal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachium ueni, quòd & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.

M. CIC. TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS S. P. D.

Noli putare me ad quenquā longiores epistolas scribere. nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquā difficilius facio. ad te uero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. uos enim uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq; præstare debui, &, nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem no-

ſtrum merito eius amo plurimum. eum, ut potui, per literas cohortatus ſum, gratiasq; egi, ut debui. In nouis Tribunis pl. intelligo ſpem te habere. id erit firmum ſi Pompeij uoluntas erit: ſed Craſſum tamen metuo. à te quidem omnia fieri fortiſſime, & amãtiſſime uideo. nec miror: ſed mœreo caſum eiuſmodi, ut tantis tuis miſerijs meæ miſeriæ ſubleuentur. nam ad me P. Valerius homo officioſus ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Veſta ad Tabulam Valeriam ducta eſſes. hem mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant, te nunc mea Terentia ſic uexari, ſic iacere in lacrymis, & ſordibus, idq; fieri mea culpa, qui cæteros ſeruaui, ut nos periremus? Quod de domo ſcribis, hoc eſt de area: ego uero tum denique mihi uidebor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. uerum hæc non ſunt in noſtra manu. illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in eius partem te miſeram, & deſpoliatam uenire. quòd ſi conficitur negotium, omnia conſequemur. ſin eadem nos fortuna premet, etiam ne reliquias tuas miſera proijcias? obſecro te mea uita, quod ad ſumptum attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modo uolunt, ſuſtinere: & ualetudinem iſtam infirmam, ſi me amas, noli uexare. nam mihi ante oculos dies noctesq; uerſaris: omneis labores te excipere uideo, timeo, ut ſuſtineas: ſed uideo in te eſſe omnia. quare ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſerui ualetudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio, niſi aut ad eos, qui ad me ſcribunt; aut ad eos, de quibus ad me uos aliquid ſcribitis. Longius, quoniam uobis ita placet, non diſcedam; ſed uelim quamſæpiſſime li-

teras mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete mea desideria, ualete. Datum ad III. Non. Oct. Thessalonicæ.

M. CIC. TERENTIAE, ET TVLLIAE, ET CICERONI SVIS S. P. D.

Accepi ab Aristocrito treis epistolas, quas ego lacrymis propè deleui. conficior enim mœrore mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciāt, quàm tuæ, uestræq;. ego autē hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas cōmunis est utriusque nostrū, sed culpa mea propria est. meū fuit officium, uel legatione uitare periculum, uel diligētia, & copijs resistere, uel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore cōficior, tum etiam pudore. pudet enim me uxori meæ optimæ, suauissimis liberis uirtutem, & diligentiam non præstitisse. nam mihi ante oculos dies noctesq; uersatur squalor uester, & mœror, & infirmitas ualetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. inimici sunt multi, inuidi penè omnes. eijcere nos magnū fuit, excludere facile est. sed tamen quandiu uos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse uideantur. Vt tuto sim, quòd laboras: id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici uolunt uiuere in tantis miserijs. ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus uoluisti, egi gratias: & eas literas Dexippo dedi: meq; de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in

nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicãt. Dij faxint, ut tali genero mihi præsenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat. nunc spes reliqua est in nouis Tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam si inueterarit, actum est: ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continua initia rerum, & rationem totius negotij posses scribere. etsi Dexippo quoque ita imperaui, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret: nã ego eo nomine sum Dyrrhachij hoc tempore, ut quamcelerrime, quid agatur, audiã & sim tuto: ciuitas enim hæc semper à me defensa est. cum inimici nostri uenire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si uelim, ad me uenturam: ego uero, cũ sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse uolo. si perficitis, quod agitis, me ad uos uenire oportet. sin autem. sed nihil est opus reliqua scribere. ex primis, aut ad summum secundis literis tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. tu modo ad me uelim omnia diligentissime perscribas: etsi magis iam rem, quàm literas debeo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, nec unquã fuisse. uale mea Terentia; quam ego uidere uideor, itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Cal. Dec. Dyrrhachij.

M. C. TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS S. P. D.

EGo minus sæpe ad uos do literas, quàm possum. propterea ꝙ cũ omnia mihi tẽpora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras le=

go, conficior lacrymis sic, ut ferre nõ possim. quòd utinã minus uitæ cupidus fuissem: certe nihil, aut non multum in uita mali uidissemus. quòd si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum à nobis. sin hæc mala fixa sunt, ego uero te quamprimum mea uita cupio uidere, & in tuo complexu emori: quando neque Dij, quos tu castissime coluisti; neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusij apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, uirum optimum, qui periculum fortunarum, et capitis sui pro mea salute neglexit; neque legis improbissimæ pœna deductus est, quo minus hospitij, & amicitiæ ius, officiumq; præstaret. huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundusio profecti sumus ad V. Cal. Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. ò me perditum, o me afflictum: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem ægram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam. si est spes nostri reditus, eam confirmes, & re adiuues. sin, ut ego metuo, transactum est: quoquo modo potes, ad me fac uenias. unum hoc scito: si te habebo, non mihi uidebor planè perijsse. sed quid de Tulliola mea fiet? iam id uos uidete: mihi deest consilium. sed certe, quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio, & famæ seruiendum est. quid Cicero meus, quid aget? iste uero sit in sinu semper, & complexu meo. non queo iam plura scribere: impedit mœror. Tu quid egeris, nescio; utrum aliquid teneas, an, quod metuo, planè sis spoliata. Pisonem, ut

scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moueat. primum tuis ita promissum est, te facturā esse, ut quisque esset meritus. est autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo. cæterorum seruorum ea causa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad nos pertinerent, seruirent, præterquam oppido pauci. sed hæc minora sunt. Tu quòd me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam literas accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundusij, si esset licitū per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.

Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia, ut potes. honestissime uiximus: floruimus. non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quòd non unà animam cum ornamentis amisimus. sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere: cætera, quanquam ferenda non sunt, feramus. atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum, quòd ualetudine oculorum impediebatur, hominē fidelem, remisi. Salustius officio uincet omneis spes. Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundusio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas: & sic existimes, uehementius me tua miseria, quàm mea commoueri. mea Terentia fidissima, atque optima uxor, & mea charissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie Cal. Maij, Brundusio.

M. CIC. TERENTIAE, ET TVL. SVIS S.

SI tu, & Tullia lux nostra ualetis, ego, & suauissimus Cicero ualemus. Pridie Id. Oct. Athenas uenimus, cum sanè aduersis uentis usi essemus, tardeq;; & incõmode nauigassemus. de naui exeuntibus nobis Acastus cum literis præsto fuit, uno et uigesimo die, sanè strenue. Accepi tuas literas: quibus intellexi te uereri, ne superiores mihi redditæ nõ essent. omnes sunt redditæ: diligẽtissimeq; à te perscripta sunt omnia: idq; mihi gratissimum fuit. neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse: iam enim me ipsum expectas, siue nos ipsos: qui quidem quamprimum ad uos uenire cupimus: etsi, in quã Remp. uenimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Acastus, ad arma rẽ spectare: ut mihi, cum uenero, dissimulare non liceat quid sentiam. sed quãdo subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut ueniamus, quo facilius de tota re deliberemus. tu uelim, quod commodo ualetudinis tuæ fiat, quàm lõgissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hæreditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est, (ualde enim illum amaui) hoc uelim cures; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. nos, cum uenerimus, reliqua per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. nos, si Dij adiuuabunt, circiter Id. Nou. in Italia speramus fore. Vos mea suauissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis,

curate ut ualeatis. Athenis, ad XV. Cal. Non.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

NEc sæpe est, cui literas demus: nec rem habemus ullam, quam scribere uelimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi, cognoui prædium nullum uenire potuisse. quare uideas uelim, quo modo satisfiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quòd nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut ualeas. Idib. Quint. Vale.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

OMneis molestias, & solicitudines, quibus et te miserrimā habui, id quod mihi molestissimū est, Tulliolamq́;, quæ nobis nostra uita dulcior est, deposui & eieci. quid causæ autem fuerit, postridie intellexi, quàm à uobis discessi. χολῶ ἄκρατον noctu eieci, statim ita sum leuatus, ut mihi Deus aliquis medicinā fecisse uideatur. cui quidem tu Deo, quemadmodū soles, pie, & caste satisfacias. id est Apollini, & Aesculapio. Nauim spero nos ualde bonam habere. in eam simul atque conscendi, hæc scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligentissime commendabo. cohortarer uos, quo animo fortiore essetis, nisi uos fortiores cognoscerem, quàm quenquam uirū, & tamen eiusmodi spe

ro negotia esse, ut & uos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri Remp. defensurum. Tu primum ualetudinem tuam uelim cures: deinde, tibi si uidebitur, uillis ijs utare, quæ longissime aberunt à militibus. fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona charior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum VII. Id. Iun.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

S I uales, bene est: ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentissime: nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies ut sciam. Cura ut ualeas. uale. Datum IIII. Non. Iun.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

A D cæteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ ualetudine, et Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid cõsilij capiã, nec quid faciã scio. Tu uelim tuam, & Tulliæ ualetudinẽ cures. Vale.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

Q Vid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius, quàm oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad illũ scripse-

ram, necesse non fuit. de ea re, & de cæteris rebus quã primum uelim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter uale. VII. Id. Quint.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

S I uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit ad me prid. Id. Iun: cuius summa uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Salustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. uale. XVII. Cal. Quint.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

Q Vòd nos in Italiam saluos uenisse gaudes, perpetuo gaudeas uelim. sed perturbati dolore animi, magnisq; iniurijs, metuo ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non uenit. in uiam quòd te des hoc tempore, nihil est; & longum est iter, & non tutum: & non uideo quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum pridie Non. Nou. Brundusio.

M. CIC. TERENTIAE SVAE S. P. D.

Q Vod scripsi ad te proximis literis de nuncio remittendo, quæ sit istius uis hoc tempore, & qu

concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit; et quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. Id. Quint.

TVLLIVS TERENTIAE, ET PATER TVLLIOLAE, DVABVS ANIMIS SVIS; ET CICERO MATRI OPTIMAE, SVAVISSIMAE SORORI S. P. D.

I uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit uobis faciendum. si ille Romã modeste uenturus est, recte in præsentia domi esse potestis: sin homo amẽs diripiẽdam Vrbem daturus est; uereor, ut Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne iam intercludamini, ut cum uelitis, exire non liceat. reliquum est, quod ipsæ optime considerabitis, uestri similes fœminæ sint'ne Romæ. si enim non sunt: uidendum est, ut honeste uos esse possitis. quomodocunque nunc se res habet; modo ut hæc uobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris prædijs esse poteritis. etiam illud uerẽdum est, ne breui tempore fames in Vrbe sit. his de rebus uelim, cum Pomponio, cum Camillo, cũ quibus uobis uidebitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quòd ab Vrbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos meæ charissimæ animæ quam sæpissime ad

me ſcribite, & uos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus uobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. Cal. Quint. Minturnis.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Conſtitueramus, ut ad te antea ſcripſerã, obuiã Ciceronẽ Cæſari mittere: ſed mutauimus conſiliũ, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etſi nihil erat noui, tamẽ quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sicca poteris cognoſcere. Tulliã adhuc mecũ teneo. Valetudinẽ tuã cura diligenter. Vale. XII. Cal. Quint.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Etſi eiuſmodi tempora noſtra ſunt, ut nihil habeã, quod aut à te literarũ expectẽ, aut ipſe ad te ſcribã: tamen neſcio quo modo et ipſe ueſtras literas expecto, et ſcribo ad uos, cũ habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officioſior eſſe, quàm fuit: & id ipſum, ꝙ fecit, potuit diligẽtius facere, et cautius: quãquã alia ſunt, quæ magis curemus, magisq; doleamus: quæ me ita cõficiũt, ut ij uoluerunt, qui me de mea ſẽtẽtia detruſerũt. Cura ut ualeas. pridie Non. Ian.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

SI quid haberem, quod ad te ſcriberem; facerẽ id & pluribus uerbis, & ſæpius. nunc, quæ ſunt negotia, uides. ego autem quo modo ſim affectus, ex Lepta, et Trebatio poteris cognoſcere. tu fac ut tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

TVLLIVS TERENTIAE, ET PATER SVAVISSIMAE FILIAE; CICERO MATRI, ET SORORI S. D. P.

C Onsiderandum uobis etiam atque etiam animæ meæ diligenter puto, quid faciatis; Romæ'ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiã uestrum. mihi ueniunt in mentem hæc; Romæ uos esse tuto posse per Dolabellam; eamq; rem posse nobis adiumento esse, si quæ uis aut si quæ rapinæ fieri cœperint: sed rursus illud me mouet, quòd uideo omneis bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorũ est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, & cũ abieritis, commode etiã in nostris prædijs esse possitis. mihi planè non satis constat adhuc, utrum sit melius. uos uidete, quid aliæ faciant isto loco fœminæ; & ne, cum uelitis, exire non liceat. id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas à uobis literas accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere. VII. Cal. Febr. Formijs.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

I N maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ nostræ. de qua nihil est, quod ad te plura scribam: tibi enim æque magnæ curæ esse certo scio. Quòd me propius uultis accedere, uideo ita esse

faciendum: etiam ante fecissem: sed me multa impedie runt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures uelim. Da operam ut ualeas.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

IN Tusculanum nos uenturos putamus aut Nonis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata: plures enim fortasse nobiscum erunt: & , ut arbitror, diutius ibi commorabimur. labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cætera, quæ sunt ad uictum, & ad ualetudinem necessaria. Vale. V. Cal. Oct. de Venusino.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

SI uales, bene est: ego ualeo. Da operā ut conualescas: quod opus erit, ut res, tempusq; postulat, prouideas, atque administres, et ad me de omnibus rebus quam sæpissime literas mittas. Vale.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

SI uales, bene est: ego ualeo. Nos quotidie tabellarios uestros expectamus: qui si uenerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit; faciemusq; te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Cal. Sept.

TVLLIVS TERENTIAE S. D.

SI uales, bene est: ego ualeo. Nos neque de Cæsaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus

habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuã fac ut cures. Vale. IIII. Id. Sext.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

S I uales, bene est: ego ualeo. Redditæ mihi iam tandem sunt à Cæsare literæ, satis liberales: & ipse opinione celerius uenturus esse dicitur. cui utrum obuiam procedam, an hic eum expectẽ, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale pridie Id. Sext.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM, AD SENATVM, ET ALIOS, LIBER XX.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PROCOS. S. P. D. COSS. PRAETT. TRIBB. PL. S. P. Q. R.

S I uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non dubie mihi nunciabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus ferè suis copijs: tamen, quòd arbitrabar à M. Bibulo Procos. certiora de his rebus ad eos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius prouincia nunciarentur. postea uero quàm certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, literis sum certior factus: uel

quòd tanta res erat, uel quòd nõ dũ audieramus Bibulum in Syriã uenisse, uel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo penè est communis; quæ ad me delata essent, scribenda ad uos putaui. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nunciarunt Parthorum magnas copias Euphratem transire cœpisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei Regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. ad XIII. Cal. Oct. cum exercitum in Ciliciã ducerem, in foribus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi literæ redditæ sunt à Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusq; populi R. existimatur; Pacorum rodis Regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ; magnumq; tumultum esse in prouincia Syria excitatum. eodem die ab Iamblico, Phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq; esse Reip. nostræ, literæ de ijsdem rebus mihi redditæ sunt. his rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & nouarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quiq; nostram consuetudinem, integritatemq; perspexerant, amiciores populo R. esse factos: Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatus nostri particeps facta esset. & ob eam causam; & ut opprimeretur ij, qui ex Cilicum gente in armis essent; & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitum populi R. non modo non cedere his nuncijs allatis, sed etiam propius accedere: exercitum ad Taurum institui ducere. sed si quid apud uos auctoritas mea ponderis habet,

ris habet, in ijs præsertim rebus, quas uos audistis, ego penè cerno: magnopere uos & hortor, & moneo, ut his prouincijs, serius uos quidem, quàm decuit, sed ali quando tamen consulatis. nos quemadmodum instru= ctos, & quibus præsidijs munitos ad tāti belli opinionē miseris, non estis ignari. quod ego negotium non stul= titia obcæcatus, sed uerecūdia deterritus non recusaui: neq; enim unquam ullum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallē, quàm uestræ auctoritati ob= temperare. hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellū mit= tere soletis, mature in has prouincias miseritis, summū periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ prouinciæ, quibus uectigalia populi Ro. continētur. quamobrem autem in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquā, causa nulla est: neq; multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, iu= dicauit uir fortissimus M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atq; iniurias imperij no= stri aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos iurare possint; aut ita alienata à nobis, ut neq; expectandum ab ijs, neque committendum ijs quidquam esse uidea= tur. Regis Deiotari & uoluntatem, & copias, quantæ cunque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. reliqui Reges, tyranniq; neq; opibus satis firmi, nec uo= luntate sunt. mihi in hac paucitate militū, animus cer te non deerit: spero, ne consilium quidem. quid casu= rum sit, incertum est. utinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PRO-
COS. S. D. COSS. PRAETT.
TRIBB. PL. S. P. Q. R.

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidẽ ualeo. Cum prid. Cal. Sex. in prouinciam uenissem, neq; maturius propter itinerum, & nauigationũ difficultatem uenire potuissem: maxime conuenire officio meo, Reiq; pub. conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæq; ad rem militarem pertinent. quæ cũ essent à me cura magis, & diligẽtia, quàm facultate, & copia constituta; nuncijq;, & literæ de bello à Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie ferè afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum: erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meã prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maxime pateret, esse facturos. itaq; cum exercitu per Cappadociæ partem eã, quæ cũ Cilicia cõtinens est, iter feci: castraq; ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locaui: ut Artuasdes Rex Armenius, quocunq; animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi R. esse; & Deiotarum, fidelissimum Regem, atque amicissimum Reip. nostræ maxime coniunctum haberem, hominem cuius & consilio, & opibus adiuuari posset Resp. quo cum in loco castra haberem, equitatumq; in Ciliciam misissem, ut & meus aduẽtus ijs ciuitatibus, quæ in ea parte essent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret; & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem: tempus

eius tridui, quod in ijs castris morabar, in magno offi=
cio, & necessario mihi ponendum putaui. cum enim
uestra auctoritas intercessisset, ut ego Regem Ariobar=
zanem, Euseben, & Philoromæum, tuerer; eiusq; Regis
salutem, & incolumitatem regni defenderem; Regi, re=
gnoq; præsidio essem; adiunxissetisq;, salutem eius Re=
gis populo, senatuiq; magnæ curæ esse, quod nullo un
quam de Rege decretum esset à nostro ordine: existi=
maui me iudicium uestrum ad Regem deferre debere,
eiq; præsidium meum, & fidem, & diligentiam pollice
ri: ut, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi
commendata esset à uobis, diceret, si quidem uellet. quæ
cum essem in consilio meo cum Rege locutus; initio ille
orationis suæ uobis maximas, ut debuit, deinde etiam
mihi gratias egit; quod ei permagnum, & perhonori=
ficum uidebatur, senatui populoq; R. tantæ curæ esse
salutem suam, meq; tantam diligentiam adhibere, ut
& mea fides, & cōmendationis uestræ auctoritas per=
spici possit. atque ille primo, quod mihi maximæ læti=
tiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neq;
uitæ suæ, neq; regno diceret se aut intelligere fieri, aut
etiam suspicari. cum ei ego gratulatus essem, idq; me
gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum
illum interitus paterni, & uigilanter se tueretur, atq;
admonitu senatus consuleret saluti suæ: tum à me di=
scessit in oppidum Cybistra. postero autem die cum
Ariarathe fratre suo, & cum paternis amicis maiori=
bus natu ad me in castra uenit, perturbatusq;, &
flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fi=
dem, & uestram cōmendationē implorare cœpit. cū ad=

mirarer, quid accidisset noui : dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata; quæ essent ante aduentum meũ occultata, quòd ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tẽpore spe mei præsidij compluresis ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse : in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoq; audiente dicebat, se solicitatum esse, ut regnare uellet: id uiuo fratre suo accidere non potuisse : se tamen ante illud tempus eam rem nunquam in mediũ propter periculi metum protulisse. quæ cũ esset locutus: monui Regem, ut omnem diligentiam ad se conseruandum adhiberet: amicosq; in patris eius fide, atq; iudicio probatos, hortatus sum, Regis sui uitã, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiaq; defenderent. cum Rex à me equitatũ, cohortesq; de exercitu meo postularet: etsi intelligebã uestro S.C. non modo posse me id facere, sed etiam debere; tamen, cum Resp. postularet propter quotidianos ex Syria nuncios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; cumq; mihi Rex patefactis iam insidijs non egere exercitu populi R. sed posse se suis opibus defendere uideretur; illum cohortatus sum, ut in sua uita conseruanda primum regnare disceret; à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur iure regio; pœna afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu liberet; præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quàm ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S.C. nossent, intelligerent me Regi, si opus esset, ex auctoritate uestra præsidio futurum. ita confirmato il-

lo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui; cum hac opinione è Cappadocia discederem, ut consilio uestro, casu incredibili, ac penè diuino Regem, quem uos honorificentissime appellassetis nullo postulante, quemq; meæ fidei commendassetis, & cuius salutem magnæ uobis curæ esse decreuissetis, meus aduentus præsentibus insidijs liberasset. quod ad uos à me scribi, non alienum putaui; ut intelligeretis ex ijs, quæ penè acciderunt, uos multo ante, ne ea acciderent, prouidisse: eoq; uos studiosius feci certiores, quòd in Rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiæq; erga uos perspexisse, ut non sine causa tantam curam, diligentiamq; in eius uos salutem uideamini contulisse. Valete.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI.

CVm ad me legati missi ab Antiocho Commageno uenissent in castra ad Iconium ante diē III. Non. Sept. ijq; mihi nūciassent, Regis Parthorum filiū, quocum esset nupta Regis Armeniorū soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq; præterea gentium magna manu uenisse, Euphratemq; iam transire cœpisse; diciq;, Armenium Regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publice propter duas causas nihil scripsi, quòd & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatū statim nuncios, literasq; misisse: & existimabam M. Bibulum

Procos. qui circiter Id. Sext. ab Epheso in Syriam naui bus profectus erat, quod secundos uentos habuisset, iã in prouinciam suam peruenisse: cuius literis omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in huiusmodi re, tantoq; bello, maxima cura est, ut, quæ copijs, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu uelim, ut consuesti, nos absenteis diligas, & defendas. Vale.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI.

S Vmma tua auctoritas fecit, meũq; perpetuũ de tua singulari uirtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate, et continentia tuerer socios, prouinciamq; administrarem: his enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ uellẽ, probaturũ. Cum in prouinciã prid. Cal. Sext. uenissem, et propter anni tempus ad exercitum mihi cõ festim esse eundum uiderem: biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduũ, triduum Synnadis, totidẽ dies Philomeli. quibus in oppidis cum magni conuentus fuissent: multas ciuitates acerbissimis tributis, & grauissimis usuris, et falso ære alieno liberaui. cũq; ante ad uentum meũ seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine Tribuno mil. denique etiam sine centurione ullo apud Philomelũ cõsedissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, ut eas quinque cohorteis ad reliquum

exercitum duceret, coactoq; in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. quod cum ab illo diligenter esset actum; ego in castra ad VII. Cal. Sept. ueni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, et populorum liberorum, Regumq; sociorum auxilia uoluntaria comparauissem. interim cum exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem; Cal. Sept. legati à Rege Commageno ad me missi, per tumultuose, neque tamen non uere, Parthos in Syriã transisse, nunciauerunt. quo audito, uehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Asia. itaque exercitum mihi ducendũ per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putaui. nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem, (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque paruis præsidijs propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, Regesq; habet finitimos, qui etiã si sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. itaque in Cappadocia extrema non longe à Tauro apud oppidum Cybistra castra feci; ut & Ciliciam tuerer; & Cappadociam tenens, noua finitimorum consilia impedirem. interea in hoc tanto motu, tantáq; expectatione maximi belli, Rex Deiotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, uir cum beneuolentia, & fide erga populum R. singulari, tum præsentia, magnitu=

dine, & animi, & consilij legatos ad me misit, se cum omnibus suis copijs in mea castra esse uenturum. cuius ego studio, officioq; commotus, egi ei per literas gratias: idq; ut maturaret, hortatus sum. cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, Regem Ariobarzanem, cuius salutem à senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidijs nec opinantem liberaui: neque solum ei saluti fui, sed etiam cur ui, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud Regē auctoritate, gratiaq; constitui. cumq; magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, ijs, qui nouari aliquid uolebant: perfeci, ut è regno ille discederet; Rexq; sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. interea cognoui multorum literis, atque nuncijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse, magnumq; eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidij causa, occidione occisum. quare cum uiderem, à Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe à finibus esse Ciliciæ: quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. quò ut ueni; hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui; Deiotarumq; confestim iam ad me uenientem, cum magno,

& firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis
copijs. certiorem feci, non uideri esse causam, cur abes-
set à regno; meq; ad eum, si quid forte noui accidis-
set, statim literas, nunciosq; missurum esse. cumq; eo
animo uenissem, ut utrique prouinciæ, si ita tẽpus fer-
ret, subuenirem: tamen id, quod iam ante statueram
uehementer interesse utriusque prouinciæ, pacare A-
manum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere,
agere perrexi. cumq; me discedere ab eo monte simu-
lassem, & alias parteis Ciliciæ petere; abessemq; ab
Amano iter unius diei; & castra apud Epiphaneam
fecissem: ad IIII. Id. Oct. cum aduesperasceret, ex-
pedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad IIII. Id.
Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distri-
butisq; cohortibus, & auxilijs, cum alijs Quintus fra-
ter legatus mecum simul, alijs C. Pontinus legatus,
reliquis M. Anneius, & L. Tulleius legati præessent,
plerosque nec opinanteis oppressemus, qui occisi, ca-
ptiq; sunt interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit
non uici instar, sed urbis, quòd erat Amani caput;
itemq; Sepyram, & Ceminorim, acriter, & diu re-
pugnantibus, Pontino illam partem Amani tenente,
ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam,
magna multitudine hostium occisa, cepimus: castel-
laq; sex capta: complura incendimus. his rebus ita
gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud aras
Alexandri quatriduum: & in reliquijs Amani de-
lendis, agrisq; uastandis, quæ pars eius montis meæ
prouinciæ est, id tempus omne consumpsimus. con-
fectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pin-

denissum exercitum adduxi. quod cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisq; incoleretur, qui ne Regibus quidem unquam paruissent, cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrime expectarent. ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. uallo, & fossa circundedi: sex castellis, castrisq; maximis sepsi: aggere: uineis, turribus oppugnaui: ususq; tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptúue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam peruenirent. His erant finitimi pari scelere, & audacia Tribarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi exercitum in hiberna dimisi. Quintum fratrem negotio præposui, ut in uicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc uelim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum summá mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. idq;, etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te à me, quàm rogandum puto. tu es enim is, qui me tuis sententijs sæpissime ornasti; qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cœlum extulisti; cuius ego semper tanta esse uerborum pondera putaui, ut, uno uerbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia consequi me arbitrarer. te denique memini, cum cuidam clarissimo,

atque optimo uiro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas Consul in urbe gessisset. tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non, ut multis Rep. bene gesta, sed, ut nemini, Rep. conseruata. mitto, quòd inuidiam, quòd pericula, quòd omneis meas tempestates, & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum triberes, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. à me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco non pono, sed in ueri testimonij, atque iudicij: non ut præstantissimas tuas uirtutes tacitus admirarer, (quis enim in te id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, græcis, latinis, omni denique uarietate literarum mearum te non modo ijs, quos uidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. quæres fortasse, quid sit, quòd ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à senatu tanti æstimem. agam iam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire uideor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus uulgi: ego profecto is sum. testis est Consulatus meus, in quo, sicut in reliqua uita, fatear ea me studiose secutum, ex quibus uera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putaui expetendam. itaque & prouinciam

ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. sacerdotium denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillime consequi possem, nō appetiui. idem, post iniuriam acceptam, quam tu Reip. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem. sed etiam gloriam studui quam ornatissima senatus, populiq; R. de me iudicia intercedere. itaque et Augur postea fieri uolui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. huic meæ uolūtati, in qua inest aliqua uis desiderij ad sanādum uulnus iniuriæ, ut faueas, auditorq; sis, quod paulo ante me negaram rogaturum, uehementer te rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum uidebitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos à senatu consecuti sint. equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor; (scis enim, quàm attente te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, atque uitam Imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. quod si in mea causa cō siderabis, reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, & continentiam. his ego subsidijs ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis socijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosq; nouarum rerum expectatione suspensos, ad ueteris imperij beneuolentiam traducerem. sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te: à quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur. cognosces

ex ijs, qui meis institutis se recreatos putant. cumq; omnes uno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientulæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam Regem Deiotarum, qui uni tibi est maxime necessarius. quæ si etiam maiora sunt, et in omnibus seculis pauciores uiri reperti sũt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias uincerent: est profecto tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora sunt genera uirtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas iustiores esse, & maiores, putare. extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: quia nec mihi charior ulla unquam res in uita fuit, nec hominum generi maius à Deis munus ullum est datum. hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum, atq; artium nostrarum, quibus à pueritia dediti, ac deuincti, soli propemodum nos philosophiam illam ueram, & antiquam, quæ quibusdam otij esse, ac desidiæ uidetur, in forum, atque in Remp. atque in ipsam aciem penè deduximus; tecum agit de mea laude: cui negari à Catone fas esse non puto. quamobrem sic tibi persuadeas uelim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

M. CATO M. CICERONI IMP. S. P. D.

Q Vod & Resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam uirtutem, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris pari industria administrare gaudeam. itaque quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioq; tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso Rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri uoluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia Reip. prouisum est, Dijs immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mauis, gaudeo. quòd si triumphi praerogatiuam putas supplicationem, & idcirco casum potius, quàm te, laudari uis: neq; supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia Imperatoris prouinciam, quàm ui militum, aut benignitate Deorum retentam, atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. atque haec ego idcirco ad te contra consuetudinem meã pluribus scripsi, ut, quod maxime uolo, existimes me laborare, ut tibi psuadeam, me & uoluisse de tua maiestate, quod amplissimũ sum arbitratus; &, quod tu malusti, factũ esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq; socijs, & Reip. praesta.

M. CICERO M. CATONI S. D.

LAetus ſum laudari me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pater laudato uiro: ea eſt enim profecto iucũda laus, quæ ab ijs pro ciſcitur, qui ipſi in laude uixerunt. ego uero uel gratu= latione literarum tuarum, uel teſtimonijs ſententiæ di= ctæ, nihil eſt, quod me non aſſecutum putem. idq; mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libẽter ami citiæ dediſſe, quod liquido ueritati dares. & , ſi non mo do unus, uerũ etiam multi Catones eſſent in ciuitate no ſtra, in qua unum extitiſſe mirabile eſt: quem ego cur rum, aut quam lauream cum tua laudatione confer= rem? nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum, ac ſubtile iudicium nihil poteſt eſſe laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta à meis neceſſarijs ſed cauſam meæ uoluntatis, non enim dicam cupidita= tis, expoſui tibi ſuperioribus literis. quæ etiam ſi pa= rum iuſta tibi uiſa eſt, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiſcendus honos, ſed tamen, ſi defera= tur à ſenatu, minime aſpernandus eſſe uideatur. ſpero autem illum ordinem pro meis ob Rempu. ſuſceptis la= boribus me non indignum honore, uſitato præſertim, exiſtimaturum. quod ſi ita erit: tantum ex te peto, quod amiciſſime ſcribis; ut, cum tuo iudicio, quod am= pliſſimũ eſſe arbitraris, mihi tribueris; ſi id, quod ma= luero, acciderit, gaudeas: ſic enim feciſſe te, & ſen= ſiſſe, & ſcripſiſſe uideo: resq; ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe iucũdum, quòd ſcribendo affuiſti: hæc enim S. C. non ignoro ab ami=

cissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem uidebo, atq; utinam Rep. meliore, quàm timeo. Vale.

M. CICERO PROCOS. S. D.
M. MARCELLO COS.

TE & pietatis in tuos, & animi in Rempu. & clarissimi atq; optimi Cõsulatus C. Marcello Consule facto fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid præsentes sentiant. nos quidem longinqui, & à te ipso missi in ultimas gentes, ad cœlum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustissimis laudibus. nam cum te à pueritia tua unice dilexerim, tuq; me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & iudicaris: tamen hoc uel tuo facto, uel populi Ro. de te iudicio multo acriùs, uehementiusq; diligo; maximaq; lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq; optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis uel me tui similem esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad præclarissimas res Consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & S. C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt; quia non putabam à me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere; ne, cum ad Consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

M. CIC.

M. CIC. PROCOS. C. MARCEL-
LO COS. DES. S. D.

MAxima ſum lætitia affectus, cum audiui te Conſulem factum eſſe: eumq́; honorem tibi Deos fortunare uolo, atque à te pro tua, parẽtisq́; tui dignitate adminiſtrari. nam cum te ſemper di lexi, amauiq́;, quòd mei amantiſſimum cognoui in omni uarietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficijs, uel defenſus triſtibus temporibus, uel ornatus ſecundis, neceſſe eſt ut & ſim totus ueſter, & eſſe debeam: cum præſertim matris tuæ grauiſſimæ, atque optimæ fœminæ maiora erga ſalutem, dignitatemq́; meá ſtudia, quàm erant à muliere poſtulanda, perſpexerim. quapropter à te peto maiorem in modum, ut me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

M: CICERO PROCOS. M. MARCEL-
LO COLLEGAE S. D.

MArcellum tuum Conſulem factũ, teq́; ea lætitia affectum eſſe: quam maxime optaſti, mirũ in modum gaudeo; idq́; cũ ipſius cauſa, tũ quòd te omnibus ſecundiſſimis rebus digniſſimũ iudico: cuius erga me ſingularem beneuolentiam uel in labore meo, uel in honore perſpexi: totam denique domum ueſtram uel ſalutis, uel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam, cupidiſſimamq́; cognoui. quare gratum mihi feceris, ſi uxori tuæ Iuniæ, grauiſſimæ, atque optimæ fœminæ, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod conſueſti, peto, me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

M. C, IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. P. D.

Q Vando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis uestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium uestrum studio tuus Consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausq;, & honor earum potissimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, ut confido, senatu; ut quamhonorificentissimum S. C. literis meis recitatis faciendum cures. si mihi tecum minus esset, quàm est cũ tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi. patris tui beneficia in me sunt amplissima: neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. frater tuus quanti me faciat, semperq; fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminẽ. domus tua denique tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est. neque uero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. quare à te peto maiorem in modum, ut me per te quamornatissimum uelis esse, meamq; & in supplicatione decernenda, & in cæteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

M. CICERO IMP. C. MARCELLO COS. S. P. D.

Q Vantæ tibi curæ meus honos fuerit, et quàm idẽ extiteris Consul in me ornando, & amplificãdo,

qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium literis. itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturusq; sim cum studiose, tũ libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaq; iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quòd ita Remp. geris, atque gessisti, qua mihi charius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem. quamobrem tibi uelim ij sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, ut spero, uidebo. Vale.

M. C. IMP. L. PAVLO COS. DES. S. D.

E Tsi mihi nunquam fuit dubiũ, quin te populus R. pro tuis summis in Remp. meritis, et pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragijs Consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nunciatũ est: eumq; honorem tibi Deos fortunare uolo, à teq; ex tua, maiorumq; tuorum dignitate administrari. atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum uidere potuissem, proq; tuis amplissimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiumq; nauare. quam mihi facultatem quando hic nec opinatus, & improuisus prouinciæ casus eripuit: tamen, ut te Consulem

Remp. pro tua dignitate gerentem uidere possim, magnopere à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriæ, ne'ue quid temporis ad meum annuũ munus accedat. quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

M. CIC. IMP. L. PAVLO COS. S. D.

MAxime mihi fuit optatum, Romæ esse tecũ, multas ob causas, sed præcipue, ut & in petẽdo, & in gerendo Consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam uolebam. in Consulatu uero cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me Consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere nõ posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter uoluntatem. ornasti Consulatum, ornasti reditũ meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum Consulatum tuum. itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnáq; existimatio postulare uideatur, ut à te pluribus uerbis contendam: ac petam, ut quamhonorificenssitimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo uehementer à te contendere; ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitũ putem. quare ut te uelle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum

breuiter petam. si alij Consules essent, ad te potissimũ Paule mitterem, ut eos mihi quamamicissimos redderes. nunc cum tua summa potestas, summaq; auctoritas, notaq; omnibus nostra necessitudo sit: uehementer te rogo, ut & quamhonorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quamcelerrime. dignas res esse & honore, & gratulatione, cognosces ex ijs literis, quas ad te, & collegam, & senatum publice misi: omniumq; mearum reliquarum rerum, maximeq; existimationis meæ procurationem susceptam uelim habeas; in primisq; tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te Consulem uidere, omniaq;, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens te Consule assequi. Vale.

M. CIC. C. CASSIO PRO QVAES. S.

M. Fabium quòd mihi amicũ tua cõmendatione das, nullum in eo facio quæstum: multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & à me diligitur propter summam suam humanitatem, & obseruantiam. sed tamen, quòd te ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quanquam profecerunt literæ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. sed de Fabio faciemus studiose, quæ rogas. Tu multis de causis uellem me conuenire potuisses: primum ut te, quem iandiu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde ut tibi, quod feci per literas, possem præsens gratulari: tum ut quibus

de rebus uellemus,tu tuis,ego meis, inter nos cõmunica remus:postremo ut amicitia nostra,quæ summis officijs ab utroque culta est , sed longis interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit,confirmaretur uehementius.id quando non accidit,utemur bono literarum,& eadem ferè absentes,quæ si coràm essemus,con sequemur. unus scilicet ille fructus, qui in te uidendo est,percipi literis nõ potest.alter gratulationis est,is quidem exilior;quàm si tibi,te ipsum intuens,gratularer : sed tamen,& feci ante,& facio nunc , tibiq; cum pro rerum magnitudine,quas gessisti,tum pro opportunita te temporis gratulor, quòd te de prouincia decedentem summa laus,& summa gratia prouinciæ prosecuta est. tertium est,ut id, quod de nostris rebus coràm communicassemus inter nos,conficiamus idem literis. ego cæterarum rerum causa tibi Romam properandum magno pere censeo . nam & ea,quæ reliqui , tranquilla de te erant : & hac tua recenti uictoria tanta clarum aduẽ tum tuum fore intelligo. sed si quæ sunt onera tuorũ , si tanta sunt, ut ea sustinere possis , nihil tibi erit lautius,nihil gloriosius: sin maiora,considera,ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus : huius rei totum consilium tuum est: tu enim scis,quid sustinere possis:si potes,laudabile,atque populare est:sin planè non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecũ his ago literis, quòd superioribus egi , ut omneis tuos neruos in eo contendas,ne quid mihi ad hanc prouinciam,quam & senatus, & populus annuã esse uoluit,temporis prorogetur. hoc à te ita contendo , ut in eo fortunas meas positas putem . habes Paulũ no=

strum nostri cupidissimum : est Curio : est Furnius . sic uelim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs , quæ proposueram , confirmatio nostræ amicitiæ. de qua pluribus uerbis nihil opus est, tu puer me appetisti. ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus . accessit post tuum discessum familiaritas mihi cũ Bruto tuo maxima. itaque in uestro ingenio , & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu ut tuo studio confirmes , te uehementer rogo, literasq; ad me & continuo mittas , & , cum Romam ueneris, quamsæpissime. Vale.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

Etsi uterque nostrum spe pacis, & odio ciuilis sanguinis abesse à belli pertinacia uoluit: tamen, quando eius consilij princeps ego fuisse uideor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quàm à te expectare. etsi, ut sæpe soleo mecum recordari , sermo familiaris meus tecum , & item mecum tuus adduxit utrunque nostrum ad id consilium , ut uno prælio putaremus si non totam causam, at certe nostrum iudiciũ definiri conuenire. neque quisquam hanc nostram sententiam uere unquam reprehendit; præter eos, qui arbitrãtur melius esse deleri omnino Remp. quàm imminutam, & debilitatam manere . ego autem ex interitu eius nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquijs magnam . sed ea sunt consecuta , ut magis mirum sit accidere illa potuisse; quàm nos non uidisse ea futura :

nec, cum homines essemus, diuinare potuisse, equidem fateor meam coniecturã hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prælio facto, & uictores communi saluti cõsulere uellent, & uicti suæ. utrunque autem positum esse arbitrabar in celeritate uictoris. quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. amissis autem temporibus, quæ plurimum ualent, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit ut uictoriam sperarent, alios ut ipsum uinci contemnerent. atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet: quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consilijs interesses, &, quod maxime curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui, ut Cæsarem in Italia uiderem, (sic enim arbitrabamur) eumq; multis honestissimis uiris conseruatis redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo lõgissime & absum, & abfui: uersor autem in gemitu Italiæ, & in Vrbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset, quare uelim pro tua erga me perpetua beneuolentia scribas ad me, quid uideas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. magni erunt mihi tuæ literæ. atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem: sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

PVto te iam ſuppudere cum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſſit, quàm tu ſchedulam, aut literam. ſed non urgeo: longiores enim expectabo, uel potius exigam. ego ſi ſemper haberem, cui darem; uel ternas in hora darem: fit enim neſcio quid, ut quaſi coràm adeſſe uideare, cum ſcribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας, ut dicunt tui amici noui, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, etiam ante Democritus, εἴδωλα: hic ſpectra nominat. his autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent feriri, quòd uelis ipſa currunt: animus qui poſſit, ego non uideo: doceas tu me oportebit, cum ſaluus ueneris. in mea ne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat? neque ſolum de te, qui mihi hæres in medullis: ſed ſi inſulam Britaniam cœpero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolabit ad pectus? ſed hæc poſterius: tento enim te, quo animo accipias: ſi enim ſtomachabere, & moleſte feres, plura dicemus; poſtulabimusq́;, ex qua hæreſi ui hominibus armatis deiectus ſis, in eam reſtituare. in hoc interdicto non ſolet addi, In hoc anno. quare ſi iam biennium, aut triennium eſt, cum uirtuti nuncium remiſiſti, delinitus illecebris uoluptatis; in integro res nobis erit. quanquam quicum loquor? cum uno fortiſſimo uiro: qui poſtea quàm forum at-

tigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. in ista ipsa αἱρέσει metuo ne plus neruorum sit, quàm ego putarim, si modo eam tu probas. quid tibi in mentem uenit, inquies? quia nihil habebam aliud, quod scriberem: de Rep. enim nihil scribere possum: neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen cum à me discedũt, flagitant literas: cum ad me ueniunt, nullas afferunt. atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendũ darẽt: sed petasati ueniunt: comites ad portam expectare dicunt. ergo ignosces: alteras habebis has breueis: sed expecta πάντα περὶ πάντων. etsi quid ego me tibi purgo, cũ tui ad me inanes ueniant, ad te cum epistolis reuertantur? Nos hic, (tamẽ ad te scribam aliquid) D. Syllam patrem mortuum, habebamus, alij à latronibus, alij cruditate dicebant populus nõ curabat: combustũ enim esse cõstabat: hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo. quenquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabãt moleste laturum, uerentẽ ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius ualde gaudebãt se aduersariũ perdidisse. De Hispania noui nihil, sed expectatio ualde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster paludatus ad III. Cal. Ian. profectus est, ut quiuis intelligere posset, id quod tu nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse. nam, quod multos miserijs le=

uauit, & quòd se in his malis hominem præbuit, mira bilis eum uirorum bonorum beneuolétia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundusij moratus es, ualde probo, & gaudeo: & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris. nobis quidé, qui te amamus, erit gratum. &, amabo te, cum dabis posthac aliquid domũ literarum, mei memineris. ego nunquam quenquam ad te, cum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

M. CICERO C. CASSIO S. P. D.

LOngior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cum iã iretur ad te: longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset: nam σπουδάζειν sine periculo uix possumus. ridere igitur, inquies, possumus. non mehercule facillime: ueruntamen aliam aberrationem à molestijs nullã habemus. ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidé in culina, mea molesta est: pudet enim seruire. itaque facio, me alias res agere, ne conuitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse, mea causa moleste fero; tua, gaudeo. sed flagitat tabellarius. ualebis igitur, meq́;, ut à puero fecisti, amabis.

C. CASSIVS S. D. M. CICERONI.

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quàm scribo ad te: uideor enim cũ præsente loqui, et iocari. nec tamé hoc usu ueni propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regerã, ut Catium Athenis natũ esse dicas. Pansam nostrum secunda uoluntate hominũ

paludatum ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum: spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atque ea, quæ maxime mali petant, & concupiscant, ad bonos peruenire: difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν uero, & ἀναλγησίαν uirtute, iustitia, & καλῷ parari & uerum, & probabile est: ipse enim Epicurus, à quo omnes Catij, & Amasinij mali uerborum interpretes proficiscuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, uirtutem retinet: & ij, qui à nobis φιληδονοὶ uocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesq; uirtutes & colunt, & retinent. itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos uideret, non quæsiuit, quid bonum esset, & omnia bona coemit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur: nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium uiderit. Nunc ut ad Remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. peream, nisi solicitus sum, ac malo ueterem, & clementem dominum habere, quàm nouum, & crudelem experiri. scis Cneus quàm sit fatuus. scis quo modo crudelitatem uirtutem putet: scis, quàm se semper à nobis derisum putet. uereor, ne nos rustice gladio uelit ἀντιμυκτηρίσαι quid fiat, si me diligis, rescribe. hui quàm uelim scire, utrum ista solicito animo, an soluto legas: sciam enim eodem tempore, quid me fa-

cere oporteat. Ne longior ſim, uale, & me, ut facis, ama. Si Cæſar uicit, celeriter me expecta.

M. CICERO C. TREBONIO S. D.

ORatorem meum (ſic enim inſcripſi) Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, ut ei recte putarem: niſi forte candidatorum licentia hic quoque uſus, hoc ſubito cognomen arripuit. etſi modeſtus eius uultus, ſermoq; conſtans habere quiddã à Curibus uidebatur. ſed de Sabino ſatis. Tu mi Treboni quando ad amorem meum aliquantulum diſcedens addidiſti; quo tolerabilius feramus igniculum deſiderij tui, crebris nos literis appellato, atque ita, ſi idem fiet à nobis. quanquam duæ cauſæ ſunt, cur tu frequentior in iſto officio eſſe debeas, quàm nos: primum, quòd olim ſolebant, qui Romæ erant, ad prouincialeis amicos de Rep. ſcribere: nunc tu nobis ſcribas oportet: res enim publica iſtic eſt: deinde, quòd nos alijs officijs tibi abſenti ſatisfacere poſſumus; tu nobis, niſi literis, non uideo qua re alia ſatisfacere poſſis. ſed cætera ſcribes ad nos poſtea. nunc hæc primo cupio cognoſcere; iter tuum cuiuſmodi ſit; ubi Brutum noſtrum uideris; quandiu ſimul fueris: deinde, cum proceſſeris longius de bellicis rebus, de toto negotio; ut exiſtimare poſſimus, quo ſtatu ſimus. ego tantum me ſcire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura ut ualeas, meq; ames amore illo tuo ſingulari.

M. CICERO TREBONIO S. P. D.

ET epistolã tuã legi libéter, & librũ libentissime. sed tamen in ea uoluptate hunc accepi dolorem, quòd, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, meq́; tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationẽ relinquas, fore ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi: nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. nam, ut illa omittam, quæ ciuitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum Quæstor in mea, atque in publica causa Consulũ parteis suscepisti, cum Tribuno pl. Quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero semper, obliuiscar; quæ tua solicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur; Brundusium denique te ad me uenturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses: ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti uitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quòd tibi facetum uidetur, quidquid ego dixi, quod alijs fortasse non item: deinde, quòd illa siue faceta sunt, siue sic, fiunt narrante te uenustissima: quin etiam ante, quàm ad me uenitur, risus omnis penè consumitur. quòd si in his scri=

bendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit de uno me tan diu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. cum uero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quenquam à se ipso, quàm me à te amari. cui quidem ego amori, utinam cæteris rebus possem, amore certe respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis.

Nunc ad epistolam uenio: cui copiose, & suauiter scriptæ, nihil est, quòd multa respondeam. primum enim ego illas Caluo literas misi, non plus, quàm has, quas nunc legis, existimans exituras: aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus, aliter, quod multos lecturos putamus. deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus, quàm tu id uere potuisse fieri putas. primum, quòd ita iudicabam, acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo ualebat, tamen assequebatur, quod probaret. multæ erant, & reconditæ literæ: uis non erat. ad eam igitur adhortabar. in excitando autem, & in acuendo, plurimum ualet, si laudes eum, quem cohortere. habes de Caluo iudicium, & consilium meum: consilium, quòd hortandi causa laudaui: iudicium, quòd de ingenio eius ualde existimaui bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium literis mittendis, accipiendisq; leniam. tu uelim tua in me studia, & officia multum tecum recordere. quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit, obliuisci, non modo uirum bonum me existimabis, uerum etiam te à me amari plurimum iudicabis. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLA=RVM, AD TIRONEM, LIBER XVI.

TVLLIVS, ET CICERO F. ET Q. Q. TIRONI HVMANISS. ET OPT. S. P. D.

Vide, quanta in te sit suauitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si uixerit tecum. is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. uidebis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. uolebam ad te Marionem remittere, quem, cum melliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte literas dare possis, qui ad me libenter perferant, equidem Patras euntem neminem prætermittam. ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trade. malo te paulo post ualentem, quàm statim imbecillum uidere. cura igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cætera ego curabo. Etiam atque etiam uale. Leucade proficiscens, VII. Id. Nou.

TVLLIVS

TVLLIVS, ET CICERO S. D. TIRONI SVO.

SEptimum iam diem Corcyræ tenebamur, Quintus autem pater, & filius Buthroti. soliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum: ijs enim uentis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. cura igitur te, & confirma; &, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui non diligat. charus omnibus, exepectatusq; uenies. Cura ut ualeas etiam atque etiam Tiro noster. uale. XV. Cal. Nou. Corcyræ.

TVLLIVS, ET CICERO MEVS, ET FRATER, ET FR. F. TIRONI SVO S. D.

PAulo facilius putaui posse me ferre desideriũ tui, sed planè non fero. & quanquam magni ad honorem nostrum interest, quàprimũ ad Vrbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui à te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium: neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin postea, quàm cibum cepisti, uideris tibi me posse consequi: tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quàprimum ueniret: aut, si tu morarere, statim ad me rediret. tu autẽ hoc tibi persuade, si cõmodo ualetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelli-

ges opus esse te Patris conualescendi causa paulum cõmorari, nihil me malle, quam te ualere. si statim nauigas, nos Leucade consequere. sin te confirmare uis; & comites, & tempestates, & nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis. unum illud mi Tiro uideto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ literæ moueant. quod ualetudini tuæ maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris uoluntati meæ. hæc pro tuo ingenio considera. nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut ualentem uideamus, hortatur: desiderium, ut quan primum. illud igitur potius. cura ergo potissimum, ut ualeas. de tuis innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimum. III. Non. Nou. Vale.

TVLLIVS TIRONI SVO S.

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantũ scribo, & tibi, & mihi maximæ uoluptati fore, si te firmũ quãprimũ uidero. tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me acceptură. quantum me diligis, tantum fac ut ualeas, uel quantum te à me scis diligi. Non. Nou. Alyzia.

TVLLIVS, ET CICERO TIRONI SVO S. D. ET Q. PATER, ET FILIVS.

NOs apud Alyziã, ex quo loco tibi literas ante dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus nõ erat. is dies fuit Non. Nou.

inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. Idib. Nou. has literas dedimus. Tu si nos omneis amas, & præcipue me magistrum tuum, confirma te. ego ualde suspenso animo expecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis. omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te uidere, sed mi Tiro ualentem. quare nihil properaris. satis quotidie uidero, si ualebis. utilitatibus tuis possum carere: te ualere, tua causa primũ uolo, tum mea mi Tiro. Vale.

TVLLIVS TIRONI SVO S. P. D. ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q. F.

V Arie sum affectus tuis literis, ualde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. quare nũc quidẽ non dubito, quin, quoad planè ualeas, te neque nauigationi, neque uiæ cõmittas. satis te mature uidero, si planè confirmatum uidero. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio. sed planè curationes eius non probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοςόμαχος esses. sed tamen & ad illum scripsi, accurate, & ad Lysonem. ad Curium uero, suauissimum hominem, & summi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi, in his, etiam ut, si tibi uideretur, te ad se transferret. Lyso enim noster uereor ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci: deinde, quòd cum à me literas accepisset, mihi nullas remisit. sed eũ tu laudas. tu igitur, quid faciendũ sit, iudicabis. illud mi Tiro te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, qua ad ualetudinem opus sit. scripsi ad

Curtium, quod dixisses, daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia; urbana, prouincialia; in re priuata, in publica; in studijs, in literis nostris. omnia uiceris, si, ut spero, te ualidum uidero. ego puto te bellissime, si recte erit, cum Quæstore Mescinio decursurum. non inhumanus est, teq́;, ut mihi uisus est, diligit. & cũ ualetudini tuæ diligentissime consulueris, tum mi Tiro consulito nauigationi. nulla in re iã festinare uolo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet. et cum tua, et mea maxime interest te ualere: tum multis est curæ. adhuc, dum mihi nullo loco deesse uis, nunquã te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit. omnia depone: corpori serui. quantam diligentiam in ualetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale mi Tiro, uale, uale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. Id. Nou. Leucade.

TVLLIVS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI S. P. D.

Tertiam ad te hanc epistolã scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi cã, quia nactus erã, cui darem, quàm quòd haberem quid scriberem. igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omniũ. cum ualetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam nauigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me literas da

bis,ut ego eũtem Patras neminem prætermitto. cura,cu ra te mi Tiro.quãdo non contigit,ut ſimul nauigares; nihil eſt,quod feſtines,nec quidquã cures,niſi ut ualeas. Etiam atque etiã uale. VII.Id.Non.Actio, uesperi.

Q. CICERO TIRONI S. D.

M Agnæ nobis eſt ſolicitudini ualetudo tua. nam tametſi qui ueniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτε-ρα δὲ nunciant tamen.in magna conſolatione ingens ineſt ſolicitudo,ſi diutius à nobis abfuturus es,is, cuius uſum,& ſuauitatem deſiderando ſentimus.atta= mẽ quenquã uidere te tota cogitatione cupio: tamẽ te penitus rogo,ne te tam longæ nauigationi, & uiæ per hiemẽ,niſi bene firmũ,cõmittas, ne'ue nauiges, niſi ex= plorate. uix in ipſis tectis,et oppidis frigus infirma ua letudine uitatur; nedũ in mari, et uiá ſit facile abeſſe ab iniuria temporis. ψύχος δέ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώ= τατον, inquit Euripides.cui tu quantum credas,neſcio: ego certe ſingulos eius uerſus ſingula teſtimonia puto. effice,ſi me diligis, ut ualeas, & ut ad nos firmus, ac ualens quamprimum uenias. Ama nos, & uale. Q. F. tibi ſalutem plurimam dicit.

TVLLIVS, ET CICERO TIRONI SVO S. P. D.

N Os à te,ut ſcis diſceſſimus ad IIII. Non. Nou. Leucadẽ uenimus ad VIII. Id. Nou. ad VII. Actiũ. ibi propter tẽpeſtatẽ ad VI.Id. morati ſumus, inde ad V. Id. Corcyrã belliſſime nauigauimus.

Corcyræ fuimus usque ad XVI. Cal. Dec. tempestatibus retenti. ad XV. Cal. à portu Corcyræorum ad Cassiopen stadia CXX. processimus. ibi retenti uentis sumus usque ad IX. Cal. interea qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt, nos eo die cœnati soluimus. inde austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, et die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodemq; uento postridie (id erat ad VII. Cal. Dec.) hora quarta Brundusium uenimus: eodemq; tempore simul nobiscum in oppidum introijt Terẽtia, quæ te facit plurimi. Ad V. Cal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundusij tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Id. Nou. quæ me molestia ualde leuarunt: utinam omnino liberassent. sed tamẽ Asclapo medicus planè confirmat, propediem te ualentem fore. nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis. sed tamen ita uelim, ut ne quid properes. symphoniam Lysonis uelim uitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quàm ualetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui iussisset, curaturum. equum, & mulum Brundusij tibi reliqui. Romæ uereor ne ex Cal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temere nauiges. solent nautæ festinare quæstus sui causa. cautus sis mi Tiro. mare magnum, et difficile tibi restat. si poteris, cũ Me-

ſcinio : (caute is ſolet nauigare) ſi minus, cum honeſto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. in hoc omnem diligentiam ſi adhibueris, teq; nobis incolumem præſtiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam noſter Tiro uale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripſi diligentiſſime. Vale, ſalue.

TVLLIVS, ET CICERO, TERENTIA, TVLLIA, Q. Q. TIRONI S. P. D.

Etſi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero: tamen non tã mea, quàm tua cauſa doleo te nõ ualere. ſed quando in quartanã conuerſa uis eſt morbi: ſic enim ſcribit Curius: ſpero te diligentia adhibita etiam firmiorem fore. modo fac id, quod humanitatis tuæ eſt, ne quid aliud cures hoc tempore, niſi ut quamcommodiſſime conualeſcas. non ignoro, quantum ex deſiderio labores: ſed erunt omnia facilia, ſi ualebis. feſtinare te nolo, ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculoſe hieme nauiges. Ego ad Vrbem acceſſi prid. Non. Ian. obuiam mihi ſic eſt proditũ, ut nihil fieri potuerit honoratius. ſed incidi in ipſam flammam ciuilis diſcordiæ, uel potius belli : cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, poſſem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte ſunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. omnino et ipſe Cæſar amicus noſter minaces ad ſenatũ, et acerbas literas miſerat : & erat adhuc impudens, qui exercitũ, & prouinciã inuito ſenatu teneret : et Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter, & Q. Caſſius

nulla ui expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. posteaquam senatus Consulibus, Prætoribus, Tribunis pl. et nobis, qui Proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid Resp. detrimenti caperet: nunquá maiore in periculo ciuitas fuit. nunquã improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem sero cœpit timere. nobis inter has turbas senatus tamẽ frequens flagitauit triumphum: sed Lentulus Cos. quo maius suum beneficiũ faceret, simul atque expedisset quæ essent necessaria de Rep. dixit se relaturum. nos agimus nihil cupide: eoq; est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. nos Capuam sumpsimus. hæc te scire uolui. Tu etiam atque etiam cura ut ualeas, literasq; ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiá uale. Datum pridie Id. Ian.

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO.

Quo in discrimine uersetur salus mea, & bonorũ omnium, atque uniuersæ Reip. ex eo scire potes, quòd domos nostras, et patriã ipsam uel diripiendam, uel inflãmandam reliquimus. in eum locũ res deducta est, ut, nisi quis Deus, uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidem ut ueni ad Vrbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere quæ ad concordiam pertinerent: sed mirus inuaserat furor non solum improbos, sed etiam hos, qui boni ha-

bentur, ut pugnare cuperent, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. itaque cum Cæsar amentia quadá raperetur, & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset: Vrbem reliquimus; quàm sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. quo quidem in casu simus, uides. feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pópeius eat in Hispaniá: delectus, qui sunt habiti, et præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliá Domitio, citeriorem Cósidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad Consulatus petitionem se uenturum: neque iam uelle absentis rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum. accepimus conditiones, sed ita, ut remoueat præsidia ex ijs locis, quæ occupauit, ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ, (leges enim imponuntur) sed quiduis est melius, quàm sic esse, ut sumus. sin autem ille suis códitionibus stare noluerit, bellum paratum est, eiusmodi tamē quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit; tantummodo ut eũ intercludamus, ne ad Vrbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse: delectus enim magnos habebamus: putabamusq; illum metuere, si ad Vrbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas præter transpadanos. ex Hispaniaq; sex legiones, & magna auxilia, Afranio, & Petreio ducibus, habet à tergo. uidetur, si insaniet, posse opprimi, modo ut Vrbe salua. maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius

ſceleris eſſe noluit, reliquit illum, & nobiſcum eſt, multiq; idem facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum à Formijs. nullum maius negotium ſuſcipere uolui, quo plus apud illum meæ literæ, cohortationesq; ad pacem ualerent. ſin autem erit bellum, uideo me caſtris, & certis legionibus præfuturum. habeo etiam illam modeſtiam, quòd Dolabella noſter apud Cæſarem eſt. hæc tibi nota eſſe uolui: quæ caue te perturbent, & impediant ualetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem tum amãtiſſimum mei cognoui, tũ eitam ualde tui ſtudioſum, diligentiſſime te commendaui, ut & ualetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis, & totum te ſuſciperet, ac tueretur: quẽ omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus eſt ſuauiſſime. Tu quando eo tempore mecum eſſe non potuiſti, quo ego maxime operam, & fidelitatem deſideraui tuam; caue feſtines, aut committas, ut aut æger, aut hieme nauiges, nunquam ego ſero te ueniſſe putabo, ſi ſaluus ueneris. adhuc neminem uideram, qui te poſtea uidiſſet, quàm M. Voluſius, à quo tuas literas accepi: quod non mirabar: neq; enim meas puto ad te literas tanta hieme perferri. ſed da operam, ut ualeas: &, ſi ualebis, cum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romæ. Cura ut ualeas.

IIII. Cal. Feb. Capua.

TVLLIVS TIRONI S.

EGo uero cupio te ad me uenire: sed uiam timeo. grauissime ægrotasti: inedia, & purgationibus, & ui ipsius morbi consumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si qua culpa commissa est. iam ad id biduum, quòd fueris in uia, dum in Cumanum uenies, accedent continuo ad reditum dies quinque. ego in Formiano ad III. Cal. esse uolo. ibi te ut firmum offendam, mi Tiro effice. literulæ meæ, siue nostræ tui desiderio oblanguerunt. hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebã. hilare, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. tu musis nostris para ut operas reddas. nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. fac planè ut ualeas. nos ad summum. Vale. XIIII. Cal.

TVLLIVS TIRONI S.

AEgypta ad me uenit prid. Id. Apr. is etsi mihi nunciauit te planè febri carere, & belle habere: tamẽ, quòd negauit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quòd Hermia, quem eodem die uenire oportuerat, non uenerat. incredibili sum solicitudine de tua ualetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. ingenium tuũ, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq; conseruandum. cura te etiam atque etiam diligenter.

Vale. Scripta iam epistola, Hermia uenit. accepi tuã epistolam uacillantibus literulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quòd nec inhumanus est, & te uisus est mihi diligere; ut is tecum esset; & cum eo cocum, quo uterere. Iterum uale.

TVLLIVS TIRONI S.

A Ndricus postridie ad me uenit, quàm expectarã. itaque habui noctẽ plenã timoribus, ac miserijs. tuis literis nihilo sum factus certior, quo modo te haberes. sed tamen sum recreatus. ego omni delectatione literisq; omnibus careo: quas ante, quã te uidero: attingere nõ possum. Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatemq;, propter quam mihi es charissimus. nũc opus est te animo ualere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur. conserua te mihi. dies promissorum adest: quem etiam repræsentabo, si adueneris. Etiam atque etiam uale. III. Id. hora III.

TVLLIVS TIRONI S.

O Mnia à te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa cura expectabam aduentum Menãdri, quẽ ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cũ te bene confirmaris ad nos uenias. Vale. IIII. Id. Apr.

QVINTVS MARCO FRATRI S.

D E Tirone mi Marce, ita te, meumq; Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq; filium uideam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quàm seruum esse maluisti. mihi crede, tuis, & illius literis perlectis, exilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor. si enim mihi Statij fidelitas est tantæ uoluptati: quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis literis, sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidem maximis de causis, uerum etiam propter hanc, uel quòd mihi sic, ut debuisti, nunciasti. te totum in literis uidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

V Ideo, quid agas. tuas quoque epistolas uis referam in uolumina. sed heus tu, qui κανὼν esse meorũ scriptorum soles, unde illud tam ακυρον, Valetudini fideliter inseruiendo? unde in istum locum fideliter uenit? cui uerbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienũ multæ. nam et doctrina, & domus, & ars, & ager etiã fidelis dici potest: ut sit, quo modo Theophrasto placet, uerecunda tralatio. sed hæc coràm. Demetrius uenit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere: cras aderit: uidebis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde solicitat: sed inserui, & fac omnia. tum te

mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſime ſatisfacere puta=to: Cuſpio quòd operam dediſti, mihi gratum eſt: ual=de enim eius cauſa uolo. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

Quid igitur? non ſic oportet? equidem cen=ſeo ſic, addendum etiam, ſuo. ſed, ſi placet, inuidia uitetur: quam quidem ego ſæpe con tempſi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. ſi uero etiã Tuſculanum; Dij boni, quanto mihi illud erit amabi lius. ſed, ſi me amas, quod quidem aut facis, aut per=belle ſimulas, quod tamen in modum procedit, ſed, ut eſt, indulge ualetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deſeruis, ſeruiſti non ſatis. ea quid poſtulet non ignoras, πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. fac bellus reuertare: non mo=do te, ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipſe conducat: ſic olito=rem ipſum commouebis. heluo nequiſſimus HS CIↃ dabat nullo aprico horto, nullo emiſſario, nulla mace ria, nulla caſa. iſte nos tanta impenſa derideat? calfa=ce hominẽ, ut ego M. Othonem: itaque abutor coronis.

De Crabra quid agatur, etſi nunc quidem etiam ni=mium eſt aquæ, tamen uelim ſcire. Horologium mit tam, & libros, ſi erit ſudum. ſed tu nullos ne tecum li=bellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appa=reat. A. Ligurius Cæſaris familiaris mortuus eſt, bo=nus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac ut ſciam. Cura te diligenter. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

E Xpecto tuas literas de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice. &, si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id nõ tenet, aduola. Literas tuas ualde expecto. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

S Olicitat, ita uiuã, me tua mi Tiro ualetudo: sed confido, si diligentiam, quã instituisti, adhibueris, cito te firmũ fore. libros cõpone, indicem, cũ Metrodoro lubebit, quãdo eius arbitratu uiuẽdum est. Cum olitore, ut uidetur. Tu potes calendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerũ, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

CICERO F. TIRONI SVO
DVLCISS. S. D.

C Vm uehemẽter tabellarios expectarẽ quotidie, aliquãdo uenerũt post diem XL & VI, quàm à uobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus optatissimus. nã cũ maximã cepissem lætitiã ex humanissimi, & charissimi patris epistola: tum uero iucũdissimæ tuæ literæ cumulũ mihi gaudij attulerũt. itaque me iam non pœnitebat, intercapedinem scribẽdi fecisse, sed potius lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearũ literarum.

uehementer igitur gaudeo te meā ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi, optatosq; eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito mi dulciſſime Tiro: præſtaboq;, & enitar, ut in dies magis magisq; hæc naſcens de me duplicetur opinio. quare quod polliceris te buccinatorē fore exiſtimationis meæ, firmo id, conſtantiq; animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolū animus à factis, ſed aures quoque à cōmemoratione abhorreant. cuius te ſolicitudinis, & doloris participem fuiſſe, notū, exploratūq; eſt mihi: nec id mirum: nam cum omnia mea cauſa uelles mihi ſucceſſa, tum etiam tua: ſocium enim te meorū cōmodorum ſemper eſſe uolui. quando igitur tum ex me doluiſti, nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium eſſe coniunctiſſimum: nam cum audio illum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem uehementer amplector. ſum totos dies cum eo, noctisq; ſæpenumero partem: exoro enim, ut mecum quamſæpiſſime cœnet. hac introducta conſuetudine, ſæpe inſcientibus nobis, & cœnantibus obrepit, ſublataq; ſeueritate Philoſophiæ humaniſſime nobiſcum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. nam quid ego de Brutio dicam? quem nullo tempore à me patior diſcedere: cuius cum frugi, ſeueraq; eſt uita, tum etiam iucundiſſima cōuictio: non eſt enim ſeiunctus iocus à philoſophia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, &, ut poſſum, ex meis anguſtijs illius ſuſtēto tenuitatem. præ-

terea

terea declamitare græce apud Cassium institui: latine autem apud Brutium exerceri uolo. utor familiaribus, et quotidianis conuictoribus, quos secum Mytilenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. multum etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horum cæteris similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidẽ ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem: διαῤῥήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim. tergiuersari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionẽ ei aliquam importaret. deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen studium, & consilium gratũ, acceptumq́; est mihi. Excusationem angustiarũ tui temporis accipio: scio enim, quàm soleas esse occupatus. Emisse te prædium, uehementer gaudeo: feliciterq; tibi rem istã euenire cupio. hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim ferè loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem. habes, ubi deponendæ tibi sint urbanitates. rusticus Romanus factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono, uideor uidere ementem te rusticas res, cum uillico loquẽtem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque, ac tu, doleo. sed noli dubitare mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me: præsertim cũ sciam, cõmunem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quòd tibi curæ fuit, est mihi gratum. sed peto à te, ut quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime

quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu uelim in primis cures, ut ualeas, ut unà συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

S Pero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inseruias: & caue suspiceris cõtra uolũtatem meã te facere, quòd non sis mecum. mecum es, si te curas. quare malo, te ualetudini tuæ seruire, quàm meis oculis, & auribus: etsi enim & audio te, & uideo libẽter, tamen hoc multo erit, si ualebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo, lego autem libentissime. tu istic, si quid librarij mea manu non intelligent, mõstrabis. una omnino interpositio difficilior est, quàm ne ipse quidẽ facile legere soleo; de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit, modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Bilienus est. itaque te do uicarium. tu eum obseruabis. Etsi, Veruntamen, De illis: nosti cætera. sed tamen si quẽ cũ eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumẽtũ, & ut tuas quãlongissimas literas legã. Cura mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

T V uero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non

egeat. ueruntamen. Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege quid egerit. liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Seruilio tu uideris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philosophiæ septus sim. & hercle, quòd timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. ego tamen Antonij inueteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sanè uolo, scribamq; ad eum, sed non ante, quàm te uidero. nec tamen te auoco à syngrapha. γόνυ κνήμης. Cras expecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

TVLLIVS TIRONI S.

E Tsi mane Harpalũ miseram: tamen, cũ haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil erat, ijsdem de rebus uolui ad te sæpius scribere: non quin confiderẽ diligentiæ tuæ: sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, ut Græcorum prouerbium est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio utiq; satisfiat. à Flamma, si non potes omnem, partem aliquam uelim extorqueas: in primisq; ut expedita sit pensio Cal. Ian. de attributione conficies. de repræsentatione uidebis. de domesticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius; quæ hominum opinio; quid futurum putes. ego uix teneor, quin accurram. sed s. literas tuas expecto. & scito Balbum

tum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hircium. puto utrunque ad aquas. Sed quod egerint.

Dolabellæ procuratores fac ut admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.

CICERO F. TIRONI SVO S.

E Tsi iusta, & idonea usus es excusatione intermissionis literarũ tuarum: tamen, id ne sæpius facias, rogo: nam etsi de Rep. rumoribus, & nuncijs certior fio, & de sua in me uoluntate semper ad me pescribit pater: tamen de quauis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. quare cum in primis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

Q. CICERO TIRONI SVO S. D.

V Erberaui te cogitationis tacito duntaxat cõuitio, quòd fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est. nõ potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus. isq; diu, & multis lucubrationibus cõmentata oratione uide ut probare possit, te non peccasse. planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas, etiã inaneis obsignabat, ut dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse uidearis: ualde enim mihi semper & uera, & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & uale.

Q. CICERO TIRONI SVO S. D.

M Irificam mihi uerberationem cessationis epistola dedisti: nam quae parcius frater perscripserat uerecundia uidelicet, & properatione, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maxime de Consulibus dess. quos ego penitus noui libidinum, & languoris effoeminatissimi animi plenos. qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab uniuerso naufragio periculum est. incredibile est, quae ego illos scio oppositis Gallorum castris in aestiuis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate uitiorum deliniet. res est aut tribunitijs, aut priuatis consilijs munienda. nam isti duo uix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis. Ego uos ad III. Cal. uidebo, tuosq; oculos, etiam si te ueniens in medio foro uidero, dissuauiabor. Me ama. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM FINIS.

κλεῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι, nec negligenter, & ſine gloria peream, ſed magnum faciens quidpiam, & poſteris audiendum. 210. Εὐριπίδου, Euripidis. 210. μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφὸς, odi magiſtrum, qui non eſt ſibi ſapiens. 210. ἅμα πρόσω, καὶ ὀπίσω, ſimul ante, & ponè. 210. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, ſemper antecellere, & principem eſſe aliorum. 210. διοίκησιν, iuriſdictionem. 223. ὑποθήκας, pignora. 224: τρεῖς διοικήσεις, treis iuriſdictiones. 228. χολὴν ἄκρατον, bilem meram. 236: κατ' εἰδώλων φαντασίας, per ſpectrorum uiſa. 257. διανοητικὰς φαντασίας, intelligentiæ uiſa. 253. εἴδωλων, imago. 253. αἱρέσει, ſecta. 253. πάντα περὶ πάντων, omnia de omnibus. 253. πρόσωπον πόλεως, faciem ciuitatis. 253: ἀδέσποτοι, ſine auctore. 253: τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν, honeſtum per ſe optabile. 253: ἀκενόσπουδος, non inanis homo ſtudij. 254 φλυαρὸν, garrulum. 254. σπουδάζειν, ſerio agere. 254: τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν, honeſtum per ſe optabile. 254: ἡδονὴν, uoluptatem. 254. ἀναλγησίαν, indolentiam. 254: τῷ καλῷ, honeſto. 254: οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν, non poteſt iucunde, niſi honeſte, & iuſte, uiui. 254: φιλήδονοι, cupidi uoluptatis. 254: φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, cupidi honeſti, & cupidi iuſti. 154: ἀντιμυκτηρίσαι, uiciſſim ſubſanare. 254: κακοστόμαχος, ſtomacho non bono. 758. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ, tuta quidem, ſed diuturniora. 259. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, frigus aũt tenui

cuti inimicissimũ.259.ἔτυμον, notionem. 262. κανών, regula. 263: ἄκυρον, improprium. 263. διαφώρησιν, gestationem. 263: πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας, concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alui. 263: συζητήσει, mutua quæstione. 264. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε: quæ igitur ad nos spectãt, hæc sunt. 265. διαῤῥήδην, apertè. 265. σπουδή, contentio. 265. συμφιλολογεῖν, de literis inter nos disputare. 265: πανικοῖς, panicis terroribbus. 266. θορυβοποιεῖ, tumultuatur. 266. γόνυ κνήμης, genu tibiæ. 266.

VARIAE LECTIONES: IN QVIBUS lector admonendus est; quae duabus prioribus literis scriptae sunt maiusculis, eas ex ingenio, reliquas ex uteustris libris omnes esse.

frequenti s. non magna	4.	ID mihi uehemẽter g.	32.
tempore Catoniano	6.	honorem, n. ad gratiã	36.
uirtutiq; . simul	7:	COnscientiæ meæ	39.
uidentur, siquidem	9.	committere, ut scrib.	39.
fuisse, cum	14.	Censores creentur	40:
inscientem me fugisset	15.	gesta sunt, ab alijs	44:
ARtis est; & si portum		quasi perditiuis	47:
t. n. q, cum id	15:	aut quid? non illis rebus	
semper præstare	16.	excitatus a. calere	50.
QVas Menocrati	16:	uicem, cedo,	50.
nominare. quos	16:	temporibus f. ut eorum	
esset, paraturum	16:	tum	51:
quis est tam scrib.	18.	tuæ, cuiuscuiusmodi	53.
VIta decederet	28:	frui, stulti n. priuatam	54.
rationem edisseram	18:	uti medicos: coegi	56.
EXpectas: domesticos	19.	PErueniri	57.
cum Seruilium	20.	nunquam imminuta	60.
S. P. D. Primum tibi	22.	leues ab hmõi homi.	61:
ad me, quod	22:	essem, ad Lollium	61.
idem certos	28.	domum XXXV.	63.
Ariobarzanem, quia	29.	beneuolentia pari	65.
proficiscentur, ut	30.	obtrectationes, & iniuri-	
OMnia summæ	32:	as	65:

LEgendo retinere 68.
PAtriæ non plus 70.
uiuere puſſe eq. maxi. 71.
Videar t.non dediſſe 73.
TEmporibus n o. nati 73:
IPſiq; Valerio 75:
REm à me nõ inſipiẽter ex cogitatam, ne cogitatam. quidem putes 75:
quãdo de logæo parum gra uiſum, uel gauiſum, uel, gratioſum 76.
quemuis auctorũ, aut eorũ, qui diſceſſerũt. alteri. 80:
non quo, ſed quòd diff. 81.
aliquando defuiſſet 73:
ſoliſtimus, ut ſoniuijs 83:
TREBIANO S. D: uel TREBELLIANO 87.
SCribere hac opinione 91.
ut mihi uidetur, 92:
LOquor) reliquos 96:
ſcriptum erat, M. Rufum, uel, M. Vrſiuium 98.
faciã, u. hũc Leptæ delega 98
ANtea ne anabata 110.
facias? ubi 101.
ſero. primas 102:
præſertim tantis n. 104.
poſſe: NI (ex Budæo in Pand.) 105.
tantum quod ex 105.
tamen erant 106.
opinor Craſſum 106.
BOnum cantorem 107.
uereri, niſi iſtũ hab. 107.
VFreri, niſi iſtum caueri-mus, 107.
ſi fio, ſi forſitan. 133.
inepto? aliquid 113.
Cornificius adoleſcentiorẽ Syllæ filiam 116.
hercule cõſæpta omnia fœdera & 115.
concipitur: leuiſſ. 116.
dederit ſi ꝗ. iniurijs ſuis eſſe, ut Veſtorius tene-ret 116:
ut ſolent, non redigã 117.
Ad huc ordinem referri. ita legendũ non nulli pu-tãt, quòd in antiquo libro ſcriptũ eſt, adhuc ordinem referri. 118.
audent. ſcena, rei 121.
bellum ſe erupit 123.
cognoſcam quidnã rei 123.
hanc portã, uel partẽ 135.
coegero, arrũtaniũ me 125.
aliquid: mane ut 126:

fecerũt, grauare Rẽp. 127.
Chrysippias hæc, quã 127.
De Coctio 128.
alicubi, siquid 129.
ingentium culdarum 131.
domum Silianam 135.
posuisti loco 136.
Mihi Pompilum 136.
rẽ habebas, quæsticulis 136.
antea delibitari 136.
idem quod phil. 137.
artolagãi t.n.i.ex artis 138.
Violat Iupiter bene 140.
turpis. suppendet, uel suspẽdet, uel, suscipitur 140.
tempore ferre te p. 141.
statuo studeoq́; habere cõmunem, uel, statuo habere cõem, uel statuo habere esse communem: ut nõ absurde quidam legendũ putent, statuo debere esse communem 144.
existimarent. elic. 148.
itineribus Vienna 149.
fuerunt. statimq́; equitatum 150.
Allobrogibus iter constitui, 150.
complexus es, tene, 151.
quàm me iuuare 153:
illis feruentibus 157:
C. Catium 157:
missũ ab A. ad me cũ 157:
Iun. anerone. 158:
TVam nauatam 159:
FAma, sententiáq; 159:
LEntulum Cos. (ex epistolis ad Atticum 124.) 164:
studia officij mutuo 167:
REddidit, Quom 170:
hominib. honoris, non 172:
obstrinxerim. septem 172:
alij facti 173:
ambitus excitare 175:
nisi, quòd 176:
restitutionem mecum 178:
COmmode nobis 178:
frequentes uentitare 182:
ANceps propter 187:
Cypro, ac Romam yatride 190:
iniuriæ unquam 190:
Gerebant: hac 192:
POssent, uoluerunt 193:
COsumpserant 193:
nauseantem confeci 198:
GErere cogamur. 201:
ignominia non 201:
Q. F. ORTAE (antiquus

liber Pauli Boti) 203:
feceris, existimes, q.i.p.m.h.
i.m.h.a.te. hoc 204:
incredibili quiddam 205:
DElectatur 208:
tamen ratio comm. 208.
amicissimum. Em hic ille est
maxime, q.i.a.o.me soli=
tus est 210.
VT eum & in 213.
tamē sperauit apud te meas
quoq; literas ualituras 214:
operæ; & ut uolet is in for=
mulis. probo cōiecturā eo=
rum, qui legendum existi=
mant; &, ut uos soletis in
formulis, 215.
Q. ARCHARIO 220
M. C. DECIO AV=
CTO 222:
Milaseis, et Alabādeis 224:
carissimus est, M.Le. 226:
homines, quibus e. serui=
ui 235.
SVmus ad II Cal. 235.
possitis. quoquo modo qui=
dem nunc 237.
MOdo & uestras l. e.e.s.
ipse ad 238:
ἀσεβῆ, καὶ φιλορωμαῖον, 242.
eius atque 242:
Sepyrā, & cōmorin 245.
Amafinij 154.
FAceta s.s. secus, fiunt 255:
COlam, commune 256.
CAL. Dec. 257.
scripsi ad Vmmium 262.
comitatu ἄφων, ἤχπησα 263
πέψιν, ἄκεπαν 263.
commouebis. Elico 263.
factus es. quō ego 265.
PRæsidijs septus 266.
oratione uidelicet pr. 266.

A B C D E F G H I K L M N O P Q

R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE

FF GG HH II KK LL.

Omnes quaterniones.

A P V D A L D I F I L I O S.

V E N E T I I S, M. D. L I I.

ALDI
FILII

PAVLI MANVTII SCHOLIA,

quibus familiarium epiſtolarum locos com=
plures, ab alijs propter obſcuritatem
aut omiſſos, aut minus recte ex=
planatos, partim inter=
pretatur, partim
corrigit.

Ne quis uſpiam imprimat, aut uendat, Paulus
III. Pontifex Maximus, itemq; Sena=
tus Venetus decreto cauit.

VENETIIS, M D LII.

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

LITERARVM STVDIO-

SIS S. D.

SANè, quod ego in rem uestram nauare possum, quàm exiguum id sit, intelligo: sed quod possum, in eo non committam ut meum studium, aut diligentiam desideretis. loci erant obscuriores multi in familiaribus, ut appellantur, Ciceronis epistolis: eos, quantum in nobis fuit, dedimus operam ut interpretationibus quàm potuit breuissimis illustraremus. erant item deprauati, quos emendare conati sumus. quid præstiterim, ignoro: uos legendo iudicabitis. ut ut autem iudicabitis, gratiam tamen ab ijs, qui grati sunt, opinor aliquam inibo; quoniam quidem mihi uestræ utilitatis cupidissimo non aggrediendi uoluntas defuerit, sed perficiendi facultas. Valete.

PAVLI MANVTII SCHOLIA IN FAMILIARES CICERONIS EPISTOLAS,

EX EPISTOLA I. LIBRI I. PAGINA I.

QVOD *commodo* Reip. *facere possis*] *Olim ita emendauimus, cum aliter in omnibus impressis legeretur. sunt autem uerba, quibus ueteres utebantur ut id, quod faciendum decernerent, ita demum fieri uelle ostenderent, si modo* Reip. *commodo fieri posset*. Cæsar *libro* I. Comm. *pagina* 12. *Quoniam* M. *Messala*, M. *Pisone* Coss. *senatus censuisset, uti quicunque* Galliam *prouinciam obtineret, quod commodo* Reip. *facere posset*, Heduos *cæterosq; amicos populi* R. *defenderet, se* Heduorum *iniurias non neglecturum. & lib.* V. *pagina* 60: *scribit.* Labieno*, si* Reip. *commodo facere posset, cum legione ad fines* Neruiorum *ueniat. item lib.* VI. *pag.* 73. Labienum, Treboniumq; *hortatur, si* Reip. *commodo facere possint, ad eam diem reuertantur.* Cicero *item ad* Brutum, *epistola* V. Decreui *hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, & è* Rep. *esse, persequerere* Dolabellam *bello: si minus id commodo* Reip. *facere posses, in ijsdem locis exercitũ contineres. ad* Appium *autem epistola* VII. *lib.* III. Quod, *inquit, tuo cõmodo fieri possit, utriusque nostrũ magni interest, prius ut te conueniam, quàm decedas. & libro* XIII. 219, *simili sententia dixit, quod*

sine molestia tua facere possis. ad Atticum autem epistola III. lib. I. quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus. itemq; alibi sæpius, quod tuo commodo fiat: quòd sine peccato meo fiat. quibus ex locis, ueterem, hanc, atque usitatam fuisse locutionem, cognoscere quiuis potest. Nostra coniectura hæc est, quam, ut ostendimus, ueterum scriptorum auctoritas confirmat. quòd si quis legere malet, Quod commodo rem facere possis, ut ferè est in omnibus antiquis exemplaribus, accipiendum erit, commodo, pro commode, quemadmodũ & Plautus in Friuolaria, & Titinius in Iurisperita locuti sunt: quos Charisius citat: qui etiam, arcano pro arcane, quotidio pro quotidie ueteres dixisse, tradit.

Ex epistola II. pag. 3.

LENTVLI Cos.] In libris quibusdam manuscripris legitur, Lucij Cos. non omnino absurde: potest enim intelligi de L. Philippo Lentuli Marcellini in Consulatu collega. sed Lentuli, si legas, de Lentulo Marcellino accipietur.

3.

QVATENVS de religione dicebat] Sensus hic est. cum Bibulus sententia sua duas res complexus esset, de religione, & de tribus legatis: postulatum est, ut eius sententia diuideretur, idest ut singulis de rebus separatim referretur. ac, de religione quatenus dixit, ut scilicet contra Sibyllinos libros ne decerneretur, qui Regem Aegyptium cum exercitu reduci uetarent: assensum (inquit) est. caput illud, de tribus legatis, qui Regem reducerent, improbatum. dixit autem, frequentes ierunt in alia omnia, pro frequentes dissenserunt.

neque ſolum ire in alia omnia, ſed & diſcedere, & trãſire, eodem ſenſu ueteres dicebant. libro X. ad Plancum, pagina 151. Eum (inquit) ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit. Hircius autem prope finem VIII de bello Gallico libri, Diſceſſionem (ait) faciente Marcello, ſenatus frequens in alia omnia tranſijt. Feſtus Pompeius in dictione Ques. Qui hoc cenſetis, illuc trãſite: qui alia omnia, in hanc partem. his uerbis præit ominis uidelicet cauſa, ne dicat, quam nõ cenſetis. Inde factum, ut ire in alia omnia idem ſignificet, quod non cenſere, ideſt cõtra id, de quo diſceſſio fit, ſentire.

3.

MVLTIS partibus plures] Sunt qui ita exponant: uidiſſe Conſules, in Hortenſij ſententiam plures ituros à multis partibus, ideſt hinc, & illinc; parum ſcilicet agnoſcentes puriſſimam, & ornatiſſimam locutionem, quam eloquentiſſimi eius ætatis uiri ſuis in ſcriptis eleganter uſi ſunt. M. Celius libro harum epiſtolarum VIII. pag. 119. Turpe tibi erit, Patiſchum Curioni decem Pantheras miſiſſe, te non multis partibus plures. item Cæſar 185. quoniam numero multis partibus eſſet inferior. multis partibus plures, & multis partibus inferior, dixerunt, pro eo, quod eſt, multo plures, & multo inferior. Cicero item lib. III. de finibus 98. multis partibus malit, pro multo malit. Suetonius quoque, non omnino malus latinitatis auctor, in Iulij uita eodem loquendi modo uſus eſt.

Ex epiſtola III. pag. 4:

T. AMPIVS] Antea, T. Appius, corrupte legebatur: duo enim prænomina ſimul eſſe non poſ-

ſunt, ut ſi dicas, Marcus Caius, aut Cneus Lucius. Ampiorum autem familiam Romæ fuiſſe, notiſſimum eſt.

Ex epiſtola IIII. pag. 4.

PRIDIE eius diei ſ. d. r. l. ſ.] Dicit quod ſupra in epiſtola II. in qua ita ſcripſit: De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. ſed cum ibi factum id eſſe dicat die, qui conſecutus eſt Idus Ian. hic autem die, qui XVI. Cal. Febr. præceſſit: fuere, qui, dum arbitrantur Ianuario menſe, ut nunc, ita tum unum & XXX fuiſſe dies, corruptum eſſe locum crederent, uidentes hanc diem, ut quidem ipſi numerabant, aliam eſſe ab ea, quæ eſt in epiſtola II. cum tamen eandem eſſe oporteret, quòd abſque dubio locus hic alter de tribus legatis repetitio prioris eſſet. quòd ſi ad rationem eius anni, quo ſcripta eſt epiſtola, ſupputaſſent: & locum carere mendo, & eandem, quam in II. epiſtola diem ſignificari, cognouiſſent: fuit enim tunc Ianuarius menſis tantummodo XXIX. dierum. poſtea Iulius Cæſar annum corrigens, binos addidit, &, ut tricenos ſingulos haberet, qui antea tantummodo XXIX. habuerat, effecit. auctor Macrobius.

4.

EGO tibi à ui] Timebat, ne Tribunus aliquis per uim legem ferret, qua Lentulo uel Ptolemæi Regis reſtitutionem eriperet, uel imperium abrogaret: quod factum eſt. epiſtola II. libri II. ad Q. fratrem eadem de re ſcribens, Quid futurum ſit, inquit, latrocinio Tribunorum, non diuino: ſed tamen ſuſpicor per uim rogationem Caninium perlaturum.

Ex epistola V. pag. 5.

HIC quæ agantur] Aut hoc est alterius epistolæ initium: aut quæ sequuntur, non eodem die scripta sunt, quo superior epistolæ pars. sæpe autem accidit, ut literas non continua, sed crebro repetita scriptione conficiamus, singulis diebus noui aliquid appingentes: id quod in epistolis ad Atticum scriptis sæpissime factum uidemus.

Ex epistola IX. pag. 12.

NON modo præmijs] Ita legendum est, & ita in libris uetustissimis habetur. sed cum locutio primo aspectu durior uideatur, hinc factum est, ut ueterem lectionem hactenus omnes contempserint, quam nos eo libentius restituimus, quòd ea Ciceronem alibi quoque non semel usum esse animaduertimus: epistola enim VI. libri X. ad Atticum, Regnum (inquit) non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. & ad eundem scribens 184. mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune licet. libro autem de oratore I. Neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit. harum autem epistolarum lib. IX. 137. Hoc tamen scito, non modo me, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. quanquam hic quoque inculcata erat dictio, non: quæ in libris manuscriptis non est.

12.

IN Prætura autem, & in Consulatu] In Prætura orationem habuit pro lege Manilia, qua populum magnopere est hortatus, ut Pompeio Mithridaticũ

bellum lege à Gabinio lata demandaretur. in Consulatu autem cum alijs officijs Pompeium ornauit, tum etiam illo, quòd retulit de supplicationibus ei decernendis pro Rep. Mithridatico bello felicissime gesta. uide orationem de prouincijs consularibus.

12.

BONORVM omnium consensio] Antea, consensus. nos consensio, restituimus ex ueterum librorum fide.

13.

SI IIS pro me stante pugnare licuisset] Septimum abhinc annum, cum hos epistolarum libros, quàm diligentissime tum potuit, emendaremus, hunc locum ita, ut legitur, ex libris manuscriptis restituimus, cum antea ita corruptus esset, ut bonus sensus elici nullus posset.

13:

PRIMVM illa furta] Hæc fortasse parenthesi sunt includenda; ut subaudiatur, fuerant. quasi dicat, omitto corruptum illud iudicium de sacris Bonæ deæ uiolatis: loquar de ijs, quæ post reditum meum flagitiose commissa sunt. nam si, Primum illa furta, intelligas reditum Ciceronis esse consecuta: præter historiæ fidem erit: neque enim illa furta muliebrium religionum Ciceronis exilium sunt consecuta. itaque Vbaldini Bandinelli, qui legendum arbitratur, illa furia, coniecturam probamus. quoniam tamen in omnibus manuscriptis libris illa furta legimus, opinioni nostræ, fortasse nobis ipsis assentantes, libentius acquiescimus.

15.

Par pro pari] Antea, cum legeretur, par pari, uersus erat mancus, qui nunc integer est, addita à nobis propositione pro, ex uetustissimo libro Pauli Boti Regiẽsis, hominis tum religiosi, tum etiam literati. itaque etiam in Terentio uersus est restituendus.

17.

LIBERALITATEM] Alij, libertatem. ego nihil muto. uidi enim librum perantiquum, quem habet adolescens nobilis & literatus Bernardinus Maffeus, in quo, liberalitatem, scriptum erat. quam uocẽ eo libentius conseruaui, quòd subijcit paulo post, cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. quòd enim dixerat, liberalitatem, antitheton opposuit, suspicione cupiditatis.

17:

FACILITATE autem, quod uellem] Alij aliter. mihi, quæ lectio in nostris libris est, magis probatur. nam & sensum, ut opinor habet meliorem: & in uetustis aliquot exemplaribus ita scriptum animaduertimus.

Ex epistola ultima, pag. 17:

CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio] Sensus horum uerborum ex titulo pendet: cum enim ita inscripsisset, VALERIO IVRISCONSVLTO, subiunxit, nam cur te iurisconsultum non appellem, nescio, etiam si iurisconsultus ualde non sis: iocans uidelicet cum eo familiarius, quod etiam in reliqua epistola facit, & libro tertio. 31. ad Appium scribens, L. Valerium, inquit, iurisconsultum ualde

tibi commendo. ſed ita etiam, ſi non eſt iuriſconſultus. quoniam autem ſunt, qui huius epiſtolæ initium deſiderari potius, quàm eſſe hoc, quod legitur, exiſtimēt: aliud huic ſimile Ciceronis exemplum ex epiſtolis ad Atticum ſcriptis afferemus. ita igitur libro III.

49. M. T. C. S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. Quod quidem ita eſſe, & auunculum tuū functum eſſe officio, uehemētiſſime probo. quorū uerborū ſenſum hic quoque ex titulo, regi, nemini eſt obſcurum. dicit enim ſe probare ita eſſe, ideſt, eū ab auunculo adoptatū, & hæredem factū, appellari nō, ut antea, T. Pomponium Atticum, ſed (ut in adoptionibus fieri ſolebat, in quibus eius, qui adoptabat, & prænomen, & nomen, & cognomen, & aliquando etiam agnomen ij, qui adoptabantur, ſumebāt, nomen, quod ante habuerant, deriuantes, ut in anū deſineret: cognomē tamen ſuū, ut antea fuerat, retinebāt: ſed poſt eius cognomen ponebāt, qui adoptarat, ſi modo id ille habuiſſet) Q. Cæciliū Q. F. Pomponianū Atticū: ut nemo iam de epiſtola ad Valeriū dubitare poſſit.

17.

PARTIM te ſuperbū eſſe dicunt, quòd nihil reſpondeas: partim contumelioſum, quod male reſpondeas] Iocus eſt. in his uerbis & abſtruſus, & elegans: uult enim innuere, ideo nihil eum reſpondere, nō quòd ſuperbus ſit, ſed quòd aut eum nemo conſulat, cum homines bonum iuriſconſultum non exiſtiment; aut ſi quis conſulat, nullum auferat reſponſum ob eius ignorantiam: ideo autem male reſpondere, non quòd contumelioſus, ſed quòd imperitus, & indoctus.

Ex epiſtola I. libri II. pag. 18.

QVODQVE in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna reſpondet; breue eſt, quod me tibi præcipere meus in te amor cogit] Hic locus antea perperam interpunctus diſtrahebat ſenſum; quem nos, diſtinctionibus immutatis, tanquam in ſuam ſedem reduximus. eſt autem hic. quod me facere meus in te amor cogit, ut tibi præcipiam; id faciam breuiter, quando omnibus tuis in rebus meis optatis fortuna reſpondet.

Ex epiſtola V. pag. 20

IN SVFFRAGIIS ſtudia] Dictionem, ſtudia, ſuſtulimus: ſupra enim dixit, ſtudium: è qua uoce ſequentes genitiui reguntur.

Ex epiſtola IX. pag. 23.

DE TE, quia, quod ſperabam; de Hillo, (Balbus enim ſum) quod non putaram] In epiſtola, quæ tertia eſt VIII libri. Celius de Hirro competitore loquens ita ſcripſerat. ſpero te celeriter auditurum et de nobis, quod ſperaſti; & de illo, quod uix ſperare auſus es. itaque Cicero reſpondens, iiſdem ferè uerbis eadem repetit: & quia Celius ſcripſerat, de nobis, quod ſperaſti; de illo, quod uix ſperare auſus es; reſcribit; de te, quia, quod ſperabam; de Hillo, (balbus enim ſum) quod non putaram. facete autem, cum repeteret uocem illam Celij, illo, aſpirationem addidit, & ſubiunxit (balbus enim ſum), Hirrum ſignificans, cuius nomen propter balbutiem exprimi à ſe non poſſe fingit. in ſequentibus autem cum, r, literam expedite proferat, ſed balbi, inquit, non ſumus.

23.

DIVISVS aquarum diuortijs] pleroſque latet

huius loci sensus. & uidi doctos alioqui uiros, qui sic interpretarentur: fuisse fluuium, qui montem Amanum interfluens diuideret, & Ciceroni, ac Bibulo communem faceret: cum dixerit Cicero, non diuisus fluuio, aut, diuisus aquis, sed, diuisus aquarum diuortijs. quam illi uocem parum diligenter expenderant. diuortium autem aquarum ita fit. cadunt in montem aquæ pluuiæ. is mons cum sit procliuis, utrinque defluant, & decurrant, necesse est. ita fit, ut diuidantur, & earum quasi diuortium fiat. itaque dixit de oratore libro I. 149. ut ex Appenino fluminum, sic ex communi sapientium iugo sunt doctrinarum facta diuortia. ad Atticum autem idem scribit, quod ad Celium: inquit enim libro V. 76. ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit. Liuius etiam libro XXXVIII. ubi loquitur de Cn. Manlio, propè, inquit, ipsis iugis ad aquarum diuortia castra posuisse: id est, ad eum locum, unde aquæ duas in partes diuisæ incipiunt defluere. à quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam uersus aquæ delabebantur, ad eum usque locum Cilicia pertinebat. & ex altera montis parte, eadem Syriæ: quam Bibulus regebat, erat ratio: terminum enim habebat eum locum, unde in eam ex Amano defluere aquæ incipiebant.

Ex epistola XI. pag. 24.

QVINQVATRVS] Dictum opinor nominandi potius, quàm (ut alij crediderunt) generandi casu: nam hanc uocem tantum multitudinis numero memini me legisse. forte etiam legi possit, quinquatri

bus: ut intelligatur dies, quo gestæ sunt res, non quo allatæ: cum inferat, citeriora nondum audiebamus. nam in libro manuscripto, quem habet uir doctissimus Hieronymus Ferrarius Corrigiensis, legitur, quinquat. ut etiam pro gladiatoribus, gladiat. uetustis in libris quandoque scriptum uideas.

Ex epistola XIIII. pag. 26.

EXEMPLO] Antea, exemplum, nos ex uetustis libris, exemplo, sextum ab hinc annum correximus, & impressimus.

26.

PONTINVS] Nam is quidem superiore honore usus erat: fuerat enim Prætor Cicerone Cos. itaque dixit ad Atticum epistola II. lib. VI. Fratrem solum habeo Prætorium: Pontinus enim iam à me discesserat.

26.

DE MATRINIO] Locus est obscurus: cuiusmodi in ipsius Ciceronis scriptis alij quoque sunt. quare etsi sensum non percipio, tamen ueterem lectionem libenter conseruo. omnino & libri sunt, in quibus legitur, De matrimonio: sed uetustiores habent, De Matrinio. quæ uox quid sibi uellet, cum minus constaret, fuisse opinor qui Matrinio delerint, & matrimonio ex ingenio reposuerint. forte autem, cum ad Celium Aedilē scribat, de Matrinio scriba Aedilitio, cuius meminit in oratione pro Cluentio, quidpiam significauit: sed nihil affirmamus.

Ex epistola XV. pag. 27.

NON ENIM te cœlaui sermonem: sed non

ne tum prouidisti] Sic antea. postea alij aliter emendarunt. nos, cum in uetere libro scriptum uideremus, non enim te cœlaui sed nomen tuum prouidisti: coniecturam secuti correximus. non enim te cœlaui. sed non ne tum prouidisti. &c.

27:

SED EGO fortasse uaticinor] Non est hic uaticinor pro diuino, sed pro ariolor, & quasi deliro, ut etiam in oratione pro Sestio, uaticinari eos atque insanire dicebat.

Ex epistola III. libri III. pag. 31:

PRO nostra constantissima uoluntate erga te] Nihil muto. Cicero enim id agit, ut ostendat, & si Appij consuetudine propter inimicitias P. Clodij non sit usus, nunquam tamen ei se fuisse inimicum, neque suã in illum pristinam uoluntatem unquã fuisse immutatam. epistola etiam huius libri IX. ita scribit, Conscientia meæ constantis erga te uoluntatis. itaque de hac lectione non arbitror esse dubitandum.

32.

C. PONTINVM legatum] Ciceronis Ciliciæ Proconsulis Quæstores fuere L. Messinius, C. Celius: Legati Q. Cicero eius frater, C. Pontinus, M. Anneius, L. Tullius: Tribunus mil. Q. Fuffidius: præfectus euocatorum Antonius: præfectus fabrum Q. Lepta: scriba M. Tullius: accensus Pausanias: apparitor M. Marcilius. de Quæstoribus, legitur in his epistolis 29: & 214: de Legatis 245. de Tribuno mil. 209. de præfecto euocatorum 34: de præfecto fabrum 35: de scriba 74: & ad Atticum 70. de accenso 35. de

apparitore.223.

Ex epistola VIII. 36:

CVM AD Vrbem esses] Antea, isses. nos, esses, ex libris manuscriptis, & ex aliis ipsius Ciceronis locis: inquit enim ad eundem Appium scribens, 43: ad Vrbem te otiosissimum esse arbitrabar. & ad Atticum lib. VII. 113. Trebatius quidem scripsit, se ab illo IX. Cal. Feb. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem. & alibi. dicebatur autem de iis, qui cum potestate prouinciali reuersi, aut in prouinciam profecti nondum essent. auctor Pedianus.

38:

LAEDI SE PVTAT] Quòd ex meis institutis non eos fructus capiat, quos capere solitus erat ex tuis. Huc spectat id, quod sequitur, Liberalitas tua. & illud paulo post, Non debent mirari homines me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.

Ex epistola X. 41.

SI CLAM, magis aperte inimicus esse] cum antea legeretur; sic iam magis aperte inimicus essem: Petreus Danesius Parisiensis, uir doctrinæ singularis, cuius ego iudicium tanti facio, ut tum demum aliquid probē cum ipsi probaui, animaduertit corruptum esse locum, & sententiam secutus, nihil adiuuantibus uetustis libris, ex ingenio felicissime correxit.

41:

AD ME autem adire quosdam memini, nimirū ex Epicteto, qui dicerent] Licet alii credant, quod lubet, ego tres illas dictiones, nimirum ex Epicteto, Ciceronis esse non existimo, neque hactenus in uetustis li-

bris inueni, quenquam & multos, & uetustissimos inspexerim.

42:

QVAE à me perfecta, quæq; instituta sint, cognosce] Alij, quæ à me profecta. placet, profecta, consentientibus antiquis libris: ut hoc dicat, exponere se uelle nō solum quæ pro Appio iam perfecerit, sed etiam quæ instituerit. exposuit autem, opinor, in commentario, quē literis adscriptum mittebat.

Ex epistola XII. 44.

ANTE diem III. Non. Sext.] Perinde est, ac si dixisset, III. Non Sext. id ex libri XVI. epistola V. ad Tironem intelligi facile potest. ante diem III. Non. ueteres dicebant, idest die tertio ante Nonas, nam cum dicitur, III. Non. concisa locutio est: quæ integra esset, si diceres, III. die ante Nonas, qua non admodum utebantur antiqui, sed eius loco, ante diem III. Nonas.

Ex epistola V. libri IIII. pag. 50.

AN illius uicem (credo) doles?] Forte melior lectio, At illius uicem c. d. ut per ironiam sine interrogatione dicta sint.

Ex epistolam IX. 54.

CONIVNCTVM esse periculum suo cerneret] Alij hanc lectionem uidentur suspectam habuisse. nos eam in uetusto libro Ioannis Scalæ, et in alijs manuscriptis inuenimus.

Ex epistola XI. 55.

BONIS] Nobis, emendassem, ut Hieronymo Ferrario placet, nisi uetusti omnes libri repugnarent. quā-

quam &

quam & in oratione XIII. in Antonium, ubi uulgata exemplaria, omnibus enim bonis, habent: manuscripta, omnibus enim nobis.

Ex epistola XII. 56.

CERTA res nulla] Scripsimus, ulla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem esse usitatam intelliget qui uiderit ea, quæ diximus in illum epistolæ penultimæ libri I. locum, Non modo præmijs.

57:

VT TE hortor, & obsecrem] Nihil muto: sic enim in VIII. uetustissimis exemplaribus scriptum esse uideo. aliorum tamen lectionem non improbo: etsi eam in libris manuscriptis ipse quidem nōdum inueni.

Ex epistola II. lib. V. pag. 60.

MVTIA] Pompeij magni uxore, Scæuolæ filia, quam postea dimissam, quòd adulterium cum Cæsare commisisset, M. Scaurus Syllæ priuignus in matrimonium duxit. Pedianus. 69: Suetonius. 14:

60:

IN ALIQVO magistratu] Vetustiores libri habent, in animo: ex quo legendum esse, minimo, existimat Vbaldinus Bandinellus: quam & nos uerā huius loci lectionem esse credimus. more enim suo contrarijs contraria reddidit, cū dixit, Ego Consul, qui Remp. conseruaram, ea sum affectus iniuria, qua minimo magistratu nemo unquam improbissimus ciuis.

Ex epistola IX. 65:

CVM VARDAEIS] Antea, Vardacis, legebatur. nos in libris manuscriptis lectionē, quam impressimus, inuenimus: neque de ea dubitandum quid=

quam censuimus, cum à Plinio Vardæos inter Dalmatiæ populos, in qua Vatinius bellum gerebat, numeratos uideremus. 66.

ACTIONE expostulant.] Ea forma dictum est, qua, actione repetere. Omnino antiqui libri habent, actiones expostulant. sed mihi quidem magis probatur, Actione expostulant; aut, Actiones postulant.

Ex epistola XII. 68.

IGNOTIS nota faciebant] Ignotis pro ijs, qui non nouerant, actiue posuit, ut etiam Liuius lib. III. notos gratia eorum, turbam indignitas rei uirgini conciliat. & Curtius 64: ignoti iumenta agebant. Plautus autem in Pseudolo, 194. Noui: notis prædicas. notis, dixit, idest ijs qui nouerant. itemq; Cicero in oratione pro M. Celio, 38. & in Verrem libro VI. 251.

Ex epistola XIII. 69.

ITAQVE hoc etiam] Atque hoc etiam legendũ putat Hieronymus Ferrarius, sensu omnino meliore: tamen nihil immutandum duxi, cum libri omnes manuscripti cum impressis consentiant.

Ex epistola XIIII. 70:

QVA'M à me discesseras] Vetustos libros, quibus ego nunc multis ad harum epistolarum emendationem utor, ita, ut impressimus, habere omnes uideo. itaque aliorum lectionem non sequor.

Ex epistola XIX. 74.

M. CICERO RVFO S. D.] Aut mendosus est huius, & sequentis epistolæ titulus, & pro Rufo, legendum, Messinio: aut Rufus Messinio cognomen fuit. Mescinius quidem hic sit, necesse est: cuius fra=

trem fuisse M. Mindium, scribit lib. XIII. 214: quem epistola sequenti, ad eundem hunc Rufum scribens, fratrem eius esse dicit.

74:

QVARE tu] Ita in impressis: sed in manuscripis, Que tu: aut, Quæ tu: quo modo legitur in libro Petri Bembi, Cardinalis omni laude cumulati, & in exemplari Mediceæ bibliothecæ. docti locum diligentius considerent, ego, hoc adnotare, mei officij esse duxi.

Ex epistola penultima, 74:

M. TVLLIVS scriba meus] Hic est M. Tullius cognometto Laurea, Ciceronis libertus, qui Academiam uillam uersibus, quos recitat Plinius libro XXXI. celebrauit.

75.

MEO seruo scriba,] Tollenda uidetur dictio, seruo, ut glossema ab imperito additum, qui putauit scribam Ciceronis esse seruum, cum libertus esset, quod perspicuum est, cum M. Tullius appelletur.

75.

QVA'M scribæ meo] Vetusti libri habent, quàm darem. unus tamen est, & is quidem omnium ferè optimus, in quo scriptum sit, quàm tibi. ego ita conijcio, cum olim in uetere libro scriptum esset, quàm Tullio descriptores fecisse, quàm te; ut una litera, quemadmodum etiam in titulis epistolarum, Tullij nomen significaret: quod imperitiores postea cum ignorarent, scripsisse, quàm tibi. ut fortasse ita sit legendum, cui potius id negotij, quàm Tullio darem. uoces illæ certe, scribæ meo, uetustis in libris non leguntur.

55:

LEGATVM meũ, præfectum Q. Leptam] Induxi has duas lectiones, Q. Leptam : primum quòd in antiquo libro non ſunt : deinde, quòd Ciceronem, ſi præfecti nomen ponere uoluiſſet, legati fuiſſe omiſurum, ueriſimile non eſt. poſtremo cur nomen ponat, cũ ad Meſſinium Quæſtorem ſuum ſcribat, qui & præfectum, & alios, qui cum Cicerone in Cilicia fuiſſent, optime nouerat?

75:

VT TVA, quam tu depoſueras, Seſtius.] Hæc eſt antiquiſſimi libri lectio, ex qua nihil immutãdum. eſt autem ſenſus. quam ego pecuniam depoſui, Pompeius abſtulit; quã tu, Seſtius. quod uero de tua, qua Seſtius eſt uſus, ſolicitus es, propterea ꝙ adſcriptum cuperes, à te iuſſu meo eſſe depoſitam : de hoc (inquit) quòd labores, nihil eſt : erit enim S.C. erunt tuæ literæ, quæ pecuniam iſtam Seſtio traditam eſſe teſtabũtur.

76.

IN pecunia exacta ita efferre] Ex uarietate duorum exemplariũ hæc lectio ſumpta eſt. cuius hic eſt ſenſus. Prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius Quæſtor Rufus ſe abſente fieri noluerat: pecuniæ enim neſcio quid à ſe in prouincia exactum in libro rationũ ſcribi cupiebat, exiſtimans, niſi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei poteſtatem ſe deinceps nõ habiturum. quod ei fuiſſet inuidiæ, quaſi publicam pecuniam uoluiſſet auertere. itaque commotus eſt. Cicero autem non eſſe ait, cur iraſcatur : nam licet ipſe rationes iam retulerit, Rufo tamen facultatẽ non adimi de pecunia referendi, quam exegiſſet. in pecunia, in

quit, à te exacta nō æquum fuit, ex eo quòd ego meas rationes retulerum, ut ita te efferres, itaq; mecū insolē ter, et iracunde ageres: neque enim, cur id facias, causa ulla est: nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores.

76.

DELATOS esse] Magistratus è prouincia re uersi, post relatas rationes, eorum nomina ad ærarium deferebant, quorum opera Reip. uideretur utilis fuisse. deferebant autem ex ijs, quos secum adduxerant. in quo erat ambitio quædam: nam ostendere uolebāt, cohortem apud se fuisse hominum lectissimorum, qui beneficia in Rempu. contulissent. ideoq; dicebatur, deferre in beneficijs; ꝙ is, qui deferebat, quasi beneficium aliquod deferre uidebatur. hinc illud in oratione pro Archia, 137: In beneficijs ad ærarium delatus est à L. Lucullo Prætore, & Consule. Et pro Balbo, 68. In prætura, in Consulatu præfectum fabrum detulit. Quod autem infert, MOLESTE TVLI NON ILLA BENEFICIA TVAE POTIVS AMBITIONI RESERVATA ESSE, QVA'M MEAE: id eo dicit, quia Rufus deferre & ipse uoluisset. ex quo apparet, deferendi ius et Quæstores habuisse. quod etiam declaratur mēbro proxime subsequenti. DE CENTVRIONIBVS RES EST IN INTEGRO. quasi dicat, Poteris deferre, si uoles: nam delati à me non sunt, quoniam hos quidem triginta diebus deferre lex non cogebat.

76.

EX PROVINCIA decessemus] Vetusti libri omnes, decessimus, habent. nos una litera i in e

commutata decessemus pro decessissemus è sensu scripsimus. Ex epistola ultima, 77.

COMMODA omnia] Melius ita opinor, quàm communia omnia. itaq; olim impressimus, secuti libros aliquot manuscriptos, quorum unum sanè perantiquum Hieronymus Ferrarius habet.

77.

ETENIM cum esset] Alij, ut enim: quã lectionem nos non admodum probamus: particulæ enim, ut, quæ respondeat, uox non erit. ex libro igitur manuscripto Bernardini Maffei, etenim, emendauimus.

Ex epistola V. libri VI. pag. 82.

QVARE ad eam spem &c.] Inconsequens, & obscura locutio. ex quo uereor, ne corrupte totus hic locus legatur. ac fieri tamen potest, ut ita scripserit Cicero, & inciderit in uitium, quod Græci σολοικοφανὲς appellant. cuius generis nonnulla cum in reliquis eius scriptis, tum in libris maxime contra Verrem deprehenduntur: quæ Pedianus adnotauit.

Ex epistola VII. 85.

MVLTA Deos uenerati] Nihil est immutandũ, ut alij crediderunt: nã etiã alibi nomen pro aduerbio positum est, ut, cum dicitur, multa peccas, & multa egeo. Cicero de natura Deorum 7: pro Murena 138: Topicorum autem initio, cum (inquit) mihi, meisq; multa sæpe cauisses. Gellius lib. XIII. cap. XXIII.

85.

ELATVM] Antea, latum: nos, elatum, meliorem, ut opinor, sensum secuti, quàm qui latum, scribunt. nostram autem lectionem accepimus ex libro ma=

nuſcripto Bernardini Maffei.

Ex epiſtola X. 87.

RECVPERES] Antea, receperis: nos, recupe res, aliquot iam annis emendauimus, & impreſſimus. liber uetuſtus ſcriptum habet, reciperes, & in aliјs etiã exemplaribus, i, literam pro, u, ſæpiſſime reperias.

Ex epiſtola XIX. 91.

SIMVL accepi] Vetuſtorum librorũ hæc eſt lectio: cuius etiam Florentini meminerunt. & eſt ſimul, pro ſimul ac. cuius uocis ex ijs, qui ſoluta in oratione ſcripſerunt, exempla non afferam: (nam ſi quis erit, qui locum ubique deprauatum eſſe contendat, & pro ſimul, uel ſimul ac, uel ſimul atque, legendum dicat: quibus argumentis contra pugnabimus?) ſed è poetis; in quibus eam uocem in aliam mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Virgilius libro Georgicorum IIII. Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum Pleias: & Lucretius libro I. cui ſimul infula uirgineos circundata comptus, Ex utraque pari malarum parte profuſa eſt: & Horatius epiſtola X. libri I. uino, & regno, ſimul iſta reliqui. quibus in locis, ſimul, dictum eſſe pro, ſimul ac, licet animaduertere.

Ex epiſtola XX. 92.

MVNERVM regionum] Aliquot iam annis ita impreſſimus, cum ex antiquiſſimis exemplaribus hæc lectio ſumpta eſſet. in quibuſdam tamen libris, regiorum: cuius uocis quæ poſſit eſſe ſententia, non intelligo. de muneribus autem regionum, ideſt de ludis regionatim urbe tota edendis, Suetonius in Cæſare, II.

92.

IN QVO *sit spes*] *Non uideo, cur quidquam mutari debeat: cum & ita legatur in libris uetustissimis, & sensus meo iudicio sit apprime commodus. nam cum dixisset, quod eo labore assequi uis, nullo modo assequere; intulit, aliquid uidebimus in quo sit spes, quod nos assecuturos sperare possimus. deinde illud: Aliter quidem, &c.*

Ex epistola I. *libri* VII. *pag.* 94.

P. METIVS] *Hic est* P. *Metius cognomento Tarpa, qui ea, quæ in scena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Horatius in epistola de arte poetica, & Satyra* X. *libri* I.

95.

HOMINI *politico*] *Vetustos libros, in quibus ita legatur, habet Vbaldinus Bandinellus, Ioannes Scala, Hieronymus Ferrarius, Bernardinus Maffeus, Paulus Botus, alij, quos non necesse est commemorare. itaque nihil muto.*

95.

FRVCTVM *ullum laboris expecto*] *Veteres omnes libri pro, expecto, habent ex his peto. alij legunt, ex his expecto. mihi nostra lectio magis probatur, ut quæ à ueteri scriptura minus recedat: nam & expecto, & exscribo, & exsupero, & alia huiusmodi cum, s, litera ueteres scribebant, ut ex antiquis monumentis licet cognoscere: uide Quintilianum lib.* I.

Ex epistola II. 96.

DE BVRSA] *Hic est* T. *Plancus Bursa, frater* L. *Planci, ad quem sunt epistolæ lib.* X. *accusatus est ambitus, et condemnatus à Cicerone, cui Antea Tri-*

bunus pl. in causa Milonis aduersatus fuerat, & in concionibus magnam inuidiam concitarat. postea rerum potitus Cæsar eum, & omnes lege Pompeia damnatos restitult. Dion, Pedianus, & alij, in his autem epistolis 131. 195.

Ex epistola III. 97.

OPTAREM, multæ causæ] Sic antea. nos ex libris manuscriptis uocem, causæ, sustulimas, ut purior & elegantior sit lectio.

97.

ME VOLVISSE etiã reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli] Hic locus antea in omnibus impressis perperam distinctus sensum peruertebat.

Ex epistola V. 98.

M. FVRIVM] Varie legitur in libris manuscriptis. alij, M. Orfium, impresserunt, arbitrati eum esse, de quo in epistola XI. libri II. ad Q. fratrem. quod mihi secus uidetur. ex hac enim epistola, de qua Trebatium commendat, eum ante Trebatium iuisse ad Cæsarem manifestum est. cum autem ad Q. Fratrem scribit. dicit se eas literas M. Orfio dedisse. cum iam Trebatius in exercitu Cæsaris esset: quod in ijsdem literis postea significat, cum inquit, Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

98.

LEPTAE legatum] Crederem legendum esse, leg. III. legatum, idest, legionis tertiæ legatum. forte enim librarius scripserat, leg. t.æ pro legionis tertiæ: quod deinde is, qui legebat, cum intelligeret, ex dua-

bus dictionibus unam fecit, & scripsit, Leptæ.

98.

QVOD familiam ducit] Quod caput est, quod in eo summum est: ut referatur non ad Trebatium, sed ad id quod dicit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. cum enim Trebatium à multis rebus laudasset; memoriam, & scientiam in iure ciuili cæterarum laudum, quibus Trebatius abundaret, quasi familiam dixit ducere: tralatione sumpta à rectoribus familiarum, quod domestici omnes ueluti duces sequuntur. 98.

PVTIDIVSCVLI] Paulo, quàm satis est, diligentiores. excusat enim se, quòd in Trebatio commendãdo plura uerba consumpserit, quàm Cæsaris humanitas patiatur. putidum autem appellat Cicero, in quo nimia diligentia reprehendi possit, ut de oratore lib. III. 146. nolo exprimi putidius, nolo obscurari diligentius. & de off. lib. I. 27. literæ neque expressæ, neque oppressæ, ne aut obscurum esset, aut nimis putidum. legitur autem in nonnullis manuscriptis libris, blandiusculi; sed in antiquioribus, quos secuti sumus, putidiusculi. 99.

DIDICISSE] Hoc dicit, quia Trebatius Cornelij auditor fuerat in iure ciuili. Digestorum lib. I. Titulo II.

Ex epistola IX. 99.

PROPTER eius occupationes nihil sum ausus scribere] In duobus uetustissimis libris non est uox illa occupationes; sed eius loco spatij aliquantum est relictum. ex quo credimus à recentioribus, quorum

imperitia deprauati leguntur ueterum scriptorum libri uocem, occupationes, esse repositam. nos, quid ea dictio, quã in exscribendo librarius omisit, significare potuerit, assequi coniectura non possumus. græcam quidẽ deesse crediderim. id enim uerisimilius est, quàm latinã: ut etiam alibi cognoscitur in ipsius Ciceronis scriptis, ubi græcum desideratur exscriptorum inscitia, qui cum id legere non possent, omittebant, relicto spatio, ut ab alijs aliquando reponeretur. in Vbaldini libro apparet spatium fuisse. quo in loco reposita est uox, occupationes. non eiusdem librarij manu.

Ex epistola X. 100.

AVT CONSOLANDO, aut consilio, aut re iuuero] Senarius integer è Terentij Heautontimorumeno translatus in hunc locum. sic enim in ea fabula, actu I. scena I. cum Menedemo loquens Chremes inducitur: istuc, quidquid est, fac me, ut sciam: Ne retice; ne uerere; crede inquam mihi: Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Terentius porrò, ut opinor, à Plauto paucis immutatis accepit. apud quẽ in Pseudolo, actu primo, ita loquitur Pseudolus seruus: Fac me certum, quid tibi sit: iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

Ex epistola XI. 100.

OMNIBVS, unde petitur] Debitoribus. ita etiam de oratore libro I. 98: homo ex disertorum numero postulabat, ut illi, unde peteretur, uetus atque usitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuisset. apud iurisconsultos frequens est locutio.

Ex epistola XII. 101.

FIDVCIAE, INTER bonos bene agier?

quis] Ita legitur in libro manuscripto . & sanè crediderim , non aliter hunc locum esse scribendum . etsi priorem lectionem conseruarim . uoces enim illæ, VT, & OPORTET , quæ sunt in impressis , additæ sunt ab imperito, qui locutionem parum integram crederet ; cum alibi à Cicerone iurisconsultorum formulas sine uerbo citari non animaduertisset, ut de off. lib. III. In fiducia,(inquit) inter bonos bene agier . uetusti enim libri non habent , V T . & ibidé paulopost. cum dicitur, inter bonos bene agier , quidquam agi dolose , aut malitiose potest ? in topicis etiam 226 : ubi eadem hæc usurpantur uerba, manuscripti libri ab impressa lectione dissentiente , nostram sententiam confirmant , quam etiam Romæ doctissimis hominibus probaui.

Ex epistola XIII. 102.

TREVIROS uites censeo : audio capitales esse:] Vt unicuique, quod suum est, tribuamus , Petri Bẽbi, hominis & dignitate, & omnium uirtutũ cognitione clarissimi, epistolã, qua huius loci sententiam diligentissime , et ornatissime exposuit, adscribemus . non enim eos imitari placet, qui ex aliena industria sibi laudẽ aucupantes , quæ ab alijs dedicerũt, edunt pro suis , Petrus Bembus Bernardino Sandro S . Quod hodie mane quærenti tibi à me de illis Ciceronis ad Trebatium uerbis : Treuiros uites, censeo : audio capitales esse: mallem, auro, argento ære essent : respondi, iocum esse & multiplicem, & festiuum: qui quidẽ iocus in antiquis, & numis, & scriptoribus deprehẽderetur: itaque, quoniã eramus in uia, ut neque libros, neq; numos haberemus, reieci te in aliũ diem : id, ne te diutius

torqueat, est eiusmodi: ut ioci causa; quod quidem Cicero ad illum scribens more suo ferè semper facit; & Treuiri, & capitales in ambigui genere sint posita. nam cum uideatur monere illum, ut uitet Treuiros Galliæ populos, qui capitales, bellicosiq; sint: ludit cum in Treuirorum, tum in capitalium uerbo. erat enim Romæ magistratus, Triumuiri capitales: qui etiam Treuiri dicebantur. sed quoniam hoc ipsum Triumuirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, cum essent etiam apud Romanos Triumuiri pecuniæ cudendæ: quos ita inscribebant, A.A. A. FF. hoc est, Auro, Argento, Aere Flando Feriundo; iocatur iterum in hoc uerbo, luditq; Cicero, ut mihi quidem uidetur, bellissime, addens, mallem Treuiros istos esse pecuniosos, quàm bellicosos; ut Cæsare eos uincente tu ditesceres. itaque infert, mallem esse Treuiros auro, argento, ære; quàm scilicet capitales. Triumuiros autem Treuiros solitos dici, Liuius satis locuples esse testis potest: cuius sunt hæc in lib. quartæ decadis X. Colonia Grauiscæ eo anno deducta est in agrum Etruscum de Tarquiniensibus quondam captum. quia iugera agri data. Treuiri deduxerunt C. Calphurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hister. Quod uero Triumuiri pecuniæ sit, ut dixi, inscriberétur; est apud me numus æreus perantiquus ita inscriptus, C. PLOTIVS III VIR A. A. A. FF. sunt & alij numi aliorum nominum, eiusdem tamen tituli; quos inspicies, cum uoles. Hæc ad te scripsi, cum domum rediissem, & numos, ac librũ sumpsissem amore tui admonitus. Vale. Prid. dus. Iun. M.D.XXXIII.

Ex epistola XVI. 102.

NON NIMIS φιλοθέωρον] Aliter antea in omnibus impressis. nos, ut in nostro libro legitur, emendauimus, & impressimus septimum abhinc annum. iocans enim, ut solet, dicit se Trebatium non reprehendere, quòd non nimis spectãdi cupidus fuerit, id est, quòd in Britaniam profectus non sit, ut essedarios spectaret. tacite autem ut ignauum, & pusilli animi subaccusat, qui Cæsarem in Britaniam sequi ad bellum noluerit.

102:

RESPONDERE] Negant, inquit, esse qui percunctentur: cum homines te iureconsultum imperitũ existiment. iocatur enim in uerbo respondere: quasi dicat: negant te habere, cui respondeas, cum s. nemo te consulat. Ex epistola XVIII. 102.

GRAECVLAM tibi misi cautionem chirographi mei] Puto sensum esse. commendaui te Cæsari literis Græce scriptis. 104:

QVÀM hæc scribere.] Suspicor mendum subesse. mihi enim perobscurus est sensus. & ut libere dicam quod sentio, legẽdum crederem, quam exscribere, nulla propemodum mutatione facta. deprauationis enim origo, ut opinor, ea fuit. describendis libris sæpe duos præficimus, qui legat, & qui de legente excipiat, ut scilicet celerius, & certius id muneris conficiatur. cum autem is, qui legeret, protulisset exscribere, credidit scriptor, ecscribere, dictum esse: itaq; fecit in libro. alius deinde errorem, quem per imprudentiam commissum debuit tollere, temeritate auxit, una dictione in duas diuisa, priori duabus literis, quas falso desi-

derari credidit, adscriptis, h, & a, ut legeretur, hæc, sensu fortasse commodo, sed, ut dixi, mihi perobscuro. quòd si legatur, ex scribere, hoc dicet. uideo te parum ditescere, cui charta desit, in qua tuas formulas, aut aliud quidpiam exscribas. ea enim si suppeditaret, nunquam profecto ad nos in palimpsesto. infert enim, an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartá quidem tibi suppeditare? dixit autẽ, quod delere malueris, quàm exscribere, per iocũ significas, nõ habuisse Trebatiũ in quo exscriberet id, quod delerat: itaque se mirari, quid fuerit in illa chartula, quasi moleste ferat id perijsse: chartæ enim inopiam ostẽdi, cũ scribat in palimpsesto. idem error in III. epistolam VIII. libri ad Atticum irrepserat: ubi enim antea legebatur, fasces laureatos hæc ferre ex Italia, nemo non uidet legendum esse, ecferre.

104.

M. AEMILII Philemonis] Cum in libris manuscriptis uarie legeretur: (quidam enim Meuilij, quidam Metelli habent) ausus sum emendare M. Aemilij: procul enim dubio libertus fuit adoptatus in Romaná familiam, ut alij multi. cum autem Metriliorum mentionem nondum inuenerim; & uetustorum exemplarium uarietate, in quibus ueræ lectionis quasi quædá uestigia cernuntur; & Pediani uerbis, qui eiusdem (ut opinor) liberti meminit, adductus sum, ut, M. Aemilij, corrigerem. libet autem ipsius Pediani locum recitare, ut studiosis quærendi labor absit. is igitur ita in argumento orationis pro Milone. Munatius Plancus Tribunus pl. produxerat in concionem M. Aemilium Philemonem, notum hominem, libertum M. Lepidi. ita ta-

men hoc sentimus, ut afferentibus alijs meliora, perlibenter de nostra sententia discessuri simus.

Ex epistola XX. 104.

DOCTOREM tamen, lumenq; desiderant] Omnino in omnibus libris manuscriptis, pro lumenq;, legitur, unumq;. ego tamen libentius legerim, usumq;, idest exercitationemq;, ut dicat idem, quod supra, nullam artem literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse.

Ex epistola XXI. 104.

RVFIO mediusfidius tuus] Tuus, inquit, quòd eiusdem esset gentis: Rufio enim Trebatiorum cognomen fuit. id ex lapide, qui Romæ est in porta Latina: sic enim in eo scriptum legitur. C. VIBIVS C. F. MACER, C. TREBATIVS RVFIO FACIVND. CVRAVERVNT.

105.

HABET lucum] Sunt, qui, lucum, ideo male legi credant, quòd neque luci capax esset priuata domus, & luci, qui sacri essent, non sine scelere incidi possent. nos existimamus, lucum non intra parietes, sed ante ædes Trebatij fuisse: neque Ciceronem impie consuluisse, qui eum à Trebatio cædi uellet: quo modo enim recte, & sine piaculo id fieri possit, dicet M. Cato in primo de re rustica.

Ex epistola XXIIII. 105.

MANEAT Damasippus in sentenia] Vt emat, quemadmodum dixit, quæ mihi non placuerit. est autem is, de quo Horatius Satyra III. libri II. Insanit ueteres statuas Damasippus emendo.

Ex epistola XXV. 106.

CAPIVS (opinor) olim, Non omnibus dormio] Aliàs ita emendauimus, cum libri omnes non modo impressi, sed etiam manuscripti hoc in loco mendosi legerentur. quidam enim Citius, quidam Cepio, alij aliter habebant. nos ex Festo Pompeio locum restituimus, qui adagium, Nõ omnibus dormio, natum esse à Capio quodam scribit, qui Pararencho diceretur, quòd simularet dormientem, ut impunius uxor eius mœcharetur.

Ex epistola XXVI. 107.

VEREOR, ne in Catonem, Cato in nos] Hanc lectionem cum alij uetusti libri habent, tum is, qui est apud Bernardinum Maffeum. sensus est. uereor, ne nos scribamus in Catonem, & eum nostris scriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis sit, Cæsare nos, quòd ipsius inimicum laudemus, male mulctante: quasi dicat, uereor, ne Catonem extollamus, ipsi autem deprimamur. & dixit, in Catonem, (subaudi scribere) idest in Catonis laudem, ut de oratore libro II. 141. & de natura Deorum libro I. 17. Alij malunt legere, Vereor ne in Catonium catoninos, hoc sensu. uereor, ne Cæsar Catonis studiosos in Catonium, idest sedem inferorum trahat.

Ex epistola XXVIII. 108.

GALLO S. D.] Alij credunt hunc esse M. Fabium Gallũ, qui de cõiuratione Catilinæ, quæ ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronem detulit. sed est amicissimus meus, uir sanè his literis, quæ humaniores appellãtur, instructus, sed maximarũ doctrinarũ cognitiõe præstantior, qui hũc potius existimet esse P. Sestiũ, pro quo

extat oratio, cui cognomen fuerit Gallo: fuisse enim hoc Sestiæ gentis cognomẽ, intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita scribit: Sacrariũ, quod est in fundo T. Sestij Galli. Tribunatũ autem plebis, & petijsse Sestiũ Ciceronis restituendi causa, & pro eius salute gessisse, ex ipsius Ciceronis scriptis notissimum est. quod itẽ de M. Fabio dici non põt: neque enim is, quo tempore Cicero exulauit, Tribunus fuit: ne alijs quidem temporibus, quod sciri possit. nam quod infra dixit, si falsa fuerunt, quæ tu ad me detulisti: significat ea, quæ Sestius C. Antonij Consulis Quæstor ad Ciceronem Consulem de ipso Antonio Cõsule suo detulit: sic enim in oratione pro eodem Sestio habita. Quæstor C. Antonij collegæ mei fuit sorte, sed societate cõsiliorũ meus. impedior nõnullius officij, ut ego interpretor, religiõe, quo minus exponam, quanta ad me detulerit. Hæ rõnes faciunt, ut amicissimi hominis sententiæ libenter acquiescam.

Ex epistola XXXI. 109:

SALVIS rebus] Potius, Rep. nondum afflicta, quàm, ut quidam uolunt, sine bonorum imminutione. sic enim dixit etiam ad Sulpitium epistola I. libri. iiij. Vtinã Serui saluis rebus colloqui potuissemus inter nos. & Phil. uol. I. 15. Deli fuisse permultos saluis rebus illis.

Ex epistola ultima, 110.

PENNIGERO, non armigero in corpore] non dubiũ est intelligi de auibus, Quas Philoctetes configebat tardus celeres, stans uolantes. alij tamen, pinnigero maluerunt, contra Quintilliani sentẽtiam, qui pinnas de auibus dici non uult: 111.

ILLIS interioribus literis meis, quibus sæpe uere=

cundiorem me in loquendo facis] Iandiu suspicatus sum hunc locum esse deprauatum: neque enim, si ita legatur, sensus elici bonus possit. Hieronymus autem Ferrarius Corrigiensis arbitratur esse legendũ, illis interioribus literis, eis, quibus sæpe uerecundiorem me in loquendo facis. cuius sententiæ nos facile acquiescimus: ita enim & aptus colligetur sensus, & erit locutio sane quam elegans, qua in suis scriptis ita frequenter Cicero est usus, ut eius exempla huc afferre putidum propè sit.

Ex epistola.iiij.113.

LENTVLI Cruris] Hic est, opinor, L. Lentulus Cruscellus, qui anno sequenti Cos. fuit cum M. Marcello. puto autem illum & Cruris, & Cruscelli cognomine indifferenter appellari solitum.

113.

NOSTRI equites] Cum in libro manuscripto legeretur, equ. facile in eam opinionem descendi, ut, equites, legendum esse existimarem. nostri autem, inquit, quòd erat ipse ex ordine equestri, ut ex oratione, qua eum Cicero defendit, cognoscitur.

114.

RATIONE, & insidijs usus uideretur in euitandis eorum consilijs] forte melius, ratione, & consilio usus uideretur in euitandis eorum insidijs.

114.

LAELIOS] Forte Lollios, qui Cæsaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij: nam Lælij Pompeiani, qua in opinione magis sum confirmatus, postquã in epistola iij. libri V. ubi, Lælium, impressum erat, uetustissimos libros, Lollium, habere uidi.

114.

MEA porrò comitia quem euentũ sint habitura] Sic antea in omnibus impressis. nos uocem, comitia, sustulimus: quæ subintelligitur, ut etiam cum dixit, Prætorijs moræ quædam inciderunt.

Ex epistola V. 115.

QVODAM silice iam omnia] Liber uetustus Ioannis Scalæ sic habet, quodam omnia in Sicilia: Bernardini Maffei, Quodam uictilicra omnia: Qui est in Medicea bibliotheca, & qui aqud Vbaldinũ Bandinellum, Quodam incilicia omnia. uulgata lectio non est in libris manuscriptis. uidendum an ita legi possit, Quodam incili iam omnia.

Ex epistola VI. 115.

CONFECTA, omnia fœda, & inhonesta sunt] Hoc in loco uetusti libri inter se discrepant. nos eum, quem habet Ioannes Scala, ut minus deprauatum secuti sumus: sic enim in eo legitur: confecta omnia fœda, & inhonesta sunt. ex quo adducti sumus, ut, una litera immutata, legeremus: confecta, omnia fœda, & inhonesta sunt, Post in Petri Bembi libro, confecta omnia distincte scriptum animaduerti. 115.

TABERNARIIS] Aquarũ ius penes Aediles, & Censores erat. itaque cum tabernarij publicas aquas in suum usum deducerent, Celius, qui tunc temporis Aedilitatem gerebat, ea de re cum tabernarijs & aquarijs pugnauit: concionem etiam de aquis scripsit, cuius meminit Frontinus libro II. de aquæ ductibus.

116.

VIARIAM] Dicit nescio quid Appianus de

uijs à Curioni instauratis: tamen, Vinariam, magis probarem, quàm Viariam: & post, Queis iubet Aediles metiri. ut hoc dicat, iubet Aediles legibus, quas ipse fert, uinum, & alimenta populo metiri, Annonianam legem & P. Clodius tulerat: de qua in oratione pro Sestio, & Asc. in Pis.

Ex epistola VII. 16.

PAVLA Valeria] Alij, an hæc Bruto nupserit, dubitare uidentur, propterea quòd libro XI. Pollam Bruti uxorem fuisse perspiciant. ego nupsisse existimo, et eamipsam esse, quæ libro XI. appellatur Polla: ut quẽadmodum ab aula olla, sic à Paula Polla dicta sit.

116.

NONDVM retulerat] Si ita legitur, subintelligi poterit, dotem. sed mihi non displicet amicissimi mei coniectura, qui ita legẽdum putat, mundum retulerat. mundus autem muliebris qui sit, exponit Liuius lib. XXXIIII. munditiæ (inquit) ornatus, & cultus, fœminarum insignia sunt. hunc mundum muliebrem appellarunt maiores nostri.

Ex epistola VIII. 116.

M. TVCCIVM accusatorem suũ &c.] Huius loci sensum, etsi obscurissimus est, tamen declarare conabimur. Reorum causæ ordine agebantur: nam quæ tempore prior fuerat, eius prior item locus erat. excipiebantur tamen eæ causæ, quæ cum causis iam iudicatis coniunctionẽ aliquam habebant, ut earũ quasi appendices quædam uiderentur: eiusmodi enim causis, etiam si post multas alias delatæ essent; tamen primus locus erat constitutus. itaque in oratione pro Cluẽtio,

Fabritium (inquit) reum statim fecit: utq; ei locus primus constitueretur, propter causæ coniunctionem impetrauit. propter causæ coniunctionem, inquit, quòd Fabritij causa eadem erat, quæ Scamandri, qui antea condemnatus erat. & infra in eadem oratione: apud eosdem iudices reus est factus Oppianicus, cum is duobus præiudicijs iam damnatus esset. ab ijsdem autem iudicibus locus ei primus est constitutus. Hoc ideo factum est, quòd Oppianici causa coniunctionem habebat cum Fabritij, et Scamandri causa, quos iudices iam damnauerant. Excipiebantur etiam causæ de ui, quæ primo loco agebantur, reiectis alijs causis, quæ tempore priores fuerant. sic Milonis causa, quòd erat de ui, extra ordinem est acta. sic M. Celius, cum Atratini patrẽ de ambitu reũ fecisset, de ui postea accusatus, causam ipse prior dicere coactus est. sic etiam C. Sempronius cũ à M. Tuccio esset accusatus, & causam suam eo anno nollet agi (forte quòd ex ijs, qui tunc iudices erãt, complures sibi infensos intelligeret) accusauit accusatorem suum lege Plotia de ui, eo consilio, ut, interposita extraordinaria causa, tempus tereretur: & suæ causæ iudiciũ cum eius agendæ spatiũ non esset, in annum sequẽtẽ necessario reijceretur. Extraordinarius autẽ reus is dicebatur, cuius causa non ordine, ut aliæ causæ, sed primo loco semper ageretur: & inde extraordinaria causa, quæ statim ante omnes causas ageretur, ut cum erat de ui, uel coniunctionem habebat cum aliqua causa antea iudicata. 117.

LATERENSIS *leges ignorans, pronunciauit quod singuli ordines iudicassent*] Cum ex tribus

ordinibus, qui res iudicabant, duo Seruilium absoluissent, unus condemnasset, uniuersorum autem iudicũ æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis, qui ordines, non sententias respiceret, absolutum credidit, seq; eum in tabulas dixit absolutum relaturum. postea cum in lege reperisset, non ex ordinum numero, sed è iudicum maiori parte uel absoluendos, uel condemnandos esse reos: non retulit, ut dixerat, in tabulas absolutum, ordinum iudicia perscripsit. fusius autem explicabimus, propterea quòd obscurior est sensus, ita ut eum pauci uiderint, nemo certe ostenderit: non enim, in quo Laterensis Prætor deceptus sit, animaduerterunt. quod nos pluribus uerbis, ut etiam tardiores intelligãt, ostendemus. iudicia penes tres ordines erant: qui quidem tres ordines ex senatoribus, equitibus, Tribunis ærarijs constabant. fieri autem poterat, ut quem duo ordines absoluissent, unus condemnasset, is tamen nõ absolutus, sed condemnatus iudicaretur, hoc modo. Eunt in consilium senatores XXVI. equites XXV. Tribuni ærarij XXIIII. èx senatoribus absoluunt reum XIIII. condẽnant XII. equitibus absoluunt XIII. condemnant XII. ex Tribunis ærarijs absoluunt IIII. condemnant XX. si ex ordinum numero iudicaretur reus, absolutum appareret. quippe cum ex tribus ordinibus absoluerint duo, senatorius, & equester. cum autem lex, quod iudicum maior pars iudicarit, id ius ratum esse uelit: condemnatum reum, nemo est, quin uideat, cum sententias graues habuerit XLIIII. absolutorias XXXI. Prætor autem Laterensis cum ex more pronunciare deberet, quot sen-

tentijs absolutus, quot esset condemnatus: leges ignorans, de numero iudicum nihil, de ordinibus, quid singuli iudicassent, pronunciauit, ac se in tabulas absolutum dixit relaturum. postea cum lege perspecta, erratũ intelligeret; dubius animi, quid ageret; quòd neq; contra legẽ, neque contra id, quod pronunciarat, uellet facere: neque absolutũ, neque damnatum retulit: tantũ ordinum iudicia perscripsit. ex quo paulo post infert Celius: sic nunc neq; absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis saucius Pilio traditur.

117.

EMISSARIO est factus.] In exemplari antiquo Mediceæ bibliothecæ, & in libro manuscripto Petri Bembi Cardinalis, & Vbaldini Bandinelli legitur, emissa rustetio factus. forte corrigendum, emissario S. Tetio fectus. ut existimat amicissimus meus. Tetios autem & libertos, et amicos Claudiorum fuisse, è qua gente erat Appius ostẽdit Asconius, ubi in oratione pro Milone locum illũ exponit: Hæc insidiata Pompeio est. quanquam ibi tãtum de Damione Clodij liberto loquitur. sed Damionem Tetiæ gentis fuisse, ostenditur ad Atticum 56. itaque hic Celius de Appio loquens, accusatus, inquit, est à quodam suorum Sexto Tetio: nam cum Sextus, antiqui significare uolebant, uel Sex. scribebant, uel S.

117.

L. IVLIVS L. F. POM. Annalis] Ex XXXV. tribus, aliquam (ut inquit Pedianus) necesse erat, quibuscunq; esset ordinis, ciuis Romanus obtineret. is autem ostendebatur à Prænomine suo, à nomine, (nomine autem familia significatur) à patris

prænomine, à tribu, à cognomine, ut Philippica IX. Ser. Sulpitius Q. F. Lemonia Rufus. Lemonia enim tribus est ablatiui casus, ut sit, ex Lemonia, ut inquit Asconius, in lapidibus autem antiquis ferè semper, in libris aliquãdo prioribus tantummodo literis significari tribus animaduertas, ut in hoc S. C. ubi enim legitur, Pom. sciendũ est, Pontinam intelligi (nã et Pontina, & Pomptina in lapidibus antiquis; & uetustis libris scriptum est (ubi Pop. Popiliam : ubi Pup. Pupiniam : ubi An. Aniensem : quod cum antea non esset exploratum, alij pro An. Capito, duabus uocibus coniunctis legebant Ancapito : Bernardinus autem Rutilius, qui nuper Venetijs obijt, in suis adnotationibus credidit, antiquas notas fuisse, quæ significarent, Atteij nepos. in quo quàm deceptus sit, non attinet dicere. si enim ab auo ostendendus aliquis erat, non ab eius nomine, sed à prænomine ostendebatur. sed incidit in errorem, quia tribum Aniensem nõ agnouit, quæ duabus modo literis, ut iam dixi, scripta fuerat. quæ me ratio mouit, ut ubi, Puphirrus, una tantum uoce antea legebatur, duabus in nostro libro scriberem, Pup. Hirrus, idest, Pupinia Hirrus : tribus enim ante cognomen ponebatnr, ut etiam alibi licet uidere. quoniam autem hanc tribuum cognitionem non ita facilem esse perspicimus (nam & Volterranus, & Alexander, qui dies Geniales scripsit, & alij, quos non necesse est commemorare, parũ uidentur in suis libris earum numerum, et nomina tenuisse) studiosis non fore prorsus inutile, aut iniucundum arbitramur, si quæ in hanc rationem dispersa in ueterum monumen-

tis leguntur, coacta huc afferamus. Fuerunt igitur Romanæ tribus XXXV. quarũ nomina infra scripsimus, et scriptores aliquot, qui de ijs meminerũt, apposuimus, ut inde facilior earum, ac certior unicuiq; cognitio sit.

Aemilia, de qua Cicero ad Atticum 30: Liuius lib. XXXVIII. Antiq. LXXV.

Aniensis, Cicero pro Plancio, Liuius lib. X. familiariũ epistolarum 117: Antiq: CLXXV. & CXC.

Cornelia, Liuius lib. XXXVIII. Antiq. CLI.

Claudia, Liuius lib. II. Virgilius libro VII. Dionysius Halic. V. Antiq. LXXV. & CXIIII.

Collina, Varro libro IIII. de lingua lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Sex. Pompeius, Antiq. XXVII.

Crustumina, siue Clustumina, nam in antiquis & lapidibus, & libris sæpissime per l scripta legitur. Cicero pro Plancio, & pro Balbo, Antiq. CXXXIII.

Esquilina, Varro libro IIII. de lingua lat. Plinius lib. XVIII. Cap. III. Sex. Pompeius in literas V.

Falerina, Liuius lib. IX. Antiq. CXX.

Fabia, Horatius epistola VI. libri I. Suetonius 38. Antiq. LXI. & CCCXLIII.

Galeria, Liuius lib. XXVII. Plinius libro VII. cap. XLIX. Antiq. LXXXIX. & CXLII.

Lemonia, Cicero pro Plancio, & Philippica IX. Sex. Pompeius, Antiq. LXCI. & CLI.

Metia, Cicero ad Atticum 63. Liuius lib. XXIX. Valerius Max. 49. Sex. Pompeius.

Narniensis, Cicero in Rullum, Liuius lib. VI. ubi corrupte legitur Arniensis, & lib. XXIX.

Ocriculana, Cicero in Rullum. Pli. appellat. Otriculum.
Oufentina, Liuius lib. IX. Sex. Pompeius in litera V. Antiq. XIX. bis, & LXII.
Palatina, Cicero in Verrem IIII. 124: Asconius 18: Varro lib. IIII. de lingua lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Liuius libro XX. Sex. Pompeius in litera V. Antiq. XXIX. bis, & LXII.
Papiria, Sex. Pompeius, Antiq. LXII. & CXXXV.
Pollia, Liuius lib. XXIX. Valerius Max. 200. Antiq. CX. CXIII. CXLVII.
Popilia, Valerius Max. 200. familiarium epist. 117. Sex. Pompeius, Antiq. CCIIIC.
Pontina, siue Pomptina, utroque enim modo scribitur: Cicero ad Atticum 63. Liuius lib. VII. Sex. Pompeius, Antiq. CLXXVI.
Publicia, Liuius lib. VII. Antiq. LXVI. LXXXI. interdum etiam scribitur Poblicia.
Pupinia, Cic. ad Q. fratrem 308: familiarium epist. 117: Liuius dec. III. lib. VI. Sex. Pompeius.
Quirina Asc. 62. Cicero pro Quintio. ubi antea mendose legebatur Quirinas: familiarium epist. 117: Sex. Pompeius, Antiq. XV. XLIIII.
Romulia, Sex. Pompeius, Cicero in Verrem II. item in Rullum, Asconius 18: Varro lib. IIII. de lingua lat. Antiq. CLXV. & in lapide, quem Ferrariæ uidimus, in imis summi templi parietibus instrato.
Sergia, Asconius 62. Antiq. LXI. LXIII.
Suburrana, Plinius lib. XV. cap. III. III. Varro lib. IIII. de lingua latina, Sex. Pompeius in litera S, & litera V.

Scaptia, Suetonius 38 : Sex. Pompeius, Titius lib. VIII. Antiq. CCCLXXVI.

Stellatina, Liuius lib. VI. Antiq. CX. CL.

Sabatina, Liuius lib. VI. Sex. Pompeius.

Terentina, Cicero pro Plancio, Liuius lib. VI. familiarium epist. 117 : Antiq. CXL. CCCXXXVI.

Tromentina, Sex. Pompeius, Liuius lib. VI. ubi corrupte legitur Promentina : Antiq. CVII. & in Lapide, qui Caietæ est, in quo ita scriptum legitur, L. ATILLIO L. F. TROMEN.

Velina, Cicero ad Atticum 63. & in Bruto 180 : Horatius epistola VI. libri I. Persius, Antiq. XIX.

Volitina, Cicero pro Plancio, Antiq. LXXV. CLV. & in lapide, qui Venetijs est in turri sancti Vitalis, in quo ita scriptũ est, CN. NVMERIVS CN. F. VOL. FRONTO.

Veientina Cicero pro Plancio.

Veturia, cuius mentionem in auctoribus fide dignis: idest in antiqois, nondum inueni.

Hæ sunt XXXV. tribus, in quas Vrbs dispertita erat. ex hoc autem numero quatuor tantum urbanæ fuerunt, Palatina, Esquilina, Collina, Suburrana, in quas, ut inquit Plinius, transferri ignominiæ esset, dictæ à partibus Vrbis, in queis habitabant. reliquæ omnes rusticæ, laudatissimæ, eorum, qui rura haberent: quæ propriæ ingenuorum erant, cum urbanæ libertinorum essent, ut auctor est Asconius 92 : & L. Florus in epitome libri XX. Asconium autem, ubi in III. oratione in Verrẽ illud exponit, V. ET XXX. TRIBVS, cur de nominibus Sabinarum plures tribus esse factas

dixerit, mirari non satis possum, cum à Sabinis non tribus, sed curiæ nomina acceperint, ut inquit Liuius lib. I. & Sex. Pompeius de uerborum significatione libro III. tribus autem unde dictæ sunt, uel ex eodẽ Pompeio, uel ex aliis facile est cognoscere. Vrbem autem in XXX. curias à Romulo, à Seruio autem Tullio, qui multis annis post Romulum regnauit, in IIII. tantum tribus diuisam esse constat, quæ XXXV. numerum expleuere. Dionysius autem Halic. lib. II. in III. partes multitudinem omnem, ac trium rursus earum partium in denas partes unamquãque à Romulo diuisam esse scribit: uocatas autem partes maiores, tribus; minores, curias. M. item Varro libro IIII. de lingua lat. agrum Romanum in III. partes, unde tribus appellata sit, diuisum fuisse scribit. ex quibus exemplis manifestum est, & tribus à curiis diuersas fuisse, & à Sabinis mulieribus non tribus, quæ Romuli ætate III. modo fuerunt, sed curias esse nominatas. Illud multo magis animaduertendũ, diligenterq; considerandum censeo, cur L. Florus in epitome libri XIX. duas tribus multis post exactos reges annis adiectas esse dicat, Velinã, et Esquilinam: cũ Esquilina ex IIII. tribubus una fuisset, in quas Seruius Tullius Vrbem diuiserat. libro etiam VI. Liuius ita scribit: Tribus IIII. ex nouis ciuibus additæ, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Narniensis: eæq; XXXV. numerum expleuere. post autem libro VII. duas tribus ait additas esse, Pontinam, & Publiciam, & duas item libro IX. Oufentinam, et Falerinam: ut uideatur à se ipso dissentire; nisi si, additas, & adiectas, pro auctas (ut quidem ego acci-

pio) dictum uelis. Quæ de tribubus diceremus, hæc habuimus. Vbi autem scripsimus, Antiq. librum, qui Romæ olim est impressus, cui titulus est, Antiquæ Vrbis epigrammata, significauimus. chartarum autem eiusdem libri numerum subiecimus, ut facilius, quæ uolumus, reperiri possit.

117.

AD EX Cal. Mart.] Forte, ex ad Cal. Mart. idest, ex Cal. Mart. quod paulopost ostendit. usus est hoc loquendi modo & M. Varro libro I. de re rustica. etsi libri omnes impressi eo loco deprauati leguntur. ubi enim est, extant ad VII. Idus Feb. extant ad VII. Idus Maij, extant ad . iij. Idus Sept. extant ad . iij. Id. Nou. manuscriptum exemplar habet, ex ad VII. Id. Feb. ex ad VII. Id. Maij, ex ad . iij. Idus Sext. ex ad . iij Idus Nou. itaq; legendum est. significat enim, ex eo die, qui dicitur, ad VII. Idus: & ex eo die, qui, ad . iij. similiq; locutione usus est ad Atticum 47: nuncij nobis tristes nec uarij uenerãt ex ante diem Non. Iun. quod idem est ac si dixisset, ex Nonis Iunij, ut supra ostendimus. Illud est animaduertẽdum, quod ubi in impressis libris legitur, ad . iiij. Cal. ad VI. Id. ad . iij. Non. & similia, plerunq; in uetustioribus libris pro ad, legitur, a.d. quæ notæ significant ante diem. quod imperiti descriptores cum ignorarent, pro a.d. scripserunt ad.

117.

QVI eorũ in CCC. iudicibus essent] Populus Cæsari fauebat, Pompeio senatus & quoniam eorum, qui iudices erant, magni interesset populum nõ habere aduersarium; quia populi ius erat primum in deligendis

iudicibus, deinde in eiſdem iudicibus ad quæſtionem uocandis: itaque in oratione pro Cluentio, Populus, inquit, L. Iunium iudicem quæſtionis, in inuidiam uocatum, condemnauit; ut non iniuria omnes iudices à populo timerent: ex quo ſequebatur, ut contra populi uoluntatem non admodum libere iudicarent: ideo recte factum eſt S. C. ut qui Senatores in trecentis iudicibus eſſent, ij excluderentur, cum in Senatus de ſucceſſione prouinciarũ ageretur. aperte enim uniuerſa illa actio hoc ſignificabat, Cæſarem ex prouincia reuocandum, contra quam populus decreuerat: qui non modo imperium Galliarum Cæſari ad decem annos prorogauerat, ſed etiam hoc decreuerat, ut in petitione Conſulatus abſentis ratio haberetur. unde illud 83. Ipſo Conſule pugnante populus iuſſerat. & Suetonius, & omnes hiſtorici. de CCC. autem iudicibus ex ordine ſenatorio, Plutarchus in C. Graccho.

Ex epiſtola IX. pag. 119.

CVRIONEM prorſus non mediocriter obiurgatus. hac repulſa ſe mutauit] Obiurgatus, uidetur hic eſſe uerbum deponens. quod alibi non memini me legiſſe. itaque libentius ita legerim, Curionem prorſus non mediocriter obiurgat. s. hac repulſa ſe mutauit. ut una litera s ſcilicet ſignificetur.

119.

SOLES libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare] Locus ita interpungendus. & eſt antiqua locutio, qua etiam uſus aſt 134: epiſtola ad Pætum libri IX. decimaquinta. Intellexi tamen (inquit) idem, quod his intelligo literis, non exiſtimaſſe te mihi licere

res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. & alibi sæpius. Cæsar autem initio libri IIII. de bello Gallico, Magnam partem lacte, atque pecore uiuunt. & Lucretius libro III. pag. 40. hæc uulnera uitæ Non minimam partem mortis formidine alũtur.

119.

AGROS, quos fructuarios habent ciuitates] & ita legitur in duobus libris manuscriptis Ioãnis Scalæ, & in libro Petri Bembi. itaque nihil muto, cum sit aperta sententia.

Ex epistola XI. pag. 121.

DECRERANT qui inique transigi uolebant] Manuscripti libri, quidam, deerant; alij, deserant; alij aliter habẽt. ex tam uaria lectione adducti sumus, ut, decrerãt, legendũ crederemus. loci autem sensus hic est. Domitius, & Scipio, cum de Ciceronis supplicationibus trãsigi, moleste, & inique ferrent, easq; Curionis Tribuni pl. intercessione impediri cuperent: simulatione beneuolentiæ supplicationes Ciceroni decreuerũt, ut ea re Curionem, qui omnibus eorũ actionibus acriter aduersari solitus erat, ad intercedendum elicerent. quibus interpellãtibus uenustissime Curio respõdit, se eo libentius nõ intercedere, ꝙ quosdam, qui decernerent, (significabat autem Domitiũ, & Scipionem) eo animo esse intelligeret, ut cõfici minime uellent. et, DECRERANT imminutum, dixit, ut Decresset, in Verrem lib. V.

Ex epistola XII. 122.

VIX HOC erat Pola elocutus] In uetusto libro, qui est Florẽtiæ in Medicea bibliotheca, ita legitur, ut impressimus. huius lectionis alij quoq; meminerũt

sed eam

ſed eam minus integram exiſtimarunt, offenſi, ut opi=nor, in uoce, Pola, quòd eam ſe alibi uidiſſe non memi=nerant. eſt autem ea Seruij accuſatoris cognomē, de quo ad Q. fratrem epiſtola penultima I I. libri, his uerbis: Vereor, ne homo teter, & ferus Pola Seruius ad accuſa=tionem ueniat. uix igitur (inquit Celius) hoc elocutus erat Pola, Appium ſcilicet, & Domitium ſummis circen ſibus ludis meis lege Scantinia me poſtulandum curare; cum ego eadem lege Appium Cenſorem poſtulaui.

122:

COEPI ſacellum, in domo quod eſt, ab eo petere] Cenſorum erat curare, ut ſacella non in domo cuiuſ=quam eſſent, ſed populo paterent. itaque Liuius libro XL. ubi loquitur de Lepido & Fuluio Cenſoribus, Con=plura (inquit) ſacella, publicaq́; ſacra occupata à priua=tis, ut paterent, eſſentq́; populo, curarunt. Celius autem, ut oſtenderet Appium Cenſorem officio ſuo deeſſe, pe terecœpit ab eo, ut ſacellum in domo priuata ne relin=queretur: cuius rei cura Appij, qui Cenſor erat, eſſe de=buerat. ſed libentius intellexerim de ſacello, quod ipſe Appius occupaſſet: ex quo grauior ei concitata eſſet in=uidia, occupatis rebus à Cenſore, quas Cenſor ab alijs oc cupatas populo reſtituere deberet.

Ex epiſtola XIII. 122.

STOMACHO eſt ſcilicet Pompeius Magnus] Libentius legerem, Stomacho eſt Magnus, ut duæ illæ di ctiones, ſcilicet, Pompeius, inducantur, tanquam inanes, & ſuperuacaneæ, non à Celio, ſed ab imperito ſcriptæ; qui cum inter legendum in eam uocem, Magnus, inci=diſſet, exiſtimans eam obſcuriorem fore, niſi alijs ipſe

uerbis illustrasset, supra scripsit, scilicet Pompeius. postea qui librum exscripserunt, imperiti, ut id genus hominum esse solet, neque, quod adulterinum fuit, agnoscentes, in contextum glossema receperunt.

Ex epistola XIIII. 123:

DE AGRI modo, de ære alieno] Libentius ita lego, quàm, ut alij, de agris modo. forte autem id fieri uolebat Appius, quod maiorum memoria uoluerant C. Licinius, & L. Sestius Tribuni pl. qui leges promulgarunt, unam de ære alieno, ut deducto de capite quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur: alteram de modo agrorum, ne quis plus XL iugera agri possideret.

Ex epistola XV. 124:

QVANTVM ipse catenatus] Legit amicissimus meus, quantum Psecade natus: ut significetur Bellienus uerna: Psecas enim ancilla est: uernas autem eos esse, qui ancillis nascantur, nemo nescit. itaque dixit: si Bellienus ancilla natus Domitium comprehendere, & strangulare non dubitauit: quid Cæsari, qui est Venere prognatus, in uestro Domitio faciundum fuit? Hæc amicissimi hominis lectio, non dubito, quin à doctis probetur: cum & sensum habeat optimum, & à uetusto libro parum, ac penè nihil discrepet. De Psecade meminerunt Iuuenalis satyra VI. & Ouidius metarphoseon lib. III. cum hæc iam scripsissem, liber est allatus ad me perantiquus, in quo ita scriptum erat, quantum ipsecadenatus. posteaq; etiam in libro Petri Bembi scriptum animaduerti, ipse cadenatus: itemq; in alio, quem Cypro aduectum chirurgus mihi quidam

commodauit.

Ex epistola V. libri IX. 128.

CONSILII nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non pœniteret, nobis p. p.] Vetusti libri sic habent omnes: tantum in eo differunt. quòd, ubi nos, ne si, scripsimus, habent, nisi. quam uocem non temere immutauimus: qui enim aliter fuisset absurdissimus, is nunc, ut mihi quidem uidetur, aptissimus est sensus. quem pluribus uerbis ostendemus: ut si quis eũ probabit, (probabit autem, nisi fallor, quicunque recte iudicat) acceptam referat huius loci emendationem diligentiæ, atque indicio Hieronymi Ferrarij, præstantissimi iuuenis, qui restituendæ antiquitatis studio quodam adductus incredibili, quotidie ferè præclarum aliquid in literis à se aut animaduersum, aut excogitatum, ultro ad me defert, ut id aliquando meis typis in communem studiosorum utilitatem diuulgetur. sed ad rem. Consilij (inquit) nostri, quòd & Pompeium in bellum secuti simus, &, eo in Pharsalia superato, uictori nos crediderimus; ne tum quidem nobis pœnitendum putarem, si eos, qui minus id secuti sunt, non pœniteret. significat enim qui secus fecerint, eos iam pœnituisse. quos si non pœniteret, ego tamen (inquit) nobis pœnitendum non putarem.

Ex epistola XV. 134.

INTELLEXI pergratam tibi esse curam meã ualetudinis tuæ] Hunc locũ ex libris manuscriptis restituimus. 134.

AD SCRIBENDVM.] quid, si, AD F. SCRIB. ut sit, abfuisse scribendo? quo modo &

alibi locutus est, cum eos significaret, qui scribendo senatusconsulto affuerant.

Ex epistola XVI. pag. 136:

TV AVTEM quòd mihi bonam copiam eiures, nihil est] Hieronymus Ferrarius, iuuenis subtilissimi iudicij, legendum arbitratur, bonam copiam iures, hoc sensu: non est, quod te mihi semper præsto fore, tuisq; bonam copiam facturum esse iures. ut respexerit ad id, quod M. Varro scribit libro VI. de lingua latina: Debitores nonnulli pro pecunia, quam debebant, operas in seruitutem dabant, dum soluerent. id Sylla Dictator sustulit: uoluitq;, ut ij bonam copiam iurarent, idest ut sui facultatem creditoribus semper esse facturos iureiurãdo promitterent. Ferrarius sic accipiebat. ego autem puto hic dictum esse, Quòd mihi bonam copiam eiures, pro quòd iures mihi, te non habere unde sumptum facias, tantumq; abest, ut ex Varrone Ciceronis locum emendem, ut potius ex Citerone Varronis locum putẽ esse corrigendum: ut legatur, Voluitq;, ut ij bonam copiam eiurarent: idest, ut iurarent se non habere unde creditoribus satisfacerent. hoc multis argumentis probare non conabor. recitabo locum Sex. Pompeij, qui nostram sententiam ita confirmat, ut dubitatio prorsus nulla relinquatur. Eiuratio, inquit libro V. significat, id quod desideretur, non posse præstari. Plautus. Eirauit militiam.

136:

AESTIMATIONEM te aliquam putes accipere.] Allusit ad æstimationem possessionum, quam Cæsar per arbitros debitorum causa fieri uoluerat, ut

ÿ creditoribus facilius satisfacerent. qua de re initio libri III. de bellis ciuilibus, his uerbis. Cum fides tota Italia esset angustior, neque creditæ pecuniæ soluerentur, constituit, ut arbitri darentur; per eos fierent æstimationes possessionum, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent; atque eæ creditoribus traderentur. hoc & ad timorem nouarum tabularum tollendum, minuendumq́; , qui ferè bella, & ciuiles dissensiones sequi consueuit, & ad debitorum tuendam existimationem esse aptissimum existimauit. Suetonius etiam in Cæsare, De pecunijs (inquit) mutuis, disiecta nouarum tabularum expectatione, quæ crebro mouebatur, decreuit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasque ante ciuile bellum comparassent, deducta summa æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset. qua conditione quarta pars ferè debiti deperibat. Cum igitur Papirius ex eo Cæsaris decreto magnam à debitoribus plagam accepisset, æstimatis eorum possessionibus, non quanti uenire tunc possent, sed quanti ante ciuile bellum fuissent: iocans, ut solet, Cicero, Ne credas, inquit, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam accepturum. & dixit æstimationem aliquam, tanquam si magnum aliquod damnum, dixisset. Papirius enim æstimationes, idest prædia, per arbitros inique æstimata à debitoribus accipiens, crediti iacturam non minimam fecerat. deinde sequitur, Etiam hæc leuior est plaga ab amico, quàm à debitore, hoc est, & tamen, quòd ab amico bona tua comedantur, non id tibi æque

graue esse debet, atque illud est, quod debitorum causa deperdis: à quibus possessiones, quanti uendere nunquam poteris, accipiendæ tibi sunt.

Ex epistola XVII. 137.

NON MODO me] Libri omnes uetusti hâc lectionem habent, quam, ut incorruptam, secuti sumus. qui autem ea sunt offensi, ex ingenio particulam, non, interiecerunt. uide quæ diximus in illum locum epistolæ penultimæ libri I. Non modo præmijs, sed ne periculi quidem.

Ex epistola XVIII. 138.

AESTIMATIONES tuas uendere nõ potes] Hunc locum qui recte interpretaretur, neminem uideo fuisse. significat autem possessiones, per æstimationem à debitoribus acceptas. & , quemadmodum supra, posuit æstimationes pro rebus æstimatis.

Ex epistola XX. 138:

NEC TAMEN ad hanc insolentiam] Alij mendum esse in uoce, insolẽtiam, existimarunt. ego insolentiam pro nimijs sumptibus, qui fiebant in cœnas, accipio: à quibus se alienum esse dixit: lautitiam tantum quærere. quod etiã supra, epistola huius libri XVI. his uerbis ostendit: Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum sit, & lautum. insolentiam eodem sensu posuit Philippica IX. 228. magnifice enim (inquit) Ser. Sulpitius maiorum continentiam diligebat, huius seculi insolentiam uitupe rabat. & in oratione pro Sex. Roscio, 22. Qui in sua re fuisset egentissimus, erat, ut fit, insolens in aliena.

138:

CVM IN sumptum habebas] Vetustiorum li-

brorũ hæc ẽst lectio: quã alĳ quoque receperunt, licet eã (ut ipsi dixerunt) mendosam suspicati. mihi ea uel maxime probatur, ut desiderari nihil credam. dixit autem cũ in sumptum habebas pro eo quod dicimus, cũ ad sumptũ copiæ suppetebãt, cũ pro sumptu facultates erãt, cũ erat tibi quod esset in sumptum satis: sic enim hoc loco in sumptũ, idest, pro sumptu, dixit, quemadmodum etiã ad Atticum epistola V. libri VIII. Tironem Curio commendes, ut ei, si quid opus erit, in sumptum eroget. epistola, etiam quæ sequitur, eodem libro: sed eum (inquit) uideo in sumptũ ab alĳs mutuatum. & ad eundem libro XV. uelim cures, ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum. imitamur igitur lautitiam tuã, inquit; illam ueterem, cum habebas in sumptum: etsi nunc quidem plura prædia tibi sunt quæs. à debitoribus pro pecunia, quam credideras, inuitus accepisti, æstimata ex edicto Cæsaris qnanti quæque ante ciuile bellum fuissent. hæc enim quasi per iocum dicta sunt, ut irrideatur Pætus, qui nõ habeat in sumptum, ut antea; cum ei possessiones multo, quàm antea plures sint.

Ex epistola XXI. 139.

ILLVD A' TRABEA,] Cum Papirius ostendere uellet Ciceroni, se frustra ipsius stylum imitari, Trabeæ poetæ uerbis id ostenderat, quod reĳcit Cicero, ac potius sibi illud ipsum à Trabea opus esse affirmat. nam cum Papirius nõ solum consequatur, sed etiã uincat: suum esse, frustra conari, affirmat ἀπόπτυγμα igitur meum, subaudi, est. tu enim omnia, quæ uis, consequeris: quod ego non possum: itaque ἀπόπτυγμα meũ est, non tuum.

Ex epistola XXII. 104.

PER VIM uiolat] Antiqui, uiolauit uirginem, pro, uitiauit; & cum muliere fuit, pro, concubuit, mode ste dicebant. auctor M. Varro lib. V. de lingua lat.

140.

PENICVLVS] In omnibus ferè manuscriptis libris ita legitur. cuncti tamen impressi, penicillus, habent: quam lectionem ab ijs repositam existimo, qui, quid peniculus significaret, non intellexerunt. quæ quidem uox à Sex. Pompeio libro XIIII. bis exponitur. Peniculi (inquit) spongiæ longæ propter similitudinem caudarum appellatæ: penes enim uocabantur caudæ. & inferius. Penem caudam uocabant. hinc peniculos diximus, quibus calceamenta terguntur. ex quo uel maxime uetusti libri lectio comprobatur: eundem enim sensum S. Pompeius ijsdem uerbis, quibus Cicero, complexus est. Plautus quoque in Menæhmis, actu I Iuuentus (inquit sub persona parasiti) nomen fecit Peniculo mihi, ideo quia mensam, quando edo, detergeo. ut eius uocis significatio obscura iam esse non possit, hunc autem locum ingeniosissimo, atque eruditissimo iuueni Hieronymo Ferrario debemus.

Ex epistola penultima, 142.

NVNC ADES ad imperandum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur.] Difficilis locus qui me diu ualde torsit, interpretes enim omnes, alij eum, ut scopulum, euitarunt: alij, dum uideri uolunt intelligere quod minime omnium intelligunt, ineptiarum nescio quid attulerunt, quod rideri magis, quàm refelli debeat. cōperi igitur, locutionē esse ueterē,

& antiquis usitatam : licet eius non multa habeamus exempla: quibus enim in scriptis ueteres illi dicendi modi frequentius potuissent deprehendi , ea fermè omnia perierunt : itaque ex unius Salustij uerbis locus hic ad Pætum exponitur. facile enim colligitur , antiquos, ad imperandum, passiue dicere solitos, ut etiam Cicero ipse exponit. sed ponamus Salustij uerba, quæ sunt in Iugurthino, 52: Iugurtha (inquit) ubi armis, uirisq;, & pecunia spoliatus est : cum ipse ad imperandum Tisdrum uocaretur, rursus cœpit flectere animum suum, & ex mala conscientia digna timere. ad imperandum, dixit, id est ad parendum, & ad imperata facienda: quemadmodum Cicero, ades ad imperandum, pro ades, ut ego tibi imperem . Hunc loquendi modum & Seruius agnouit in illo bucolicorum uersu apud Virgilium, Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis . Cantando , inquit, dum incantatur.

Ex epistola ultima, 142.

HARVM exemplum] Cum Cicero apud Volumnium Eutrapelum cœnaret, hanc epistolam ad Papirium in codicillis conscripserat, eo consilio, ut , cum domum rediisset, eam in charta exscriberet , & ad Papirium mitteret. propterea harum exemplum dixit: non enim in animo habebat, eas ipsas mittere , quas scribebat, quas uocat exemplum, sed eas , quas inde exscribere cogitabat.

142:

ETSI minimum mihi est in cœna] Postquã in literis satis uersatus sum, etsi cœnas in minimis pono, tamẽ, cũ aliud, quod agã, nõ habeã, ad cœnas me confero,

Iocatur autem in his uerbis, Minimũ mihi est in cœna, referens uerba Papirij, qui à Dione Philosopho quæsierat, quantum illi esset in cœna. qui cum respondisset, minimum, tam ad tenuitatem, quàm ad contemptum cœnæ referri potuit hoc possumus conijcere fuisse Papirij ζήτημα, uel quidpiam simile, cuius ad irridendum philosophum ambigua esset significatio.

Ex epistola ultima, 143.

ET GEMITVM etiã in risus maximus transfero] Hunc locum alij ita, ut nos, iam ante emendarunt: sed interpunctis aliter distinxerãt, ut sensum planè alium efficerent. nos Ciceronem credimus hoc dicere in conuiuio, cum patriam satis luxi, à mœstitia et gemitu uel maximam ad hilaritatẽ, maximosq; risus me conuerto. 143.

ILLE Baro] Baro mulier fuit philosophiæ dedita, ut scribit Suidas. ex eo philosophos, qui stolidiores essent, non philosophos, quòd eo nomine uiderentur indigni, sed Barones uocabant, ut quasi mulierculæ per contemptum appellarentur.

Ex epistola I. libri X. pag. 143.

DE MEDIO cursu] Ex ueteri libro ita emendauimus. sic autem locutus est in fine libri III. de officijs, eadẽ de re loquẽs, si ipse (inquit) uenissem Athenas quod quidẽ esset factũ, nisi me de medio cursu clara uoce patria reuocasset. item ad M. Brutum epistola, cuius initiũ est, Messalam habes. itaque in medio Achaico cursu, cum Etesiarum diebus auster me in Italiã retulisset.

Ex epistola VIII. 143.

VICTORIAM pararemus] Hæc lectio cum

neque ſenſu careat, & in libro manuſcripto Vincentij Riccij ſit, itemq; in eo, quem Vbaldinus Bandinellus habet: (ut omittam alios) non uideo, cur quidquam immutetur. in antiquis libris tum, pararemus, tum, pateremur, tum, patiremur.

Ex epiſtola XII. 150:

TVA dignitas affert] Antea legebatur, afferat. nos, affert, ex uetuſto libro, quem habet Ioannes Scala. eſt autem ſenſus. ita mihi detur te uictorem complecti Rep. recuperata, ut mihi magnam lætitiæ partem tua dignitas affert. uerbum complectar, qui crediderunt eſſe indicatiui modi; uocem, affert, ut ipſi putabant, emendarunt; ut ego exiſtimo, deprauarunt.

151:

BREVIA, fugacia, caduca exiſtima] In uoce fugacia, uetuſti libri diſſentiunt. alij, fugacia; alij, fugatocia; alij, fugato, habent. ego, etſi uulgata lectio ſenſu non caret, tamen libentius legerem, fucata: ut trãſlatio ſit à mulieribus, quarum ſæpe nitor non naturalis, ſed fucatus eſt, ideoq; breuis, & caducus. hæc (inquit) fucata exiſtima, quoniam uerum ſplendorem non habent, ſed collecta ſunt inaniſſimis ſplendoris inſignibus.

Ex epiſtola VII. 153.

OBSIDE fide] Sic in omnibus uetuſtis exemplaribus, & dixit, fide, pro fidei, generandi caſu; quemadmodum etiam Saluſtius in Iugurtha, decima parte die reliqua, pro diei. id quod Gellius adnotauit: qui etiam C. Cæſarem, huius die, & huius ſpecie, dicendum putaſſe tradit.

153.

DE tribus fratribus Segauiano probauit.] ita legitur in omnibus libris manuscriptis. forte melius, S. Gauiano, ut significetur Sextus Atilius Gauianus, de quo in oratione pro Sestio. sensus erit: In ea re ut scilicet Lepidus Apellam ad me mitteret) studium mihi suũ Gellius probauit; de tribus autem fratribus. (quidpiam significat nobis minus notum, cuiusmodi in epistolis ad Atticum scriptis multa sunt) Sexto Gauiano. Postea in Vbaldini libro animaduerti scriptum esse, Gauiano, pro Segauiano.

Ex epistola XIX. 155:

GRAVISSIMAE, & maxime fortissimi animi, summiq; consilij] Sic habent omnes impressi libri. nos in nostro ita legi, & interpungi uoluimus: grauissimæ, & maximæ, fortissimi animi, summiq; consilij: ut animi maximæ res sint, consilij grauissimæ.

Ex epistola XX. pag. 155.

ERRARE] Potuisti errare: decipi non potuisti: error enim facile in mentem irrepit, neque id cuiquam licet effugere. quoniam autem qui decipiuntur, ostendunt se minus ualere prudentia, quàm satis sit: iccirco tu, qui prudentissimus es, decipi non potuisti: & est turpius decipi, quàm errare: nam erramus ipsi, opinione lapsi; decipimur ab alio, prudentia uicti. sed quoniam, inquit Cicero, credulitas te in errorem induxit, cum sperares Lepido te esse bono usurum, qui deinde tuam spem fefellit; eadem credulitas non iam te amplius in eundem errorem inducet: nam re expertus es, Lepidum esse infidum, ne-

que eum recte facturum. ergo etiam erroris causa sublata iam est; ut iam non modo decipi, sed ne errare quidem possis. nisi si in eadem re iterum errare, hoc est iterum Lepido uelles credere, homini fallacissimo, & à Reip. partibus alieno, quod si committeres, magnam infamiam subires, quòd quasi ad eundem lapidem, ut dicitur, offendisses: quam culpam scis uulgari prouerbio esse reprehensam.

Ex epistola XXX. 162.

AMPLIVS *passus quingentos*] *Passuum numerum, quem alij manuscriptis in libris se non uidisse dixerunt, comperimus in libro perantiquo* Vincentij Riccij.

Ex epistola XXXI. 163:

QVANTAS *habuerim contentiones*] *Antea, conciones. nos, contentiones, emendauimus ex uetusto libro* Pauli Boti, *& ex epistola sequenti, in qua idem* Pollio *ita scribit:* Nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij literis, ut legionem trigesimam mitterem sibi.

Ex epistola XXXII. 164.

DVXIT *se à* Gadibus] *Locutio quibusdam uidetur durior: qua tamen &* Terentius *in* Hecyra *usus est,* Vxor (inquit) ubi me ad filium ire sensit, se duxit foras. *&* Plautus *in* Aulularia *cum dixit,* Ego me deorsum duco de arbore: *& in* Bacch. Duc te ab ædibus.

164.

SEX. Varro Procos.] *Historia mihi quidē ignota: &, ut dicam, quod sentio, mendum subesse credide-*

rim: nam etiam librum habeo uetustissimum, in quo hæc uerba non leguntur.

164.

CIVIS Romanus natus sum] Cum mihi Hieronymus Ferrarius Corrigiensis hunc locum se habere suspectum dixisset; & , ut ueteres libros inspiceremus, rogasset; collatis cum impressa lectione manuscriptis libris, dictionem, natus, ita ut ipse existimauerat, abundare comperimus. quo factum est, ut eam de nostro expungere ne dubitarem. hanc autem coniecturam ea ratione Ferrarius faciebat, quòd Ciceronem VII. in Verrem libro ita locutum esse meminisset, Ceruices (inquit) in carcere frangebantur indignissime ciuium Romanorum, ut etiam illa uox, & illa imploratio, ciuis Romanus sum, quæ sæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & supplicium maturius ferret. & infra eodem libro, Nulla uox audiebatur, nisi hæc, Ciuis Romanus sum, et item paulo post sæpissime: ut sibi quisque legendo facile reperiet.

Ex epistola XXXIII. 165.

NON maior tamen, quã Planco fuit] Hoc dicit. sanè mecum iniquissime agatur, si propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio fuit, durius quidquam homines de me suspicentur; cum eundem Antonium non minus, quàm ego, dilexerit Plancus; cui tamen exercitum credidistis, ut cum Antonio, reliquisq; bonarum partium inimicis bellum gerat. scripsit autem hoc cum indignatione quadã, grauiter ferens, inimicũ suum melius erga Remp. animatũ existimari. inimicitias autem

inter Asinium, et Plancum fuisse, cum alij, tum Plinius in præfatione librorũ suorum ad Vespasianum ostẽdit.

166.

HABERE equitum] Sic omnes libri manuscripti. forte legendum sit, habere equitatum, ut subaudiatur, quem antea habuerat. equitem enim in pugna nullum amiserat Antonius. nam etiam epistola huius libri ultima, Equitatum, scribit Lepidus, habet bene magnum. nam omnis ex prælio integer discessit. sæpe autem, à librarijs in scribendo syllabam fuisse omissam, animaduertimus. 166.

P. VAGIENI] Hanc lectionem in extremo olim adnotaueram, è coniectura tantum, uetustis libris nihil adiuuantibus: postea in antiquo exemplari, quod Bernardinus Maffeus habet, eam reperi.

Ex epistola penultima, 166:

IMPERATOR iterum,] In libro Vincentij Riccij, & in alijs legitur, Imperator ter. idest tertium: quo modo etiam dicebatur, Consul tertium. sed siue, iterum, siue tertium, legas: mihi tamen de loci integritate certum non est. nam quòd alij dicunt, in titulis, & monumentis solitos fuisse ueteres notare, quoties à militibus ob rem bene gestam Imperatores essent appellati: sanè id assentior: sed factum esse antequam Augustus Remp. opprimeret, nondum comperi. ego, ut dicam quod conijcio, sine affirmatione tamen, mallem legere sic: Imperator, Pontifex Max. ab antiquis literis non admodum discedens: si quidem in libro manuscripto Petri Bembi legitur, Imp. & ter. Idem Vbaldino Bandinello uidebatur.

166:

IN ciuibus conseruandis] Potius ita lego, quàm, obseruandis. nostram lectionem habet liber manuscriptus Bernardini Maffei, & antiquissimus alter, qui est apud Vbaldinum Bandinellum.

166:

III. Cal. à ponte Argẽteo] Vitiosi sunt hoc loco manuscripti libri: sed boni tamen aliquid habent singuli. in tribus uetustissimis legitur, IIII. Cal. à ponte Argenteo: in eo, de quo mihi Vincentius Riccius commodauit, qui & ipse perantiquus est, III. Cal. Iunij. itaque in nostro libro, IIII. Cal. Iunij, scribere non dubitaui: ut sit dies, quo se cum Antonio coniunxit. libro enim X. epistola, cuius initium est, Nunquam mehercule, ita scribit Plancus. Lepidus desperato aduẽtu meo se cum Antonio coniunxit ad IIII. Cal. Iun. hanc autem epistolam, post eam, quæ sequitur, scriptam esse, nemo non uidet.

Ex epistola ultima, 167.

X̄X̄X̄.] Lineam, quam super numerum duximus, olim ab aliquo fuisse omissam credimus, qui, ea quanti esset, ignoraret: nam in libro Vincentij Riccij scriptũ est, XXX. quo modo autem nos scripsimus, triginta millia significatur.

167.

MEMINI autem] Sic opinor, melius, quàm, ut antea, memini enim. quo enim spectabat uox illa, enim? mihi certe cum superioribus cohærere posse nõ uidetur. itaque ea deleta, reposui, autẽ, motus auctoritate uetustissimi libri, quem habet Vincentius Riccius, in quo, autem, pro enim, scriptum est. quanquã præcedens dictio

mendum

mendum habet. non enim, memini, ſed maxime, in eo libro legitur. ſed nullus eſt tam antiquus liber, qui non multis locis corruptus tamen ſit. itaque uno, aut etiam altero manuſcripto libro qui ſe putant ueteres ſcriptores poſſe reſtituere, meo iudicio fallũtur. plurimis opus eſt. qui licet inquinati ſint: tamẽ ex ſingulis boni aliqd excerpẽtes, uſu ſæpe uenire uidemus, ut ex multis libris, qui mali ſint, bonus tamen liber efficiatur unus.

Ex epiſtola X libri XI. pag. 172.

MALLE me tuum iudicium] Referuntur hæc ad id, quod dixit exploratum habes. totũ autem hunc locũ ex libro Pauli Boti, & Vincentij Riccij emẽdauimus.

Ex epiſtola XVII. 180.

QVID defuit noſtræ familiaritati in maximis rebus? quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum] Diſtinguo ſic. quid defuit noſtræ familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum.

Ex epiſtola ultima, pag. 182.

DIGNISSIMO Cæſare] Ita lego ex libro Ioannis Scalæ manuſcripto. ſenſus hic eſt. munus illud & eius hominis, qui mihi amiciſſimus fuit, memoriæ præſtare debui; & ei adoleſcenti, qui optimæ ſpei eſt, ac Cæſare digniſſimus, negare non potui. in quibuſdam anquis exemplaribus legitur, Cæſari repenti. quod noſtram lectionem magis uidetur confirmare.

Ex epiſtola I. libri XII. pag. 183.

ITA compreſſum eſt] Antea, compreſſa eſt, in libris omnibus impreſſis nos, compreſſum, ut eſt in libro Vincentij Riccij, rectius, quàm cõpreſſa, legi putauimus:

ut referatur ad uerbum, manabat: antitheta enim sunt comprimere & manare: quibus etiam usus est libro ad Atticum II. *orationem illam ita compresseram, ut nũquam emanaturam putarem.*

Ex *epistola* VII. 186.

TANTA *contentione*] Corrigo, *concione: fidem habens* Volfango Vuerter *docto & probo adolescenti, mihiq; familiaritate coniunctissimo, qui se in antiquo libro, concione, pro contentione, legisse affirmat.*

Ex *epistola* XIII. 189.

NON *subita, nec inconuenientia*] Ita *legitur in libro manuscripto* Bernardini Maffei, Ioãnis Scalæ, Pauli Boti, Vbaldini Bãdinelli, Petrĩ Bẽbi. *unus* Vincẽtij Riccij *habet, discõuenientia. qua uoce* Horatius *quoq; usus est epistola* I. *lib.* I. Aestuat, *& uitæ discõuenit ordine toto. itaque si quis, incõuenientia, nõ probat; discõuenientia, poterit legere.* 189.

CVI Lucilius *præerat*] Appianus *hunc appellat* Luciũ Figulũ. *quod cum ita sit, & cũ* Figulos *nõ è* Lucilia *gente, sed potius è* Nigidia *fuisse cõpererim: libentius legerim*, Lucius, *quã* Lucilius: *nam ét in uetusto libro* Bernardini Maffei, *nõ*, Lucilius, *sed*, Lucius, *legitur.*

182.

CASTRA *habet posita* Γαλτοῖ] È *ueteri libro* Pauli Boti *sic emendauimus, figura græca in aduerbijs in loco, ut* κορύδαλλος κορυδαλλοῖ, προβάλινθος προβαλινθοῖ, φάληρος, φαληροῖ, φρεάῤῥοι φρεαῤῥοῖ.

190.

ACROMANI Iacride] *Vetusti libri alij aliter habent. sunt qui legendum credant, à* Cromyu A=

cride. alij, Acamantide, quòd in antiquo libro scriptum dicant, Acomantide. utraque lectio defendi potest. de promontorio Acamantide Plinius, & Strabo.

Ex epistola XIIII. 190.

QVA'M re uera furere eos inueni. quòd uero aliquid de his scripsi,] Totum hoc non erat in impressis, præterquã in uno, quem Robertus Stephanus typographus Parisiensis diligentissimus ediderat. quem ego secutus, omnes illas uoces addidi septimũ abhinc annum. eas nunc in uetusto libro Vincentij Riccij esse uideo.

Ex epistola XVII. 195.

IN ISTA solitudine] Solitudine potius, quàm solicitudine, è tribus antiquis libris, & è sensu legendũ putaui. dixit enim, soiitudine, pro summo otio: quod apertius sequenti epistola. Etsi (inquit) periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere.

Ex epistola. XXII. 196.

COLLEGA nostro] Vetusti libri nonnulli habent, uestro: quos alij secuti sunt: qui quidem non uideo qua ratione ducti id fecerint: fecisse tamen arbitror non temere. sed cum in libris itẽ manuscriptis, collega nostro, legatur; (habet autem unum ex antiquis exemplaribus, in quibus ita scriptũ sit, Petrus Bembus, habet & Bernardinus Maffeus) Antonium autem Ciceronis in Auguratu collegam fuisse, notissimum sit: priorem lectionem conseruaui, quam eo minus arbitror immutandã, quòd & ad Atticũ scribens, epistola penultima libri X. collegam suũ appellat Antonium: inquit

enim, Misit puerum, se ad me uenire: hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica mima portatur. & Philippica II. 181. sume diem: uide, qui te inauguret: collegæ sumus.

Ex epistola XXV. 198.

QVAM turbo deiecerat] Vide Dionem libro XXXVIII. pag. XVIII. item libro XLV. pagina CVI. & Iuliũ Obsequentem in libro de prodigijs.

198.

QVODDAM græcum tempus seruitutis] Suspicor in uoce, græcum, esse mendum. neque tamen excogitare quidquam ipse potui, quod pro ea reponendũ uideretur. Vbaldini autem Bandinelli cõiecturam nõ improbo. cum enim satis cõmodum uidetur habere sensum, tum à ueteri scriptura non admodum recedit. nã cum in libris quibusdam antiquis, pro græcũ, scriptum sit, cecum; ipse, nihil ferè præter unã literã immutans, legendum putat, necũm, idest necessarium. cecum autẽ in antiquo libro Vincentij Riccij scriptum est.

Ex epistola.ij.lib.xiij.pag.203.

SVBITVM est ei remigrare Cal. Quint.] Calendæ (inquit) Quintiles; quo die domo tua, in quam uenerat, exeundum est; nimis subitæ sunt, & propius adsunt, quã ut ipse possit operibus, quæ instituit, pfectis suo cõmodo discedere. sciendum autem est, annuas domorum locationes Calendis Quint. apud ueteres fieri solitas. itaque epistola III. libri II. ad Q. fratrem, domus (inquit) tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est: sed, ut spero, paucis mensibus post Cal. Quint. in tuam cõmigrabis. post Cal. Quint. dixit, idest finito

locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam loca=ueras. Suetonius autẽ in Tiberio, Senatori (inquit) latum clauum ademit, quem cognouisset sub Cal. Iulij demigrasse in hortos, quo uilius post diem ædes in Vrbe conduceret. quòd igitur Euandro, quem statuarium fuisse conijcimus, subitum erat, idest propter breuitatẽ temporis incommodum, remigrare Cal. Quin. ad quam diem opera, quæ multa multis instituisset, absolui non posse intelligebat; quæ moueri loco, & aliò transferri, cum perfecta non essent, commode non poterant: petit à Memmio Tullius, ut ei de habitatione accommodet, ne cogatur Cal. Quint. ut moris erat, remigrare, quod sine damno facere non posse uidebatur. sed, ut dicam quod sentio, legendum uidetur, demigrare. in antiquo libro Vbaldini scriptum est, eiꝰ remigrare.

Ex epistola VIII. 206.

CVIVS ex filia] Antea, cuius ex familia, in omnibus impressis legebatur. nos septimum abhinc annum, filia, correximus ex oratione pro P. Sestio, in qua C. Albini filiam P. Sestio nupsisse traditur.

Ex epistola IX. 207.

RVPILIVS P. F. Men.] Diximus supra, ciues Romanos à tribu ostendi solitos: quæ quidẽ tribus plerunq; in antiquis & lapidibus, & libris prima tantũ syllaba scripta legitur: itaq; corruptos opinor hic eẽ libros, & pro Men. legendum Met. ut intelligatur Metia tribus. sed est quod magis placeat: potius enim ita legi uellẽ, P. Rupilius P. F. An. ut Aniensis tribus significetur: nã Vincentij Riccij liber antiquus habet, P. Rupilius P. Fannius, cuius uitij fuit hæc origo, quòd

cum scriptum esset, P. F. An. imperiti ueteres notas nō intelligentes scripserunt, P. Fannius. de tribubus autem multa diximus in VIII. epistola VIII. libri.

Ex epistola X. 207.

DEINDE ut se corroborauit] Interpretes uerbi significatum non intelligentes, alij aliter exposuerūt. dixit autem, corroborauit, pro, egressus est annos pubertatis, & uir esse cœpit, quemadmodum in oratione pro M. Celio. 39: Cum is iam se corroborauisset, ac uir inter uiros esset. in eadem 46. non modo hæc ætas, sed ētiam corroborata, idest, non modo adolescentes, sed etiā uiri. & supra eiusdem orationis initio 38: eos, qui non, ut Celij accusator, adolescentes essent, sed uiri, robustiores appellauit. alibi etiam in hanc sententiam eodem uerbo usus est.

Ex epistola XII. 209.

SED ut hanc addam] Alij aliter. nos sic emendauimus ex uetusto libro Bernardini Maffei.

Ex epistola XV. 210.

PERVSTVM, etiamnum] Cum antea legeretur, perustum, & inanem, nos ex uetustis libris, et è sensu olim emendauimus, perustū etiamnū. sed quoniā Vincentij Riccij liber habet, perustū immani; alij autem, perustū inanem: non absurde etiam legi posset, per ustum, inani gloria uolunt incendere. quod autem dixit, & iam, uide num legi possit, at ij me.

Ex epistola XVII. 211.

QVAM maximus postea commendatione c.a.] etsi uetusti omnes libri ita scriptū habent: ego tamē legendū crediderim, quā maximus potest, mea cōmenda=

tione c.a. uel, quammaximus post mea commendatione c.a. Ex epistola XXI. 212.

IN OMNI genere officij diligendus] Quid, si legatur in omni genere officij diligentiss. id est, diligentissimus? qua ratione etiam dixit in oratione pro Plãtio, 232: in omni officio diligentissimus. & pro M. Celio, 53. uiro omnis officij diligentissimo. & pro Cluentio, 45. in omnibus officijs retinendis diligentior esse nemo potest. sed hæc eruditorum iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quidquã, & immutare, tum temerarinm est, tum periculosum.

Ex epistola XXXVII. 219.

PVBLICE possidentur] Legem apud Calatinos fuisse crediderim, quæ caueret, ne quidquam publice, nisi publico nomine possideretur. Hippiæ autem bona alieno nomine, ut puta cuiuspiam absentis, uel pupilli, publice possidebantur.

Ex epistola XLII. 220.

BYLLIONES] impressi libri, Belliones, habebant; manuscripti, Pylliones itaque nihil dubitandũ putauimus, quin esset uera lectio, Bylliones: ut enim literam pro y scribebant antiqui; & ita in uetustis libris persæpe legitur, ut Sulla pro Sylla, murrha pro myrrha, et alia huiusmodi. Byllones populi sunt supra Epidamnũ, quorũ meminit Strabo lib. VII. dicti à Byllide, quæ ẽ ciuitas in Illyrico, de qua Stephanus de urbibus.

Ex epistola L. 222.

MVLTA in illum mea; quodq; maximũ est,] Hanc lectionem puriorem, et elegantiorẽ existimamus, quàm quæ antea in omnibus impressis habebatur. eam

accepimus ex libro manuſcripto Vincentij Riccij.

Ex epiſtola LII. 223.

CICERO REGI S.] opinor hunc Regem aliquem fuiſſe gentis Martiæ, cuius cognomē fuit Rex. itaque etiam Clodij ſororis uir Q. Martius Rex appellatus eſt, auctore Plutarcho in Cæſaris uita. ad Atticum etiam, pag. 12: cum dicit, ille autem Regis hæreditatem ſpe deuorarat, eum, quem diximus. Q. Martium Regem intelligit.

Ex epiſtola IIII. libri XIIII. pag. 235.

PRAETEREA magnopere nemo cæterorum ſeruorum. ea cauſa eſt, &c.] Sic antea in libris impreſſis. ego diſtinctione tantum locum reſtituo, ut ita legatur. præterea magnopere nemo. cæterorum ſeruorum ea cauſa eſt, ut ſi res &c. quoniam autem non ita apertus uidetur ſenſus, pluribus uerbis exponemus Cicero ueritus amiſſionem ſeruorum cum tota re, manumiſit eos hac conditione, ut, ſi per legem Clodiam bonis omnibus priuandus eſſet, ij ſuo beneficio liberti eſſent, ſi modo id per Clodium licuiſſet: ſin autem lex ſeruos non adimeret, & ut ad ueterem dominum pertinerent, concederet; ſeruirent, ut antea, præterquā pauci, quos benemeritos omnino liberos uellet. dixit autē, cæterorum ſeruorum, intelligens ſuos: nam ex Terentiæ ſeruis neminem manumiſerat: tantum ijs, eam facturam eſſe, ut quiſque eſſet meritus, promiſerat.

Ex epiſtola VI. 136.

POLLICEM] Antea, Pollucē: nos ſeptimū abhinc annū emendauimus, Pollicem, ex uetuſtis libris, et lib. XIII. ad Atticum: quo in lib. circa finem ita ſcri-

bit. Pollex quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie Iduum præsto fuit, sed plane pollex. nõ index.

Ex epistola VII. 236.

ID EST Apollini, & Aesculapio] hoc totum suspicor in margine ab aliquo fuisse scriptum, qui uellet nomen eius Dei ponere, quem Cicero significat. deinde qui librum exscripserunt, Ciceronis uerba falso existimantes, receperunt in contextum quod glossematis uice fuit. nihil tamen immutaui quando manuscripti libri, ut impressum est, omnes habent.

Ex epistola I. libri XV. pag. 240.

A` TARCONDIMOTO] Sic habent uetusti libri: à quibus non uideo cur hoc in loco dissentiẽdum sit: præsertim cum & Dion in fine lib. XLI. & L. Florus initio belli ciuilis inter Cæsarem, & Pompeiũ gesti, Tarcondimotum eũ appellent: mendose enim in Floro, Tarcon Himotus, duabus uocibus impressum est, cum in libro manuscripto una sit.

240.

CONSVETVDINEM] Putat legendum esse Hieronymus Ferrarius, mansuetudinem: quod etiã 243: quæ copijs (dixit) & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia teneamus: & ad Atticum 78. socijs incredibilis uidetur et nostra mãsuetudo, & abstinentia.

Ex epistola III. 244.

PRAESENTIA, magnitudine, & animi, & consilij] Est hæc, ut opinor, huius loci uera lectio: quã ex antiquis exẽplaribus accepimus: quibus in omnibus, quos quidẽ ipse uiderim, præsentia, legitur, nõ præstãti,

aut præsenti. nos autem ueterum librorũ auctoritatẽ in dies magis, magisq́; facimus: permulta enim, quæ in ijs primo intuitu uideantur absurda; post, ubi, diligentius animaduerteris, cõmodissime dicta reperiẽtur: ut hoc in loco, qui statim, uerbum illud, præsentia, quid sibi uellet, aut quò spectaret, nõ perceperũt, uitiosum credẽtes immutarunt: est enim ita dictũ, præsentia, magnitudine, et animi, et cõsilij, tãquã si dixisset, præsenti animo, magno consilio; ut præsentiã animi, magnitudinem consilij esse uoluerit: quemadmodũ etiã alibi, præsentẽ animum sæpissime dixit: etsi ubique ferè eandẽ uocem imperiti deprauarunt, præstantem, non præsentem, legentes. præsentiam quoque animi dixit in oratione pro Milone 113. & Cæsar belli Gallici libro V. 59.

144.

SACERDOS] Quid sacerdos hic significet, Hircij uerbis ostendemus: sic enim scribit de bello Alexandrino lib. IIII. 215: Cumana, uetustissimum, & sanctissimum in Cappadocia Bellonæ templũ, quod tãta religione colitur, ut sacerdos eius Deæ, maiestate, imperio & potentia secundus à Rege consensu gentis illius habeatur; id homini nobilissimo Nicomedi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine Mithridatici, Commagenis (inquit) Archelaum sacerdotem præfecit, quæ dignitas habetur regia. Strabo etiam initio libri XII. idem tradit.

244.

ADOLESCENS & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, ijs, qui nouari aliquid uolebant] Sunt, quos offendat hæc lectio. ac fuit, cum ego quoque corruptum locum existimarẽ. nunc de men-

do nihil suspicor: dixit enim, & toto, id est, & ea re, quæ summa est: deinde exposuit, totū illud quid sit, ijs, qui nouari aliquid uolebant: à quibus maxime timendum erat, quod adolescentē uel leuibus rationibus ad bellū possent impellere. adolescens (igitur dixit) & equitate, et peditatu, & pecunia paratus, & quod summū est, ijs, qui nouari aliquid uolebāt. sic etiam ad Atticū, 80. est totum, quid Cal. Mar. futurum sit, pro, est summū, est maximum, in eo sunt omnia, quid Cal. Mar. futurum sit.

245.

TIBARANI] Forte, Tibareni, de quibus Plutarchus in Lucullo, & Plinius, ubi Temiscyræ regionis gentes persequitur: nam Tibaranorum mentionem nondum inueni.

246.

RES, quas Consul in urbe gessisset] In quo ita legatur, uetustum habet librū magnæ spei adolescens Iosephus Tramezinus. Consul autē, idest Cicero: commemorantur enim quæ pro Ciceronis dignitate & dixerat, fecerat Cato. quis sit autem is, quem clarissimum, atq; optimū uirū appellat, intelligere nondum potui. Cæsarem quidē, ut alij existimant, non arbitror. quem Cicero nunquā optimum uirū uocasset, ad Catonē scribens Cæsaris inimicū, præsertum cum tota ferè epistola eius beneuolentiā quasi aucupari uideatur, quo facilius supplicationem obtineret Catone comprobante.

253.

CUM hæc te tertia iam epistola ante oppressit,] Alij, ante operis, sit durius omnino, et sensu, ut ego existimo, non admodum probabili. quid enim? adeo longa est hæc epistola; ut opus uideri possit? nā quòd illas di-

ctiones, schedam aut literam, epistolarum numero respondere negant: id ego illis concedo: sed referri dico ad illam uocem, epistola: ut quasi Cassium reprehendat, qui schedã, aut literam nondum dederit, cum epistolas iã tres acceperit. legitur autẽ, ut nos impressimus, cum in alijs libris manuscriptis, tum in eo, quem habet Vincentius Riccius: qui quidẽ liber uetustissimus est; ut græcas dictiones, quæ sunt in uetustis exemplaribus perquamraro, maiusculis literis scriptis habeat.

Ex epistola XVI. 253.

QVOD uelis ipsa currũt] Corruptus locus; quẽ sanare non potuimus, ueterum exemplarium ope deserti: prorsus enim omnia, quæcunque uidi, cum uulgata lectione consentiunt. Vincentij Riccij liber hoc in loco etsi deprauatus, ab alijs tamen diuersus est: habet enim, quod in his incurrat. alij emendarunt, quod uel ijs ipsa occurrunt. quam lectionem etsi laudamus ut ingeniose excogitatam, non tamen sequimur, neque satis ei confidendum credimus, cum à uetustis libris, etiam quos ipsi habuerunt, discrepet. nam quòd Germanos pro, currunt, occurrunt, impressisse dicunt: id ego eos fecisse tantum modo coniectura ductus facile crediderim: non enim hic solum, sed in reliquis etiam Ciceronis scriptis multa eos arbitratu suo uideo mutasse.

Ex epistola XVIII. 254.

TVA quidem in culina, mea molesta est.] Notissimum est, ex Epicureorum familia Cassium fuisse, itaque per iocum Cicero dicit eius Philosophiam in culina uersari. quod sequitur, mea molesta est, legit amicissi=

mus meus, mea in palæstra est: ut sit sensus: tua tibi philosophia uoluptatem suppeditat, mea mihi curas, & labores. culina enim uoluptatis est, & otij: palæstra molestiæ, & contentionis. in libro Vincentij Riccij pro molesta est, legitur, molestia est.

Ex epistola XIX. 254.

HΔONHN uero, & ἀναλγησίαν] Robertus Stephanus Parisiensis hanc uocem, ἀναλγησίαν; ubi legebatur, διαξίαν; in suo libro impresserat. quæ uox sensum cũ haberet meliorẽ, quàm uulgata illa prior: ipse item in meo libro septimũ abhinc annum eam impressi, existimans, Robertum, si quid immutasset, id fecisse librorũ antiquorũ auctoritate testimonioq; adductum. alij postea non absurde emendarunt, ἀταραξίαν: etsi uetusti libri repugnent. unus tamen Vincentij Riccij liber habet, ἀταξίαν.

254.

HABET damnatos, quos pro illo nobis restituat] Lege Pompeia damnatos Cæsar restituerat. eos nunc latenter significat, cum tamen de ijs loqui uideatur, qui ad sectiones faciendas Syllæ mortuo essent surrogãdi.

Ex epistola penultima, 255.

AD AMOREM meũ aliquantulum discedens addidisti] Antea legebatur, aliquantũ olim. nos cum in libris manuscriptis &, aliquantulũ olim, &, aliquãtum olim, legeremus: aliquantulum, emendare non dubitauimus. neq; enim, ut opinor, habere locum hic põt uox illa olim; cum ex ipsa epistola, Trebonium nõ multo ante Romã profectũ esse colligatur. atque etiã sensus erit cõmodior, si, aliquantulum, quàm si, aliquan-

tum olim, legas; ut ostendatur, Ciceronis amorem erga Trebonium summum, & maximum iam fuisse, cui quamminimum addi potuerit.

Ex epistola IX. 259.

CASSIOPEN] Antea, Cassoden. nos ex Plinio, & Strabone Cassiopen restituimus.

Ex epistola X. 260:

FVERVNT omnino. & ipse] Distinctionem mutauimus, ut legatur, fuerunt. omnino & ipse.

Ex epistola XXIII. 266.

ACCVRRAM. sed s.] In uetustioribus libris scriptum est, sed si. ego arbitror legendum, sed st. quam silentij notam qui non agnouere, scripserunt, si. deinde alius cum uideret, si, locum hic habere non posse, fecit, s. idest scilicet. sic etiam in de oratore lib. II. pro, st, scriptum erat, si. quod mendum VII. abhinc annum sustulimus. in Plauto etiam, ubi legendum est, st, modo si, modo ast, modo at, uulgo legitur. Terentius quoque in Phormione hac nota usus est: quem locum citat Velius Longus grammaticus.

266.

DOLABELLAE procuratores fac ut admoneantur.] Verbũ admoneantur, ad pecuniã refertur, quã Dolabella Ciceroni debebat: itaque intulit, appellabis etiam Papiam: quod item creditorum uerbum est. Pro Quintio, 7. Cũ tibi quotidie potestas hominis fuisset admonendi, uerbum nullum facis: biennio iam confecto ferè, appellas. Quod præcedit, in antiquo libro Vbaldini scriptum est, seu quod elegerunt: in eo, quem habet Petrus Bembus, quod elegerint.

Ex epistola ultima, 267.

QVIBVS alteri Cesenam,] Locus procul dubio corruptus. neque enim adeo tum ignobilis, aut obscura fuit Cesena, ut tãquam abiecta res nominari debuerit. uetus liber Vincentij Riccij sic habet, quibus gesa, uel quibus sutianarum tabernarum fundamenta credas. deliberent eruditi, quo modo sit legendũ. Liuius quidẽ libro IX. de Censennia meminit oppido non admodũ celebri: ut fortasse nõ inepte pro, Cesenam, Censenniã, hic legi possit. antiquus liber è Cypro, Cesanam.

AAA BBB CCC DDD EEE

Omnes quaterniones.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS M. D. LII.

ALDI FILII

